

M A G Y A R

KÖNYV-HÁZ.

Í R Á

M. J.

XXII. SZAKASZ.

PESTHEN,

Nyomtatt. TRATTNER MÁTYÁS betűivel.

1 8 0 4.

301921

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

22 - dik Szakaszában foglaltatott Nevezetes
Embereknek 18 - dik Betű - rendire, és a'
Zsidó szók hasonlításának 22 - dik
Folytatására

MUTATO TÁBLA

A.

Aáron Síriai Fejedelem.	Apollon. Thian. tit. Ac-
Abbo, Floriacens. titul.	ciajol.
Nortmán.	Aldus Manutius M. tit.
Achaiabéliek, titulo. A-	Manut.
CHÆUS.	Ararátiak.
Acciájolus.	Arnster Zsidó az S. alatt.
Agnesek..	Algeriek. S. és Toldal.
Anglusok titulo Oktatók.	Ásiai Kereszténység.
§. 6. és tit. Toldalék.	Aszszonyi nevezetes sze-
Antiphonárium kezdőji.	méllyek a' Mkház. sza-
tit. GYÖRGY. S. Chry-	kasziban.
sostom.	

B.

Babilóniai Abdiás.	Bertóni Florián.
Balog Ap. C. tit. Okt.	Boheman Stockholmi
§. 3.	ámíttó.
Basilissa szent.	Bona Cardinál. titulo Bo-
Batthyáni Ferentz.	quillot.
Bengalaiak.	Bonaparte 1. Cons.
Bering.	Toldalék.

MUTATÓ

Botskai.
Boquillot. Liturgiáji.
Bourgeois.

Bremai Ádány.
Brune Fr. Gener.
Burgensis.

C.

Chroricon írók az első
Magyarokról.

Chrysostomus szent éle-
te a' GYÖRGY titu-
lus alatt.

Cook.

Columbus.

Consalvus Szilveira. *tit.*
Manomopotámaiak.

Cordubaiak, *tit. Perdi-
nánd.*

Crotildis.

Csango Magyarok Mol-
dovában.

Csáky Cardinál. *tit. Ok-
tatók §. 11.*

D.

Dallavay.

Dániai Lüdeke.

Doll Aloysius.

Doria Pælátus.

Döme. *titul. Oktatók.*
§. 5.

Dubelloy.

Dudits és Oláh. *tit. Ma-
nutius.*

E.

Edilburga.

Editha.

Ealtrud.

Erásma szent.

Ersébet szent.

Euphemia szent

F.

Fabsics Pindarussa. titu-
lo OKTATÓK. egye-
temben az otsmány
Görög költőkről tudó-

sítás ugyan ottan. *§.*
2. 4.

Fekete Domingóiak *tit.*
Holmi. §. 7.

Ferdinánd Spanyol szent király.	Frantzia és Anglus 1802-dik esztendőbéli új háború tit. Német. és tit. Toldalék.
Festetics Grof. tit. Oktatók. § 9.	
Filippiek.	

G.

Gállusok a' Régiek. tit. <i>Lydis</i> .	Góaiak.
Gállítzia tit. <i>Holmi</i> . §. 9.	György szent Chrysostomustól.
Gárnerin Levegői hájózó.	Görög leg-régiebb Historikusok tit. <i>Manut</i> .

H.

Hannoveraiak tit. Német és tit. Toldalék.	Hierótheus tit. <i>Chronicon</i> .
Hasting. Normán Vezér tit. <i>Norman</i> .	Hesychiusok.
Parpe de la.	Horányi nov. mem. k. és Oktat.
Hell. chronic.	Hochenwarth. Érsek, tit. <i>Migázy</i> .
Henrik szent.	Hugo a S. Victore.
Hetruriai király's királyné tit. <i>Holmi</i> . §. 6.	Hugbold.
Hetruscok a' régiek. tit. <i>Lydis</i> .	

I.

Jesuiták az Oroszoknál.	Ismael Sophi. titulo <i>Otoman</i> .
Jenich Consiliár.	Ilona szent. titulo <i>Oktatók</i> . §. 8.
Johánna d'Arc.	István, Párisi Püspök. tit. <i>Oktatók</i> .
Irsing.	
Job és Jobab.	

MUTATÓ

K.

Káferek.

Károlyok. tit. *Nortmán.*

Kárpok.

Kassai Lajos.

Keresztesy. tit. *Oktatók.*
§. 10.

Kramer.

Konstántzinápolviak. tit.
Dániai Lúdeke.

L.

Lampeckhoven.
Lipnikai Simon.

Lousi iániak.

Lydusok. Tyrhenusok.

M.

Magyarok 899. esztendő
táján a' Görög, Olasz,
Német földön, titulo
Chronicon.

Máltaiak. tit. *Louisiana*
és tit. *Toldalék.*

Manutzius Pál ismerte-
tése.

Mánomotápiak.

Márokóiak.

Márton szent. tit. *Nort-
mán.*

Meckhaiak.

Migázy Érsek.

Miklós szent. titulo *Aa-
ron.*

Mortier Fr. Gen. tit. *Né-
met.* és tit. *Toldalék.*

Muretus. tit. *Manut.*

N.

Naugérius.

Német Országok.

Noe,

Nonnátulaiak. tit. *Chro-
nic.*

Northmánok.

T Á B L A.

O.

Oktatók.	masok. titulo. <i>Holmi.</i>
Ophiriak.	§. 3.
Otomán Familiák.	Örmények. tit. <i>Ásiai és</i>
Orosz és Frantzia hatal-	tit. Ararátiak.

P.

Paula szent. tit. Oktatók.	Phæákiai.
§. 9.	Poeták némelly otsmá-
Petávius.	nyok. tit. <i>Oktatók.</i>
Péternári százados ün-	Posonyi 1802. Gyűlésbé-
neplők. titulo <i>Holmi.</i>	liek.
§. 8.	Protógenes képíró.
Phædrus tit. <i>Oktatók.</i>	

R.

Rhédei Lajos. tit. Okta-	Romaiak. tit. <i>Oktatók.</i>
tók §. 9.	§. A. és tit. <i>Rom.</i>
Roy a' Spitzbergi hajó-	Robert Viscard. tit. <i>Nort-</i>
sokról.	man.

S.

Saltzburgiak. tit. <i>Német.</i>	Sebastiani. <i>S.</i> és a' <i>Tol-</i>
Sálviánus.	<i>dalékban.</i>
Sambucus. tit. Manut.	Seripand.
Sánder.	Sibilla. tit. Oktatók §. A.
Schweitzerek.	Somogy Vármegyeiek.
Schott András.	Sóos Márton.
Schott Gáspár.	Sophia Szent.
Schier.	Smirnaiak. tit. <i>Dániai</i>
Stolberg.	<i>Lüdeke.</i>

MUTATÓ TÁBLA.

Spalanzáni.
Sklerár.
Stobé.
Syropulus.

Sylvester.
Sugerius.
Suwert.

T.

Tomási nagy Mester. T. és titulo Toldalék.

U. V.

Usom kasán. tit. <i>Otoman.</i>	Vári düledékiek.
Vadászok.	Vatziak.
Válerius András. titulo <i>Schot.</i>	Vechab. tit. <i>Mechaiak.</i>
	Veszprémiek.

X.

Xenophon és Halicarnass. tit. *Manutius.*

N É M E L L Y
NEVEZETES EMBEREKROL.

TIZENYOLTZADIK BETŰ REND.

A.

AARON Sziriai Szeretsen Fejedelem,
Nicephor Logotheta Konstántzinápolyi Ts.
idejében, Urunk 800-dik esztendeje táján.
Aaron, az ő egyéb győzödelmi-után, meg-
békélvén a' Persákkal-is; a' Konstántzinápo-
lyi Birodalomnak Városaira rohant, nevezete-
sen a' kissebbik Asiába, majd három száz ezer
fegyverest, hirtzolván magával Nicephor Tsá-
szár ellen: Andrasust, Thebását, Hercules vá-
rát el-foglalta, tüzzel, vassal, pusztítottással min-
denütt garázdálkodott, harmintz három ezer
aranynak minden jövődő béli üdöben adása-

A

ra fogta a' Tsászárt, és a' fiát Stauráciust; és arra, hogy a' tőle el-pusztított városokat fel ne merje építtetni. Ezt a' behéltető hahotát mivelhogy meg fzegé Nitzephor Ts. helyre kezdvén állítani a' városokat; *Aaron* tsatázní kezdett ismét, Thebasát el-rontotta, *Cyprus* Szigetét el-gázolta, Urunk 808-nyoltz száz nyoltzadikában *Rhodus* Szigetét el-foglalta. Onnét *Lyciának* fő városára *Myrára* hajtott. *Myrában*, Sz. MIKLÓS Püspöknek tiszteletére szenteltetett városban, midőn ezen Szentnek koporsóját bontogatni, és tsúfítani kezdé, ott érte *Aaronnak*, a' Keresztények üldözőjinek gonosságait az Isten ostroma. Alig fogott azon koporsó gyalázató vétekhez, a' menyköves szélvész a' tengeren álló hajóit ölfve-rontotta, magának haza kellett takorodni gyalázatosan. A' hol egy esztendő múlva meg-is gebedt. *Borg. kéri in Fl. Nicephoro Logotheta ex Theophane. Anno 808. p. 229.* Myram Urbem Divo Nicolao sacram accesserat Aaron (Saracenorum Arabum Princeps) eaque occupata, diffringere urnam illius, et contumelia afficere sacra Divi Lipsana tentarat; at vix ad rem adgressus fuerat, ingens confestim exoriri in mari procella, fulminibus et fulgetris coelum micare, horrenda tempestate quassari classis: qua demum disjecta, ingentique ciade multata, cum dedecore ad sua Barbarus remeavit, anno vix evoluta, fatis functus, cujus filii inter se discordes, deque asserendo principatu bello disenti, quietem ab ea parte Christiano Imperio praestitere; sed non

iis, qui sparsum per *Syriam*, locaque *Judaeae* sacra adhuc morabantur, Christianis: eorum enim tumultuum occasione, et Tempia, Asce-teriaque iis in locis disjecta, et ipsi plurimis appetiti injuriis in luctu, et squalore erant.

ÁGNĚS Szűz Szent Mártir. Tizenkét vagy tizenhárom Esztendőś Szűzetske lévén, Diokletzián Tśáfzárnak üldözésekor, 304-dik esztendőben, inkáb' a' kínokra és halára szányta magát, hogy sem a' Jėsus Krisztushoz kötelezett hitét meg-tagadná. Romában, midőn szenvedne, jelen volt Dámásus, ki a' hóhé-roktól értekezett őstán halála környűl-állási-ról; amakkor gyermek volt, verseket írt di-tśeretire; öregségében Római Pápává vála-fzatott, Sz. Ambrusnak Egyházi felséges rendű oktató Pűspöknek a' Szűzekről írt könyvben (L. 1. de Virginibus) Szűz Sz. Ágnest di-tśérő igéji ezek a' többi-között: Ma szent Ágnes szű-letése napja vagyon (az a' nap tudniillik melly-ben a' Mártiromság-által a' Mennyei boldog-ságra szűlettetett) Tśudállýák a' koros fér-fiak, kétségbe ne essenek a' kisdedek 's fiata-lok; (mintha nem követhetnék a' példáját) álmélkodjanak rajta a' férjhez ment személ-lyek; kövessék a' hajadon leányok, — az öre-gek, az ifjak, a' gyermekek, ennek a' di-tśe-retét énekellyék. Ez tizenkét esztendőś korá-ban szenvedett mártiromságot, a' mint eszten-dőśsege számláltatik; 's tsak erre nézve-is mi átkozott kegyetlenségnek kellett annak lenni, melly az ilyen kisded termeten sem szánako-dott-meg; vagy-is inkáb', mi nagy erejűnek

kell az Hitnek lenni, melly bizonyfágot talált illy gyenge természetben is. — Új rendű mártíromság! még alkalmas nem volt a' kínszenvedésre; 's már alkalmas volt a' győzedelmre. — Nem sietnek olly gyorsan a' leányok a' menyegzőre, mint ez a' Szüz halála helyére. . . Mit nem tett a' hóhér, hogy megrettentené! mint nem hízelkedett, hogy szívét másra venne! mi fokban fohászkodtak, hogy a' menyegzőre fel válthatnák! De a' Szüz: A' ki előb' válaszott, úgy mond, azé legyek! kire vársz még hóhér? veszfzen el ez a' test, mellyet olly szemek szerethetnek, a' minéműek nékem nem kellenek. Meg-állott, imádozott; meg-hajtá a' nyakát. Szüzen is maradt, 's a' mártíromságra-is jutott egyetemben.

Más egy Szüz Szent *Ágnes*t, ki Politzian hegyén, Szent Domonkos Szerzezetében, szentféggel és tsuda-tételekkel tündöklött, így emlitt a' Mártírok Római laistroma 20. April. In monte Politiano sanctae Agnetis Virginis, ordinis sancti Dominici, miraculis clarae.

Ismét más egy *Ágnes*-is említettetik az A. Sz. Egyház Történetiről írt 20-dik könyvemben §. 12. Urunk 1233-dika alatt 9-dik Gergelynek R. Pápának, 2-dik Fridriknek R. Tsfárszárnak, 2-dik Balduinnak Konstantinápolyi Tsfárszárnak, 4-dik Bela Magyar országi királynak idejekben; noha nevét a' Római Martyrologiumban nem találom. Tündöklött ezen *Ágnes* szüzféggel és egyéb' jólagos derékféggel példás élete; Tseh Országban. Leánya volt ezen Ágnes Primisláusnak a' Tsehek Fe-

jedelmének; unokája pedig 3-dik Bélának M. O. Királyának. El-került Ágnes a' szűzeség kedvéért egynehány menyegzöt. Végtere Friderik Tsászárnak ígértetett. Azt hogy el-távoztatná, a' Római Pápához folyamodott. Látván a' Tsászár a' szűznek álihatatosságát, illy szók-ra fakadt: ha engem valamelly halandó ember miatt vetett volna-meg, fegyveremmel állanék bocsfzút; de minthogy a' menynei vő legényt tartya nálamnál fellyeb' valónak, dolgát rofzra nem magyarázhatom. Ágnes az ő gyenge öltözeti alatt testkinzó szerfszámokat viselt, ágyát apró éles kövekkel szokta meg hinteni. Böjtöléssel, és mind a' Templomban, mint othon, hofzfzas, figyelmes, buzgó imádsággal szokott ájtatoskodni. Meg-szabadulván a' ké-rőktől, Sz. Klára Szerzetébe lépett Prága városában, Urunk 1236-dik esztendejében; 's el-élt azután még 45. esztendeig. V. *Bollandum* 6 Martii.

ARARÁTIÁK, az az, ARMENIA Országiak, Örmények. Midőn Mójses első könyve 8-dik részének 4-dik versében, az iratik Noe Bárkájáról, hogy meg-nyugodott *Arméniának* hegyei-felett, *super montes Armeniae*, Armenia *Ararat* névvel illetetik a' Zsidóban. *Hhal horei* אררט *Ararat*. Ez a' régi nevezet meg maradt az Örményeknél Philóstratus idejéig (három Philóstratus Ph. említettik, a' második az elsőnek fia, a' 3-dik unokája volt Nero Ts. ideje táján) Noe Bárkáját, annak Ararat, vagy Örmény-hegyi szállását emlegetik az ő Historiájokban az idegen mindenféle

Írók: Berósus, Egyptusi Hieronymus, Damaskusi Miklós. *Euseb. Caesariens. Episc.* in Onomastico Urbium et Locorum Scripturæ Sacræ p. 166. ad calcem Menochii. Ἀρχαὶ τῆς Ἀρμενίας ἐν ὁδῶσιν Ἀρχαὶ τῆς Ἀρμενίας, ubi arca sedisse dicitur, ajuntque huc usque ostendi in montibus Armeniæ reliquias arcæ λείψανα τῆς κιβωτῆς. Locum hunc (ubi ex Arca egressus est) descensorium, vel egressum Armenii vocant, Ἀποβατήριον; illic enim regionum illarum indigenæ servatæ sursum arcæ, reliquias τὰ λείψανα etiam nunc ostendunt. Porro diluvii et arcæ meminere quot quot barbarorum historias conscripserunt: quorum unus est *Berosus* Chaldaeus; res enim diluvii commemorans sic aliquibi disserit: Dicitur et hujus in Armenia navigii, propter montem Carduaenorum, κοηδισμῶν, esse pars aliqua, sed et quidam bitumen evellere et efferre (dicuntur) Si autem viri utuntur eo, quod inde vehunt, ad piacula et lustrationes, πρὸς τὰς ἀποτροπιασμὰς, sed et *Hieronymus Ægyptius*, qui Antiquitates Phoenicum pulchro sermone conscripsit, meminit horum, et *Mnaseas*, et multi alii, Nicolaus quoque *Damascenus* in nonagesimo sexto libro refert; est in Armenia, supra Myniadem mons nomine Bearis, βάρεις, ad quem multos in diluvio confugisse autumant, ibique salvatos esse; alios vero in arcæ alveo supernatantes ἐπὶ λάρνακος — ἐπὶ ἀκρόρειαν, ad ejus verticem pervenisse, et usque ad multas aetates ligna arcæ monstrari solita: quos quidem ego puto non esse alios, nisi eos, quos Móses Legifer

Judaeorum in suis voluminibus literis prodidit. — Noe Bárkája maradékiról lásd *Régi Jeles Épületek* Nagy Szombatban 1760-ban 2-dik könyv. Noe Bárkájáról. 18. és 19 dik Rész a' 101. Levellaptól fogva a' 115-dikig. * Az el-fzaporodott emberi Nemzet a' víz-özön-után *Aarat* hegyéről körül-belől mezíre el-terjedvén, el-foglalta azt a' Tartományt-is, melly nagyob' 's kissébb' Armeniának neveztetett 's talán a' Zsidó *Ram*, magasságot jelentő szóból vette az ő eredetét mind a' magas Ararathegyi *Armen*, mind *Aramin*, más nevén Syria; mind a' hegyekre épült *Roma*, 's a' Romalá hajtott *Rumung*, az az, Oláh nemzet. A' nagyobbik *Arménia*, Eriván, Natólia, Diar-bek, és Georgia között, Armeniának-is; de jobbára Turcománniának, 's Curdistánnak neveztetik: a' kissébbik *Arménia*, más nevén Aladuli, vagy Pegian; Cappadocia; Euphrátes, és Cilicia-közé szorúlt. — Az Örmények, mind a' Persák, mind a' Török 's más Hatalmasságok alatt merő Keresztények; azokból is kik a' Monophysíták eretnekségére esiek; sokan meg-tértek az Anyasz. Egyház hitére. Ezeknél a' kalasztromi élet sanyaru, se hussal, se borral nem élnek; imádságban maradnak néha éjféltől fogva dellest; három óráig, az alatt el-imádkozván az egész Zsoltárkönyvet egyéb' ájtatoskodásokon-kívül. Az ő Rendtar-

* LÁSD ezen könyvemet-is: RESPONSORUM ad eas hujus temporis Objectiones. *Cassoviae* 1789. Libr. 3. pag. 92. 93.

tásokban Sz. Gergely, Sz. Básilus, és Sz. Domonkos reguláit követik Sz. Domonkos tisztelete a' 14-dik Században érkezett közikbe a' Római Missiónariusok-által. A' megtért Örményeknek Nakfiván városi Érsekjek nevezetes Perfiában; Európában a' Lembergi, melly városban az örmény Catholicus Püspökön-kívül lakik Deák részű Érsek, orosz Cathol Püspök, és Görög Cathol. Püspök, de ez Primiszlei Püspök nevet visel. MKHÁZ 13. Szakasz, titulo *Scordinszky*. p. 310. — A' nem egyesült örmény Püspökök-között legfelfőbb' a' ki *Ararat* hegyén lakik Érsek név alatt. — Laknak az Örmények örmény hazájokon kívül *Cahiróban*, *Konstántzinápolyban*, *Erdélyben*, és másutt. A' *Schamakiai* és *Reschti* örményekről, 's azok Missionariusról, lásd Mkh. 1. Szakasz. tit. *Gmelin* 18. könyv. p. 143. 155. A' nagy méltóságú 's tudományú örmény *Babaschinről*, Lásd Mkh. 17-dik Szakasz tit. *Rangu*, *Pegu*, *Umerapur*. p. 151. 194. Az Erdélyi örmények' meg térését és ajtatosságát meg-íram az Afz. Egyh. Történetiben 4. ízak. Lásd azokról a' Mkház 5-dik szakaszát-is tit. *Oksendi* a p. 157. XI-dik Kelemen Római Pápanak Sándorhoz az egész örménység Cathol. Pátriárkához adatott levelét emlegeti az Afz. Egyh. Történetinek 4-dik része. p. 205. Az örmény Nisibi Sz. *Jacabról* és Illuminátor S. Gergelyről lásd Mkh. 11-dik szak. tit. *Jacab*. a p. 73. A' *Persiai* örmény ajtatosság le-iratik a' Mkh. 2-dik szak. tit. *Niebuhr* 77-dik könyv. p. 397.

ACCIAJOLUS ZENÓBIUS nagy tudományú Dominicanus, ki Caesareai Eusebius Püspöknek Hierocles ellen írt könyvét deákra fordította, ezzel a' fordítottással nagy hasznót hajtott az Asz. Egyháznak, meg-tzáfolván Apollonius Thianéus ditsérőjit, Filóstratust, Hieroclest. Filóstrátus egynél töb' volt-e? arról vetekedés vagyon. MICHÆL TRINITARIUS Lit. P. pag. 480. ait: Possevinus in suae Bibliothecae L. 16. unicum *Philostratum* commemorat, eum nempe qui sub Nerone vixit, eundemque *Apollonii Thianei* discipulum, et vitae ejusdem Authorem agnoscit. (Huic vitae in latinum versae) tamquam veneno antidotum oportune adhibuit Zenobius Acciajolus (vertens in Hieroclem Eusebium, eum validissime confutantem, et acta magici hominis *Apollonii Thianaei*. Philostrati de Apollonio Historia vel in toto, vel magna ex parte conficta est. p. 481. Apollonii gesta tamquam vere magica, quaeque ope daemonis ille patrarit a viris doctis ac piis referuntur. — Josephus Scaliger de Apolonio loquitur tamquam de insigni Impostore, et Circulatore, cujus res, similis ipsi Scriptor Philostratus, nulla prorsus verisimilitudine publico exposuerit. In hujus quoque scripto anachronismos plures, pluresque contra veritatem Historiae lapsus erroresque deprehenderunt Godinus et Tillemontius post justum Lipsium. Vossius insuper et Casaubonus atque incorruptioris judicii Censor Abbas Fleury non tam credunt Apollonium fuisse magum, quam Philostratum mendacissimum. S.

Augustin. epist. 49. ad Deo grat. multa inquit de Apollonio et Apulejo mira *nullo fidelī Authore* jactari. D. etiam Chrysostomus *adv. Judaeos* L. 3. nihil veritatis agnoscit in miraculis Apollonio attributis. (Etsi Lucianus et Vopiscus celebrem fuisse famam asseverent) ejus tamen penitus non meminit Plinius, Tacitus, Svetonius, aliique Romani Historiographi, qui eamet aetate, aut non longe post scripsere. — *Dumesnil és Fleure*-után ezeket jegyzem-fel az Asz. Egyház Történetinek 2-dik könyvében, Domitzián Tsász. idejekor, Urunk 79-dikében pag. 70. Thiáni Apolloniusról: Mivelhogy a' Filószufok az ő fertelmes nyelveskedésekkel Rómában fok galibát tettek, Vespásiánus Tsászárral mint ki-hányatta őket Róma városából, Musoniusonkévül. Amazok mindenütt a' hitetlenségnek, és pogánylágnak doboló hirdetői voltak. Azon Filószufokhoz tartozandó Eufrates, Lucianus, Dio Chrysostomus, Dámis, Epictétus, Cynicus Demeter; de leg nevezeteseb' *Apollonius Thianaeus*, kinek életéről száz husz esztendő múlva (Nérónál száz esztendővel utóbbinak tévén Apollonius élete íróját) Filósztratus egy Románt, avagy költeményt szórt a' világra. Minden féle szemfény vesztést 's koholt tsudákat fűz a' tetteire, 's élete rendire, 's azt-is, hogy Apollónius, a' verőbekkel-is tudott beszélni. Tárfai közül, róla senki sem írt, tanítványa egy se maradt; 's csak abból-is merő hazugság koholójának mutatya magát lenni Filósztratus a' költött isten-

kék pártfogója. Apollóniust boszorkánynak tartották lenni a' pogányok-is, és ugyan azért ötet az ő áldozattyokhoz sem eresztették.

ASIAI KERESZTÉNYSÉG, Urunk 1776-dik esztendeje táján, de Pages, Fr. Kapitánynak tapasztalása és írása szerént, melly jobbára meg-vagyou a' Mkház 5-dik Szakaszában a' 158-dik levéloldaltól fogva a' P. betű-alatt. Damaskust, Baruthot, ennek hegyeit a' Libanus hegyi Tartományt, Kesruánt és egyéb' Síriai megyéket, Klastromokat meglátogatván de *Pages* Kapitány, Baruth hegyei-közt, úgymond: az emberek ábrázattyából ki-tettszik a' job' állapot, mintsem a' mellyel a' *Dámáskusi* Keresztények élnek, kiket a' Törökök szorongatnak. A' *Damaskusi* Jesuiták az ő *Kesruáni* egyik Klastromjokba szálló levelet adtak kezembe. A' *Baruth* táji egész Libanusi Tartományt a' Maroniták lakják, kikről tudósíttást vettem a' Baruthi P. Capucinusok Superiorjától: ennek jámbor kegyes tekintete el-árulta buzgó emberféges szívét, melly hozzá mint Missiónáriushoz illett. *Kesruán* Tartományában olly szabadságban él a' Katholikus Vallás, mint Frantzia Országban (t. i. a' Revoluzio-előtt írt de *Pages*) eretneket magok-közt nem szenvednek, *Tripolis*-felé utazván, a' hegyen *Luy*si nevű Maronita Barát Klastromot látogattam-meg, szép a' Templomjok: láttam az *Anturiai* Jesuiták Klastromát, az Elöljárójától szeretettel fogadtattam, azok vigyáznak a' szomszéd Apátság-Házra-is. Seminarium-is áll a' Jesuita lak.

helyen; abban a' Jesuiták Papfágra képzítettik a' Nevendékeket. Az egész Kesruáni Tartományt Keresztény Scheikék bírják, avagy a' földes Urak: egyik harmad napig el nem eresztett; más Scheikékhez-is el-vezetett uzfonára: mindenkor el-vezettek az ő ájtatoskodásokra, és estvéli bizonyos gyülekezetre, melyre minden ifjak meg-jelentek. Ott a' felmondott kis kegyes beszéd-után ájtatos könyv olvastatik, 's el mondatik egynehány imádság. Tsfudáltam a' szép módosságot mindenütt, a' Scheik fiában a' kegyes szelídséget. Mind az említett Urak, mind a' Papjaik a' néppel-együtt a' Római Anya Sz. Egyházzal szoros-fan tartanak. A' Misszionáriusok az említett Tartományokban, Siriának egyéb' Tartományiban-is sok jót tesznek; a' Kátholikusokat tanítták, a' tevélyedteket vizsza-vezetik. A' mi hitünk Damaskusban és egyébütt, a' hol szakadék, vagy eretnek Szírus, Görög, Örmény vala; sőt Egyiptusban-is a' Koptusok-között igen el-terjedett; sokan a' Római Anyasz. Egyház engedelmséggére vezettettek. Tulajdon szememmel láttam azt a' nehéz munkát, melyet a' Miszfzionáriusok tesznek a' Török, Perfiái, Indiai Tartományokban, melyekben sok igen, és szinte pizseg a' Kereszténység. O bár több volna a' Miszfzionárius! álmélnodni kell azon az elő-menetelen, melyet a' Miszfziók tesznek Pegu, Siam, Cambaye, Cochinchina országiban, és a' Chinai Birodalomban. Midőn azt a' tanátsot adnák egy Spanyol Királynak: hogy hadgya oda a'

Filippi Szigeteket, mivel hogy az Országnek terhére vannak, felele a' Király: nem kívánok Filippitől más jövedelmet, hanem tsak azt a' lelki hasznót, mellyet ott a' Millionáriusok tesznek. Azt el-lehet hinni, hogy a' Spanyol Uradalom Ásiában és Amerikában többeket vezetett a' Kereszténységre, mintsem a' mennyi Európában szolgálya ötet. De *Kesruánba* vizsgálja térek, úgymond de Pages: A' Püspökök, a' férfi 's aszszonyi Kalasíromok itten nagy számmal vannak. Itt lakik az Antióchiai Pátriárcha, mellyhez a' Maroníták tartozandók. Itt lakik az ÖRMÉNY Pátriárka-is, 's bír egynehány Kalasírommal. Ezen hegyek-közt, de másutt lakik a' Görög Kátholikus Pátriárcha. Ezen hegyek Lakosi közönségesen Istenfélők. *Jeltonból* el-menvén, rettentő hegyek-közt álló egy Kalasíromhoz érkeztem, mellyben Püspök lakik. — *Másrától Augusztá-felé* tartottam. *Augusztában* a' Maronita, avagy az Antiochiai Pátriarchát üdvözlöttem, ki engem különös emberséggel és szívettséggel fogadott: Derekasán beszéltet deákul és olaszúl. Nála ebédeltem, egy a' felszentelt Püspökjei-közül soha el nem hagyott. Az egész Világ részeiben mi állapottya légyen a' Kereszténységnek, mutató Táblába szorítám a' Mkház 19-dik Szakaszában illy titulusalatt: a' *Kereszténység állapottya*. Méltó itt említeni azt a' különös újságot, melly a' Possonyi Német újság Irónál olvastatik. t. i. Hogy a' melly időtől fogva az új Testamentom *Malabáriai* nyelvre által fordíttatott, sok *Indus*

ember, még a' *Bráminok* közül-is vállallya-fel a' Keresztény Vallást. *Mádrásban* az új Testamentomnak másodszori kiadása már a' nyomtató prés-alatt vagyon, 's harmintz ezer példa-írásból, vagy exemplárból fog állani.

ACHÆUSOK. Az egész Graecia, vagy, Görög Ország *Achaiának* neveztetett attól az időtől-fogva, mellyben a' hatalmas Achaeusokat, Világ Teremtésének három ezer nyoltz száz harmintz hetedikében 3837. Róma állásának 607-ben, az Achaeusokat öszve-győzte a' Római Praetor Metellus, egy esztendővel utób' pedig L. Mummius Római Consul. Akkor az egész Achaia Római hatalom-alá esett; Corinthus az Achaeusok fő Városa öszve-egettetett. Corinthus égesekor az arany, ezüst, réz keveredve öszve-folyt, 's ez a' keverék nyerte a' Corinthusi drága réz nevét. Ez a' Corinthusi végső romlás Róma-állásának 608-ban esett, Urunk születése-előtt 146. esztendővel. Egy azon esztendőben, mellyben Corinthus, el-égettetett Afrikában a' 3-dik Pun háborúkor a' régi erejü 's ditsőffégü Cárthágos Scipio Proconsultól, ki Aemilius Pál' fia volt, 's a' Scipio Afrikánus fogadott fia. *Petav. Rationar. temporum parte 1. L. 4. a p. 223. L. Mummius Consule omnis Achaia in deditionem accepta, Corinthus ipsa caput gentis incensa est. — A quo tempore Graeciae omnis ACHAIÆ nomen accepit, ut testis est Pausanias. — Eodem, quo Corinthus excisa est, — capta et incensa Carthago est, penitusque subversa. — Achaia szélét hoszfát így*

írja-le Bonfrer in Onomastico ad calcem Menochianam. pag. 156. *Achaia*, quae proprie *Graecia* appellatur, ab occasu, juxta Ptolemaeum, Epiro terminatur, a Septentrione Macedonia, ab Oriente Aegæo mari, a Meridie parte maris Adriatici, sinu Corinthiaco, Isthmo, mari Cretico, usque ad Sunium Promontorium. — Emlegeti Sz. Pál Apostol, mint hirdettetett Kriszt. Achaiában. 1. ad *Thessalonicenses*. cap. 1. v. 6. *Et vos nostri imitatores facti estis, et Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus Sancti: v. 7. Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, et in Achaia.* ACT. APOST. c. 18. v. 1. (Paulus) *post haec egressus ab Athenis, venit Corinthum.*

ASZSZONYOK különös emlékezetre méltók, a' Mkházban. — KANISAI Dorotya 5-dik Szakatz k. pag. 117. *Frangipáni* Katalin. 5-dik szak. pag. 127. titulo *Komiáti*. *Magdolna* Sz. 5. szak. M. p. 136. — *Melanchton* annya 5. sz. p. 144. *M. Theresia* Királyné. 5. sz. p. 222. tit. *Szitziliai*. — Ján. Pannon. *Annya*. 6. szak. p. 32. *Erdödy Susánna*. 6. sz. p. 39. — Sz. *Christiána* szolgálló. p. 74. 6. szak. I. — *Lusitán* Királyné. 7. sz. p. 80. *Ersébet*. 16-dik Lajosné. 7. sz. p. 96. — 2-dik *Katalin* Tzárné. 7. sz. p. 107. *Cardace* Királyné. 7. sz. 188. és 8-dik sz. tit. *Kandace*. p. 99. — *Sibillák*. 7. sz. p. 301. — *Strasburgi* aszszony. 7. sz. p. 362. — *Vér folyasu* aszszony. 8-dik sz. p. 16.

— Sz. *Ilona*. 8. szak. p. 54. — Sz. *Faula*, *Eustochium*. 8-dik szak. p. 77. — p. 91. Sz. *Marcella*. — *Thurzo Borbála*. 9. sz. p. 29. *d'Are Joánna*. 9. p. 48. *Ersébet* első Lajos K. anyja. 9-dik szak. p. 55. 56. — *Hildegárdis* Szent. 9. szak. p. 168. — *Nyári Kristina*. 9. szak. p. 207. — *Antoinette* leány, és 16-dik Lajosné. 11-dik sz. p. 8. — *Vály Klára*. 11-dik szak. p. 193. — *Ujlaki Klára*. *Révai Borbála*. 13. szak. a pag. 161. *Lanca*. Orosz Fejedelem asz. 13. p. 166. *Páldine*. 13. sz. p. 247. *Frangipáni Katalin*. 14. sz. p. 66. Sz. *Gorgónia*. 14. sz. p. 71. *Ulrica* Svétiai Királyné. 15-dik szak. p. 4. *Alexándra*-M. Palatinusné. 15. szak. p. 123. 16. szak. 103. *Nápolyi királyné*. 15. szak. 153. *Fredegundis*. 16. szak. p. 29. *Mida Prá*. 17. szak. p. 199. *Eurósia*. 18. szak. p. 27. — *Mária Theresia* Ts. K. 20-dik szak. p. 69. *Mária Rósa* Szárdiniai Capucína. 20-dik szak. p. 71. Sz. *Agnes* Ersébet Mkház. ezen 22-dik szakfázában. *Hedvigisek*. 9. szak. pag. 104. *Zichiné*. 9-dik sz. p. 301. *Eulália* Sz. 21-dik szak. *Juliana* ibid. *Margit* Vajdáné. 8. sz. p. 118. *Ediltrud*, *Eufemia*, *Erasma*, *Basilissa*, *Serápia*, 22. szak. E.

B.

BABILÓNIAI Püspöknek Abdiásnak az Apostolokról írt könyvei. Azoknak életeket

ket fok fabulákkal meg-keverte Abdiás. A' Régieknél ismémentlen, meg-vetendő. *Pray* in *Indice Librorum Rariorum* Tom. 1. pag. 3. Abdiæ Babiloniæ Episcopi Historia Certaminis Apostolici, item vita Apostoli Mathiæ etc. edente Volfgango Læzio, Basiliæ, 1552. in 8. Idem al. Certaminis Apostolici Libri X. una cum Joacch. Perionio de rebus gestis Apostolorum Coloniae. 1576. in 16. Mich. Trinit. pag. 8. Abdias, ut fertur, primus Babilonis Episcopus, Scriptor apocryphus habetur, et veteribus plane ignotus. Quæ ejus nomine circumferuntur Vitæ Apostolorum, fabulis refertæ sunt. Scripsisse dicitur anno post Christum 80. Græco Sermone se scripsisse prodit, opus suum a Julio Africano Græco in latinum traslatum. Nominat Hegesippum qui Ecclesiæ Seculo 2-do vixit. *Hegesippusról* lásd Mkh. 10-dik Szak. pag. 54.

BOHEMAN. Stocholmi Udvari Secretarius (a' mint Storholmból iratott 29. Martz. 1803-ban) az ő költött titkos látásaival, neki tett titkos jelentésekkel, a' Státusok jövőendő forsairól előre-mondásival, nagy jószágival, különös élete módjával okot adott a' gyanúságra 's el-fogatására. A' ki-kérdeztetésekor kitetfzett, hogy merő ámíttó. A' magához tartozandóknak ismért papirossokból ki sült, hogy Svetzián kívül fok a' Levelezője, és hogy meszfzire terjedő plánumot forralt, mellynek tzélja még tellyességgel nem bizonyos; de hogy ő fő Személlye, annak a' szorossan öfzve kötött Társaságnak, mellynek Adeptussai

az Áfiai Atya fiak neve-alatt ismértettek. Azon Ordónak kormány széke egy isméretlen Senátus. Az ordó tagjai arra esküsznek, hogy ki nem vallyák a' Vezérlő kormány Tanátsnak lakó 's tartózkodó helyét, sem az Atyafiak nevét. Az ordó eredetének a' déli Német Ország láttszik lenni; azután Svétziában, Dániában, éjtszaki Német Országban el-szaporodott. *Boheman* noha született Svékus, a' Dániai királynak által-adatott: mert Dániában jóljágotkat bir; a' Svétziai király pedig azt rendelte, hogy *Boheman* Ordójának tulajdonsági szemessen ki-kerestessenek, 's minden egyéb titkoló Társaságok meg-visgáltassanak.

BOURGEOIS Jesuita Chinából, a' Chinai kereszténység állapottyáról 1784-ben. Lásd Mkház 5-dik Szakasz. pag. 126.

BENGALAIÁK az Ángliai új lakban. Azoké Bengála — BENGALA az ő Ganges-torok tájú Calcutta városával-egygyütt a' Napkeleti Indiának Tartománnya, mellyről hofzafan tudosított a' Mkönyvház' 21-dik szakasza, titulo *Bengalaiak*, különbözik *Bengalától* Benquela, vagy *Benkela* Országá, melly Ethiópia-megett Afrikában fekszik, 's mellyet ezen nevű városával-egygyütt a' Lusitanus bir. Más a' *Calcutta*-is, és a' *Calecutam*-is, melly *Calicut* nevet visel némelly Föld abroszokon. *Calicut* országa, a' néhai Zámorin királyok birtoka, a' Napkeleti Indiának partyán Africa-felé teként; *Calcut* ellenben Siam, Tunkin, China felé a' Napkeleti Indiának napkeleti partyán. *Calcut* a' Mkház 21-

dik Szakaszában Bengalával együtt iratik-le: *Benkela* pedig a' Mkház 7-dik Szakaszában titulo *Zuchelli* Cupicínus Misszionárius a pag. 337.

BREMAI Ádány, Bremai Cónonok, nagy szorgalmatossággal és igazsággal, maxima sinceritate ac diligentia, úgymond Gravesor, négy könyvel le-írta a' Bremát és Dammaburgi Egyházi Megyéknek Historiáját Nagy Károly Tsászártól-fogva 4-dik Henrik idejéig. Ezen Historiának végéhez kaptsolta azt a' munkáját-is, mellyet kézfízített Dániáról, 's Dánián túl lakó népek természetéről, szokásiról, vallásáról. Először Bataviai Lugdunumban 1595-dikben; azután, a' hozzá függesztett Jelölésekkel együtt Helmstädban 1620-dikban nyomtatottatott-ki.

BERING. Ennek Dániai Historiájáról, és abban Oláh, Kanut, Erik, királyokról, lásd Mkház 5-dik Szakaszat az *O* betű-alatt.

BURGENSIS Alphonfus meg-tért Zsidó. Erről lásd Mkh. 14-dik Szakasz: tit *Spina*. a p. 325.

BOCQUILLOTT András Frantzia Cónonok a' Szent Misliókban tett buzgó 's fáradságos dolgainak érdemiért nevezetes. Urunk 1701. esztendejében Frantzia nyelven a' Liturgiáról, avagy a' Sz. Mise Áldozattjáról böls könyvet eresztett ki nyomtatás által. Ezen munkában jobbára *Bona* Cárinalisnak nyomdokjár, kinek a' Sz. Áldozatról, *de re Liturgica*, írt könyve, fő rendű, és érdemű. Némelly helyeken *Bónát* helytelenül fejtí. p. o. a' nyelv

vekről írvan, mintha mindenütt mindenkor a' nép közönséges nyelvén szolgáltatott volna a' Sz. Mise az Apostolok példájok-ként. Nem ez Bona Cárdisális mondása; hanem az: hogy a' Liturgia ott-is Cháldeai, vagy Görög, vagy Deák nyelven mondatott, a' hol ki-fogytak ezen nyelvek, 's meg-ízüntek lenni a' nép közöngés szőlásában és keletében. *Card. Bona L. 1. Rerum Liturgicarum. Missæ enim Chal-daico, Græco, et Latino sermone primum compositæ, eodem semper celebratæ sunt, quamvis illæ lingvæ desierint esse vulgares.* A' miként a' Sz. Liturgiáról én írtam, Lásd I. a' Mkház 11-dik Szakaszában, illy titulus alatt: A' Sz. Liturgiáról Jerusálemi Sz. Cyrillusnak Ígéi. 2. A' Mkház 7-dik Szakaszában titulo Sz. Efreem: 's 9-dik Szakasz titulo Sz. Damascenus. 3. Ezen homlok-írást viselő Könyvemben: *Az Oltári Szentségről és Áldozatról*, a' Reformátusok *Paizsa*-ellen hármass könyv, Landerer-nél Pofon. 1775. ben ott a' Liturgiáról egész Prédikátzió foglaltatik. Szóll arról az AnyaSz.Egyház Történetiről írt 4-dik Kész, avagy Szakasz-is a' 32-dik könyvben.

BÓSIUS ANTAL, Jerusalemi Sz. János Vitézlő Szerzetének Tagja, 's annak a' Romai udvarnál Procurátora, egyéb Írásain-ké-vül hagyott a' Föld allyai Romáról (Roma subterranea) tudósító könyvet, azt 1567-ben kezdette írni; de el-nem végzé. Severán János a' Romai Oratorium Papja Bósiusnak azon munkáját nagyon meg-bővítve ki-nyomtat-tatá Romában 1632-ben. Aringhus Pál pedig

szint azon Orátorium Szerzetes Papja Hetru-riai Olasz nyelvből deákra fordította, 's 1651-ben ki-nyomtatattatá Romában. A' miket Aringhus a' Romai Tzinteremekről, irt az ő föld allyai Romájában, meg-vagynak a' Mkház 8-dik szakaszában, a' 8 dik Levéllaptól-fogva.

BÓSIUS TAMÁS különbözik az Antal nevitől. BÓSIUS Tamás Eugubiumi fiú, O-rátoriumi Pap, irt a' Pogányok romlásáról, de ruinis Gentium, 8. könyvet: két szakaszt az Afz. Egyház Jeleiről. Designis Ecclesiæ Dei; a' keresztyények hadi erősségéről Machia-vel-ellen. Rom. 1593. *Possevinus* így ir a' Pogányok romlásáról irt könyvéről: opus de ruinis Gentium et Regnorum perutile est, Di-vinæ providentiæ atque justitiæ perspiciendæ; lectum autem cum libris D. Augustini de Ci-vitate Dei, uberem materiam præbet ad Divi-næ misericordiæ ergo Ecclesiam divitias ape-riendas; commodum autem Ethicæ, Politicæ-que Philosophiæ interius perspiciendæ. — *Pos-sevinusnak.* Romai követnek Moskoviaját meg-ismértettem a' Mkház 4 dik Szakaszának 316-dik könyvében; Cythæreus ellen irt köny-veit pedig a' Mkház 6-dik Szakaszában titulo *Bodó* a pag. 21. és 14-dik Szakasz p. 128 tit. Kányi Pap.

B R U N E a' Frantzia Republicának konstantinápolyi követtye 1803-dikban. A' mint Jánúarius elején bé-érkezett a' város-
ba, érkezésének jelentésére 17. ágynuk sütet-
tek - ki. Az uttyát, a' mellyen pompással
vezettetett a' szállása-felé, mindenütt el-fog-

lalta a' nézők véghetetlen sokasága ; melly tiszteelő tzeremónia szemlélésén jelen volt a' Török Tsászárs is. A' Reiss Effendi és a' Kapitány Basa *Brune* követnek tiszteletére elejbe mentek. A' szállása kapuja-előtt várták a' Konstantinápolyban tartózkodó Frantziák, 's örvendezve fogadták. Januárus 19-dikén haladó ünnepet hirdetett *Brune* a' követség Templomában. Ottan a' *Te Deum laudamus* énekeltetett, 's bele ezen szók kevertettek, *Salvos fac Consules Domine*. A' Frantzia szállítás tetejére ki-tűzött Zászló ezen szók éneklése-alatt lobogásra egyengettetett, és a' kikötő helyben lévő Frantzia Hajóknak jelt adott. Melly jelre azok 21. ágyu lövéssel és örvendezes hújjogatásokkal feleltek-meg. *Brune* Fr. követnek ; és a' Porta Ministerjeinek első Conferentiái azon végződtek, hogy a' Frantziák ezentül Levántében az ő előbbeni fényes tekéntetekkel tündököllyenek. A' Deák Ritust követő Szentegyházokat a' Frantziák tulajdon pártfogások-alá vették Kpolyban : a' melly *Sequestrum* a' Frantzia partékákra vettetett, az el-töröltetett ; a' Török és Frantzia Nép-között viszsza-állott az előbbeni barátkozás. — **BRUNERŐL** lásd a' Mkház 13-dik Szakaszát titulo *Brune* pag. 46. — A' nagy Vezérnél *Brune* Generális ; mint Frantzia követ, Februárus 14-dikén volt első audientzián ; mellyre midőn utazna Granatersokból álló egy osztály ment előtte Török muzsika hang alatt, a' késérőji száma nagy volt egyetemben. Az ajándékok, mellyeket az első Consultól ho-

zott, 21-dikben vitettek a' Tsászfár elejbe, úgymint falra való órák; tükrök, fegyverek, és egyéb drágaságok: a' következett napon *Brune* audientziája a' Tsászfárnál vólt; arra azon paripákkal ment, mellyekkel néki a' Tsászfár kedveskedett. Estve tántzot adatott a' követ. — Aprilis 28-dikán a' Török Tsászfár jelenlétében titkos Conferentzia tartatott. Abban az a' kérdés fordúlt elő; hogy, vallyon azon esetben, ha az Anglusok és Frantziák-közt a' had valósággal el-kezdődne, mellyik részfél kellene tartani a' Portának? az végeztetett: hogy egygyik részfél se tartván, egészen Neutrálísta maradjon. Ezen végezést megerősítette a' Tsászfár, 's minden Udvarokhoz, ahol követtyei vannak, annak hírével különös kurokat küldött. Generális *Brune* azt kívánta azomban a' Portától, hogy a' jöendő hadakozás alatt engedne Frantzia őrző seregeket a' *Levántei* partokra ki-állani. Hanem a' porta arra nem állott; mondván: magát a' Török Birodalom elegendőnek érzi lenni arra, hogy minden ellenséges meg-támadás ellen magát elegendőképpen védelmezze. *Bruné* Fő Uraé vagy más hatalmas Parantsolók, arra ajánlották magokat a' Sultánnál, hogy a' *Rumeliában* veszekedő Baschákat meg-alázhassék de az ajánlást el-nem fogadta; hanem maga küldött ellenek seregeket: hogy a' Konfántzinápoly felé tartó Ország utakat bátorságba helyheztesse, mellyek a' ragadozó két *Rumeliai* Bashák által igen båtortalanokká tétettek, 's mellyek miatt az arra való kereske-

dés tellyességgel meg-szünt. Rumeliából, és Török Országának más Tartományiból, a' mint a' Szemliniek Julius elején írák, tsoportos nagy Sereg számként költöztek-ki Szemlén felé-is a' Keresztények, kik a' Törököktől fok keserves zaklatást szenvedni kintelenítették. Kevés idő alatt fokban meg-szállottak azokból Szemlénben; 's ezen városnak Lakosaivá vóltak. — Mivel Görög Országban Pestis ütötte-ki magát, a' Szemlin táji Contumátzia, avagy a' tisztlás ideje tíz napoktól, tizenketőre hofszabíttatott.

C.

CSANGÓ MAGYAROK. Sigmondnak Magyar Ország királyának idejében, midőn Urunk 1420-dik esztendeje számláltatott, Erdély Országból fok szász, és székely familia hordozóskodott Moldovába: Azokat István Moldovának Fejedelme kegyelmesen mind befogadta, 's meg-engedte, hogy Moldovának válogatott termékenységű földein építhessenek, lakjanak, munkálkodjanak. A' szászok kilentz Plébániát építettek. Azoknak maradéki a' Moldovába Székelyekhez egygyesülvén, ezekkel egyetemben mind *Csangó Magyaroknak* hívattnak. Mind meg-tartották a' Romai Katholikusok vallást Zöld Péternek Csik Delméni Plébánusnak köztök-tett lelki fáradságakor is, Urunk 1767-dik esztendeje táján. A' Magyar és Oláh nyelvet egyenlőképpen értik, és

mind a' kettőn helyessen szóllanak. Az említett Száfsz és Székely vérű Csangó Magyarok kilentz Plebániájok 62. faluban 's városban virágznak a' Romai Katholikus vallást megtartván a' Bakovi és Milkóvi Püspökségekben. A' Plebániák neve *Jászi, Mugyilo, Szeret, Szabófalva, Talpa, Kalugyer Pataka, Forrófalva, Gorzafalva, Huss Városa*. Ezekről lásd a' Mkház 3-dik Szakaszában 181-dik hofzfas könyvet, tit. Notitia de rebus Hungarorum, qui in Moldavia, et ultra degunt, scripta ab A. R. D. Zöld. — Ezekről a' Magyarokról ismértetés foglaltatik a' Mkház említett 3-dik Szakaszában, a' 83-dik könyvben is illy titulus alatt: *Pataji* Moldváról. — A' Moldvai Katholikus Magyarokról 's azoknak Jásfszin kívűl tizenkét Plebániájokról lásd Mkh. 3-dik Szakasz 166-dik könyv. p. 398. titulo *Schultzer*.

CHRONICON írók a' még meg-nem tért Magyarokról; a' mint T. Pray Dissertációiban bizonyságúl elé-állítatnak, Urunk 889-dik elztendejétől-fogva, 955-dikig. Porphyrogenitus nevű Conſtántinusnak a' Birodalom vezérléséről (de adminſtrando Imperio) írt, 's az akkori Magyarokról meg-emlékező könyvén kívűl, azok a' Chronicon-írók a pag. 2. 74. a' *Hildesheimi*, Leibnitz Gyüteménnyében: az *Anquilejai*, de Rubeisnál: *Sz. Gál* Monostorának Chroniconja, du Chesnénél: *Velentzei* Chronicon: *Contractus* nevű Hermané: *Sicard* Püspök Chroniconja: *Floriácumi* Chronicon. *Augiai* Chronicon: *Garstsi* Chronicon

*Chronicon Saponicum Saltzburgi Chron Wirzburgi Chronicon. Abulgar Schafnaburgi, Szigebert, Luitprand. Theophan. Cedren. de Monacis, Thuroczi, Cassinumi's egyéb nevezetű Chronicon, Annális, História-Írók. Ezen idő rendírókból gyűjtötte a' garázdálkodó Magyarokról az ő Annálissaihoz adott 10-dik Dissertációját Árpádtól fogva Toksufig meg-írja azokból; mikép jártak a' Conflántzinápolyiakkal, mikép ronták Moráviát, Norikumot. Báváriát, Olasz Országot Capuoig. 's a' t. *Abulgárnál* az Hungarok *Magyarnevéük*; az Orosz Íróknál *Ugri* a' nevek: a' Görögöktől jobbra *Turkoknak* hívattnak. Azon Chronicon Írókból értyük, hogy a' Magyarok Urunk 898-dik esztendejében el-foglalták a' nagy *Moráviát*, az az majd egészfzen magokéva tették azt a' nagy földet, melly most Dunán innenvaló Magyar Országnak hívattnak: az előbbeni lakosait pedig ki-verték, *Zventibáldnak*, ki a' Magyariróknál *Svatoplug* nevű, holta után, midőn fiai Urálkodnának; de egymásközt háborogván, *Maharanium seu magnam Moraviam* (cis Danubium) *ingressi incola ejus expulerunt, extirparunt, ibique suas sedes posuerunt.* Ex Annal. et chron. Fuld. Bertin. Hepidan. item ex Constantino porphyr. *Pray* pag. 234. 235. Urunk 899-ben Olasz Országba rohantak a' Magyarok, és ott a' Longobárdokat meg-győzték. Urunk 900-dikban el-foglalták *Pánnóniát* Cetzius hegyéig, *Bajoátiából* ismét Olasz Országra ütöttek. — 906-ában a' Görög és a' Saxo, avagy Német Szász földön*

hadakoztak: az Olasz Városokban, Tarvis, Brixia, Pápia, Mediolánum városit fel-dúlták, Velentze Városába bőr hajókon vitték-bé az emberek és lovak seregeit, *pelliceis navibus*. Berengárius király 15. vagy 20. ezer katonát vitt ugyan ellenek; de jobbára le-vágattak. *pauci eis reversi sunt*. Péter Velentzei vezér egész hajós sereggel ütött a' Magyarokra, és őket meg-szalasztotta, *Petrus Dux cum navali exercitu, Dei protectus auxilio praedictos Hungaros in fugam vertit*. — Berengarius datis muneribus et obsidibus, eos extra Italiam retro cedere fecit. Ex Dandulo Chronico Siceardi Episcopi, Chronico Veneto. Laurentio de Monacis. — 623-dikban, és 924-dikben, Vormatzianál Rajna vizén által-menvén Galliát, és Gotthiának avagy Spanyol Országnek egy részét el-tapodták. Újjonnan Olasz Országba ütöttek Záltának, kit némellyek Zaldának és Salardusnak, neveznek vezérlése alatt: vezeté oda őket a' Longobardusoktól ki-vettetett Berengár-is. *Ungari ductu Berengarii, quem Longobardi expulerunt, Italiam depopulantur. Papiam Urbem populosissimam succendunt, ubi opes periere innumerabiles, Ecclesiae quadraginta tres succensae, urbis ipsius Episcopos cum Episcopo vercellensi, qui secum erat, igne fumoque necatur: atque ex illa pene innumerabili multitudine ducenti tantum superfuisse memorantur, qui ex reliquis urbis incensae, quos inter cineres legerunt, argenii modios octo deferunt Hungaris, vitam, murosque vacuae urbis redimen-*

tes. 934-ben, 937-ben emerre Konstantzinápolyig, amarra Capuáig nyargaltak prédálván. 955-ben *Augusta Vindellicorum* városánál talpig meg-verettek. Otto király idejében: némelly Fő embereik fel-akasztattak; a' temérdek Magyar fokaságból haza tsak heten ereztettek, de tsonkán füleik nélkül; kik othon tsak koldúlva élhettek, és Sz. Lázár szegényeinek neveztettek. Ez a' Chronikon írók Summája Fő T. Prájnál, P. *Kéri* Borgiás annak némelly részeit másképp adja-elő; mint azok az Írók, kik azt repesgették, hogy Augusztánál három Magyar *királyok* akasztattak-fel. Magyar vitézlő Tisztek, kiket most Generálisoknak szokás nevezni, vóltak, kiket az Augusztai rettenetes veszedelemkor el-fogott *Otto* Tsászár és fel-akasztatott; de királyok nem vóltak. Francisc. Borgias *kéri* in Constantino Porphyrogenito in not. B. p. 294. Porroclades hæc Ungarorum ab Othone, contigit Anno Christi 955. A' fel-akasztatott egyik Generális *Bulcso* nevű vólt, kit a' Görög Írók Bolosud névvel illetnek. Bulsco a' Magyarok közt *Carcha* méltóságú Tifztséget is viselt, valamint az a' Társa, kivel 946-ban Porfirogenitushoz követségben járt *Gyla* méltóságú vólt, 's fellyeb való a' *Carcha* hívatalnál. Mind Bultso, mind *Gyla* meg kereszteltetett Konstantzinápolyban; de amaz a' Keresztény hittől el-állott; *Gyla* álhatatos vólt; sőt a' Magyarok meg-téríttésére *Theophylactustól* fel-szenteltetett *Hierotheus* nevű Püspököt vezetett-ki Konstantzinápolyból. Akkor ugyan

tsak szálonként tértek-meg a' Magyarok; hanem *Geysa* és Sz. István király idejében seregessen mindenütt. *Kéri* l. citato Anno 946. Gemini Ungarorum Principes Bolosudes alteri, alteri Gylæ cognomen fuit, ipsi per se urbem illam, ad *cujus muros* antea armati, et feroces processerunt, jam quieti adiere. Prior venit Bolosudes, ac Sacris Christianorum initiatus, Patricia insuper dignitate ab Imperatore (Constant. Porphy) exornatus est — Alter Gylas priorem secutus, non contentus initiari Christianorum sacris, ut radices Religionis apud suos jaceret. *Hiorotheum* Episcopum a Theophilacto institutum in patriam duxit. Et melius res cessit Gylæ: hic enim firmus in Religione, eam apud suos quoque protulisse, neque bellorum quidpiam cum Orientalibus habuisse memoratur. At Bolosudem ejurata non diu post Religione, sæpius arma *Thraciae* infudisse, demum in Francos quoque gessisse bella; ibi pœna cum divinitus consequente a Francis captum, ex infelici arbore pependisse — Ex quibus tam bellorum ac prædarum inexplabilem aviditatem, quam virium potentiæque magnitudinem illius Gentis (Ungarorum) facile æstimaveris; qui eodem pene tempore et a *Berengario* in *Italiam* acciti, et in *Germaniam*, *Galliasque* ipsas sponte sua infusi, et ad *Byzantii* usque moenia hostiliter progressi, *Europam* metu vastitateque compleverint. Illud quoque ex hac narratione patescit, Ungaros non una omnes Christo nomen dedisse, sed sensim et per partes, oculos ad veritatem

advertisse, quoad *Geiza*, ac post eum divo *Stephano* Gentem moderante, clara Evangelii lux eorum oculos perfringeret, *ab antiqua felicius, quam a nova Roma petita, et accepta.* — Attól az üdötől fogva mellyben Urunk 884 dik esztendejében, *Almus* vezérlefe alatt a' két száz ezerből álló Magyarság a' *Susudali* avagy az Ruffiai földet meg-haladván, Ung, Tisza, Duna, Rajna, Adria, 's egyéb vizek tájáig hartzolva verdődött, 's Geiza fő vezérsege alatt Magyar Országban meg-gyökerezett, Fő Tiszt. Katona István tellyes tudománnyal hoszszas könyveket írt, 's az vólt az eleje a' Magyar Ország Hístóriájának, mellyet hasonló böltsefséggel a' mi üdönkig folytatott. Én azon időktől a' miket írtam, illy kézi, 's meg ki-nem nyomtatott munkámban foglaltatnak. *Historiarum ab Hungaria condita Epitome, Libris XII. comprehensa.* Még annál is rövidebben más illy nevű kéziírásomban: *Analecta Artium et Scientiarum* — Titulo 1. *Synopsis Historiae Hungariae.* — Az eddig említett *Chronicon-írók* számából ki-maradt a' *Nonnátulai Chroncon*, mellyet *Muratóriusnak* az Olasz Írókról írt, 's Mediolánumban 1725. nyomtattat. második Szakaszából én böngéztem ki. *De Hungarorum irruptione Chronicon Nonnátulense.* Nonnátula a' *Mutinai* határon fekött. A' Nonnátulai Kalasfom fel-állítottásáról írt tudósítás végen, a pag. 195. a' *Nonnátulai Chroniconból* illy emlékezetet olvasunk a' Hunnus avagy Magyar rabló Olasz Országi Járásról: „ A' *Nonnátulai* 14-dik Apátur *Leo-*

párd nevet viselt; vezérlé az ő Szerzetes Tárlait Urunk 899-dik esztendejétől-fogva. Ennek idejében bé-ütöttek a' Magyarok Olasz Országba: akkor fok ezer Keresztény meg-öletett. *Brentta* vizénél: *Nonnátulát* meg gyűjtötták, a' Barátokat meg-ölték: fok könyvet el-égettek. — Első Apátura *Nonnátulának* Anselmus, ezer száz negyven négy 1144 Barátnak Elöl járója vólt. — Murátorius, Stritter, Büsching, Gmelin, Kovásznai, Bessenyei, Stöcklein, Zamagna, Kunich, Mitterpacher, Sklenár, 's a' t. azon Ms. kézi Írásomban foglaltatnak, melly a' Magyar könyvház 7-dik Szakaszának neveztetett, 's még nyomtatva kinem adatott, *külömbözik* pedig attól, melly illy nevet visel: Magyar könyvház írá M. J. VII. Szakasz. Pesten Nyomtat. *Trattner* Mátyás betűivel 1795-dik Esztendőben. — Egyéb Krónika vagy Chronicon írókat a' mi illeti, azoknak foglalattya, a' mint a' Mkház 19. Szakaszában találattik, lajstrom módra meg-vagyjon a' Mkház XIX- Szakaszában a pag. 97. ad 101.

COLUMBUS és Sz. Domingóiak. Ezekről kezdődik a' Magyar könyvház első Szakasz, melly a' 4-dik végéig, a' most virágzó Landererek édes Attyoktól kezdett nyomtattani 1783-dik esztendőben, az az: a' most folyó esztendő előtt 20-dikban. Azon első könyvnek ez a' titulussa: *Charlevoix* első Szakasz Sz. Domonkos Szigetéről, *Columbus* ismértetése kedvéért.

Cook. Cooknak, avagy *Kuknak* tengeri igen nevezetes járása meg íratott halszaga

a' Mkház 2-dik Szakaszában a' 36-dik könyvben, folytattatik *Kuk* járása a' Mkház 3-dik Szakaszában-is a' 119-dik, 120-dik, 121 dik könyvben. Azon *Kuk* tengeri járásához tartozandó *Tzimmermannak Coock* hajós legénnyének írása-is, melly bőven elé-adatik a' Mkház 3-dik Szakaszának 210-dik könyvében, a pag. 508. ad pag. 524.

D.

DÁNIAI von Lüdeke, a' Török Birodalomnak le-írását ki-adta Leiptzigben 1771-ben. A' *Dánai* Lutránus Missiónak tagja volt von Lüdeke, Smyrnán a' *Dánai* Consulnál, és annak Tifzteinél, 's társainál kilentz esztendőig tartá a' Luteránus módú prédikátziókat. Pízkállya ugyan néhutt a' Katholikusokat ezen könyvében; de jobbára emlékezetre méltó tudósításokkal szolgál. — pag. 135. A' Keresztének a' Török Birodalomban szüntelen hallyák a' Tauschein, Jauer, Gaur tsúf neveket: a' törvénykedésben le-nyomattatnak jobbára: a' kiktől meg-bántatnak, azok meg-nem büntettetnek, adóval terheltetnek: ha a' hitet megtagadnák, el-kerülhetnék ezen nyomorúságokat, a' mint a' példák mutattyák; de még is már sok száz esztendőknék példái mutatják, hogy a' Török Birodalomban számtalan a' Keresztény: ezektől a' tellyes Sz. Háromság mindenek tudtára, imádtatik, a' Jésus neve nyilvánságosan meg-vallatik; 's a' Keresztények

tények inkább' választyák a' halált, hogy sem Vallások tagadását. p. 120. Mahomet testamentoma meg-parantsolta, hogy az ő tselédjei vagy követői szenvedjék-el a' Keresztényeket, és őket ne bántsák; ezt a Testamentomot a' Törökök valóságosnak tartják lenni; de azomban még-is a' Keresztény szabadságnak szük a' határa: halálos félelemmel-is kényszerítettnek néha Mahomet Vallására: a romlott Templomok fel építése tilos, a' foltozásokért sokat kell fizetni. Törököt nem szabad meg-téríteni, fejét vesztí mind a' meg-térő, mind a' meg-térítő. — pag. 142. A' Görög Eklesiák hét szentséget vallanak; a' gyónáskor minden nagy vétkeket ki-vallanak: hiszik a' Szentségben a' kenyérnek és bornak tellyes által változását. Az Isteni szolgálat régi Görög nyelven vitetik végbe; noha az ő mostani közönséges nyelvek új Görög és amattól különböző. — *Konstántzinápoly* városának hossza némelly helyen másfél Német mértföld; némelly helyen három. Tízszáz ezer ember forog benne: kétszáz ezer a' Görög keresztény: az Örmény keresztény töb' negyven ezernél: a' Zsidó hatvan ezer, keserves szemlélni ezen városban az embervásárt, 's a' rabságra el-adandókat. A' Görög keresztényeknek Konstántzinápolyban huszon két Templomjuk vagyon: a' Templomnak tsak kívül ne légyen szép tekintete, belső ékességét nem bánnya a' Török: vagynak Örmény K. Templomok-is. A' Római kátholikusoknak vagyon Érsekjek; 's a' Perai részben egyne-

hány Kalafromjok; a' Galatai részben Templomjaikkal együtt öt a' Kalafromjok; a' Protefztáns követek suttonyos kápolnákkal bírnak. — A' Frantzia és a' Zsidó forog majd mindenik Török kikötő parton. De a' Zsidó más Török helységekben-is felette sok; ki-hajtatván a' Zsidók Spanyol és Lusitania országból, el-széledtek a' Török földön, 's most is romlott Spanyol nyelven beszéllenek, fejenként fizetnek, vallások el-szenvedtetik; de a' Synagoga-építés, vagy helyre hozás sok pénzbe kerül. Vannak Rabinussaik vagy Cachmájaik (ama' szó mestert, emez börtet jelent) Világi Primás nevű Tiszteket-is tartanak: a' tudományra nintsen gondjok; sok Töröknél a' Zsidók a' Tolmátsok, és Orvosok: némelyek igen gazdagok, noha azt külsőképpen rejtegetik: ők üvegesek, kolompárok, könyvkötők, avítruha 's más podjász-árulók. A' Töröknél a' Zsidó el vetett ember. A' Török Birodalomban ezek a' mindennapi kelletes nyelvek: Török, Arabs, Persiai, Tatár, új Görög, Örmény, Koptus, Illiriai, romlott Olasz, Zsidó, Frantzia. Ez meg az említett Olasz, meg vagyon 's forog majd mindenik Ásiai kikötő 's kereskedő helyén. *Smirnában* lakván, kilentz esztendő-alatt ködöt csak egyszer tapasztaltam; de az, úgymint nagy ritkaság tsudáltatott: a' gyepek ki-szárad, azt öntözni kell. A' fügefa nem hajt, míg el nem takarodik a' hideg tellyességgel. A' nyár eső nélkül jár, 's három négy hónap alatt eső nem láttatik, mind Pálesztinában, mind egyébutt. A' harmat surú; de a' nap azt hamar

felnyallja: a' meleg szörnyü, az ősz kellemetes, 's el tart majd új elzendeig, akkor kezdődnek a' menydörgések: tiz órától fogva napnyugtig gyönyörű tengeri szellő szokott lengedezni: a' nap hossza egy órával rövideb' mint Német országban. Búza és árpa bőven terem, zab kevés, rozs éppen nem: az árpa kenyér job' ízű mint minálunk: minden nap új friss kenyérrel szokás élni: árpával tartatnak a' lovak is: az Egyiptusi lentse legjob'. A' 'Napkeletiek igen vigyáznak arra, hogy a' hegyekről le folyó vízből semmi el ne veszfzen. Smirna táján a' hagyma és ugorika igen kellemetes ízű; dinnye, káffe, pamuk, len, 's töb' a' fele bőven vagyon, a' kámelot Angorai ketske szőr (a' mint Busbekből már jelentém) (a' Török Birodalomban sok Tartományokban virágzik a' Kereszténység) A' Kármelita Szerzet Kármélus hegyén Kalafstrommal bír, melly merő kösziklából vagyon ki vágva, és készítve. — Az Archipelagus szigetinek nagyob' része Görög módú; de némelly helységei Római Katholikussokkal rakva vannak. Mindenik szigetnek: Scio, Mitilene, Ténedos, Naxia, Rhodus, Stanchio, Páthmos, 's a' többinek ruházattya különbözik egymástól: Páthmos sziget ruhája módja leg-tisztességeseb'; a' Scio szigetiéke szemtelen. — 's a' t. Ezen Török Birodalmi ismeretekről.

DALLAVAY hosszszas tudósítáfokat adott elé, a' mint a' Mkház 18-dik szakasza elején, titulo Afrikai, Ásiai, Európai *Törökök*, olvasni lehet, és ugyan ottan tit, *Seraillbéliek*, 's a' t.

DOLL ALOYSIUS Bétsi Könyvtáros Úr, egyéb' Keresztény Kátholikus vallást védelmező könyveken-kívül, mellyeket ki nyomtattatott a' köz jónak nagy elemegetelére; Urunk 1803-dikában új nyomtatás-alá vette *Storchenau* Sigmondnak a' Religio Filozófiájáról írt igen derék könyvét. *Neue Ausgabe der Philosophie der Religion, vom Sigmund von Storchenau.* — *Storchenau* Életéről és Írásiról lásd a' Mkház 11-dik szakaszát az S. betű alatt. tit. *Storchenau.*

DORIA PRÆLATUS. A' Római Pápának 7-dik Piusnak Praelátus méltóságú Tisztye, meg-hozta Párisba az új Frantzia Cárdinálisok számára Romából a' piros kalapokat, tudniillik Dubelloy, Cambaceres, Voisgelin, és Fesch számára. 1803-diknak 29-dik Mártziusában az első Consul azon Cárdinális kalapokat mindeniknek fejébe tévén rendre, ezen szókat mondá kinek kinek: kívánom, hogy sok esztendeig viselhesse. A' Szent Mise-után a' fő Consul szobájába bé-vezették a' Cárdinálisok, a' hol már jelen voltak egyéb' Consulokkal-együtt a' Senátorok, Praefek, Tanátosok, Generálisok. A' Párisi kilentzven öt esztendő's Érsek *Dubelloy* Cárdinális köszöntő's köszönő szavai akkor a' többi-közt ezek voltak: Polgár első Consul! Frantzia országban helyre állíttását a' vallásnak, melly ott a' Római Anya Sz. Egyházzal egybe kaptsolva volt elejétől fogva, a' Te ahoz viseltető hajlandóságodnak köszönnük. Érzette lelked azt is, hogy az emberek elejbe magától az Isten-

től szabadott Vallás külfő tündöklésü fényességét-is kíván, az emberi szíveknek fellyeb' emelésére az ájtatos rendtartás ceremóniai által. Vízfsza adtad közinkbe azt-is, új fényességre emelvén a' Római Púrpurát, melly egynehány elztendöktől fogva, a' Szentfég' om-ladékaí alá temettetetnek láttfszatott lenni. Felékesítettél azzal bennünket. Ezen jó téteményeknek édes érzése tisztelettel járó hálaadás-ra ösztönöz minnyájunkat. Templominkban mindenütt a' Te betses életed meg-maradásáért 's ditsőfféget állandóságáért könyörgések fognak hangzani. — *Dubellogról a' Mkh 20-dik szakasza-is már tett emlékezetet tit. Bo-nap. pag 13.*

E.

ERSÉBET Szent. Második Andrásnak M. O Királlya Leányával Sz. *Ersébettel*, Thuringiába költözött a' *Szamaróczy* Familiának az a' személlye, mellynek neve ottan üdövel a' *Kamberg Riedessel* titulusra változott. Most is egy azon petsétes tzmere vagyon minde-niknek. Lásd Mkh. 16-dik szak. tit. *Mirity* p. 96. a' hol ezen szókat 4-dik Bela leánya, 2-dik András leányára kell változtatni: mert Sz. Ersébetnek, Jerusálemi avagy 2-dik András volt az Attya, ki Urunk 1205-dikétől fogva uralkodott M. Országban. Schenvisner Apátur abban a' felféges érdemű munkájában,

mellynek ez a' homlokírása: Notitia Rei Hungariae Numariae ab origine ad praesens tempus, le rajzol egy nagy arany pénzt, melly *Szent Ersebetnek* képét jelesen mutattya illy körírásal: pag. 149. 150. Tabula II. numero 70. ELISABETA. FILIA. ANDR. REG. VNGAR. OBIT MARB. M. CC. XXXI: Pro tome Elisabethae capite velato, coronato. † DISPERSIT DEDIT PAUP. JUST. EIUS. MANET. IN SECUL. SECULI. Templum cum turribus. — Aureus hic Numus ex eorum est numero, quos Pragensis quidam Judaeus Seculo 17-mo adjutus a quodam Christiano clam fabrefecit, et pro antiquis genuinis divendit; capitis idcirco ut quidam affirmant, damnatus. Praesens aureus fertur non plures, quam 5 1/2 Ducatos Hung. appendere, et auro constare longe infra horum probitatem. Annus obitus S. *Elisabethae* Hungariae 1231. rite notatus est in hoc Numismate. Filia fuit Andreae II di Hierosolymitani, ex prima Coniuge *Gertrude*, in lucem edita anno millesimo ducentesimo septimo. — Nupsit Ludovico sexto Thuringiae Landgravio. 1221. Wartburgi, mortuo in sacra expeditione marito anno 1227., secessit Marburgum, ubi Nosocomio ac *Templo* aedificato, profusis in egenos opibus, mortalitatem exiit 1231. Quarto post anno Sanctis solemner per Gregorium IX. adscripta. Vid. *Pray* Vita S. Elisabethae Viduae Landgraviae Thuringiae etc. ex MSS. Codicibus eruta. Tyrn. 1770. in 4.to. — Ezen Sz. *Ersebet* életét és a' Szentek-közé let-t

emeltetését hofszasan meg-írtam az Anya-szentegyház Történetinek 19-dik könyvében §. 21. Azon idő tájnak a' Frantziskánusok, Dominikánusoknak eredeti, 3-dik Innocéntius R. P. 3-dik Honorius, és 9-dik Gergely R. Pá-pák. 2-dik Bálduin Konfiántzinápolyi Ts.

EDILTRUD Angliának Szűz Szent király-néja volt, tsudákat tett; teste, holta-után ti-zen egy esztendővel el-rothadás nélkül épség-ben találatott. *Mart. Roman. 23.* In Bry-tannia Sanctæ Ediltrudis Reginae et Virginis, quæ sanctitate et miraculis clara, migravit ad Dominum: cujus corpus undecim post annis inventum est in corruptum. — Külömbözik ettől mind Szűz Szent EDITHA, *Edgárnok* Angliai királynak leánya, az Kalastromi Apá-tza Szüzek' ékessége. *Mart. Rom. 16.* Sept. mind Szűz Szent EDILBURGA Angliai király leánya. *Mart. Rom. 7.* Julii, In Anglia Sanctæ Edilburgæ Virginis, Anglorum Regis filia. Hanem, örömet látnám Bollándus társai köny-veiben, ha Szűz Szent EDILTRUD külöm-bözik-e *Edithától* Edoárdnak Angliai király-nak Szűz házastársától 's királynétól? Ezekről így ír *Petavius*, Rationarii Temporum Partis I-mae L. 8. *Edoardus* (e Northmania in Angliam excitus) paternum Imperium recepit circa annum Christi 1043. millesimum quadragesimum tertium, et Goduni filiam EDITHAM in conjugem adscivit; quacum perpetuum integritatis florem retinuit; multis atque eximiis virtutibus, ac virtutum a Deo testibus illustratus miraculis. Ob quæ annis in regno tribus

ac viginti confectis, mensibusque sex, in cœlum receptus est anno 1066, atque in Cœlitum deinde numerum adscriptus.

EUPHEMIA, és ERASMA, Szűz Sz. Mártírok Dorethea és Thecla Sz. Szűzekkel fzenvedtek kínokat a' Kristusban való hitnek vallásaért végre Nero üldöző Tsászfár idejében karddal le-vágattak. Emlékezetek a' Szentek laistromában 3. dik Septemberben tiszteltetik. Szint azon napon emlegettetik azon laistromban Szűz Szent *Básilissa* Mártir-is; tsak kilentz esztendő's Szüzetske vólt, 's még-is Diocletziánus üldözésekor, Nicomedia városában, el-türte fzenvedte, Istentől meg-erősítettvén, a' reá hufzított vadakat, tüzeket, veréseket. *Annos novem nata*, végtére imádkozva adta fel az Istenhez a' lelkét. Azon 3. dik Septemberben így említettetik Szűz Sz. *Serápia* mártíromsága. Romæ Sanctæ Serapiæ Virginis, quæ sub Hadriano Principe cum esset tradita duobus lascivis juvenibus, et minime potuisset illudi, nec postmodum ardentibus facibus inflammari, jussu Berilli Judicis fustibus cæsa, dehinc gladio decollata est.

F.

FERDINÁND nevű Tsászfárok, és Magyar királyok. Meg írtam azoknak tetteket az Anyafszentegyház Történeti között; főképp a' Mohátsi veszedelem után, a' 26. dik könyvtől fogva: azután illy Ms. még ki-nem nyomtatott

könyvemben: Synopsis Historiæ Hungariæ 's a' t. A' Spanyol Ferdinánd nevű királyok között Isabellának ura a' Gránátai Ferdinánd király 1492-dikben; a' Sz. Ferdinánd király pedig az 1236-dik táján nevezetes az Egyházi Történetekben. Martyrol. R. 30. Maii. Hispali in Hispania beati Ferdinandi tertii Castellæ et Legionis Regis, ob virtutum præstantiam cognomento Saucti, qui fidei propagandæ Zelo clarus, devictis Mauris, terreno relicto regno ad æternum feliciter evolavit. — Háromszori kivettetések voltak leg-nevezetesebbek Spanyol országból a' Maurusoknak. Az elsőről így írtam az Asz. Egyház Történetinek 20-dik könyvében. §. 12. 1236-dik esztendőre nézve: Ferdinánd Castilla királya, ezen 1236-dikban vette viszsza *Corduba* városát a' Szeretsenyektől, avagy Maurusoktól, kik azt a' Spanyol-ság el-foglalásától fogva 523. esztendeig bírták. A' Maurusoknak másodszori ki-veretésekről illy tudósíttást adtam az Asz. Egyh. Történ. 25-dik könyvében Urunk 1492-dik esztendejére mutatván: Gránáta városát, mellynek erőssége csak abból is ki-tettszik, hogy ezer harmincz torony videlmezé, 's hatvan ezer ház ékesítté, viszsza-nyeré Ferdinánd Spanyol király a' Maurusoktól. És így veszett ki a' Maur, Mór, Spanyol ország ellenében lakozó Szeretsen, Spanyol országból: a' kik pedig ki nem veszték, szolgálatban maradtak. Ezen kivetsztésről lásd Mkh. 9-dik szakasz. a pag. 16. titulo *Alfaki*, és Petávius Rationáriumját part, 1. Libr. 9. cap. 9. a pag.

614. Ferdinandus Hispaniæ Rex Granatam, qua in Urbe reliquiæ Maurorum consederant. expugnat anno 1492., quo Saracenorum in Hispania dominatus post annos, quam eo venerant 780 = septingentesimus octuagesimus desiit. Eodemque anno 171. familiarum millia Judaici generis in exilium abiire, quæ ad octingenta millia capitum fuisse dicuntur. A' 3-dik ki-vettetésről így ír Petáviusz, part. 1. L. 9. cap. 14. pag. 649. *Philippus* Hispaniæ Rex *Alarachiam*, arcem validissimam, ad fretum Gaditanum a Mauris exstructam, corruptis pretio custodibus adeptus, Mauros omnes Hispania iussit excedere. Ad nongenta capitum millia exiisse dicuntur eodem illo Christi anno 1610., et aliquot dein de consequentibus. — Az említett 1492-dikében találta fel *Columbus* az Antillai Szigeteket. Lásd Mkh. első szakasz. első könyv. pag. 14.

FILIPPIEK. Urunk 1800-dik esztendejében a' Sz. Domonkos Szerzetebéli Misionáriusok közül huszon négyen a' Santo Rosano (talán Rosario) *de Filippinas* nevezetű Tartományban, 9. ezer 9. száz 55. gyermeket; és 588. koros Személyt keresztteltek meg; és 65. ezer, 302. Személynek adták fel az Oltári Szentséget.

FELLER DE. Lásd az életét Mkház 19-dik Szakasz p. 21. az ő Luxemburgi 1778-dik esztendő-béli Journállyában p. 266. *de la Harpe* ellen védelmezi, *Guerinne*nek *Histoire des tems fabuleux* derék könyvet, mellynek én-is nagy hasznát vettem. Védelmezek a'

SORBÓNIAIK, *de Cumbis* Apátur, *Lingvet* 's a' t. *Guerinne* ezen könyve a' gonofz Filo-
sófusok igyekezetit talpig meg-rontya. Tsu-
dálkozni fog annak hathatosságán a' jövendő
Világ. pag. 338. *De la Harpe* meg-téréséről
Jásd Mkház 21-dik Szakasz tit. *De la Harpe*.

G.

Aprilis 13-dik napján 1803-dikban, Ber-
linben, a' Királynak 's a' Királyi familiának
látára, fel-ült a' feleségével, 's egy Gartner
nevű Ismerőssével a' vékony levegővel meg-
töltött nagy labdához egyengettetett hajóra,
's fel-repült az ég-felé. Ez volt a' 32-dik le-
vegői útazása, öt óra táján estve. A' balon
vagy labda *Berlin* városa felett igen meszire,
a' hol a' levegő ég melegebnek tapasztalta-
tott lenni, fel-surrant: hat óra-után *Mitten-*
wald városa felett lebegett, 's a' leg-élesb
szemek-is egy kis madarnak termetiben szem-
lélhették, ezer harmintz három ölni távul lé-
telekor. Meg-nyitá *Garnerin* a' balont, das
ventil des ballons, le-veté a' vasmatskáját,
melly a' fában osztán meg akadván, a' labdát
fellyeb' nem ereszté. Kleinbesten falva táján,
hét óra tájkor estve le-szállottak a' repülő ha-
jósok. *Voss* Generálisné, ki arra vigyázván
oda hintón sietett, fel vette *Garnerinnét*, *Gar-*
nerin feleségét négy lovas hintájába, 's be-
vitte *Mittenwaldba*. Azomban *Garnerin* és

Gartner ott maradván a' labdából a' levegőt ki-erelzték, és hogy mászfzora is szolgállyan, ápolgaták, el-tették. Melly dolog-miatt tsak éjféli tájban érkezhettek *Mittenwaldba*, a' hol jól tartatván *Voss* Generálistól, másnap Berlinben a' Király előtt udvaroltak, kiről kegyesen ki-kérdeztetvén, ki tették a' ballont az Opera háznál mindenek szemlélésére. *Garnerin* Úr ennek az ő levegő égi hajózásának alkalmatosságával bé-vett leg-aláb' tíz ezer talért. *Poson. újság.* pag. 356. — *Garnerinnek* előbbeni repüléseiről lásd *Mkhaz* 20 dik szakasz. pag. 47. tit. *Garnerin*.

GORDON. *Ráth* Mátyás, *Hirmondó* 52-dik 's egyéb' Levelei, mellyek 1780-ban íratlak, *Gordonnak* a' Római Kátholikusok ellen indított Angliai tamadásáról illy tudósítással szolgáltak: *Gordon* valamelly gyűlevész népnek Elöljárójává lett. Az a' gyűlevész sokaság, egy időtől fogva azon mesterkedett *Angliában*, és *Skotziában*, hogy azt a' törvényt el-töröltesse, melly az előtt két esztendővel böltsen szabatott a' Római Kátholikusoknak kedvéért: mert noha azon két Országban; de kivált Írlandiában a' Római Kátholikusok számossan vagynak; még-is holmi veszedelmes Történeteknek alkalmatosságával, olyan betstelen törvények voltak szabva, mellyek azon Vallásnak közönséges gyákorlását meg-határozták, 's némi némüképpen meg-tiltották, vagy szabad folyamattyát meg-gátoltak. Ezeket az igasságtalan törvényeket 1778-dikban el-rontotta az Országgyűlés, az ő

nevezetesb tagjainak, 's tsak nem minden Püspököknek közönseges meg-egyezésekből, és a' Királynak jóváhagyásából: ellenben azoknak helyében olyan törvényt szabott, melly szerént mind a' három Országban (Angliában, Skotziában, Írlándiában) egy általlyában szabad a' R. Kátholikusoknak Szent Egyházokat, Oskolákat építtetni, 's kedvek szerént azokban Ifjeni szolgálatot 's tanítást tétetni, és a' Római Hitet akárkinek akárhol vallani. Tsak ha már azután, hogy ez a' jeles végezés meg-lett, szerte szellvel az Országban, a' Kátholikus Templomok felesen építettek; de a' vak kösség, melly a' hazának köz javára szolgáltató dolgokat ritkán szokta észbe venni, azt imitt amott nagyon kezdé ellenzeni. Az Orzágnak némelly Nagygyai azon az alkalmatosságon mohón kapván, a' zenebonásokhoz tsapták magokat, hogy szép színnel újságot kezdheffenek, és azokat, a' kiket nem szenvedhették, a' poltztól le emelhessek. *Gordon* nem szégyenlette a' buzgóságnak palástya alatt az emberi nemzet allyát fertelmes zenebonára fel-indítani, és annak Előjárója lenni: *Gordon* hazájában *Skotziában*, az *Edenburg* nevű fő Városban a' Pápista új Sz. Egyház földig le-rontatott. A' rontók ugyan meg büntetődtek, 's a' kárt ki kellett nekik pótolni: de *Angliában* igen nagyra ment az ölzve szövetkezettek száma (Protestant. association) *Gordon*-alatt. *Gordon* az ő protestáns ürügyü népével azt vitatván, hogy a' Kátholikusoknak adatott szabadság el-töröltessék, ölzve

hívá György mezejére társait, sok ezere
 öszve gyűltek, kiktől *Gordon* tapsolással fo-
 gadtatott és örömet jelentő kiáltásokkal: nyom-
 tatott tzedulákkal, mellyeket közikbe ösztött,
 őket békességre ösztönözte ugyan; de a' tze-
 dulák azomban a' Kátholikusok-ellen fel-hu-
 szított és mérgesített beszédekkel telyesek va-
 lának. Négy csoportba állította az egész sereget.
 A' szabók azomban az iszonyú sok pergamen-
 bőroket, mellyekre a' bé adandó kérelem, és
 alája leg-aláb'-is másfél száz ezer ember neve
 volt írva, öszve-varrak: ezt a' szörnyű nagy-
 ságú és nehézségű Instantziát egy erős legény
 a' fején leg elől viszi vala, egy kék zászlóval
 egyetemben: utánna mintegy negyvenezer inas,
 mesterlegény, és más közrendű sokaság úta-
 zott, 's a' meg különböztetett sereg előtt,
 sok Zászlók vitettek; a' negyedik sereg előtt,
 melly a' *Skótziai* vala, dudások dudálának;
 minnyájan, a' kik a' kérők-közé vallották ma-
 gokat, a' kalapjokon kék kötöt hordoztak;
 maga *Gordon* már előre el-ment egynehányad
 magával a' Gyűlésházához. A' zajgás, kivált
 midőn valamelly Sz. Egyház mellett el-me-
 nének, rettenetes vala. A' Gyűlés háznál iszo-
 nyú rendetlenségeket tettek: az ajtaját bé-ál-
 lották, mind a' fel mind az all Rend házának;
 az Instantziát bé-küldék *Gordonhoz* kérven,
 hogy arról tüstént tanátskozzanak, és a' Ká-
 tholikusok kedvéért tett végezést bontsák-fel.
Gordon ezt a' maga koholt kérelmet a' Gyű-
 lésnek elejbe adá; de azt a' Gyűlés négy nap
 mulvára hallasztá. Hallák ezt a' támadók *Gor-*

dontól, és egyenesen a' Királyhoz igazítottak: a' sokaság azután véghetetlen zabolátlanságra fakada: szinte akkor volt az ideje annak, hogy az Urak a' Gyűlésházba mennyenek. A' fel-zendült sokaság azokat minden kémellés nélkül meg-támadta: a' hintókból ki-ragadta, verte fojztotta, sárral hajgálta, némellyeken erőszakoson meg-esküttetett, hogy érte 's az Infantia-mellett fognak voksolni, másokkal az ő tzimmeres kalapjoknak kötőjket meg-tsokoltatták; meg-is öltek volna egynehányat, ha a' Gyűlésből némelly Meltóságok, és lovas, gyalog katona seregek segítségekre nem siettek volna. Nem volt az az illetlenség, mellyel a' Gyűlésnek világi 's Egyházi tagjait nem illettek volna; akár mint fogadták Emezek, hogy kívánságaiknak eleget fognak tenni Estve 9. óra tájban a' dühödött gyűlevélszt a' békességre ügyelő Bírák, és a' fázmasodott Katonák el-széllyesztették. Ez a' békesség mindazáltal nem sokáig tartott: mert éjszakának idején a' dühödöttek a' Pápista Kápolnákra rohantak, egy újjonnan épült Kápolnát földig le-rontottak, minden némű ékességét fel gyújtották; még a' Követeknek Kápolnáikat sem kéméllették meg. Ugyan azon éjjel a' Bajori = Báváriai Választó Fejedelem Követének kápolnáját porrá tették, 's minden ékességét fel-prédálták. Tsendesség lett egynehányok el-fogattatása-után; de hamar osztán újjúlt dühösséggel a' le-rontott háznak maradványit-is fel dúlták: más egy Pápista Kápolnát, és Oskolát három szomszéd

házzal fundamentomból fel-forgattak 's megégettek; egy oda szaladt aszfszony gyermeke az anyja karjáról földre hulván el-tapodtatott. A' Király azoknak, kik a' Vétkeket fel-adangyák, negy ezer öt száz német forintokból álló jutalmat ígért. Olly nagy volt a' zenebona (a' Kátholikusok-ellen fel-dühödött sokaság zábolátlansága) hogy a' katonaságon kívül, a' polgároknak nagyob' része-is felfegyverkeztetett a' pártosok ellen. Ezek a' többi közt egy Ministernek drága Könyvbéli kintsét, melly egynehány száz ezer forintokra betsültetett, porrá égették, mellyről utób' a' Minister a' Gyűlés előtt könyvezve szólott. De a' Szárdiniai Követ-is hasonló és még nagyob' károkat vallott szörnyű volt a' gyűjtögetás. Emlékeztek Londonban még sokan más zenebonákra; de ezt mindeneknél leg-szörnyebnek tarták; a' kár, a' melly nem szinte a' zenebona végéig a' városon esett, mintegy tíz ezernyi ezer Német forintokra betsültetett. *Gordon* a' tömlöztbe vitetett. Nem tsak közönségesen az Ország Gyűlése, hanem a' Városok és Tartományok-is különösen bé-nyújtott Irásokban jelenték a' Királynak, hogy az említett zenebona eránt tellyes írtózással és utálattal viseltetnek, 's meg-köszönték ő Fel-ségének, hogy azt le-tsendesítette, és a' vétkeket meg büntette. Az ország Gyűlése egyéb jeles végezései-között azzal tette magát emlékezetessé, hogy a' Római Kátholikus Valláson lévőket más hűséges lakosokkal együtt egy azon karba helyheztette, és noha egyik tagja

tagja azon Gyűlésnek Gordon azt az ő pártosival nagy bosszúsággal illette, még is azon végezését maradandó lábra állította. — Mi szép szabadsággal bírt a' Római Kátholikus nép 1798 ban London Városában, hofzasan le iratik a' Mkház 14-dik Szakaszában az Augustai Journal Írókból, a' 120-dik Levél oldalán.

GÓAIK, a' mint Thomán Jesúita Missiónárius által le-iratnak. Thoman vagy Thaman Goai lakása, Missiója, Lusitániai tömlötze, ki-szabadulása hofzszasan foglaltatik a' Mkönyvház 5-dik Szakaszában titulo *Thaman* a pag. 228. — *Góanak* első, avagy Agváda nevű várához érkezvén, meg-vetettük a' vas-matskát 21-dik Septemberben, 1753-dikban. — *Góá* az előtt ékes palótákkal jeleskedett. Ezen Százodnak elején a' pestis a' város nagy részét le ölte: a' maradék nép máshová takarodott lakni; 's a' kik Európából vagy Ásiából ottan tartózkodnak az ő dolgaik miatt, éjszakát benne nem töltenek. Azon időtől fogva Goa igen el-pufztúlt, 's ki-vévén a' Templomokat, Jesúita házokat, Kalasfromokat, ítélő törvény Székeket 's kevés más épületeket, nintsen benne valami szemre való. *Góá* az Érseknek lakóhelye, valamint a' Vicekirályé-is, ki minden 3-dik vagy 4-dik esztendőben változik. Az én üdömben ama' nevezetes Marchio Távora volt a' Királyi Személyt viselő fő Tiszt, ki a' Tartományt öt esztendeig vezérelte nagy igassággal, tulajdon hasznát félre tévén, minden panasz nél-

kül, betsülte, szerette minden ember; *Sunda* Királyát meg győzte, 's tulajdon Fejedelmének hatalma alá kerítette. Ki gondolta volna akkor, hogy valaha (három éftendő alatt) mintha Királyaához hitetlen, és annak élete ellen törekedő lett volna, gyálázatos halállal fog ki végeztetni Távora. A' királyi palota előtt fel állítatott padláson először az afzsonyának vétetett feje, azután maga Távora két fiával egygyütt keréssel meg-töretett, komornyékjok elevenen meg-öletett, azután a' padlás a' meg ölettekkel egygyütt porrá égettetvén, a' tengerre vitetett, és ott el-szóratott: palotájak a' földre térítettett, 's a' föld sóval bé-hintetett. De a' világ a' Távoriak ártatlanságát kezdi már látni, 's arról ma holnap bizonyos is fog-lenni. *Goát* a' mi továbbá illeti, vagyon abban *Inquisitio*. Szép az öreg Templom, az Érsek palotája, a' Vicekirály háza, a' királyi Ispitály, vannak benne sok féle Szerzetesek, Dominikánusok, Szürke és egyéb Barátok. A' Jesuiták egyéb Szerzetes házaikon-kívül birtak ott *Catechumenus* nevű házzal, mellyben tudniillik a' Kereszténységre készülőket tartózkodni szoktak. *Xáverius* Szent Ferentz * ép teste kristál koporsóban fekszik, melly más ezüst koporsóval vagyon bé-fedezve, három Tisztelnél lévő három kulcsal nyílik; de arra királyi engedelem kell: a' Kápolna,

* *XAVERIUS* Sz. Ferentz tisztéről és koporsójáról lásd a' Mkház 6-dik Szakaszában titúl *Assaloni*.

a' hol nyugszik, kitsiny, abban kilentz, vagy tíz lámpás ég, nem kétfáz, a' mint némelly könyv hirleli. A' régi házak helyébe kokus fák állítottak. A' Rizs *Goában* közönséges étel, de mivelhogy a' mi Goá-közzül terem, nehezen elegendő fél-éztendőre, más helységekből hordatik-bé. Az Európa béliek ott hússal-is élnek; de rizs egyetemben mindenkor vagyon az asztalon, a' vatsora mindennap csak halból, zöldegből, és rizsből áll. A' rizs e' képpen főzetik: A' rizsre töltött víz két újni-val meg-halladja a' fazékban annak tetejét úgy fel-forraltatik, hogy már a' víz rajta ne láttassék, tálba fordítottatik, a' víz le eresztetik róla; azután kokusdió, aprórak, bors egybe törettetik, abból lév tsináltatik, a' lévből egynehány kalányka a' rizsre öntetik. Így adatik az asztalra, és jó ízű szokott lenni. A' szőlő kétfzer érik egy éztendőben; de bor nem készítettik, vagy a' forró meleg miatt, vagy azért, mert az Ásiai pogányok és a' Mahometánusok a' bort tilalmasnak tartják: az aratás-is kétfzer esik némelly helyeken: az éjjeli harmat nedvesíti a' földet. (Beszéli Thomán a' Goa-táji növényekről-is) A' bors, úgymond: komló módra más fára mászó ágokon terem, szőlőhöz hasonló gerezdekben. A' bors ha érett, veres. A' kereskedők azt ki-főzik, hogy a' mint hallám, Európában el-ne szaporíttassék. A' pintzében a' fok bors a' bort ki-szívja, 's a' hordót ki-üresíti: bizonyos, hogy a' nedvest igen szívja magához. Midőn Ásiából Európába vitetik,

száz merő borsból, száz tízes több-is válik. Urunk 1755-dikben alig hogy el nem veszett **Góá**. Meg-maradása Sz. Xaverius pártfogásának tulajdoníttatott, kit a' Lusitánusok mint az ő Commendáns Generálisokat tisztelik. Kotsin *Goában* nem szokás járni, hanem gyalog hintóban palankinban hordoztatik az utazó. — *Góá* mint került három száz esztendőök előtt a' Lusitánus hatalom-alá lásd a' Mkönyvház 19-dik Szakaszában titulo *Lusitán* pag. 108. és Mkház 16-dik Szakasz titulo *Albukverczy*. Anglusok **GOÁBAN** Mkh. 18-dik Szak. ti. *Tipo. 335.*

GYÖRGY Alexandriai Püspök, ki Urunk 620-dik esztendeje táján Alamisnás Sz. János után következett az Alexand. P. székben, Hellenopólishi *Palládus* Püspöknek és Egyebeknek nyomdokokán járván, le-írá Aranyfzájú Sz. Jánosnak életét, *Res gestas*. Használt arra néki *Socrates*-is, kiből Nitzéphorus merített. *Ex quo Nicephorum sua, quæ de B. Chrysost. scripsit, hausisse constat. Andreas Schotus in edit. Photii cod. 96. in marg. pag. 77. ubi sic Photius: Lectus liber Georgii Episcopi Alexandriæ, hac inscriptione: Res B. Chrysostomi.* Noha Sz. Chrysostomus életét hosszasan meg-írtam az Afz. Egy. Történetinek első Szakaszában, a' 9-dik könyvnek 8-dik §-tól fogva, tesszik *György Püspök* írási után is élete némelly részeit en-legetni pag. 71. *Magnus igitur Joannes nobi ibus apud Antiochum parentibus, secundo atque Anthusa natus est. A' nagy, és Chrysostomus, arany-*

szájú Jánosnak nemes Szülők, secundus és Anthusa adtak Antiochiánál eredetet. Pogányok voltak; hanem Antiochiai Melétzius Püspöktől meg-taníttatván, meg-kerefzteltek. * János Antiochiában a' Grammatikát és Rhetorikát Libániustól, a' Philosophiát Andragátzistól tanulá; gyermek korától fogva szép alázatos erköltsel jeleskedett. Meletius Armenus, qui Antiochenæ tunc Ecclesiæ præerat, salubri hosh doctrina (cum gentium antea cultum sectarentur) informavit, et salutifero baptismatis lavacro aptos reddidit, eorum tamen filio prius instituto, atque baptizato. Joannes itaque ludum frequentare literarium jussus, jam inde a puero summam modestiam, animique demissionem præferebat. Quamobrem neque pueros, ut solet, divitiis et gloria affluentes — se consecrari sinebat, sed neque equo vehi sustinebat. Deinde Antiochiæ in Grammaticis quidem et Rhetoricis Libanio, Andragathio vero in Philosophicis operam dedit. Mortuo vero parente, matri in luctu solatium alloquiis attulit, et a ludicris omnibus abstinens, ac voluptate prorsus sibi interdicens, — disciplinarum duntaxat studio animum adjungebat — Athenæ városába tanulására költözvén János, Minerva fő papját meg-győzte, kit osztán egész

* *MART.* 12 Febr. Antiochiæ S. Meletii Episcopi, qui pro fide Catholica sæpe exilium passus, demum Constantinopoli migravit ad Dominum, cujus virtutes S. Joan. Chrysost. et Gregor. Myssen. summis laudibus celebrarunt.

házával egygyütt az Athenei Püspök megkeresztelt. Demosthenes a város Praefektusa már Keresztény lévén, még jobban meg-tanított. Azon kívül meg-tért sok pogány-is. Quare Athenus ad uberiores ingenii cultum profectus, brevi ceteris ita antecelluit omnibus, ut et Anthemius, qui tum ibi Minervae Sacerdos erat, illi invideret, et *sapientes inter princeps ipse haberetur*. Ergo urbis quoque Praefectus, *Demosthenes* nomine, sapientem hunc Joannem multo cum honore ad se vocabat: ad quem ille magna cum animi demissione atque modestia accedebat. Ibi disputatione forte cum Anthemio instituta superior Joannes evasit, non doctrina modo et intelligentia, sed pietate quoque. Atque hoc tum ab illo primum est patratum miraculum, quod Anthemius divina Joannis lingua, et precatione convictus discesserit, ab ipsomet urbis Episcopo postea cum omni familia baptismo tingendus; Praefectus autem quod pridem baptizatus esset, catechesi instruitur, magnaque omnino hominum paganorum multitudo ad hos accessit. — Haza érkeztvén, tizennyóltz elztendő korában, magányos életre szánta magát: annya halta-után, az örökségül reá maradt jószágot a Szegényekre osztá, 's a város mellett egy Kalastromba vette magát, a hol minden egyéb Szerzeteseknek példája lett, fitque ibi speculum et norma religiosorum omnium. A Kalastromban tsudákat tett. Civis cujusdam capitis partem alteram dolor usque eo invaserat, ut et dexter oculus de-

penderet. Ille ergo ad Joannem accedens, sanitatem extemplo recepit, — ac praeter hunc alii plurimi (sanati sunt), Ott is azután-is ájtatos Könyveket írt. Antiókiában minekutánna a' Majumai avagy Gázai Zenó Püspöktől Lectorságra szenteltett. Meletzius ötöt Diákonussá szentelé. p. 78. A Meletio Diaconus ordinatus, altari quinque per annos ministravit. Scripsit tum ad Stagirium *libros tres, et de Sacerdotii dignitate, et de incomprehensibili*. Verum *Meletio* Constantinopoli extincto, in Monasterium beatus Joannes revertit; quem *Flavianus* Meletii in Sede Antiochena Successor, *apparitione divina* monitus, e Cœnobio in Urbem reductum, Presbyterum creat (ita et Metaphrastes) Quae sane visio et Joannem ordinari, et Flavianum ordinare mandabat. *Columba* item illa advolans, quae jam ordinandi *capiti insedit*, quanta ille Dei gratia replendus esset, satis ostendit. Antiochiae itaque sacris operatus est ad annos duodecim. (tudnillik mint *Diáconus* tsak szolgája volt az Oltárnak; mint fel-szenteltetett *Iap* pedig elkészítettő feláldozója az Oltáron fekvő imádandó Szentségnek) Erat autem ob ardens probitatis Studium jam inde ab adolescentia *severus*, — varios rursum Antiochiae conscripsit commentarios, et Episcopo urgente, ex tempore est de superiore loco ad populum concionatus. Euclia aszfzony fiát, kit annyira gyötrött a' hideglelés, hogy az Orvosok semmiképpen nem segíthetnék, meggyógyította, azzal a' vízzel, mellyre keresztet vetetett, 's

melly ösztán a' betegre hintetett. Foeminae Eucliae nomine filius, febris ad medicorum desperationem correptus, a Joanne curatus est aqua, quam ille *cruce signatam* ad aspergendum dederat. Meg gyógyított egy hasmenésben sinlődő Marcionita eretnekségű aszszonytis kinn senki sem segíthetett; ki ösztán férjével, háza népével, és más Marciónitákkal együtt az igaz Hívek hitére megtért. Mulier quaedam Sectae Marcionistarum (cujus conjux ea in urbe magistratum quemdam gerebat) disenteria graviter laborans, *desperata* jacebat; sanitate vero per illum recepta, ipsa cum conjuge, omniique adeo familia, haeresi abjurata ad orthodoxos redierunt. Nectario deinde Patriarcha Constantinopolitano vita functo, evocatur Antiochia Chrysostomus, multum repugnantibus Antiochenis, qui suum ipsi bonum amittere nolebant. Pervicit tamen *Caesaris Jussum*, ordinatque hunc invitus Theophilus Antiochiae Praesul (addit Schot. ex Nicephoro: Quod Ilidoro Presbytero Alexandrino hunc Episcopatum tradere studeret) At dum ille communi decreto ordinatur, a daemonis obsessus quidam ejus ope liber abiit. Magnus itaque jam ordinatus Chrysostomus, illum continuo morem sustulit, quo coelibatum professi, diversi Sexus contubernales apud se alebant. (Schot. hic: *συνοικησάντες*, sive subintroductas, et *ἀνάγκη*, de quibus Baronius, Nazianz, Nicetas) In injustos item ventrique ac libidini deditos, longis invectus est orationibus. Erat ad haec pauperum ita studiosus, ut hinc a ple-

risque *Eleemosynarius* cognominatus fit. Uno dicam verbo, et virtutem omnem docebat, et ab omni vitio deterrebat. Barátokból fzedett Misióinárusokat küldött mind Fenitziába az ott lévő bálványozók meg-térítésekre, mind Duna mellé a' Scythákhoz a' Kereltény vallás taníttására. Misit autem et in Phoeniciam Monachos, qui Idolatriae illic etiamnum deductos ab errore in viam reducerent: per quos item Imperatoris legibus armatos, idolorum fama subvertit, subversionis sumptibus piis aliquot feminis subpeditantibus Celticam (al. Scythicam) adhaec (militum) turbam Arianismo infectam, ordinatis, qui ejus gentis linguam callerent, Sacerdotibus, orthodoxorum gremio restituit. Ad Istrum insuper misit, qui Nomadas ibi Scythas ad Christianae fidei veritatem volentes adduxerunt. Marcionis praeterea haeresim, in Oriente tum repullulantem (apud Osroenos) funditus extirpavit. Nocturnos Psalmorum Hymnos auxit. — Magányosan szokott enni, mind azért, mert a' gyomra nem szenvedte a' közönségesen fel adatni szokott étkeket, mind a' napestig tartott sok dolgai miatt. Solus vero cibum capere solebat, tum quod vino ob capitis calorem prorsus abstineret (nisi id forte aestate tantum cum rosaceum biberet) δια ροδων, quod ροδιτην vocavit Dioscorus L. 5. *Schotus* — tum etiam quod aegro Stomacho esset, ut ea fere, quae ipsi apponebantur, non ederet, sed alia pro his appeteret: tertio denique, quod frequenter negotiis vacans (σχολάζων) absque cibo diem

transfigeret. Clero autem rigidus nimis atque asper videbatur. Et Serapion ejus Diaconus ingentem illi invidiam conflavit. Etsi multos etiam alias ob causas Joannes ab Ecclesia relegavit. — Amabatur tamen Joannes singulari studio a populo ob crebras in templo conciones: ut ipse vicissim S. Pauli Epistolas valde adamabat, quas et explanavit; visusque est *Proclo* tribus continuo noctibus, *Paulus* Apostolus, suarum illi suggerens epistolarum interpretationem (*Schott* Chrysostomi hic *Proclus* primum Scriba: ac multo post in Episcopatu Successor fuit) Arianis sacras Ecclesias ademit, et Imperatoris implorata ope Constantinopoli exegit. Antiphonis item (alternis cantandis) quibus illi compositis plebem circumveniebant, eosdem superavit; ita adjuvante Augusta, ut et *argenteae cruces* ad Antiphonarum cantum decorandum adhiberentur. Ceterum Antiphonarum originem ad Ignatium divinum illum hominem referunt. Laudes Dei concinentes Angelos hac in re imitantem. —

Mi veszödségei kerültek Eudoxiával, Theophilussal, mint vettetett ki először-is, másodszor-is, lásd az Anya szent Egyház Történetiről írt. 's már említett könyvet. Mikor Eudoxia előtt a' Templom ajtaját bé-tétette, az nap a' Sz. Kereszt fel magasztalása napja volt. Theognosti Senatoris proscripti et in exilio mortui uxor agrum sibi relictum habebat, quem *Eudoxia invitae* eripuit. Illa igitur ad viduarum propugnatorem Joannem se recepit; qui pro vidua libere multa perorans, adeo

nihil profecit, ut etiam Augustam in sui odium concitavit. Quare mandatum dedit, ut cum festo die Exaltationis (S. Crucis) qui in 14-tum Septembris incidit, in templum iniqua Imperatrix ventura esset, portae illi clauderentur. — Exinde haec sancti viri e sede depulsionem, exilium, aliaque adversa, quae indignatio suggerebat, machinari coepit. = Mox igitur ut Theophilus (qui Magnum quoque Epiphanium *callide deceptum* in Joannem incitavit) Constantinopolim advenit, apparatae in magnum Athletam Joannem machinationes procedunt. — Sede pulsus in Bosphori Hieron, (ἱερὸν σοῦα, quasi sacrum os, vel ostium ponti) ablegatur. At cum deinde terra divinitus concuteretur, Constantinopolim iterum reducitur, sedique restituitur invitus. Pastoralis enim Praefecturae curam recipere se velle negabat, priusquam iniquum illud iudicium (Theophili Alexandrini ejusque Assessorum) propositum excussumque foret. Eudoxia post non diu furore rursum correpta, quod liberius perstricta fuisset, propter Statuam, quae juxta Templum posita illi fuerat, (magnus enim inde strepitus in Templo excitabatur) iterum in beatum Joannem calumniae adornantur. Quae sane res, etsi praeter spem Theophilo accidit optatissima, veritus tamen ille civium odium ipse quidem non accessit, — sed pro se alium submisit, pronunciatum, ne in iudicium quidem vocandum (defendendique sui potestatem ei faciendam) ut qui post ejectionem sacra obire munia non dubitasset; cum Antiochena

Synodus post expulsionem, Sacerdotii munus adhuc obeunti nullum defensionis locum reliquit. Ad quae Joannis Studiosi, Arianorum illum esse Canonem (adeoque Catholicos non obligare, dixerunt etc.) Igitur, pag. 81. prohibent, Chrysostomus sacris ne opereretur, neve omnino ad Ecclesiam veniat (*Schol.* Prædie Paschæ ipso magno Sabbatho, hæc cum summa perturbatione confecta esse Palladius tradit, et ipse *Georgius* editus a' Tilmanno) Christi tum Natalium festus dies instabat, mansitque ad festum Pentecostes et dies insuper quinque cessans, et ab omni Ecclesiastico abstinens Officio. Tum enim omnino et *Ecclesia pulsus et urbe*, Cucusum exulatum missus est. — Plerique inimicorum Joannis partim foedis morbis, partim divinitus immissa clade vita exuti sunt. Cucusum ergo deportatus Joannes, et docuit ibi pro concione, et ordinavit multos Episcopos, ac plures etiam Sacerdotes atque Diaconos. Multa item miracula in eo exilio cum vivus, cum mortuus edidit. Obiit vero non multo post, cum Episcopus Comanorum Basiliscus, idemque Martyr, finem ei secundum quietem prædixisset, conditusque est in ejusdem Martyris tumulo. Theophilus autem cum suis condemnarunt Heraclidem Ephesi Episcopum absentem, et Serapionem multa affectum injuria, Heracleæ Episcopatum, in quo ipsum magnus Joannes post prius exilium reversus ordinarat, ejiciunt. Heraclidæ deinde sufficiunt Victoris Tribuni ennuchum, hominem foedissimum (*Nicephor. et Pallad.*

hunc ennuhum monstrum e flagitiis concretum exhibent, ait hic Schot.) Alios item Episcopos numero fere viginti vexatos sedibus submoverunt suis. Presbyteros quoque ac Diaconos plurimos, et plures etiam laicos, quot quot Joanni addicti esse deferebantur, imo pias etiam matronas, quarum fama celebres fuere Olympias, Pentadias, Procla, et Sylvana. *Innocentius* interim Urbis Romae Episcopus valde pro beato Joanne laboravit, etsi frustra consumptus labor est. Misit enim hoc nomine Apocrisarios, quos hi contumeliose remiserunt. Literas item scripsit, quibustamen nihil eorum, quae studiose conabatur, perfecit: vix ut tandem *Arsacius Joannis* nomen in Diptycha retulerit. Donec *Proclus* multo post ejus corpus in urbem attulit. (*Schoett. Nicephor. Zonaras*, et ipsa Georgii editio Latina non Arsacio, sed Attico relatum nomen D. Joannis in Digtycha tribuunt.

H.

HENRIK. Szent Henrik Császár, ki Sz. Istvanhoz házasíttá Gislát, az ő tehvéré, ki Cunegundával a' házallágban szüzen élt, ki a' Bambergai Témplomot és Püspökséget építette, ki a' Szeretsényeket Olasz Országban meg-győzte, Urunk 1022-dik ezer huzonket-tödikében, a' Caslinumi Kalasíromban a' fő-vény nyavalájától igen gyötörtetett. Meg-je-

lent ottan Néki Sz. Benedek, 's arról bizo-
nyossá tette, hogy az ő teste ott fekszik; a'
mitől addig kételkedett, és azon szempillan-
tatban az egésséget Néki vissza adta. PETAV.
Rationar. L. 8. p. 532. Ex Pandulphon Urs-
perg. Leo. Oslten. Herman. etc.

HESYCHIUS Syriai Jövendőmondó Ba-
rát Aranyfájú Sz. János idejében. Midőn ez
a' Szent az Antiochia mellyéki Kalastromban
lakna, a' hol mind ájtatos Könyveket írt,
mind tsudákat tett: *Asceticas Orationes con-*
scriptit, et miracula in hoc monasterio patra-
vit. (Georgius Alexandr. in vita ex Photio
tit. *György* descripta) Hesychius, mondom:
tündöklő fehér ruhába öltözött két férfiat szem-
lélt, a' kiknek egygyike könyvet, a' másika
kultsokat nyújtott Aranyfájú Sz. Jánosnak.
Az egyik magát Péter Apostolnak, a' másik
Theológus Jánosnak János Evángelistának mon-
dá lenni (Apud Georg. Alex. in vita S. Joann.
Chrysoft. p. 77. Photii edit. Budens.) *Hesy-*
chius quidam Monachus e Syria, *futurorum*
praescius duos vidit viros candidis indutus ve-
stibus, quorum alter librum quem tenebat,
claves alter, Joanni tradiderit. (Schott. hic:
Eosdem iterum visos esse *morienti*, Niceph.
L. 13. C. 37. retulit) Ille se Petrum Aposto-
lum esse dicebat, alter Joannem Theologum.
Haec Monachis *Hesychius* narravit; cavens
tamen, ne qua ad Joannem perferrentur. Ne
summam inquit, ob humilitatem nostrum Mo-
nasterium relinquat. — Egynehány Szent He-
sychiusokat számlál elő a' Római Mátyrölő-

gium. Azokhoz, úgy tetszik, nem tartozandó az említett Jövendőmondó Hesychius. Más egy Hesychiust így említettem a' Megtérő Református Elmélkedéseinek 1. könyvében. 2. részében, p. 36. Sz. Hieronymus, Lutzianusnak és *Hesychiusnak* a' 70. Fordítók Magyarázottján tett fáradságát nem igen ditséri. Elé-ád némelly *Hesychiusokat* Pótzius. p. o. codice 275. Legi *Hesychium* Presbyterum Hierosolymorum in *Jacobum* Fratrem Domini, et in Davidem Christi dictum Patrem ejusdem in *Occursum*. *Idem* Phot. Cod. 269. Legimus nonnulla Hesychii Presbyteri *Hierosolymitani* ex Encomio S. Thomae. *Idem* cod. 51. Lecti sunt Hesychii Presbyteri *Constantinopolitani* in aeneum Serpentem Libri quatuor sermo illi ad ostentationem comparatus. — Porro Scriptor ipse, quantum ex hoc opere dijudicare licet, in Orthodoxis est numerandus. *Idem* cod. 769. Lectus est historicus liber auctore *Hesychio Illustri*. patria Milefio, Hesychii et Sophiae filio. Incipit a Belo Assyriorum Rege, et in Anastasii Romanorum Imperatoris excessum desinit. Concisus atque disertus. Primus liber, quae bellum Trojanum antecesserunt, refert. Secundus ab illo capto ad Romam usque conditam gesta. — Sexto libro ex quo Constantinum Constantinopolis magno suo bono nacta est Imperatorem, usque ad Anastasii excessum gesta narrat. Temporum vero periodus, quo Historia illa absolvitur, annorum est mille centum nonaginta. Legimus item ejusdem Hesychii alterum opus, Justinii

Imperatoris res gestas continens, quomodo Anastasio mortuo suffectus Justinianus exceperit, aliaque annis aliquot ab eo gesta. — *Martyrol.* 3. Octobr. In Palaestina Sancti *Hesychii* Confessoris, discipuli Sancti Hilarionis, et in peregrinatione Socii. *Martyrol.* 18. Novembr. Antiochiae Sancti *Hesychii* Martyris, qui cum esset *miles*, et praeceptum audisset, ut quisquis non sacrificaret idolis, cingulum militiae deponeret, repente cingulum solvit: ob quam causam ligato in dextera ejus ingenti saxo, in fluvium praecipitari jussus est. *Martyrol.* 15. Junii. Dorostori in Mysia Sancti *Hesychii* militis, qui cum beato Julio comprehensus, sub Maxime Praefide post eum martyrio coronatus est.

1803-dikban, Egyiptusi, és Szeretsen országi kilentz fekete Legények, a' kik a' Frantzia Provins nevű Városban fekvő 21-dik könnyű fél brigádának Török Musikussai, Husvét előtt való Szombaton dél-előtt, az ott-való Parochialis Templomban meg-kereszteltettek.

A' Sz. Domingói Fekete Generális *Tous-saint Louverture*, kinek tettejéről a' Mkház előbbi Szakaszai bőven emlékeztek, 1803-dik Aprilisében meg-hólt, *Joux* várában a' hová Sz. Domingóból által hozatott, 's a' hol mint fogoly tartatott.

Az Elisémui Író 1803-dik Februáriusában az Európai két fő Hatalmasságokról; Most úgymond: két Oriás temérdekségű Hatalmasság uralkodik Európában, a' *Frantzia* tudniillik, és az *Orosz*, ezen két Státusok egyet értve

értve munkálkodnak. Példa a' Secularisáció, mellyről tit *Német* a' Mkház tudósítt. Francia országnak mostanában, nem csak ősi és újjonnan ízerzett, Belgiumi, Pedemonti 's más Tartományit kell elgohdolni; hanem annak engedelmes Frígyeseit-is : úgymint a' Bátáviai, Helvetziai, Liguriai, Olasz nevű Republicákat, és a' Spanyol, 's a' Hetruriai Királyokat. Az egész Európát mintegy 150 = száz ötven millio ember lakja; az Orosz Tsáfszár bír abból harmintz három milliót. A' Francia első Consul magához tartozandó hatvan millio emberre tarthat számát.

Báró von *Sviethen* Godfrid, a' Bétsi Palátiumi ditsőséges könyvháznak fő Prefectusa, belső titkos Tanácsos Úr, van *Sviethen* Gerádnak avagy Gellérnek fia, Restauratoris Medicinæ, meg-holt Bétsben 1803-dik. 29 Martziussában, életének 69-dikében Gellért Doktort az Eliséumiak közé írván így tudósíttá a' Neuwidi: A' te holtod után új orvosságokra találtak a' Tudósok: a' nevek Magnetismus, Galvánismus, Vaccinatio. A' *Vaccinatio*, avagy a' tehénhimlő bé-oltása megszabadíttya az embert a' közönséges himlőtől eredendő nyavalyától és haláltól; miért? előtem az, úgymond *qualitas occulta*. De üdövel nem hajta a' testbe más nyavalyát, 's az életet nem rövidítti-é-meg? azt a' jövőendő fogja kinyilatkoztatni. A' *Magnetismusnak* mi a' haszna? az egészségre nem nagy; a' physicára annyi a' mennyi. Az ő találójáról neveztetett *Galvánismus* az Electrizáció-

hoz hasonló némelly rezzenéseket vitt végbe a' testekben, de a' miatt a' süketek süketek maradtak, a' vakok vakok. Mondják egy dühös kutya mart újját meg-gyógyította. — Uj találmány a' *Thermolámpás*-is mely a' szobát világosította, és melegítte egyetemben.

Az Ánglus király, úgymint Hannoverai V. Fejedelem 1803-dikában, az Ángliai és Frantzia Respublika közt el-kezdődhető hadakozásnak alkalmatosságával, holott Hannoverát-is veszedelem érheti, annak lakosaihoz egy hirdetményt küldött, parantsolván: hogy adják-bé neveiket mind azok, a' kik fegyverfogásra alkalmatosok, mind pedig azok, a' kik arra ajánlyák magokat: hogy mihelyest a' szükség talállya kívánni, a' haza védelmezésére elő állani azonnal készfzsek legyenek. A' ki ezen rendeléstől el-fzaladással ki merné magát vonni, minden jófzágát el-fogja veszteni. — A' Prusz udvar kordont vonatott a' maga birtokai, és a' Hannoverai határok között. Hannoverát 1803-diknak Juniussa elején el-foglalták a' Frantziák. Lásd ezen 22-dik Szahafznak *Toldalékját*.

A' Hetruriai király I. LAJOS Május 29-dikén ki-múlt a' világból: halálra minden Szentségek felvételével el-készülvén. *Mária Louisia* az Özvegy királyné az országlást magához vette: mert a' Korona' örököse még nem arra való. I. *Lajos* király halálára nézve, 7. hetekig tartó gyász ruhát vett fel Junius 14-dik napján a' Cs. K. Bétsi udvar.

Május 27-dikén 1803-ban a' Domingói *Feketékről*, *Mántuából* ezek irattak: „ Mi-

nekiutánna az eddig őrizeten itt volt reguláris seregeink Rimini felé az oda gyülekező táborhoz elutaztak volna, ide Mantuába azok a Feketék rendeltettek őrizetre, a' kiket a' Frantziák Sz. Domingóból 's a' napnyugoti Indiai szigetekből, nyughatatlankodásaikért Európába hordottak, 's azolta Brestben tartottak. Vagy három ilyen Compániák már ma megérkeztek ide.

Petersburgban, ezen Város fundáltatásának századik esztendejét fényes pompával ülélé Máj. 28 dikán az udvar. Valami husz ezer emberekből álló Regimentek 9. órakor az utzákra kiállottak: az Özvegy és az ifjú Császárné a' nagy Hertzegek és Hertzegnék egész udvari pompával Isák Templomába mentek, a' hol a' *Te Deum laudamus* énekeltetett: Az Isteni tisztelet alatt ló háton a' fegyveres népet maga a' Tsászárok kommandérozták: Az Isteni szolgálat után, a' Tsászári familia arra a' Tanátsházi piatzra ment, a' mellyre a' nagy Péter képes oszlopa vagyon helyheztetve. Itt az egész Senátus már öszve lévén gyülekezve, ő Felségeket mély tisztelettel fogadta, 's azon palotába kísérte, mellynek ablakai a' piatzra nyílnak. Ekkor el kezdettek a' Regimentek nagy Péter képes oszlopa előtt maschirozni, 's előtte mindenik le-botsátotta a' Zászlóját: a' Test őrző Regimentel a' Tsászárok jött az Oszlop elejbe, 's tetsző tekintetet vetvén reá, kardjával köszöngeté; hasonlóképpen tselekedtek a' töb' Vezérek, nevezetesen *Konstantinus* nagy Hertzeg a' kormányozása alatt

lévő kádétokkal, Hg. *Wurtemberg* a' maga Hufzár Regementyével, 's a' többi egymásután. A' Senátus' háza elejbe vólt helyhez-tetve új egy Lineai 120. ágyus hajó, 's ennek tetejére tétetve egy Schalup kisded ágyus hajó. Ez volt a leg első hadi hajó, melyet első Péter Tzár épített. Ezen kisded hajón állottak némelly száz tíz v. száz hufz esztendő-s öreg emberek, a' kik jelen vóltak *Petersburg* fundamentom köveinek le-tétetésekor. A' *Te Deumnak* énekeltetése alatt 22. Batalionok, és fok ágyuk tüzeltek a' Newa vizén, a' Sántzokon.

Ferentz Ts. K. Rendelése szerént, egy *Gállitzia* név alatt egyesítetett a' Napkeleti 's Napnyugoti Gállitzia: 1803-diknak 14-dik napján, érkezett a' Tsászári Cábinét parantso-lattya Lembergbe, hogy a' Napnyugoti Gállitzia Guberniuma ezen városba által tétessék. A' Gubernium ő kegyelmének, a' Fehérvári Fő Ispánynak *Ürményi* Jó'sefnek vezérsége alatt, egy Vice Presidensből, és Guberniumi tizenhárom Tanátsbéli Urakból áll, azon Tifz-teken kívül, kik a' fők Tifztek segítségére választattak.

HUGBALD. Frantzia Benedictinus kopasz Károlynak (kiről lásd 22-dik Szakaszt *Nortman*) ditsérő száz harminzt hat verset mutatott-bé. A' verseknek mindenik szózat-tya C. betűn kezdődik. p.o.

Carmina Clarisonæ Calvis cantate camænæ.
Más egy Placentius Portius nevű Poéta a' dísz-

nók veszekedéséről írt verseinek minden szavait p. betűvel kezdé. p. o.

Plaudite porcelli, porcorum pigra propago.
hiú haszontalan fáradság.

HUGO Victoriánus, vagy a S. Victore, tulajdon ideje-béli Ágostonnak neveztetett. Sz. Írás fejtését illető bölts könyveket hagyott, melyek 1526-diktól fogva, Párisban. Velenzében, Moguntziában, Rotomágban, Coloniában, három nagy Szakaszokban ki-nyomtatattak. 40. esztendőskorában 1142-dikben múlt-ki a világból. Testének az öreg oltár-megé által tétetésekor a' koporsójára illy versek irattak:

Conditur hoc tumulo Doctor celeberrimus HUGO

Quem brevis eximium continet Urna virum,
Dogmate præcipuus, nullique secundus in orbe,

Claruit ingenio, moribus, ore, stylo, *Mich.*

Trinit. pag. 500. Lit. H. Hugo a Sancto Victore ætatis suæ lampas ac lucerna præfulgens, alterque sui sæculi Augustinus audiit Sancti Bonaventura et Thomas, tum Scotus, aliique Scholarum Doctores primarii, ejus Sententias tamquam oracula fuscipiunt, laudant, repetunt, ac in testimonium ac argumentum crebro producunt. Quidam ab Innocentio 2-do, Hugonem, Cardinalem renunciatum esse ferunt; sed nimis incerta est hæc ejus promotio.

P. HELL MAXIMILIÁN. Forgattatott illy könyv. *P. Maximilián Hells* der ehemaligen Gesellschaft Jesu Priesters, und kais. kön. Hofastronomus Chronol. Genealog Historisches, Handbuch zum Behuf des Gedächtnisses. Aus-

dem Lateinischen übersetzt verbessert, vermehret, und bis auf das Jahr 1797. fortgesetzt von Ant. Edlen von *Geusan*. Wien. 1797. — pag. 231. Bela Anonimussa után elé számlállyá az első Magyar Vezér Fejedelmeket: *Almus* Ugekfia 887-ben meg-gyökeresítette magát, és a' sereget M. O-ban. Utánna *Arpad*, *Zultán*, *Toxum*, *Geysa*. Sz. ISTVÁN első M. király Mindeniknek esztendejeikre mutat. 's minden *Európai Királyoknak*, *Fejedelmeknek* 's a' t. nemzeteket, kövekezéseiket elé adja. p. o. 28. *Lengyel* Ország királyai: Első *Boleslaus*. Az 3-dik *Otto* Tsászártól tétetett királlyá, Urunk 1000 dikében. — *Stanislaus* Augustus *Ponyatovszky* királlyá lett 1764-ben uralkodott 1796-dikig, mellyben Lengyel ország fel-osztatott Áustria, Russia, és Pruszfzia között. — *Frantzia* királyok: *Lajos* a' 16-dik Welcher durch die Tyrannen der dermahligen Revolutionen im Jahr 1793. öffentlich enthauptet wurde. — A' Frantzia *Lajos Károly* a' korona örököse meg-holt Párisban 1795-ben, 11. esztendős korában. XVIII-dik *Lajosról* semmit sem ír R. CS. M. K. M. Theresia után, *Joseph*. II. nicht gekrönt. 1. Martii 1792. — *Frantz* II. gekrönt 6. Junii 1792. — 's a' t. 20. Febr. 1790. *Leopold* II. gekrönt 15. Nov. 1790.

I.

JOB Sz. Írásbéli könyvet fejtven T. P. *Alber*, kinek Sz. Írást magyarázó derék könyveit már említtem a' Mkház 19-dik Szakaszában, *Jobot* magyarázván az ő 6-dik Szakaszában így ír: *Job* valóságosan *reipsa extitit*, halhatatlan emlékezetű az élete: említettetik *Ezechiel* 14. részében, 14. v-ben. *Tobiás* 2-ban. *Jakab* Apos. 2-ban. Az ellenkező ítélettel most már majd senki se tart, *et passim contemnitur*: említettetik a' Sz. Krónikában-is *Jobab* *Job-apa* név alatt. 1. *Paralipom.* 1. v. 35. *Filii Esau*: *Eliphaz*, *Rahuel* etc. v. 37. *Filii Rahuel*: *Nathan*, *Zara*, etc. v. 44. *Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo* **JOBAB** *filius Zare de Bosra.* *Job* hazája **HUS** avagy *Idumæa* volt. Abban állott *Theman* városa-is, *Elipháznak*, *Job* egyik barátjának hazája. Ki vólt a' könyvírója? arról T. P. *Alber* így tanakodik: „Auctor *Libri Job* vel *Moyse* fuit, ut aliqui sentiunt, (vixit *Job* ante egressum ex *Ægypto*) vel aliquis ex *Jobi* amicis: alii *Salamoni*, aut cuipiam ex *Prophetis*, et ipsi *Jobo* hoc scriptum tribuunt. Liber constat ligata versibus oratione. Habet plures *Arabicas phrasas*; quæ in *Moyse*, *Salamone* etc. nunquam adhibentur. Quod soluta oratione, dum inter se disputarent, pronunciatum est, postea versibus fuit expressum. Obscurum manet, quis *reipsa* hunc librum

scripserit ; quamvis pro *Jobo* possit esse præsumtio. — *Jobnak egynéhány magyarázattya* T. P. Alber szerént: JOB c. 3 v. 1. *Maledixit diei suo.* pag. 31. Fons et origo omnium malorum, quæ venerunt in mundum, et quæ sive Job, sive alii homines perpassi sunt, et perpetiuntur, est peccatum, quod generavit ipsam quoque mortem : quatenus ergo illa dies, qua in materno utero concipimur, et qua ad hanc lucem edimur, ad peccatum spectat, quod una nobiscum nascitur, nobisque congenitum est, et cujus peccati omnes miseriæ nostræ et æumnæ velut soboles sunt, et inde promanant, jure illi et merito maledicatur. p. 32. Non ergo aliud Job maledicendo fecit, quam maledictionem, quam jam Deus in nativitate omnium pronunciavit, qui in peccato originali conciperentur, ut ad æumnas atque ad mortem nascerentur. de se professus est. p. 33. Nec Jeremias quidem dubitavit eisdem diei nativitatis suæ maledicere, incitatus gravissimis quibus premebatur malis. *Jerem.* 20. A talibus igitur vitis, Dei Spiritu repletis, maledictio hæc erat declaratio quædam peccati originalis. — v. 8. *Qui parati sunt suscitare Leviathan.* c. 40. v. 20. Leviathan significat cetum marinum et balænam, quæ Isaiæ c. 51. vulgata *draco* dicitur ; hoc vero *Job* loco significat *luctum suum*, ex לִיבָה *Divja*, cum pronomine in fine affixo *tan*, Chaldaice, pro *tam* Hebraico. *Leviatham* Chaldæus vertit *lamentationem* suam. Loci ergo hujus sensus est : maledicant nocti, qua Job conceptus

est, illi qui consuetudinem habent maledicendi in funeribus, et qui parati sunt, si quando conducantur, excitare *luctum suum*, venalesque habent suas lacrimas et lamentationes. — c. 37. v. 22. *Ab Aquilone aurum venit. Aurum* est positum pro rubea illa luce, quæ spectari versus Boream solet, quæque a nobis *aurora borealis* vocatur. — *Job* c. 19. v. 25. *Scio enim, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, etc.* Nullus tam aperte post Christum, ait S. *Hieronymus*, epist. ad Pammach. quam Iste ante Christum, de Resurrectione loquitur; et S. *Cyprianus* in expositione Symboli; *Job*, inquit, evidenter resurrectionem mortuorum prædicit. Item S. *Augustin.* L. 22. de Civitate Dei, *Cassiodorus* L. 1. divinarum sectionum c. 5. et nobilissimi quique Interpretes resurrectionem hic a Jobo prædictam agnoscunt. Grotius dicit, nunquam hunc locum de resurrectione intellectam esse ab ullo Rabbino. Quod falsum est. Nam *Samuel Marochianus*, unus ex illis, in epistola ad Isacum omnino hunc locum de resurrectione est interpretatus. — Verum est, observat R. P. Alber, pag. 126. pro eo, quod Latinus habet: *et in novissimo die de terra surrecturus sum*, sic est in Hebræo: *et novissimus super pulverem stabit.* Ve acharon hhal hhaphar jakum וְיָקֻם ut negari non possit hoc de *Redemptore* non de *Jobo* dictum, sed re et sensu coincidit cum latino hebræus; quodque de Redemptore dictum est, *jakum stabit*,

pertinet ad futurum Jobi resurrectionem: nam in subsequente versu dicit: *et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum*. Quod de resurrectione a morte; non de recuperatione valetudinis ex morbo, esse ab Jobo dictum, clarum est. Neque enim ille in morbo pelle exutus fuit, ut dicere de se potuerit, dum convalesceret, denuo sibi pellem esse circumdandam: siquidem pellem sibi remansisse exhausto corpore; supra etiam versu 20. professus est: *pellis meae, inquit, consumptis carnibus adhæsit os meum*. Deinde potuit ne Job spem sibi facere, in mortali corpore videndi Deum, etiam si convalesceret. Dixit autem: *et in carne mea videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt*. Est enim visio Deo iustis a Deo promissa non nisi post mortem; quare etiam Moyse fuit dictum a Deo: *Faciem meam videre non poteris*. EXODI 33. v. 20. Et I. JOAN. epist. c. 4. v. 12. cum diserte doceat: *Deum nemo vidit unquam*, consequens est, nec Jobo eam concedendam posito adhuc in mortali corpore; nec proinde sibi spem hujus visionis fecisse. Imo nec spem ulterioris vitæ sibi Job faciebat, qui c. 17. sic de se pronuntiavit: *solum mihi superest sepulchrum*. Adeoque deposita spe vitæ longioris, id tantum ab amicis poscebat, ut ejus miserti, Ultra accusationibus ab ipsis non vexetur. *Miseremini mei saltem vos amici mei*. Alia futuræ nimirum resurrectionis spe se erigens, dicebat, non dubitare se, vivere suum Redemptorem,

qui eum ex pulvere etiam suscitaturus esset: et quamvis nunc præsentia omnia ipsamque vitam perdidisset, tamen visurus esset tunc Deum, huiusque visione et aspectu beatus futurus. *Redemptorem* igitur suum *novissimum* hoc est: *novissime* (posito adverbio in locum adjectivi) *staturum* professus est *super pulverem*; utique non otiose, sed ideo *staturum*, ut tum, in novissimo mundi die, *Jobi*, omniumque hominum pulverem, in quem corpora mortuorum fuerunt reducta, suscitet, et unde futurum esset, ut rursus pelle sua circumdetur. *Visurus sum*, *oculi mei conspecturi sunt*, non corporei; sed animæ oculi, cum Spiritus sit Deus. Visurus sum ego ipse, *et non alius*. Dicere vult: non alius pro me videbit; sed ego ipse sum futurus, qui visurus sum Deum. Sensus igitur est, *Jobum* eum ipsum, qui tum erat, et in eodem corpore in quo tum fuit, esse visurum Deum: ut postquam resurrexerit, ille et anima et corpore idem rursus sit, qui fuit ante quam mortuus esset, et non alius. — Azon 6-dik Tomusban, mellyben *Job* magyarázattya foglaltatik, Dávidnak ötven Zsoltárit-is meg-sejti. T. P. Alber. Ím' a' példa felőle: R. P. Alber. in *Psal.* 15. v. 2. *bonorum meorum non eges*. Hebraice est; *nullum meum bonum est præter te*. צִלְתָּ *alecha* præter te. S. Hieronymus vertit: *Bene mihi non est sine te*. (Ad-do ex Menochio hic. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. Vox *quoniam* abundat, vel posita est pro *et*. Sensus ergo est: Dominus meus es tu, a quo ego pen-

deo in omnibus; cum interim tu mea opera, aut meis bonis plane non indegeas.) Idem *Alb.* in hunc 15 Psal. pag. 387. Tit. Psalmi hujus in Vulg. est: *Tituli inscriptio ipsi David:* en Græco *σηλόγραφία τῷ Δαβίδ.* In Hebr. *Mich-tam le David.* *Michtam* significat aliquid aureum, adeoque aureum quasi Psalmum ad indicandam ejus præsentiam. Evidenter enim de Christi resurrectione tractat. *Titulus fiele, columna* indicat monumentum perenne, perennique memoria retinendum, ob mysterium mortis et resurrectionis Christi, quod in Psalmo refertur. Sic et Job editurus insigne oraculum de resurrectione: *Scio quod Redemptor meus vivit* etc. supra = incidi illud ad monumentum voluit. *Job* 19. v. 23. *Quis mihi det ut scribantur sermonea mea?* quis mihi det ut exarentur in libro v. 24. *Stylo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculpantur in sili-ce?* v. 25. *Scio enim quod Redemptor meus vivit* etc. (Addo. Duham. hic: celte est instrumentum Sculptorum. Seu *Cælum*, vulgo, *le burin.* Ad ea, quæ dicturus est, præparat animos).

J.

ISRING JAKAB J. T. Szerzetesse megírá az Oetingában tisztelet Boldogságos Szűz Máriának tsudatételit, illy homlokirású könyvel: *D. Virginis Oettinganae Historia, a*

Jacobo Irsing. e S. J. conscripta. 1643. Abban-is megmutattatik, hogy az Oettingai első Keresztény Templom, és ott a' Boldogságos Szűz Máriának tisztelése *Sz. Rupert* ideje-béli: mind a' Templom, mind az a' tisztelet *Sz. Rupert* által kezdődött. — A' *Hállában* tisztelt Boldogs. Szűz Máriának Históriaja illy könyvvel iratott: *Justus Lipsius de Diva Virgine Hallensi Antverpiae 1605.* Erről lásd a' Mkház 5-dik Szakaszát tit. *Lipsius* a pag. 13.

JESUITA ÁLLAPOT 1803-ban Rágusában, Orosz Birodalomban, egyebütt. — A' Ragúσαι Republica, a' mint Romából iratott első Aprilisben, könyörgést nyújtott bé ő Szentségének VII-dik Piusnak: hogy a' Jészuita Társaság nálak vissza állíttassék, és hogy az ő fő városokban nekik Collegiumot lehessen építeni. Hasonló könyörgéssel folyamodtak Német országi némelly Státusok-is ő Szentségéhez. A' JESUS Társasága Szerzetét hetedik *Pius* Pápa Brevéje újjonnan meg erősítette az Orosz Birodalomban; 's a' Fő Tisztelendő Páter *Gruber* Gábortól a' Szerzet Generálissától 12. Német Jesuitát kért az Orosz Tsászárság 8 dik Mártziusban a' végre, hogy lelki segítségére legyenek *Sarakovban* azoknak az néhány ezerből álló Német Colonistáknak, kik Volga vize mellett le-telepedtek. *Gruber* Generális oda azokat már el-is küldötte. — Saratovról és más Volga tájú Orosz helyekről, lásd Mkház 3-dik Szakasz pag. 144. titulo *Lepechin*, 87-dik könyv.

JENISCH Tsászári Királyi Consiliárius Úr, a' Napkeleti nyelvek, és tudományok ismeretében forgott Uri Személyly, a' Bétsi Ts. Királyi Palátziumi Biblióthecának fő gondviselőjévé tétetett Ferentz Ts. Királytól 1803-diknak Aprilisfében, B. *Swittennek* néhai gondviselőjének holta-után. *Jenisch* Consiliáriusról lásd Mkház 9-dik Szakasz titulo *Török követ.* pag. 289. lásd leg főképpen Mkház 7-dik Szakasz pag. 262. titulo *Osman*, kinek ott Bétsben 1780-ban kinyomtatott ezen könyve említetik: *Commentatio de fatis Lingvarum Orientalium.* Lásd a' 19-dik Szakaszt is tit. *Maroko.* pag. 110. 111.

JOHANN D' ARC. A' belső dolgokra ügyelő Frantzia Minister a' Fr. Kormány székhöz illy tudósíttást nyújtott: A' revolutzióelőtt az Orleániak meg-üllötték minden esztendőben azt az 1429-dik Májusjának 8-dik napját, mellyben *d' Arc Johanna* azon várost az ellenségtől fel-szabadította, 's annak elhagyására kényszerítette az Ánglusokat. Javaslom, hogy ez a' Polgári ünneplés helyre állíttassék. Egy azon napon mind az orleániak mind más helységiek gyűllyenek egybe az öreg Templomokban, a' Isteni szolgálatra a' katonákkal egygyütt: Egyházi egy Személyly mondgyon históriás prédikátziót *Johannáról*, énekelteffék el Frantziául a' ditsérete; Az ének esive a' látó helyeken ismérelteffék az alkori Frantzia katonák magasztalásokkal egyetemben. Így az orleániak örvendezni fognak az ő szabadítójuk meg engedett nyilvánóságos em-

lékezetén; egyéb' Frantzia Nemzet pedig tsudálva hálaadásra fog gerjedni a' szegény leánynak *Johánnának* hazája segítségére fordított bátor tettején. — Meg vagy on írva ezen a' *Arc*, avagy *Dárcia Johánnának* tsudálatos győzödelme a' *Pásztor ember* nevű könyvemben, melly *Petrovsky Sándor* fő Hadnagy Úr' költségével adatott ki *Poson.* per Landerer. 1775. a pag. 15. Meg-vagy on az Afz. Egyh Történetiben-is, és a' Mkh. 9-dik szakzában. p. 48.

K.

K Á F E R E K, a' mint Mozambicum, Monomotápa, Senna, Tette táján a' Lusitánusoktól Móroknak is hívattatnak, kiknél P. *Thámán* 1757-dik esztendőben Misionárius hívatalt-is viselt. Goából, úgymond P. *Thámán*, le-írván tulajdon életét; Mozambikum-ba, onnét Senna vizéhez kellett a' Misfióra hajóznom. *Senna* olly nagy Tartomány, mint Tirólis. Azt Zambéza nagy vize mellett a' Monomotápai Tsásfár engedte a Lusitánusnak esztendőbeli adó fejébe, de az az adó tsak egy bársony vánkosban áll, egy szép székben és más aprólékokban: a' felett a' Tsásfár szolgálattyára küld a' Lusitánus mint egy hűz leányt fegyveresen: ki ki szereztsésnek tartya magát, a' ki szolgálattyára jut, főképpen a' Kapitány: mert jól meg ajándékoztatnak; ezek

a' Fekete Tsáfszárnak testörzöi. *Senna*, a' Lusitániai helytartónak lakó helye (Quilemánhoz Maranguhoz, Tettéhez, Thámán Misfióihoz egynehány órányira) Vagyon Sennában a' lelkiekre nézve Generális Vicárius-is; a' Plebánia a' Dominikánusoké: vagyon a' Mórrok ijesztésére vár; de fegyvertelen. Lusitániai nyelven szokás prédikallani a' Káfer-Mórrok előtt, mert a' Mór nyelv sok féle, és igen szükölködő: fel-kapja valamennyire a' Mór a' Lusitániai nyelvet; a' Lusitánus pedig a' Mórnyelvből csak annyit tud, a' mennyi a' leg-szükségesebb' társalkodásra kívántatik, sok szót jelek által kell ki-pótolni. Engem a' Visitátor (P. Thámán beszéll) Sennai predikálásim után, egészségem vizsgálására *Tette* nevű faluba küldött, melly helység végső a' Lusitánushoz tartozandó Monomotápai Birodalom részében. A' Káfer nép fekete születésétől fogvaft, 's mennél feketéb' annál szebbnek tartatik lenni; Szép természetűek, elevenek a' Káferek, de a' dologra tunyák: étellel itallal könnyű őket meg-elegíteni. Sánta, keves vagyon köztők; az olyanok öszve-házassítatnak, hogy egyik a' másikat' ne tsúfollya. Sok a' vak köztők a' nap fénye miatt: közép testeket posztóval, bőrrel, vagy levéllel bé-kerittik, égyébként mezítelenek; ha a' Lusitánus az ő rabjának posztót, vagy felfett kendőt ad olly takargatásra, a' káfer az ollyan ruhában magát színes öltözetűnek véli lenni: közönségesen gorombák, és ostobák, de furtsák a' lopásra; meg-tanúllják a' mesterségeket.

ket: az Európaiakat tisztelik. Nem kell tőlök az életet féltetni; ha csak az Uroktól arra nem ingereltetnek: a' valóságos Mór meg nem tanulja egy könnyen az olvasást és írást; 's az ember gyakran heába fárad sok esztendeig azon, hogy a' Mórt a' hit ágazatira tanítsa: mindent öszve esznek, kutyát, matskát, egeret, halat, bűdös nyűves húst, az elefánt húst csak a' leg-szegényebb káfer eszi, mert elefantiasist motskos fakadékokat okoz: iszszák az igen zavaros vizet is: a' musikájokhoz a' dob, a' tsengő-pengő szerszám tartozandó, az alatt Urok ditséretit éneklik; ezt az alkalmatlan lármazást el kell tűrni, sőt érte ajándékot is szükséges nyújtani. Tántzolnak, vendégeskednek. Házak nádból tsinált gunyhó: asztalt, széket, ágyat ott ne keress, éjjel zsákba bújnak, abban alusznak a' földön: fegyverek a' nyíl, és a' nagy kés: nyíllal a' madarat le tudják a' fáról ejteni, a' háborúban nyílaikat meg-mérgezik: az aranyt 's ezüstit nem nagyra betsülik. A' halottal ételt és italt temetnek-el, és egynehány napig a' temetőhöz eldelt hordanak; azt éjtszakának idején a' vadak vagy a' szegények el hordják. A' Mórok nál se bálvány se valamelly vallás jele nincsen. Egy Istent ismérnek, ki mindeneket tart, táplál, vezérel; de nints ájtatosság. Az a' meg-térések akadáka, mert egy feleséggel meg nem akarnak elégedni. Azomban P. Thámán nem kevés öreget, és sok kisdedit keresztelt-meg köztök. A' Jesuiták nem csak a' Feketéktől, hanem a' Fehérektől-is igen nagy-

ra betsültettek: az Udvar parantsolattya szerént a' fontosb dolgok ki-végezésére egy Jesuita mindenkor elé-hívattatott a' Gyűlésbe, a' ki mikor meg-jelent, egy szempillantás alatt minden meg-változott. A' Káferek vasat olvasztani, aranyból szép eszközöket készítteni tudnak, és pedig hitvány szerfzámmal; úgy-mint gombokat; pántlikákat, ereklye hüvelyeket, kereszteket, lántzokat aszfzonyi tsebetséket; ezek mid tiszta aranyból állanak minden keverék nélkül, gyenge filigrán mesterség szerént. — A' Lusitánusok e' képpen kereskednek a' Káferekel: Posztót, korállgyöngyöt nyújt a' Lusitánus; azokért a' Káfer arany-port, és elefánt tsontokat ad. Vert pénz ottan nem forog. Sok a' Káfereknél az elefánt fog, a' nagygya ember magosságú, két ember egy'et egy'et rúdon szokott hordozni. A' fogát az elefánt vagy a' meg-ütközéskor, vagy vénsége miatt el-elveszti néha gödröt ásnak a' Káferek, és azt ágokkal befödözik: oda botlik az elefánt, és el-fogatik; néha körbe-is fogják azokat a' Káferek, és le-nyilazák az orrokat le-vágják drága ajándéokra és ételre, két fogokat pedig ki-felzúttik. Az *elefánt* ellensége a' Szarvorrú állat, *Rhinóceros*: Ezen állatnak az órra vagy szarva egy, és az egy réf hoszfűsűségű; a' rántzos háta olyan mint a' pántzél, nagy és igen vad ez a' marha. Ez az órrával az elefántot fel-hasíttya, de ha el-vítti, az elefánt ötet ellenben az orrával fel-kapja, meg-tapodja, és fogai-val fel-hasogattya. Nem igaz, hogy az ele-

fánt nem fut, láttam az elefánt szaladását, az a' ló gyorsaságához hasonló; nem igaz, hogy a' fához támaszkodva aluszik: mert mind le-fekszik, mind fel-kel. Sok a' Káfáriai partokon a' tengeri ló-is. Ezen lovak a' vízből ki-járnak a' legelőre: bőröket a' puska golyóbis által nem járja, a' húsok a' disznó húshoz hasonló ízű, azt a' Lusitánus egészségtelennek tartja; dea' föld népe jó ízűen eszi a' tengeri ló disznó képű, a' lónál nagyobb', a' lábai rövidek kurta a' farkok, kevés rajtok a' szőr; a' hajót el-tudják dönteni. Minden vad állatnak el-ijesztésére hasznos a' tüzrakás, attól mind távoznak, de éjtszakának idején szükséges virrasztani-is.

KÁRPÁTUSI HEGYEK. Azokról lásd a' Mkház 4-dik Szakaszában a' 315-dik könyvet titulo *Ungarisches Magazin* - a pag. 435. — Item Mkház 9-dik Szakasz a' D. betű alatt titulo *Diciánus*. Ott meg vagyon azon hegyekről Frölich tapasztalása-is. A' *Kárpáth* szónak Zsidó eredetéről való tanakodást a' lásd a' Mkház 16-dik Szakaszában 16-dik Zsidó Folytatás. pag. 180. A' *Kárpi* vagy *Carp* nevű Népről hofzszas tudósítás foglaltatik a' Mkházház 13 dik Szakaszában, titulo *Kárpusok* a pag. 156. KÁLLIOPA Sz. Afzszony. A' Krisztus vallásáért említi el-metszeté után le-vágatott. Így szenvedt mártiromságot. MR. 8. Junii. Sanctæ Calliope Martyris, quæ ob Christi fidem mammis abscissis, atque adustis carnibus, super testulas volutata, capite demum truncata, martyrii palmam accepit.

KRAMER Ferentz. Titeli Prépost, Posonyi Kánonok és Plébánn, Philos. és Theol. Doctor, midőn a' Theológiához tartozandó tudományokat fejtegetné, illy titulust viselő könyvet nyomtattatott-ki: *Institutiones Hist. Literariæ Theologicæ Budæ 1783.* Sok egyéb hasznos tudósíttásai között, ezen könyvében azt sem felejté előnkbe adni, hogy a' *Triviális* nevű Tudományok közé ezek foglaltatnak: Grammatica, Rhetorica, Dialectica. A' Dialectikához volt tartozandó nem csak a' vetelkedés mestersége hanem a' Metaphysica, és a' természeti Theologia. A' *Quadriviális* nevű Tudományok ezek voltak: Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia. A' 202-dik Levéltől fogva a' Vallásnak a' Reformátorok által lett rontását rajzollya-le. Tanított Társai *Kramer* Professornak a' Budai Tudományok Mindenségében (melly Budára 1777-ben tétetett által, 's meg-bővítettett, 1784-ben pedig a' Theológiát kivéve, mely Posonyba jutott) B. Patachich Kalotsai Érseknek, a' Senátusban Présességekor ezek voltak a' Tanított Társai, 's külömbféle tárgyú könyvekkel jeleskedő Egyházi, Szerzetes, Világi Collégái: F. T. T. T. Hubert Ferentz. Latics György. Kaszanitzky Ádány. Szerdahelyi György. Horváth János, Frank György: Pukihófer Ágoston. Vizer Ádány. Horváth Mihály. Perczel Imre. Bertóni Flórián. Tompa László. * Szvorényi Mihály. Nyitrai Gábor.

* Tompa Lászlót de *S. Ritibus*, említti a' Mkh. Ms. 541. Könyv.

Plenk József. Weisz Ferentz. Katona István. Mitterpacher József. Mitterpacher Lajos. Handerla Ferentz. Dugonits András. Piller Mátyás. Rausch Ferentz. Pray György. Wagner Károly. Schönvisner István. Rátz Sámuel. 's a' t. T. HORÁNYI Elek, ezen fő rendű Tudós Tanítóknak állandó emlékezeteket meghagyta a' NOVA MEMORIA nevű könyvében. Pestini typis Mathiæ Trattner. 1792. Mellynek csak az első 's a' C. betűig terjedő Szakaszát szemlélhettem, irva pedig Trattner nyomtató műhelyében a' folytatását-is. Mellyből azért az említett T. T. Tanítók emlékezetére semmit se hozhatok-elé. Az első darabban csak *Bertóni* Floriánt találtam ily ígék alatt. pag. 459. Bertoni Florianus honestis parentibus natus est Belgradi Serviciæ metropoli an. 1734. qua bello infausto amissa, liberaliter educatus fuit Budæ. Mansvetiorum litterarum cursum emensus, nomen dedit candido instituto S. Pauli primi Eremitæ Humanarum deinde ac divinarum rerum Scientia imbutus, primum in Gymnasio, quod Papæ florentissimo, provinciæ Vesprimiensis Oppido vixit, copiosam juventutem Grammaticæ præceptis erudit. — Pestini spatio biennii Philosophiam explanavit. Inde Jurisprudentiam Ecclesiasticam cum Qvinque-Ecclesiis, tum Tirnaviæ, ubi postea Theologiæ Dogmaticæ Professorem tampus egit, donec in Universitate Regio Hungarica (Budæ) tradendæ Theologiæ morali præficeretur. Edidit Tyrnaviæ 1774. Dissertationem de *flammis piacu-*

laribus, sive de Purgatorio. Qvam brevitás cum perspicuitate conjuncta commendat.

KASSAI Lajos, Posonyi Magyar, Baviáriában Sz. Ágoston szerzetébe állott; abból ki-ugorván Lutránussá lett 's 1678-ban Vittebergában ki-adott könyvével a' Romai Anyaszentegyházat motskolá: relicto ordine S. Augustino desertaque religione Romano Catholica nescio qua intemperie agítatus, nec a mente composita profectum librum, *Romana Synagoga*, publici juris fecita, *Horányi* nova Memoria pag. 634.

L.

LAMPEKHOVEN. P. Lampekhoven Godfrid néhai Jesuita, Bétsből, a' hazájából a' Napkeleti Missiókra küldetvén, Lusitániából, Mozámbikumon, Goán, Salsetten kereszttül, Chinába hajózott; a' melly levelet a' Chinaí Birodalomból Lusitániába irt Nankini Püspökségekor, az meg-vagyon a' *Mkház 7-dik Szakaszában* tit. Lambekoven a pag. 148. a' mellyet pedig az uttyából, Sálsettéből irt az ő Bétsi attyafiához 1737-dikben az ő Mozámbikumi tartózkodásáról, Stöcklein 28-dik Szakaszából, summássa e' következő: „A' Káfráriai nép Mozámbikumba jár kereskedni. Én ezen nép közt tiz hónapig laktam Mozámbicumba elefánt tsontot hordanak, és azt pamuk ruhával, 's korál gyöngyel tserélik el a' Lusitánusoknak. Ez a' Káfer nép magát Mu-

jávanak nevezi; 's míg a' Birodalomnak belsőbb részeiből Mozámbikba érkezik, négy vagy öt hónap telik-el az utazásban. Nappal a' fák alatt nyugszanak, éjjel a' tsillagokra vigyázzván, folytattyák uttyokat, nagyob' bátorság kedvéért ezen-is öfzve társalkodnak illy hofzfzas utra, fegyvere vagyon mindeniknek, melly nyilból áll, és dárdából; meg kell nekik néha az ellenséggel ütközni, a' rabokat magokkal Mozambicumba viszik, és ott a' Lusitánusoknak adják utra valójok a' kölesliszt, annak kásájával tengődnek. Mikor már kevés mértföldnyire vannak Mozámbic városához, az erdőben az eléfántfogakat el-rejtik magok a' Lusitánusokhoz bé-mennek 's alkudni kezdenek, Káfráriának temérdek nagyságú Tartománnyai a' délre tekéntő Africában fekszenek. A' Káfer Arabs nyelven törvénytelen jelent. Káfáriai sok országi közül tizenkettő fekszik Mozambicum körül, úgymint Machira, Namberi, Mantsula, Mogoinánuno, Nombitamino, Murus, Nerea, Masseli, Chicalia, Misseira, Macua, Bugado. Ezek és több a' főle Káfer országok két Birodalomban, vagy Tsáfszárságban foglaltaltnak; az egy'ik neve *Monomotápa*, a' másiké *Bororos*. Az ő nagy vize *Zambeses* nevű. A' víz mellyékét a' Mononomotápai Tsászár a' Lusitánusoknak engedé. Ott egynehány népség között szép számmal vagyon a' Kereszténység a' *Jesuiták*, és *Dominikánusok* gondviselése alatt. *Monomotápa* temérdek nagy Birodalma el-ér a' *Jóreménység* fokáig a' *Hotentótok* közé. Aran-

nyal bővelkedik, 's némellyek annak *Fura* nevű helységénél állították lenni a' nevezetes *Ofirt* (Az Ophirról, Sofaláról, melyet Ofirra magyaráz Huetzius után Duhamel, lásd Mkház 12-dik Szakasz a' 4-dik Zsidó Folytatásban pag. 60. titulo *Ophirah*, az az: Ofirra, vagy Ófirba.) A' Monomotápai Tsászfár, valahányszor akarja, a' hegyekről le-sodortatott fővényből annyi arany port, 's kisseb' nagyob' arany morzsalékot szedethet, a' mennyit akar. A' Tsászfárnak nintsen jóra való ruhája, vagy háza; de a' betsülete nagya' népe előtt: soha sem beszéll vele az alatta valója szemközt, hanem hátat fordítva. A' miolta Sebestyén király meg-kerefszteltetett, mindenik új királynak fejére a' koronáztatáskor víz öntetik. Annélkül semmit sem érne a' király választatása. Sebestény királyt vagy Tsászfárt P. Silvetia Gonsalvus kerefsztelte-meg. A' másik Káfráriai *Bororos* nevű Birodalomban csak egy nép tartozandó a' Lusitánusokhoz. Egy Páter Jesuita szolgál nekik. A' városa *Maravi*, melly a' déli szélességnek 12. gr. és 14. minútuma alatt fekszik. Ez a' Birodalom a' Kerefsztényeket nem üldözi. Egész Káfráriában izzasztó a' levegőég. A' nép hasznát tudja venni a' füveknek a' nyavalyák és febek gyógyításában. — Ezen Országi elefánttsont leg-job' betsesseb'. Láttam olly Elefántfogakat, mellyek három négy mázsássak voltak. A' Káfráriak igen feketék, artzajokat meg-metélik, 's ha bé-forr a' seb, irtóztató annak tekéntete. Ismérik, vallyák a' minde-

nek Teremtőjét, de Templommal, Áldozattal nem tisztelik. Papjaik nintsenek. Bé-tsúszott hozzájuk sok helyett a' Mahom tisztevének vallás Halottokat étellel 's fegyverrel temetik. Örömetst fel-válallyák a' Keresztiséget; de nem a' Keresztény életet. Minden nyavalyát más más boszorkányságnak tulajdoníttanak. — A' *Káferekről* lásd ezen 22-dik Szakaszban tit. Káferek. *Sebestyén* királyról pedig ugyan ezen 22-dik Szakaszt titulo *Mánomotápaik*, melly szö egyező a' Monomotáppal. Amaz Máffejusnál; emez Thámannel és Lampekhovennél keletes.

LIPNICA SIMON. Szent Minoríta; Lengyel Országban, nagy tsuda tévő, a' mint meg-vallák még a' Lutránusok-is. Ex *Bollandianis Actis, Mich. Trinit.* Tom. 1. p. 85. De *cultu* Simoni Lipnica, stupendis miraculis orbi Notissimo, fere ab ipso emortuali anno 1482. exhibito constat ex Literis Innocentii 8-vi expeditis anno 1487. 12. Julii. Említte magasztalva tsudáit az ő krónikájában, mellyet Lengyelül adott-ki 1507-ben *Bielsiki* Lutránus *Író*-is. Qui de nostro Sancto hæc scribit: Anno Domini 1481. grassabatur atrox pestis in Polonia ubique, quæ etiam durabat anno sequenti. Secundo anno pestis obiit *Simon de Lipnica*, Ordinis Bernardinici, Vir optimæ vitæ. Inde pro Sancto habetur, et fiunt miracula ad ejus Sepulchrum.

LYDUS, TYRRHENUS. Hetruriát, előbbeni nevén, Umbriát, midőn a' Pelásg nép lakná, be-ütött Atysnak Lydiai meg holt ki-

rályuak egy'ik fia *Tyrrhen*, magával oda vitt nagy Lydiai néppel, a' Pelásgokat ki-verte, a' hadi vezérjeinek nevére városokat épített. Tyrrhen testvére *Lydus* volt. A' Lydiai nagy inség arra az egygyezésre birta őket, hogy kotzkára vetvén a' dolgot, költözzön-ki más Országba, a' Lydiai nép részével az az egy'ütt uralkodó testvér a' kire a' sors esik. Tyrrhenusra esett a' sors, hajókra rakodott, Hetru-riában meg-szállott. TACITUS Annal. L. 4. Sardiani decretum Etruriæ recitavere, ut consangvinei (Lydiorum et Tyrrhenorum) nam *Tyrhenum*, *Lydumque*, Atye Rege genitos, ob multitudinem divisisse gentem: Lydum patriis in terris resedisse: Tyrrheno datum, novas ut conderet sedes et ducum e nominibus indita vocabula, his in Italia, illis per Asiam, auctamqve adhuc *Lydorum* opulentiam, missis in Græciam populis, cui mox a Pelope nomen. VELLEIUS PATERCULUS Historiæ Romanæ L. 1. pag. 3. Lipsiæ 1712. *Lydus*, et *Tyrrhenus* fratres cum regnarent in Lydia. sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet fors Tyrrhenum contigit. Pervectus in Italiam; et loco, et incolis, et mari nobilem, ac perpetuum a se nomen dedit. PLINIUS Historiæ Natur. L. 3. c. 5. Basilæ 1549. pag. 38. *Hetruria* ets ab amne Macra, ipsa multis sæpe nominibus. Umbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos *Lydi*, a quorum rege *Tyrheni*, mox a Sacrifico ritu Græcorum *Thusci* sunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum

Luna, portu nobile: Colonia *Luca* a mari recedens, propiorque Pisæ inter amnes Auserem et Arnum, ortæ a Pelope Pisisque. — Agylla a *Pelasgis* conditoribus dictum. — *Atyes* talán Atya? Lydus és Tyrrhénus Atya Croesus előtt uralkodott, úgy tettszik, 's talán annak a' Lydus fia adott nevet Lydia Országának, mint Tyrrhenus Tyrrheniának, Tusciónak. Cræsus Urunk születésénél 544. efsztendővel előbbi kit Cyrus tűzre ítelt, de Solon' mondását meg-betsülvén, attól megmentett. V. *Petav.* Ration. temp. L. 2. c. 11. 107. Tuscusokat a' Gállusok utóbb meg-nyakaszták. *Justin.* L. 20. c. 5. Lips. 1739. p. 334. Dionysiusnak Siciliei királyságakor a' Gállusok Romát meg-gyújták, a' Toskána lakosit hazájokból ki-verték, 's mind magok, mind a' ki-vert Tuskusok új Városokat építettek; amazok az Olasz, emezek a' Rhetziai (az az, a' mostani Grison, Graubinden nevű) földön. Iis autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedesque novas quærendi, intestina discordia, et assiduæ domi dissensiones fuere: quarum tædio cum in Italiam venissent, sedibus *Tuscos* expulserunt; et Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Vergamum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci quoque, duce Rhæto, avitis Sedibus amissis, Alpes occupavere, et ex nomine Ducis gentes Rhætorum condiderunt. Míg Hetruriában virágzottak a' *Tuskok*, Capuát és Nolát építették, Vellejus L. 1. p. 17. 's még az előtt a' Görögök *Cumát*, 's Neaplist. *Idem* p. 10

LOUISIÁNIAK. 1803-dik Aprilissében. Az Elysiumi Író, illy beszédet rak Washington, és Drake szájokba: „DRAKE: Méllyen gondolkodó szomorúság borított - el Washington; hadd hallyam az okát. WASHINGTON. Ha magamban el-gondolom az Anglo — Amerikai Státusok mostani állapottyát, ha annak minden határjaira szemeimet vetem, és a' Missipi folyó víznek járásával gondolatimat egyeztetem, tsak nem ájulok. DRAKE, Érttem. Az ád néked gondot, hogy *Louisianát* a' Spanyol a' Frantziának birtoka alá eresztí. *Washington*. Nints külömben. Alkalmatlan képzelődésekkel telik-meg a' fejem, ha előre el-gondolom a' *Louisiana* által adásából következendő dolgokat. — — DRAKE, Azokat szemlélem én-is. Veszedelmes ez a' szomfzedság az Amerikai Státusoknak. Látom már előre a' nagy *Louisianában* minden felé el-erjedő, kézzel lábbal iparkodó, Frantzia temérdek katonaságot: látom szomorúságod valóságos okát. WASHINGTON. Ezt az Éjszaki Amerikában fekvő nagy Tudomány állítsd jó formán szemeid elejbe: *Louisianát* Napnyugot felől *Mexico* határozza: éjszak felől *Cánada*: Napkelet felől az Anglo Amerikai Státusok: Dél felől a' Mekszikói öreg tenger környékezi. (Ebbe foly-ki Missisipi Vize *Louisianából*) * Délről Napkelet felé két fáz

* MISSISIPPI vizéről lásd Mkház 3-dik Szakasz. 147-dik Könyv. titulo *Karver*. pag. 355.

órányi szélességre terjed Louisiána; Éjszokról Dél felé négy száz órányi hosszúságu. Az égi hajlás, melly alatt fekszik, gyönyörű kellemtességű; azt sok apró 's nagy folyó vizek nedvesítettik: termékenységé minden felé nemű, emberi nagy munka nélkül-is: a' Rétek benne különös szépségűek, 's talán az egész föld kerekségén leg-nagyobbak. Louisiána táplálhat, el-tarthat sok millió szamú embereket. Égítettésre termett fa, selyem, pamuk Indigo, dohány, minden féle nemű 's nevű gabona bőven terem benne emberi erőltetett iparkodás nélkül: terem még szőlő-is jobbára a' donbossaiban. DRAKE. Illy rajzolatod szerént még világossan látom szorgalmad okait. WASHINGTON. Louisiána tellyességgel környékezi a' mi Anglo Amerikai státusunkat délről észak felé: annak birtokában vagyon Mississipi 's más vizeknek torka; az az, Contributzió alá vetheti az Anglo Amerikai Státusok productumit, termésait jobbréfsznyire: fenyegetheti a' mi bátorságunkat, a' Mexicóiakét; a' Jamaikai Ángliai Coloniákét, más Szigetbéliékével egygyütt, mellyek a' napnyugotti Indiában fekszenek. Valamint tudniillik mostanában a' Napkeleti Indiában uralkodó nagy Británia határ nélkül ki-terjedt hatalommal bir Asia partjain, szint azon képpen hatalmasan uralkodni fog a' Frantzia Napnyugoti Indiában; 's ez a' Frantzia uralkodás mivel közeleb' esik Európához, annak többet fog amannál használni az ő Napnyugotti Indiai productumival. DRAKE Eddig Louisiana nem volt

károtokra. WASHINGTON. Az eddig Spanyol hatalom alatt volt. Ezzel az egy szóval meg-felelhetfz magadnak arra a' kérdésre; miért voltunk eddig bátorságban. Jól egyet értünk eddig Spanyol Országgal; de mihent kivégeztetett az, hogy a' Spanyoltól Frantzia Ország alá által essék Louisiána, azonnal Neuorleánsban bé-zárattatott előttünk a' Magazin kikötő partya, 's ez adott okot a' Spanyol udvarral lett első tzivódásunkra. Már ha Louisiánát el-foglallyák a' Frantziák, azt fogják mondani, hogy olly jussal bírják azt, a' minémüvel bírták a' Spanyolok, következendőkép-pen, hogy ők-is bé-zárják a' Magazin kikötő partját Neuorleánsban. Mit felellyünk? háborút hirdessünk! mi! a' Frantziák ellen! Ez mélly gondolkodást érdemlő állapot (Ez a' beszéd akkor tartatott midőn az Amiens-i békéllés után két három negyed esztendőknél alatta, *Elba* Szigetét a' Frantzia magaé-vá tette, *Livornót* el-nem hagyta, *Pedemon-tot* Frantzia Tartományá tette; az Ánglus pedig se Egyiptomot tellyességgel, se a' Reménység fokát, se Máltát el nem hagyta; akkor tartatott, midőn mind a' Frantzia mind Británia tellyességgel készfzen tartá partyait, gallyáit, népeit az új háborúra, 's minden órán azt várta félelmessen Európa, hogy üstökbe kapjanak) *Lampedúsa* ígértetett, mon-ják, *Maltha* helyett az Ánglusnak. *Lampedusa* pulzta sziget Sicília és Afrika között. Egy Remete lakik benne, ki, ki min (a' Bol-dogs. Szűz Kápolnájában ájtatoskodik, mind

némelly' úgymondatott Török Pap temetőjénél égni szokott lámpásása ügyel. Azért a' Törökök is meg-ajándékozzák; egyébként abból az alamisnából élődik, melyet néki nyújtanak azon Keresztény hajósok, kik *Lampedusa* partján ollykor ollykor ki-kötnek. Ezen Sziget a' költeményeseknél *Calypso* Szigetének neveztetett, ott akarta *Calypso* Ulissést tartóztatni. *Lampedusa* mellett szenvedett hajó törtést az ötödik Károly hajós serege. Valamint *Withvort* Angliai követ *Párist* el-hagyta, szintén úgy el-hagyta *Andreassy* Frantzia követ *Londont*; az úton egybe találkozáván, egymást meg-látogatták. Generál *Andreassy* Párisba reggel 20-dik Májusban érkezett. Szint akkor híre futott annak: hogy Bonaparte *Louisianát* az Angloamerikai Státusoknak husz millió Dolár pénzen el adta. Ki-hirdetett az is, hogy az Amiens-i békekességkor sem ismérte-meg az Anglus udvar Piemontnak egybe kaptsolását a' Fr. Republicával, sem az Olasz Republicát, sem a' Hetruriai királyt újonnan hirdettetett, hogy Bonaparte Massena Generálist rendelte az Angliába való ki-szállásra.

M.

MÁROKÓIAK. Az Austriai Házhoz jutott Adriaticumi Szigeteknek kereskedő hajói, melyek Rágusával egygyütt véve, az előtt esztendőnként tiz ezer Dukátival adóztak a' Marokkói Tsászárnak: hogy rabló hajóitól meg-

ne támadtassanak; 1803-diktól fogva, az új alku szerént, mentek lesznék a' Marokói hajók üldözésétől, minden Austriai kereskedő hajókkal egyetemben.

MIGÁZZI Gróf, Bétsi Érsek, Cardinális, életének 89-dik, Cárinalisi méltóságának 42-dikében, Istenben boldogúlt Aprilis 14-dik napján; Sz István Temploma Kriptájában 19-dik Aprilisben pompássan el-temettetett. A' halotti késérők közt, a' Szegények, Kasastro-mok; Polgári Tisztek, Kánonokok, Gróf Artz Püspök, jeleskedtek. Eleji már 1200-dikban virágzottak Valtellinben, melly most az Olasz Respublikához jutott. Üdövel Mechlini Coadjutorrá lett, Mádriti követte, Vátzi Püspök-ké, Bétsi Érsekké. 1774-ben a' 6-dik Prius választatásán, a' Conclávéban volt. A' vallást és tudományt buzgó pártfogással elő szokta mozdíttani. — Az ifjú Papságnak formáltatására Érseki nevű Alamnátust fundált Bétsben: Vátzon úgy mondatott Theresiánumot, Szent Calasántzius fiainak vezérlések alatt; mellynek Királyi parantsolatból, szemlélője lévén 1778-ban P. Tuschleitner Rectorsága alatt, tapasztaltam a' szép előmenetelt a' tudományokban és ájtatosságban, a' nevendékekben. A' Vessendorfi, Atzgersdorfi, Pentzingi, Ottakringi, Neudorfi meg-újíttatott, vagy fundamentomból fel-épült Templomok, 's más fundátziók, örökösíteni fogják Migázzai Kristóf emlékezetét; de legfőképpen a' Vátzi Püspöki Residencia, ' annál-is inkább a' Vátzi Püspök Székü új ditsősséges, Romai izlés, és méltóság szerént

szerént építtetett Templom; melly kívül belül álmétkodtattya a' Szemlélőjét. Arról lásd *Roka Jánosnak* Diákovári Cónonoknak, *Alt und Neu Waitzen* nevű könyvet, Poson Landerer. 1777. a pag. 70. 's a' t. Migázzy helyébe Bétsi Érsekségre Ferentz Tsászárs K. az ő néhai Florentziai Oktatóját, néhai Jesuitát Gróf *Hochennvarth* Sigmondot nevezte a' Sz. Hypolytusi Püspökségből.

MANOMOTÁPIAK. Máffejusnál az Indiából irt Levelek' egyike (Epistolarum ex India selectarum L. 2. a pag. 42.) így szól Manompotápáról, és annak *Sebestyén* királyáról, *Silveria* Consálvusról, Lusitánus társairól, utazázáról, boldog haláláról. — *Silveria* Consálvus I. T. szerzetesse, Urunk 1560-dik ezer öt száz hatvanodik esztendeje táján két társal Góából el-hajózott, Inhámban, és Manomotápa Országi felé: hogy ott az Evangeliumot prédikállyá. Mihent Inhámbánba érkeztek, annyira le-betegedtek, hogy Consálvus noha erős természettel bírt, szemei el-tompulván, ereje le-rogyván, csak meg-nem halt. Mihent jobban lettek, Tongéba királyi városba utaztak. Ott a' királyt az ő házas társával, feleségével, testvér hugával, gyermekeivel, rokonival egygyütt, azon felül az Ország nagygyaival és majd az egész néppel egyetemben, kevés napok alatt minnyájoknak nagy örömökre meg-kerecsztelték. A' király Constantinus, a' Királyné Katalin, a' hugok Erzsébet nevet vett. A' Királynál hagyván a' társait, rei Christianæ causa, Con-

sálvus *Manomotápa* felé folytatta úttyát, vele hat Lusitánus jóakaró társ hajózott. Mosambicum Szigete mellett el-evezvén, Masuta vizének torkán belső Káfária felé tartottak, kilentzven leuca mértföld után kegyetlen szélvész fogta elő őket, de az P. Consálvus imádsága *hirtelen* le-tsillapította, atrox contra tempestas Consalvi deprecatione *repente* sedatur, atque comprimitur. Ki-szállottak Sz. Hieronymus napján a' partra. Sz. Misét mondott Consálvus a' partra állított oltáron, a' forró nap sütése alatt, melly a' fejét fájdalmas persedékekkel meg-hintette; de azok gyógyítására orvossággal nem élt. Azon helyen harmad napig mulattak, onnét Mingoáxánhoz *Giloa* Királyához, a' Lusitánusok jó baráttyához hajóztak Kolomán vizénél. Betsülettel fogadtattak, és szabadság-is adatott az Evangeliom hirdetésére. Sokáig pedig ott nem mulattak sietvén *Manomotápa* fő Királyához, kinek Kristushoz való térésével reménylék, hogy egyéb királyok, hik erejekre és méltóságokra nézve alábvalók voltak, hamar az Evangeliom igája alá erefzkedni fognak. Onnét tehát *Cuoma* nagy vizéhez utaztak, melly *Sofalához* harmintz leuca mértföldnyire esik. Cuamát, Lindét meg-halladván, *Consálvus* arra kérte az ő Lusitánus társait, hogy holottime *Monomotápa* határit el-érték, az egész követség ügyét az Istennek alázatos imádsággal ajánllyák. Magát pedig nyoltz napiglan a' hajónak egy részetskéjében egy ki-terített ponyva megé amazok engedelmével meg-vonta

Imádság kedvéért: hogy a' Manomotápa udvar és nép meg-téréséért hosszabbban és buzgóbban esedezzek a' Mindenhatónak. Akkor napjában csak egyszer evett, 's az ételbe egy marok perkelt borsóból állott, az itala egy kis friss víz vala, az imádságából meg-maradt óráját a' Szentek életének olvasásában töltötte. Nyoltzad napra a' nagy *Senā* nevű faluhoz érkeztek, 's a' volt a' hajózás vége. A' ki szállás után *Consalvus* az ő meg-lett érkezéséről hírt vitetett az Ország belsejébe a' királyhoz. Az alatt *Senā*ban lakozó némelly Keresztényeket meg-gyóntatván, az ő vétkeikből fel oldozott, az ágyos életéről a' törvényes házasságra által vezetett, a' Keresztény tudományt mindenek láttára hirdeté, és fejté, a' Lusitánusok szolgálai közül majd öt száz személlyre öntötte a' keresztség vizét. *Inhámior* királyát, a' Monomotápainak adózóját, ki Sennához három ezer lépésnyire lakott, egy-néhányszor meg-látagatta, és ösztönözésével annyira vitte, hogy a' házas társával s magzatival egygyütt óhajtaná és kérné már a' Szent Keresztséget. De *Consalvus*, mivel nem volt olly embere, kire a' további Catechisatiót, oktatást bizza, 's azért-is, meg-nem akará bántani a' *Monomotápa*it, előb az Adózójának, hogy sem magának adván-fel a' Keresztséget, az *Inhámior*it a' mint lehetett, vigasztalta, ösztönözte, hogy fel-tett szándékában álhatatossan meg-maradván, Isten segítségével, utób várja a' mit kíván. Már két hónap múlt-el a' *Senai* tartózkodásban, ihol egyszer-

re elé terem *Cajad* Antal Lusitánus, ki a' királyi *Manomotápa* városban tartózkodván, követül küldetett *Consálvhoz*, hogy azt a' városba vezessé bé. *Consalv* az oltári öltözetet, a' Szentelt követ, kelyhet bútiorba takarta, azt a' hátára vette, és úgy ment az útra. Midőn vízen kellett által lábolni, 's az nyakig ért, a' fejére vette a' bútort, ha pedig lábolni nem lehetett, hordóba ültették a' Káfe-rek *Consálvust*, 's úgy tették mellette úszván, által, a' tulsó partra. Si quidem vado superari possent fluvii, quamvis ad jugulum usque pertingerent, transibat manibus elata, seu capite, sarcina *Consalvus* sin minus, vasi ligneo impositum (talán apró tsólnak módú volt) peramplo, *Consalvum*, natantes ipsi propellentesque trajiciebant Cafres. Karátson éjtszakájára *Chetuchin* falvára, a' hol három Misét mondott, Karátson 8-dik napján pedig *Manomotápa* városába érkezett. A' király azonnal közföntöt, egynehány font aranyt, és egy falka ökröt küldött *Consálvhoz* szolgákkal egygyütt mindennapi szükségére; hallván tudniillik a' Lusitán kereskedőktől, hogy nem tsak Szent életű, hanem fő nemességű vérből eredett ember. *Consalv* megköszönvén az ajándékokat 's azokat vissza küldvén, megizente, mi másféle aranyért és gazdagságért utazott ezen Országba. Tsudálván a' király nagy lelkűségét magához hivatta, és a' legbelső szobájába eresztette, az annya mellett ülven, *Consalvust* a' szönyegre ültette. *Cajad* Antal a' szoba ajtajánál állott. Az által kérdeztette,

hány afzszonyt, mennyi aranyt, tanyát, ökröt kíván? Consalv midőn arra azt felelné, hogy ő tsak magát a' királyt óhajtya, a' tolmáts-hoz fordulván, minden egyéb ember érdemi-nél fellyeb' valónak mondá azt, ki mind azo-kat, a' miken mások annyira kapnak, meg- veti; mind az által kegyes ígéretei után Consálvust a' szállására botsátotta. — Azon szín- ben és ábrázatban, a' mellyben a' királynak ajándékozott képen a' Boldogságos Szűz Mária láttatott, meg-jelent mintegy ötfzör ál- mában a' királynak éjtszakának idején a' Szent Szűz, Beszéllé ezt a' fényes látást a' király az anyjának, azután a' Lusitánusoknak, vég- tére elé hivatván Consálvust, kérdi: ki lé- gyen az a' meg-jelent személy, és hogy ő igen törődik azon, hogy annak a' királynénak, ki vele minden éjtszakán beszélget, szavait nem érti. Mondá Consálvus: hogy az tudniillik Isteni nyelv, mellyet tsak az érthet, a' ki azon királyné fiának, ki Isten, és az egész emberi nemzet meg-Váltója, törvénnének en- gedelmeskedik. Nem annyira szóval, mint jelentéssel mutatá egyvégbe a' király, hogy Kereszténnyé akar lenni. Két nap múlva *Caiad* Antal által meg-izeni *Consálvusnak*, hogy az Annyával egygyütt fel-akarja vállalni a' Ke- resztény törvényt, jöjjön tehát késedelem nél- köl, és keresztellye-meg őket. Consálvus egy- nehány napig tanítgatá őket a' Keresztény ága- zatokra, 's tapasztalván, hogy a' Sz. Kerész- téség fel-vételére elegendő a' készületek, érke- zésének mintegy huszon ötödik napján, mind

a' királyt mind az Annyát meg-kerefszte, látszatos, és örvendetes pompával. A' királynak SEBESTYÉN, az annyának MÁRIA név adatott. Azon napon a' király Consálvusnak, mivel az aranyt el-nem vette, száz ökröt ajándékozott. Azokat Consalv Caiad Antalhoz igazította, hogy vágassa-le a' szegények izámára; melly jó tetemennyét a' nép nagy álmélkodással fogadta. Követvén a' király példáját az Ország nagygyai közül mintegy három százan tértek Kristushoz: ezek Consalvus oldala mellől soha sem távoztak-el. Hozattak ajándéku hozzá tojasok, vaj, tej, bárányok, nem-is kóstolt azon kívűl más húst; 's közönségesen főt kölessel, füvekkel, erdeji gyümöltsel élt. A' nagy Szentségű Személly, ki mindeneknek örök üdvösségeket éhezte és szomjuhozta, annyira magához nyerte a' nép föle 's allya szívét, hogy minnyájan Kristushoz láttatnának hajlani. Íme egyszerre négy Mahometánus, a' királynál kedves, de hatalmas, tsalárd ember, Consalvus élete ellen kezd vala törekedni. *Mitugaues* Mosámbicum elöl járójok volt az áskálódásnak kalauza. *Autor* *conspirationis* fuit *Mosambicanus* *Mimguames*, *nefariæ superstitionis antistes*, sive, ut ipsi appellant, *Cacicius*: *Il* *partim* *coram* *ipsi*, *partim* *per idoneum internuncium* *valde* *sibi* *dolere* *demonstrant*, *quod tantum* *in capitis regni-que discrimen* *ultra* *se ipse* *demiserit*. *Consalvum*, *cui tantum fidei et honoris* *habeat*, *missu* *Proregis Indiae*, *terræque* *Sofalæ* *règulum*, *ad explorandum Regis Statum*, *soliciti*

tandosque ad defectionem popularium animos advenisse, ut motibus excitatis, ipsi deinde infesto exercitu subsequuti, Regem opprimant addunt insuper fabulosa portenta, Consalvum magum esse teterrimum omnium, et sagacissimum, varia veneficia ac medicamenta secum attulisse ad incolarum animos occupandos, Regemque mactandum. Qvunque caput suum aqua perfundi paterentur, conceptis præsertim verbis JANGARIORUM (sic enim Lusitanos vocant) a Consalvo pronunciatis, confestim, volentes, nollentes, in ejus potestatem venire: id ipsum alibi contigisse: proinde videret etiam atque etiam Rex, quo progredetur, cui se suaque crederet. Si Consalvum abire permittat inco lumen, fore, ut Cives mutuis inter se cædi-bus, amentes, atque lymphati miserandum in modum grassentur, atque concurrant. Hisce alijs que mendacijs onerato Regi, adolescenti præsertim, ac matri, facile persvsaum est, ut Consalvum primo quoque tempore interficiendum curarent. Addig gyalázták tudniillik a' Mahometánusok a' király előtt a' Keresztelő vi-zet, addig terheltek boszorkány névvel Con-sálvust, addig ijeszgették a' Lusitánusoknak 's a' fel dühödött népnek erejével, míg ha-lálra nem szánta az ártatlant. A' király szán-déka minekelőtte ki-tudódott volna, necdum eruperant ea consilia, clandestinis agitata col-loquijs; mondá *Caiaa* Antalhoz Consalvus: Tudom hogy halál ér engem a' király vége-zéséből, 's arra kész vagyok. Haud ignaro mihi, nec imparato mors instat ab Rege.

Caiadnak hihetetlen dolognak láttatott az lenni, 's mosolyogva tagadá-is. El-érkezvén Consálv halálának, vagy-is inkább életének napja, melly Szent Susánna Szűz Mártiréval egyezett, igen kérte *Antalt Consálvus*: hogy két három Lusitánust hamar hívasson hozzá: mert ma, úgymond: mind téged meg akarlak gyóntatni 's áldoztatni, mind amazokat, mert azután az ki nem fog telni tőlem. Azokat hivatá ugyan *Caid Antal*, de holott távulab voltak, délig heába várta Consalvus. Azért a' két Szentelt ostyát maga vette-bé, 's még az nap mintegy ötven embert meg-Keresztelt, ruhákat, olvasókat ösztögotott; az estvére hozzá érkezett Lusitánusokat meg gyóntatta, azután tsudálatossan vídám ábrázattal bátorította, kik nem tudták, mi vagyon a' szívében rejtve; animabat inscios, quid ille conditum haberet in animo. Ugyan azon Lusitánusoknak által adta az Oltári öltözeteket és edényeket hogy vigyék azokat Antalnak házába; maga Chórusi fehért, superpelliceumot, vett magára, 's fogván a' feszületet, othon maradt. Vízfsza jött hozzá *Caid Antal*, *Consálvus* gyengén a' mellyére tévén maga tenyerét, mondá: *Caid Antal!* én a' halálra készszeb' vagyok, mint az ellenség a' megölésekre. A' királynak pedig és az annnyának örömet botosádatot adok, mert a' Mahometánusok hamissága, és intselkedése ejtette meg őket. Ezeket vídám ábrázattal mondá, serena facie atque hilari. *Caid Antal*, noha elnem hitette magával, hogy a' király illy

gyilkos szándékra vetemedik; de mivel tapasztalta egy beszédkor szíve haragos buzgását, azon éjszakára *Consalvusnak* őrzésére két szolgát küldött; 's ugyan azoktól tudtuk-meg a' jövőendő történetet: hogy *Consalvus* tudniillik az ő szállása udvarán éjfél tájig szapora lépésekkel járkálván álhatatossan nézván az egek-re, kezeit hol a' tsillagok felé emelte, hol kereszt módra azokat ki-terjesztette, egyetemben pedig egész szívvel önté egymás után fohászkodásait: végtére bé-ment a' gunyhójába, 's a' feszület előtt el-végezván imádságát, egy nádgyékényre le-feküdt, és az igazak álmába merült, suum denique tugurium subiisse, fusisque precibus coram crucis signo, quod unum solatium supererat, in arundineum stratum decubisse, et in somnum incidisse justorum. Azt a' lesből szemlélvén hét vagy nyoltz hajdu, be-ugorván hirtelen, meg-törték, kötéllal meg-fójtották, *Consalvus* vért eresztvén orrából szájából lelkét fel-adá az Istennek. Id enim (nempe decubuisse in arundineum stratum, *Consalvum*) ex insidiis conspicati satellites octo circiter, illico irrumpunt; in iis barbarus nobilis, nomine *Macrumes*, qui sæpe cum *Consalvo* convivium inierat, jacentis pectus opprimit, insidetque, arreptum inde pedibus et brachiis, humo tollunt alii quator: duo reliqui injiciunt funem, quo utrinque adducto, *Consalvus* expressa ex ore naribusque magnam sanguinis copiam effudit, et Spiritum simul Domino reddidit. Tum vero Christi simulacro, sacrilegis manibus comminuto, de-

functi corpus reste ligatum, attractumque, interfectores in præterfluentem Mosengessem deducunt, ne videlicet (quod Mahometani confinxerant) cadaver ipsum tam malefici hominis sub dio relictum veneni sui tabe cunctos inficeret. Hunc habuit exitum pia Consalvi legatio. Quo sublato, Rex eadem sævitia percitus, Christianos pariter quinquaginta, quos ille extremo die suo pepererat, magistri domus exutos jubet occidi. Id simul atque cognitum est, regni proceres, quos Encoses vocant, rei atrocitate permoti, consensu adeunt Regem, et, si hominibus, inquit, hisce mors idcirco debetur, quod aquam infundi capitibus suis a Consalvo permiserint, eadem et omnium nostrum, et vero tua quoque causa Rex est omnibus uno eodemque loco occumbendum. Qua denunciatione repressus Regis furor cum aliquantum resedisset, cum biduo post Lusitani quoque conveniunt, docent quam gravi scelere se se obligaverit: terrores insuper addunt, non Deum modo indignam innocentissimi viri necem debitis pœnis, sed etiam homines ipsos nobilissimi, bello atque armis ulturos. Ad ea Rex diligenter excusare se se, culpam in svasores impulsoresque rejicere, magnum perpetrati facinoris dolorem ostendere, denique ut factis verba consentiant, e quatuor consiliariis duos confestim interficit: nam reliqui duo, quorum alter fuit princeps nefarii consilii Minguames, rem odorati, mature diffugerant: qui tamen, quod summa diligentia conquirebantur, nequaquam evasuri potentis-

almi Regis manus existimabantur. Hisce rebus perlatis in Indiam, Antonius *Quadrius* noster, idipsum vehementer optante pro rege, ut socios aliquot Manomotapam mitteret, (idoneam navigandi tempestatem expectabat) ad cœpta promovenda, quæ felicem omnino progressum habitura sperabant, ejus Ecclesiæ fundamentis tam innocenti, Castoque sanguine positis. Nobis interea, carissimi fratres, omni cultu et obsequio propitiandus est Dominus, ac præter ceteros ipse quoque *Sylvéria* suffragator adhibendus, ut pari Spiritus ardore succensi, devotas Christo animas, Dei gloriæ et salutis hominum causa tandem aliquando fundamus, Goæ.

MEKKAIK Arabiában. Egy új Máhometánus áráttó, tsak magát hirdetvén Máhomet igazi maradékának, egy egész sereget gyűjtött az ő Zászlója alá 1803-dik elején: azzal Mekka felé nyomult, hogy azt el-foglallya. A' *Mekkai* Fejedelem kurirt küldött a' Kplyi Sultánhoz segítséget kérvén, 's az új áráttó ellen azomban fel-fegyverkezett, öszve gyűjtött jó nagy sereget. A' Diván nem vévén tréfára a' dolgot, azonnal készülleteket tett. *Werthby* a' neve azon új áráttónak. Már esett közte, és az Arabsok Scherifje avagy Vezérje között egy véres ütközet, a' mellyben a' *Werthby* győzödelmeskedett, és a' Scherif seregét egészen el-szélesztette. Vetrhbynek, vágy más nevéen *Abdul Wechábnak* az a' hirdetése, hogy a' Máhomet követői, Istent 's embereket gyűlölő gonosz emberek. A' *Be-*

duinok, avagy a' tsavargó Arabsok seregessen melleje állottak. *Abdul Wechab* seregtársai voltak nyilván azok, kik *Bássorának* Tigris és Eufrates táján álló Napkeletfelől utolsó Török városnak vidékében, Januárius havában *Kerbella* városát ki-pusztítván, ottan a' Mahumetánus *Haussennek* koporsóját fel-dulták, 's onnét 63. ezer drachmát érő arany lámpást el-ragadtak, egyéb drágaságokon kívül. Annak a' dülő hordának akkor hat ezer tevéje volt, és hat száz lova. — Kpolyból Május 25-dikén az iratott, hogy *Abdul Wechab Mecca* városát el-foglalta, és azt Mahomet templomával egygyütt egészen fel prédálta: Medína ellen fel-készült, a' hová a' Mekkah Scherif el-fzaladott az ő seregével egygyütt. A' Musulmánok szörnyen meg-ijedvén a' Rebellis Wecháb elemenetelén a' világ vége közelítését jövendölék, 's az Arabiai Törökök azon Rebellist Török Roberas pierrének kezdék nevezni. — Az Abdul Vechábhhoz hasonló más Török Rebellist a' Bagdádi Bascha Junius hava táján keményen meg verte. A' főb' követőji közül 12-tőnek fejét győzedelmi jelül Konstantinápolyba küldötte. A' *Rome-liában* támadott pártosok és tolvajok a' Konstantinápolyi utat tellyességgel járhatatlanokká és veszedelmesekké tették. A' *Káhirói* támadás is gondos nyughatatlanságba keverte a' Portát. Az a' zuzavar a' múlt hadakozás után így támadott. A' hadakozáskor a' Porta az Albániai Arnautákból husz ezer embereket vett-fel a' zsoldyára. Ezt a' sereget 1803-dik

közepe tájáig-is Kahirónál tartotta. Junius táján olyan rendelést küldött a' Kahirói Baschához: hogy mivel békesség van, tehát ezen seregbéli embereknek hátra lévő zsoldjokat adja-ki, és botsássa őket hazájokba. A sereg valami 16 ezer emberekből állott, melyeknek vezéreit a' Bascha magához hivatván a' Porta parantsolattját meg-mondotta nékik. Ezek más nap reggel a' vezérlések alatt lévő sereggel együtt a' Bascha Kastéllya előtt meg-jelentek, és jelentették neki: hogy ők haza őszlani tellyességgel nem akarnak. Azonközben míg a' Bascha az ő meg zaboláztatásokra illendő eszközöket elé vehetett volna, az Arnauták a' Kastéllyára rohantak, azt fel-prédálták, és minden kintseit el-ragadozták. Hasonló módon bántak sok más Kahirói házakkal-is; 's mind ezek után a' Várost és a' Várt-is el-foglalták. A' Bascha maga el-szaladt a' Kastéllyából, de a' mint némellyek hirdetéek, azután csak ugyan a' Rebelligék kezeire került, és meg-öletett. A' Porta illy sok rebellio közt nyughatatlan mozgásokkal készült-is, nagyon töprenkedett-is. Azomban az Arnauták Egyiptusi rebellioja nem Cahiroia, hanem Alexandriára határozottak, és annak környül állási is más kép adattak-elé az utóbbi Levelek által. Nevelhette a' Porta' gondját a' Havasalföldi új történet is. Oláh Ország szélein, Juniusban, egy hatalmas tolvaj sereg állapotodott-meg, melly a' *Pasman Oglu* népéhez tartozandónak ítéltetett lenni közön-ségesen. A' sereg vezére' *Manaf Ibraim* be-

izent a' Hospodárhoz Bukerestbe, hogy három napok alatt, az ő számára száz nyoltzvan ezer piastereket; a' vezérlése alatt lévő sereg számára pedig ugyan annyi summát, e' mellett eleséget és ruhát szolgáltatasson: mert különben magok fognának nála meg-jelenni, 's nem csak a' kívánt summát fognák tőle fel-venni, hanem egész Oláh Országot fel-fognák prédálni. *Pázman Ogruról.* lásd Mkh. 14. Szak. 339. Levéllap. és az előbbi Szakaszokat: úgymint 11-dik Szak. pag. 221. — 12-dik Szakasz titulo Törökök pag. 338. 13-dik Szakasz tit. Török pag. 345. 15-dik Szakasz tit. Tunisiak, Törökök. pag. 218. 's a' t. — A' 17-dik Szakasz szint azon *Pásmán Oglut* emlegeti a' 173-dik Levéltől fogva. T. A' 19-dik Szakaszban le-iratik a' Bukaresti futamódás Erdélyig *Pásmán Oglu* előtt. pag. 187. P. — Az előb' említett Romelia, vagy *Rumili* le-iratik a' Mkház 5-dik Szakaszában titulo *Anastas.* pag. 16.

MANUTIUS PÁL. Világi nagy tudományú könyvíró vizsgáló, nyomtató: tudománya, a' fő rendűek előtt való nagy betsülete, jó Kereszténysége ki-tettségik a' ki-adott Leveleiből; *Epistolarum Pauli Manutii Libri XII.* quibus accesserunt ejusdem Præfationes. Editio novissima. Tyrnaviæ 1762. Először ezen Leveleket Cibo Malaspinának Massa és Carraria Hertzegének Medice Lőrincz unokájának, Velentzéből írván, 1558-dikban mutatá-bé. Szóllanak pedig a' Levelek 1544-diktől fogva. — Tulajdoninak, és írási ékes hasznának

ismértetése kedvéért ki-vonom *Manutius* Pálból a' következő sorokat: — —

Te bene firmum esse, et ex illo valetudinis incommodo emersisse, represso jam sanguine, qui tibi ex oculo dextro multus effluerat, mirabiliter gaudeo. — Hujus morbi causam non dubito, quin medici, quos habes istic scientia instructissimos, usu peritissimos, in studia conferant. Quod si ita est, remove obsecro te, libros omnes ab oculis tuis. Nam donec eos videris, certo scio, quod mihi sæpe contigit ægrotanti, temperare tibi non poteris. (Pátáriumbá szól ezen levél, de kihez, melly esztendőben? ki nem tétetik. Elég az, hogy a' 4 dik könyvnek másodika) *Joanni Sambuco* Patavium. Lib. 4. epist. 35. Non mediocre amoris argumentum, quod de filio-lo gratularis, et sperare te significas, ut patri etiam orationis latinæ facultate antecellat. Quid? ergo ille magnum videbitur prostare, si opinione et fama nos anteierit eloquentiæ? 's a' t. — Ezen soroknak írása közt, *Palles* György Müllenbachi Plébános Szepesi Kánonok Úr tulajdon házában, tulajdon könyvházából (mí-dön *Halicárnásszusi* Diénesről elő hozakodnánk) elé rántja azon Diénesnek *Thucydides* Históriai árol írt ítéletét. *Dionysii* Halicarnassei de *Thucydidis* Historia judicium, *Andrea Duditis* Pannonio Interprete. Venetiis apud Aldum 1560. Forgattam ott-is *Manutius Pál* tudománya ditséretére találék *Dudits* Elöljáró Beszédében. Illustriss. ac Reverendiss. *Nicolao Olaho* Archi episcopo Ecclesiæ Metroj

politanae Strigoniensis, Legato nato Primati Hungariae, ac S. C. R. que Majest. Summo Secretario, Cancellario, ac Consiliario est. Principi optimo, atque amplissimo Andreas Duditus S. P. D. — Dionysii de Thucydidis historia commentarium, seu potius thesaurum veluti quendam, ex abditis tenebris nunc primum erutum, *Paulus Manutius*, Singalari vir eloquentia, doctrinaque ornatus, ea mihi conditione donavit, ut eum Latinis hominibus latine loquentem communicarem, quod ego mihi oneris imponi pro mutua benevolentia facile sum passus, quamquam me non lateret, quam difficili in loco versaretur eorum industria, qui graeca latine interpretanda susciperent. Nam, si graeca cum latina lingua conferatur, quid, quaeso illa plenius, quid hac jejunijs inveniri queat? — etc. Patavii 3. Nov. Marti. 1560. következék Diénes ítélete. Dionysii Halicarnassei de Thucydidis Historia Indicum ad Q. Aelium Tiberonem. Andrea Duditio, Praeposito Thermarum superiorum Budensium, et Canonico Strigoniense interprete. — Halicarnassusi Diénes a Thucydides tájü Historikusokat emlegetvén, e' képpen ír: Veteres historici ante bellum in Peloponeso gestum, et multi et multis in locis fuere: in his Eugeon Samius, Hecataeus Milesius. — — historias porro alii Graecas, alii barbaricas conscripsere — Herodotus Halicarnasseus, qui ad Peloponesiaca tempora vitam perduxit, cum paulo ante Persica natus esset, historiam paulo altius extulit, — Europae Asiaeque res gestas

stas et multas et varias uno libro complexus est, qui cum a Lydorum imperio esset exorsus, ad usque bellum Persicum opere perducto, quæcunque per annos 240. gesta a Græcis, et a barbaris erant, ex iis illustriora quæque delegit, et in unum quasi corpus historiæ contulit: omissasque a Superioribus virtutes ad suam orationem adjunxit. Successit Thucydides — — ac Superiores quidem historicos duabus rebus excelluit, una; quod scribendi argumentum delegit neque simplex omnino, ex uno tantum quasi membro formatum, neque valde permixtum: — altera, quod fabulosum in suos libros nihil induxit, — quo in genere superiores omnes peccaverant, qui lamias commemorarunt nescio quas in Silvis et Saltibus, e terra prodeuntes, et Najandas in terra atque aqua pariter degentes, ab inferis profectas, pelago innatantes, semiferas etc. — De folytassuk Manutius ismértetését. — *Fabio Stellæ* Brixiam. — Contemnere te ajunt, quæ ceteris ab adolescentibus cum voluptate fiunt; abhorrere a lusu, venatione, cursu, alea: levia ducere hæc, inania, indecora, turpia: deditum esse literis, vel quibus ad humanitatem informamur, vel quibus ad excellentem liberalium disciplinarum cognitionem aditus aperitur, maxime vero solitum ea meditari, et curare diligenter, quibus æternæ vitæ salus comparatur. — Vale Venetiis 1558. ex L. 2. ep. 14. — Hippolyto Estensi Cardinali Ferrariam. Lib. 3. 1. Quando me a tuo convicta non mea voluntas, non judicium,

aut ulla mentis inconstantia, sed corporis imbecillitas, atque hæc universarii, ac pene jam perpetui morbi vis importuna sejungit, peto a te Princeps humanissime, id saltem, quod in tua, non in fortunæ manu situm est, tribuas, et largiaris, ut benevolentia mihi tua et quæ fuit antea, et quæ si ad te ivissem, futura erat, eadem conservetur. — Vale Venetiis. — Marco Antonio *Mureto* Patavium, **Beasti** me tuo judicio, si modo plus est a te veritati, quam amicitiae tributam. — *Eidem*. Scriptis literis et jam obsignatis, hesternæ tuæ sunt allatæ, græce loquentes non minus argute, quam eleganter. — Non tam aquis ulli fontes, quam ingenium tuum scatet græcis et sententiis et dictis. *Eidem* Patavium. Vehementer mihi arrisere tua Scholia, sic inquam, ut fere se commentario æquare videantur. — Cupio tuum Plinium. — Ut tuis consuleretur studiis, et commodis, cessare de duobus preliis unum maluimus, quam te nimis urgeri. Attamen rogo, des operam, ne longius ducatur. Vale. *Eidem* Patavium. — In erratis cur numeras *mæror*, et *flamma*? quorum alterum vetustas universa, alterum consuetudo probat. Etiam *sæcula* tum scribebant. Nam Varro in etymologiis, Varro (esse) non videtur; itaque et a Quintiliano merito ridetur. Expecto Tibulli folia quæ supersunt, et Scholia. Vale. *Eidem* Patavium. — Scis consuetudinem prelii. Urgebit te, quo tempore minus expectabis, et oprimet nec opinantem. M. Antonio *Nattæ* Mantuam. — Quod ais, re-

dituram ad me pecuniam cum Fenore libro vendito; videlicet communi quadam, non propria me regula metiris. Non enim ego, ut alii, qui libros imprimunt, habeo statim certos homines, qui eos divendant, et longinquas in urbes, regionesque disseminent. — De doctrina libri tui, de elegantia possum ego facile judicare; de venditione quis præstet? An nescis libros latinos, optimos veteres ita nunc jacere, ut pæne sordium in genere putentur; vix jam Ciceronem ipsum, legi, a multis etiam ne legi quidem, planeque contemni. — *Eidem* Mantuam. — Enitemur et contendemus, quantum feret acies oculorum nostrorum, ut satis in hoc genere (emendate impressionis) fiat tuæ voluntati. Ad quam me diligentiam tacite vocas in tuis literis. Laudas enim, et *Aldi* filium agnoscere te dicis. Quam sunt hæc acuta, quam me pungunt, atque excitant ad omnem laudem, non modo hanc propriam Typographiæ, quæ jam in nostra familia inveteravit, et quasi debita postulatur. — Ex L. 3. epp. — L. 4. ep. 1. Illustri Comiti Michaeli *Turriano* Cenetensi Episcopo. — Multa præter expectationem prorsus adversa meis rationibus obtigerant: fratris primum amantissimi, deinde filioli svavissimi interitus, uxoris morbus, invalidudo mea, rei familiaris incommoda. — — Domestica damna facile compensat amor in me tuus — quando quidem vis me ad omnes casus (recordor enim tua verba) subsidium in tua benignitate maximum constituere. — Vale Venetiis. —

L. 4. ep. 2. Antonio *Verantio* Episcopo Agiriensi — Cum — tuo me nomine salutasset, cepi sane voluptatem incredibilem — etc. Vale Venetiis ep. 3. Andr. *Zebriovio* Episcopo Cracoviensi — Effigiem patris mei, quem tibi unum et in ore et in amore esse, homo insigni eruditioni, moribusque Sanctissimis Andreas Patritius non semel affirmavit, (ad te perferendam) venienti ad te Patritio dedi. — Vale Venetiis. — Andreae *Patritio* Patavium — Epistola tua ita loquitur, ut nullam in te patiatur aut humanitatis aut doctrinae partem desiderari. Itaque ne te posthac Sarmatam potius, quam Romanum dixeris. Tametsi Sarmatajam ita feritatem, si qua olim fuit, et quaecunque fuit, abiecit, ut ex transalpinis nationibus, nulla nunc neque ad litteras, neque ad benignitatem mutuaque officia dicatur esse propensior. — L. 4. ep. 38. Benedicto *Accolto Cardinali* Ferrariam. Venetiis. *Eidem* 39. 40. — L. 5. ep. 1. Pio IV. Pontif. creato. Liberalium disciplinarum nomine. Cum tibi Pontifex optime, ad istam dignitatem nuper divinitus elato, qua sublimius aut præstantius inter homines nihil est, mortales quamplurimi; alii absentes literis et nunciis; alii coram, vultu et verbis gratulentur: non dubitamus, quin nos quoque altrices tuas in maximo gratulantium numero ad tuos sanctissimos pedes officiose projectas excipias; et eo benignius, quod alii, quia pervenisti ad eum finem, infra quem ceteri fines sunt, gratulantur; nos autem quia scilicet ut pervenire pos-

ses, ipsæ perfecimus. — Hieronymo *Scripando* Cardinali creato. Romam. — Allato de tua dignitate nuncio, quam hic ingenti lætitia boni omnes exceperunt, non sane tua causa magis, quam pro communi quidem Ecclesiæ bono, cui tantum ex honore tuo præsidii, tantum splendoris accesserit, magnopere sum lætatus. Tu enim is es, cujus animus hæc humana numquam spectaverit, semper omnem spem, omnemque gloriam ac felicitatem in uno Deo, et in illa cælesti vita, recte ac laudabiliter agentibus proposita, collocarit. — Nec vero singularem, ac divinam Pii IV. ti Pontificis Max. Sapientiam admirari, et efferre laudibus unquam desinam, qui vexatam assiduo pravarum opinionum impetu, nec mediocri periculo fluctuantem Chritianæ Reip. navem auctoritis et doctrinæ tuæ pondere constituendam putaverit. — Summa tranquillitate perfruemur. — Id speratur indicto jam Concilio. — L. 8. ep. 1. *Pio IV.* Pont. Maximo. — Totum hoc imprimendi munus, quod mihi (a tua sanctitate ad Urbem evocato) a te mandatum, pro mea fide curo, duas habet partes, publicam unam, quæ ad communem animorum utilitatem pertinet, ut e sacris libris, maculæ omnes eluantur. — Quatuor spectatæ virtutis et innocentiae Cardinales huic negotio præfecisti. — L. 8. ep. 2. *Carolo Borromæio* Cardinali. Non patitur aut benignitas aut consuetudo tua, ut appellandus sis de eo, quod semel et iterum humanissime promisisti, et ego is sum, qui quod semel petii,

licet ad constituendas fortunas meas valde pertineat, impetrare cupiam, non exprimere. — Ego si per te consequor, id quod in tua manu situm est, ut Roma libenter vivam: vix enim libenter, ubi parum commode, quisquam vivit; dabo operam, et fortasse efficiam, ne sit obscurum beneficium tuum. — Vale Romæ. — Christophoro Baroni *Lobcovicio*. Nimmium agis mecum liberaliter, cum tu mihi, Principis Viri filius, homini privatæ fortunæ, nullo meo provocatus officio, tuam benevolentiam sponte defers. — — Vale Romæ Non. Febr. 1568. — L. 9. ep. 3. Joanni *Cratoni* S. C. M. Cons. et Medico intimo Viennam — Vale Romæ Cal. Maji 1570. — *Eidem* Viennam: Nunc demum exoriri mihi videor, et quasi post multam noctem lucem adipisci, reversus post annos decem in patriam ab Urbe Roma. — Febris decessit post novem tandem menses: sed inedia, morbo, mœrore ad horribilem prope maciem redacti sumus: quodque miserius etiam est, alvum purgare, nisi accedant extrinsecus adjumenta, numquam licet. Huic ariditati asininum lac prodesse imprimis posse, neque huic remedio ullum præstare, inter omnes medicos convenit. In cibo sicca omnia damnant, humida probant, præsertim quæ facilia sint ad concoquendum. — Vale Venetiis 1570. — Jacobo *Boncompagno* L. 11. — Vale 1572. — Camillo Palæotto Bononiam. Vale Romæ 1573. ex Libr. 12. epp. Az 1573. esztendõt fellül hallandó levelét egy'et se látok hamarjában. —

N.

NAUGERIUS, vagy Navagerius András Velentzei Pátritius fő Nemességű, Urunk 1520-dika táján virágzott Poéta és Orátor Karban. Munkáji 1588-ban adattak ki Pátáviium Városában. — Mi tulajdoni voltak Naugeriushoz képest, lásd a' Mkház 3-dik Szakaszában a' 97-dik könyvet, titulo *Stráda* p. 224. NORTMÁNNOK Petávius szerént *Rationarii temporum* parte 1. L. 8. c. 11. Norvegiából, melly hajdan Dániai Scánziának nevezetett, nagy Károly idejében egynehány hajóra fegyveresen rakodván, a' Frisiai (most Hollándiai) és a' Skotziai partokat háborgatták legelőször a' Normánnok. Urunk 841-ben Pálliát rongálták az ő *Hasting* vezérjek alatt, Rhotomág városát tűzzel vassal pulztították, Turon falaitól Sz. MÁRTON segítségével verettek el. Namnetben Husvét szombattyán, a' Püspököt midőn Templomi Szent szolgálatban foglalatoskodna, a' Clericusok és mind a' két nemű világiak nagy számával leöltek. Urunk 843-ban, vagy 853-kában. Ismét Turonra ütöttek, és a' Ligeris nagy áradása miatt a' Városhoz nem férvén, a' hóstádjának nagyobbik Kalastromában, mellyben hajdan Sz. MÁRTON P. lakott, száz husz barátot öltek meg. Cenománt fel-dúlták, utób Turont is; de akkorra már Sz. Márton teste Antisiodórba vitetett; a' hol sok és nagy tsudákkal tündöklött, ubi annos aliquot asserva-

tum frequentibus et inusitatis prodigiis in summa claritate fuit. 857-ben Párisban sok Templomot, 's azok közt Sz. Genovéfájét-is elégették. Azután nagy készüléssel Spanpol Ország és Afrika közt által hajózván, Rhódanus vize ellen eveztek 's Válenziáig pusztítottak mindent. pag. 501. Post immenso circuitu, inter Hispaniam et Africam per Gaditanum fretum circumvecti, et adverso Rhodano subeuntes, Valentiam usque vastitatem intulerunt, et in Italiam excursionem facta Pisas ex improviso populati sunt. Urunk 861-ben Párisba, avagy Lutetziába vízfőz rohantak, Szent Vince avagy Sz. Germán Templomát elégették. 865-ben Aureliában csak Sz. Kereszt Templomát nem égethették el. Lásd *Mkh.* 11. Szak. p. 83. tit. Sz. *Kereszt.* és 7. Szakasz p. 54. tit. *Beháim.* Hálliának akkori Királya *Kopasz Károly* nagy rakás pénzt adott a' rontó Normánnoknak; de még-is pusztították Hasting alatt a' Britt, Namnet, Andegav, Cenoman, Turon földjeit. Rupert és Rajnold Frantzia vezérek meg támadták őket, 867-ben; de noha csak négy százon voltak, megölték mind a' két vezért, 's a' nagy prédával szerentsésen vízfőz tértek az ő hajójaikhoz. pag. 502. *Annales* memorant tam exigua manu tanto majores copias ideo superatas esse; duces vero ipsos interfectos, quod eorum alter *S. Hilarii*, alter *S. Martini* opima cœnobium præter fas obtinerent. — Juliomagum városát ijedtekben el-hagyták a' lakosok, helyekbe feleségekkel és kintsekkkel egy'ütt be-rakodtak a' Normán-

nok's a' várost, már mint magokét, erősíteni kezdték. Azt kopasz Károly elnem nézhetvén, táborát *Salamonnak* Aremorika kis Királynának táborával egyesítvén, Juliomágban a' Normánokat ostromlani kezdé. De reá esett mind a' két táborra az éhség és pestis, meg-unta a' hosszúzas vesződéséget, bizonyos alkudozás után sértelenül ki-ereszté őket, *dati conditio-nibus, acceptaque pecunia, tuto illos inde permisit egredi anno Christi 873.*

Kopasz Károly halála után, Karolomán-nus testvére Lajos Urunk 881-dikében a' Normán garázda prédállást egy kevesé meg-zabolázta, de azok a' Rajna bal parti Germániának városira rohantak, az *Aquisgránumi* Palotát, *Trevirit*, *Colóniát* el-égették 882-ben. *Vastag Károly*, Király Tsászár (lásd Egyházi Történ 15 Könyv. §. 17. 880-dik esztendőben) armis diffidens, nem mervén meg-támadni a' Normán erőt *Codfrid* és *Sigefrid* nevű Királyokkal békességre lépett, *Frísiát* hatalmok alá eresztette azon kívül sok és nagy ajándékokkal meg-gazdagította, *Godfrid* Király Kereszténnyé lett, a' Tsászár, *Károly a' vastag* nevű *Carolus crassus* vált Kereszt-atyává, *Lothárius* leányát *Gillát* vagy *Gislát* vette Házas társul. *Vastag Károly*, noha már Tsászár, csak utób, az az, *Karlománnak* ki egész *Frantzia Ország*nak Királya volt, holta után, lett *Frantzia Királya*, a' Normánok szüntelen való prédállások meg-zabolázására elé hívattatott. De Királyságra emeltetvén sem birt velek. *Lutetziát* meg-támodták

886-ban: Annak falai alól Gozlin Püspök 's Odo vezér Rupert fia kergette-el őket. Vastag Károly békeség kedvéért *Neustrásiát*, avagy Gállianak Sequanán túl fekvő Tartománnnyát által adta a' Nortmánnok birtoka alá, 887-ben. Vastag Károly holta után Tsászfárra *Arnulf*; Frantzi Királya *Odo* Rubert fia választatott. Meg-verte a' Nortmánusokat mind a' kettő. Arnulf Ts., midőn Lotharingiában garázdálkodnának, tsak nem egy lábíg lekontzolta az ottan prédálló sereget 893-dikában. Lutetzia ostromlását hét esztendeig folytatták különös idő rend szerént. Midőn Carnutum Városát vínák, a' boldogságos Szűz Máriának mely fedele vitetett ellenek. Szörnyen meg-ijedvén, el-szaladtak. pag. 505. Cum ab illis *Autricum* Carnutum obsideretur, circumlata B. Virginis *Subueula*, quam Carolus Calvus Vesontione allatam ibi collocarat, tantum iis repente pavoris injectum est, ut in fugam præcipiter se darent. — pag. 506. Midőn Károly, az együgyű nevű, Carolus Simplex uralkodott Gálliaiban, a' Rhotomagi Püspök Franco, *Rollót* a' Northmánnok fő vezérét szép szerént arra birta, hogy Simplex Károllyal frigybe és barátságba ereszkedjen. Kereszténnyé lett *Rolló* vezér. Károly az ő leányát Gislát néki adta házas társúl, néki adta Gállianak azt a' parti részét-is, melly *Epta* vizétől fogva a' tengerig terjed, 's a' Nortmán oda szállott néptől *Norhmánniának* neveztetik. Rollo Robertnek-is neveztetik Frantzia Országnak Robert nevű vezérétől, ki

ötet a' Kereszt-vízből fel-emelte. Ezek Urunk 912-dikében mentek-végbe. Mivelhogy pedig a' Northmánnoknak az előtt ajándékozott. *Neustrásia* el-pufztulván a' sok háborúban, elegendő kenyeret nem adhatott, Károly nekik adta a' kisebbik *Británniát*-is. p. 506. Ad hunc modum Northmanni, postquam annis fere centum magnam Europæ partem, imprimisque Galliam, piraticis excursionibus infestam habuerant, tandem certum in ea domicilium adepti sunt; indidemque in alias profecti regiones, clarum sibi militia nomen, cum nonnullarum etiam imperio pepererunt. A' hiteles Írók, kikből a' Northmánnusokról ezen tudósítást egybe gyűjté *Petav.* s kik azok Történetihez közel éltek, ezek: *Chronicon Besuense. Gesta Northmannorum, Chronicon Turon. in Histor. North. Chron. Cluniæ. Tractatus de Reversione S. Martini. Chronicon Vetus scriptum. Chron. Fuld. Rheg. Sigeb. Joa. Asser. a Pitheo editus. Otto Frising. Dudo. Vetus membrana. etc.* A' többi közt él *Floriacumi Abbónak* bizonyosságával is, ki úgy mond: Szent és Mátyr. p. 505. Abbo Floriacensis, vir Sanctitatis, et martyrii gloria celebris. Sz. István Király és Sz. Henrik Tsáfszár idejében. pag. 533. Hoc Imperatore S. Abbo Floriacensis Abbas in Vasconibus, dum rixantibus inter se, medius intervenit, confosus, inter Martyres adscribi meruit, anno 1004. multis post obitum prodigiis illustris redditus. — Az utóbbi esztendőkhöz tartozandó Northman tetteteket lásd *Petav. Rationarium Tem-*

porum part. 1. c. 17. L. 8. ottan azt írja, hogy a' Normánnok vezére *Robert Viscárd* Ápuliát a' Görögök kezek alól ki-feszítette, de hogy fegyverrel Calabriát és Siciliát is maga hatalma alá hajtotta 7-dik Gergely Pápától el-tíltatott a' Szentségektől, hat esztendő múlva pedig fel oldoztatván, azon Tartományokat adozásra való kötelezéssel tőle megnyerte. pag. 536. Septimo post anno reconciliatus, qui fuit 1080. proviucias illas omnes beneficiario ab eo jure ac vectigales obtinuit. pag. 537. *Henrik Tsászárt* 7-dik *Gergely* Pápa üldözőjét Romából *Robert Viscárd* Norman vezér ki hajtotta; a' párt ütő Romát nagy résznyire el-égette; Sz. *Gergelyt* Sz. Angyal várából, a' hol tartózkodott, szereztsésen kiszabadította, és Sarelnumba vitte, a' hol Isenben boldogult Robert halála-is nem sokára utánna következett, de annak esztendejét ki 1082-dikre, ki hátráb teszi egész 1086-dikig. Magno et excelso fuit animo (Nortmannorum Dux Robertus Vuiscardus) ac militari laude præcellens. Perbreui spatio res suas majorem amplificavit in modum. Commendatur et illius in Deum, Sanctosque pietas, quam multis et ingentibus donariis testatam reliquit. — Norman Robert Viscárdról, és a' Sálernumi Iskoláktól néki bé-mutatott orvos könyvről, lásd Magyar Könyvház 14-dik Szakasz² titulo *Flos Medicinæ* Litera F. pag. 65. 66.

NÉMET ORSZÁGIAK. A' Német Ország, pótoló Secularizatiónak állapottyát meg-írák a' Mkház előbbeni Szakaszaihan. Ahoz

tartozandó az is hogy 1803-dik esztendőnek 19. Áprilissa határozott arra, hogy a' Hertzeg Püspöki Városba Saltzburgba bé-szálljon *Ferdinánd* Fő Hertzeg néhai Hettruriai Fejedelem, 's már Választó méltóság egyetemben. Báro Krupippen vált Ts. Királyi Biztossá a' Salszburgi Tartományokban. — A' Német Birodalmi fő Cancelláriusnak, Mogunziai hajdan, most Aschaffenburgi választó Fejedeleme-nek Plenipotentziárius követte Bétshen, 1803-dik Aprilis végétől fogva abban foglalkoskodott, hogy olly forma *Concordátumot* tünállyon Ferentz Ts. K. közpen járása által a' Német Birodalomra nézve, a' mi némű 7-dik Pius Bonaparténak Fr. első Consuliak kérésére Frantzia Országának küldött vala. Az Aschaffenburgi választó Fejedelemtől *Károly Tódorrol* lásd a' Mkház 20-dik Szakaszá titulo *Mogunt*, a pag. 79. ad 85. Ott az előtte uralkodott Maguntziai Érseknek Gróf Ehrtallnak tulajdosági-is le-rajzoltatnak.

Aprilis 29-dik napján öröndetes volt Szaltzburgban, melly napon tudnivalik a' most említett fő Hertzeg *Ferdinánd* bé-szállott a' városba, és a' Fejedelemségébe. Mindenfelől ropoktak az ágyuk, szólottak a' harangok, a' város ki-világosított. A' város Magistrátussa a' Lintzi kapunál alázatos tisztelettel fogadta a' fő Hertzeget, a' város Birája a' város kultsát nyujtá néki: mindenik utzán mindenik ház ablakiról, tornáztiról, tornyok karimájiról hangzott az *eljen Ferdinánd* vígasságos szó.

Áprilisben érkezett Regensburgba az a' Pótolás állapotta közönséges el-intézését végképpen meg erősítő *Császári Decretom*, a' melyet Bonaparte első Consul olly igen sürgetett, 'és a' mellet mindenek igen nagy óhaj-tással vártak. Ki-adatatott azon Decretom a' Magyar és Német Újságokban. A Német Birodalom béli Diétára a' pótolás végett ki-rendelegetett *Orosz és Frantzia* Ministerek az ő Íráaikban, főkép a' butszúáskor kétfzeresen tették - fel az ő fő Úraik neveiket, e' képen:

Ő Felsége a' *Minden Oroszok Tsászára*,
és a' Frantzia Republica első *Consullja* —
és — a' Frantzia Republica első *Consullja*,
's Ő Felsége a' *Minden Oroszok Tsászára*.

A' Bádéni új választó Fejedelem 1803-ban. 11. Juniusban Manheimban jelen volt azon a' pompás öreg Misén, melly a' néhai Jesuiták Templomában tartatott; másnap Varsánap a' Református Templomban jelent-meg: 14-ben estődön a' Zsidókét látagatta meg, melly az ő tiszteletére fényesen meg-világosítatott.

A' *Gettingei* Universitas, Generális *Mortiertől*, midőn a' *Hannovérai* választó Fejedelemség városait el-foglalta, ki-kérte, hogy a' háborúbéli alkalmatlanságokkal ne térheltesék. Azt azonnal ki-nyerte, hogy az Universitas Kaszsfája ki-vetessék a' Hannovérai egyéb Kaszsfákra tétetett Sequestrum alól. Arról az el-foglalásról így írt *Mortier* Gen. a' Fr. Hadi Ministeriumhoz 4-dik Juniusban. — Az Han-

noverai országló Székkal tett alkumból látni fogod (Te Fr. Hadi Ministerium) hogy az Ánglus Király táborá *hadi fogoly*: hogy az egész Hannoverai tartományt, 's nevezetesen az *Albis* és *Vezér* vizek torkaikat el-foglaltam. Rendeléseket tettem, hogy ezen vizeken találtató hajókat tartóztassák-le. Nienburgban 14. ezer darab új puskát 's ágyuzó sok féle kézfületet találtunk. Hónapután *Hannoverában*, az Ángliai Király szárazon lévő fő Városában fogok lenni. — Brema, Hamburg Mortier parantsolattyától kezdett függeni. — 11-dik Junius előtt a' *Hannoverai* helységekbe így voltak már el-rendelve a' Frantzia seregek: *Cellében* és annak táján kétezer gyalog feküdt, és 60. ló: *Lavengurgban* 750. gyalog 60. ló. *Ueltzemben* 250. gyalog, 60. ló. *Osnabrugban* 1400 gyalog, és 130. ló: *Nienburgban* 's annak táján 3. ezer Gyalog, 60 ló: *Hanoverben* ezer öt száz gyalog, 200 ló, és 250. Artillerista. *Hamelben* 1500. gyalog, 's 400 ló. *Harburgban* 1500 gyalog. Együvé 12 ezer gyalog. 2070 ló. 650. Artillerista. Egy egy napi tartására mindenik lónak 6. font ízéna, 6. font szalma, 10. font zab kívantatott. egyéb minden napi el-tartásra 30. ezer portio, vagy 3888 tallér. — Lásd ezen 22-dik Szakaszban tit. *Toldalék*.

NOVÁRÍNUS. Írt illy nevű Könyvet: *Admiranda Orbis Christiani*. A' Keresztény Világ tsudállatossági. Novarínus Aloysius Theátínussa lett 1612-dikben, 's 1650-dikben halt-meg, sok ditséretes könyveket hagyván

nyomtatva. Az *Admiranda* nevű könyvét, holtá után, *Bagatta* Bonifácus Theátinus fzedte rendbe, és nagy levelű két Szakaszbán ki-adta *Augusztai* nyomtatással 1741-dik elztendőben. Sok száz *Tsudatételek* el-beszélléséből áll ez az *Admiranda* nevű Könyv; a' mint a' tsudák külömbféle Írókból fzedegettettek. Vigyáz *Bagatta* ORBAN Pápa rendelésére, és sok régi 's utóbbi Írókból kéri-ki a' bizonyságokat: elé adja Novárínus más egyéb könyveinek lajstromát is, azok ditséré-tével egy'ütt.

O.

OTOMAN-VÉRÜ TÖRÖKÖK. — A' Törökök a' Káspium tenger tájáról Heráclius Tsáfzár idejekor ki ütvén a' Persiai Birodalmat Urunk 625 dikében pusztították, idővel a' Persáktól taníttatván, Mähomet vallására állottak: Manúmachus nevű Constántínus Tsáfzár idejében, ezer negyven kettődik táján, Persiában el-hatalmazván, onnét Siriába, és kis Ásiába ütöttek: 's ott Királyi széket emeltek magoknak Prusa városában Urunk 1289-dikében. Otrogul Fejedelem fia Osmán, vagy Ottoman volt az első Török Király. Az annak utánna következett Török Királyok, mivel Ottoman maradékiből szoktak válaszratni, Ottomanidáknak neveztetnek. Elejétől fogva egész a' mi időnkig le-vagyon hoszszasan írva az Ottomanidák nevekedése, Constántzina-polynak

polynak általyak lett elrablása, Belgradig, Budáig, Bétsig tett pusztítottaig, a' Mkönyvház 4 dik Szakaszában, a' 308-dik és következő Könyvekben a pag. 321. ad pag. 436. Arra a' hatalmas uralkodásra emelkedett Otrogul 's Ottoman Török familia kívül, voltak ezen nevű vérnek elejekor, más Török Fejedelmi fő méltóságok - is, kik Ottomán fzműszédságában uralkodtak: úgymint az *Asimbey*, *Candelor*, *Caraman* Török uralkodó familiák. Pontusi Synopét a' *Candelóri* familia pedig Ciliciát sokáig birta, de a' Prusziái Ottomanidáktól elnyomattak, 's Országokból kiűzetek, 's jobbára az *Asimbey* országló familiához folyamodtak Cappadociába, és kisebbik Armeniába, mind a' két ezen Országot tudniillik az *Asim*, vagy *Asumbey* Török familia birta. Ebből az *Asim* vagy *Asumbey* országló familiából vette eredetét az a' nevezetes *Usumcássan*, ki Bajazet és Tameriánes idejekor az Otománnidákat sokszor meg verte; sok Napkeleti népeket hajtott hatalma alá 's Orzági határit messzire ki-terjesztette. Urunk 1478-dik esztendeig, melyben meg-holt. *Petav. Rationarii Temporum* part. 1. Libr. 9. c. 7. pag. 600. *Bellum cum Turcis, et Orientalibus plerisque populis Usumcassanes non destitit facere: quo longe lateque ditionis suæ fines protulit. Ex quo tam illustre sibi orbe toto peperit nomen, ut ad eum Callixtus Pontifex Romanus literas daret, quibus ad persequendos armis Ottomannos illum excitabat, idemque ut facerent Veneti et cum eo fœdus ac*

societatem conjungerent. Vixit octo et septuaginta annos, et Christi 1478, nonis ipsis Januarii mortuus est. — A' kik *Usumcassan* véreből utánna a' fő hatalomban következtek, *Mahomet* törvényét, *Hálesnek* Mahomet Vénének reformátziója 's újjíttása szerént sokakban meg-változtatták, 's az ő alattok valókkal bé-fogadtatták. Illy változtató Fejedelem volt *Gunia* fia, *Siciadar*, más nevén a' házájáról *Harduel*, kinek Usumcastán a' Trapezunti görög Tsászárnak házás társul vett leányából nemzett leányát Márthat adta feleségül. *Sicaidárhoz* midőn Hales reformátzióját prédikállá, Persiából és Örmény Országból nagy nép gyülekezett: azért *Rustán* a' Persák Királya mind ötöt, mind a' szövetkeztetteit meg-ölette. El-kerülte mindazáltal a' halált *Techelles*, Sicajdár tanítványa, és *Ismael Sophus* nevű fiatskája; ezek a' reformátziót nagyobbban ki-terjesztették, 's *Ismael Sophus* fel-nevekedvén, 's testi lelki válogatott tulajdonokkal bírván, a' fő hatalomra jutott: a' Persák Királyát meg-győzte, meg-ölte, 's az Otomán Törökök birtokából a' Persiai Birodalmat annak ősi othonyos vérű Fejedelmek alá viszfza állította, Urunk 1499-ben. Melly időtől fogva majd örökös a' háború a' Persák, és az Otomán véreiek között; Isteni különös gondviselésből, hogy ezek a' Keresztényeket erőtlenebbül faggathassák.. *Petavius* loco laudato, pag. 601. Ad Sicardarem, Halis instituta prædicantem, cum ingens ex Armenia, et Perside concursus hominum fie-

ret, Rustanus Persarum Rex, submissis percussoribus, *Sicaidarem*, cum plerisque factionis illius oppressit. *Ismael Sophus* Sicaidaridis filius adhuc puer elapsus est; nec non *Techelles* illius discipulus, qui virtute ac Scientia nihilo magistro inferior putabatur. *Ismael* ut primum adolevit, patris vestigia persequens, novæ sectæ pretium accendit: ac, cum oris specie, facundia, animi magnitudine, et industria præstaret, brevi summam ad potentiam pervenit. Victo denique, et occiso Rege, Persidis Imperium ab Turcis ad Indigenas post longa spatia transtulit, sub annum 1499. quod in hodieum usque diem illius obtinent posteri: bellumque cum Othomanis pene assiduum exercent; ita Christianorum rebus consulente Deo: ut præpotens hostis, utrimque distractis viribus, sustineri facilius possit. — Azoknak a' Persiai Királyoknak, kik Sardanapá-lustól fogva nagy Sándorig uralkodtak, nevet, lásd a' Mkház 10-dik Szakaszában, tit. *Persiái* a. pag. 120. Neveik meg-fejtését; *Mkh.* 13-dik Szakasz, a' 7-dik Zsidó Folytá-tásban pag. 70. Az Otoman vagy osmán Törököknek a' Rebellisekkel való 1803-dikbéli vesződségét lásd ezen 22-dik Szakaszban. tit. *Mekhaik.*

OKTATÓK. A' régi Romai nagy Fami-liák, az öltözetben, szolgáltatásban, tzifra vendégeskedésben való pompáskodás által semmivé lettek. TACIT. ANNAL. L. 3. pag. 106. *Amstelæd.* Dites olim familiæ nobilium,

aut claritudine insignes, studio magnificentiæ prolabeantur.

Tiberius Ts. Drususnak Tribúnus méltóságú elsőféget kért a' Senátustól. Azt a' méltóságot Augusztnus vezeté a' R. Republicába, az minden Királyi és Dictátori hatalomnál fellyeb' való; 's tsak a' Tsázfárinál alfób'. TACIT. Annal. L. 3. p. 107. Tiberius Tribunitiam potestatem Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne Regis aut Dictatoris nomen adsumeret; ac tamen appellatione aliqua cetera Imperia præmerneret.

A' hír beszéllője töldgya a' mit hallott

— Auditis aliquid novus adjicit auctor. *Metam* L. 12.

Tsak nem mind nem mienk az őseink tettek. Nam genus et proavos, et quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco. *Metam.* L. 13.

A' boldogab' üdöm már hátot fordított, Reszkető lábokra öregség állított. *Sybilla* Cumæa ad Æneam, *Metam.* L. 14. §. 3. p. 567.

Innuba permaneo: sed jam felicior ætas Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra Senectus. *Eadem* ibid.

Morzsátska terhü lész' testem, senki sem lát, Szózatom meg-marad, utób'-is hangot ad.

— — Consumptaque membra senecta Ad minimum redigentur onus; nullique videnda, Voce tamen noscar, vocem mihi fata relinquent.

Minek az írkálás a' féliekről, a' miket a' tudatlanok nem értenek, a' tudósok olvasni felejtnek.

Cicero Accadem. Quæstion. L. I. p. 5.
Ea nolui scribere, quæ nec indocti intelligere
possent, nec docti legere curarent.

T. *Fabsits* József Györött a' Morá-
lis Theológiának Professora 1803-diknak 26-
dik Aprilissében a' Szepesi Káptolonha az ő
Magyarúl ki adandó Pindárussáról illy *tudósít-
tást* küldött Györi nyomtatással:

Magyar nem látta munkát hirdetek.

Európa sem tsinált még illyetént.

Magyarra fordítottam Pindarust,
Alcéust, Ibikust, vén Anacreont,
Záfót, Stezsikorust, Bakkilidest,
Alkmánt, Szimónidest, Arkilokust,
De Pindarusra főkép célozok. —

Szabados ötös Jambussal kürtölök,

Hogy öt forintot, ötven pénzeket

Szabadon előre meg-füzzesetek.

Pindarusban először a' Deák Vulgáta, 2.
a' Görög, Deák betűkkel tétetik-ki 's a' t.

Alexander BALOGH Josepho Fabchich
Viro Clarissimo S. Qui primitias laboris tui
Olympicos Pindari versus offerenti jam tum
gratulatus fueram, in hæc, XVI. Kalend.
Qvintilium 1799. rescribens verba: *remittō
multimetros versus, macte virtute, diligen-
tia, hæc gloria, et ingenti hoc merito tuo:
nunc de terminato jam opere majorem in mo-
dum gratulor. Exegisti monumentum Ære
perennius, quod non livornen edax possit abo-
lere vetustas: Pindarum, Alcæum, Sapho,
Stesichorum, Ibycum, Anacreontem, Bachi-
lidem, Simonidem, Alcmanem, Archilochum,*

Hungarico sermoni tradidisti, primusque hos Poetas Græcos Hungarice loqui instituisti. Quod Cicero de semet testatur, ut quæ Philosophi Græco sermone tractavissent, ea Latinis literis mandaret, 1. Fin. 1. ut quæ legeret græce, latine redderet, primo de oratore 34. ut Oeconomicum Xenophontis teste Col. Præf. Latinæ consuetudini traderet: id tu Vir doctissime, in his Poëtis Hungarico sermone donandis, secundum omnes Critices, et rectæ interpretationis leges, aureas ea de re Horatii præceptiones præ oculis habens, præstitisti. — Fruere parta hac illustri gloria; sed perge amœnioribus Musis porro etiam subsecivis temporibus litare, perge patrium excolere, et amplificare sermonem. Ita sentit, id te monet tuus per biennium condiscipulus, per annos viginti socius docendi: rursus per biennium Director: amicus semper et æstimator tuus. Jaurini XVI. Kal. Nov. 1802. — Ezen Levélben, permulti metros versus azok a' 134 féle vers kölömbféle nemek értetnek, mellyek Jámbus, Dithirambus és más nevűek, 's T. T. Rajnis Kalausa 's egyéb munkáji által lángoszló, vagy pyramis szűkebb, vagy terjedtebb lapján szám fzerént ki-adattak. — A' mi a' Magyarra tett Pindarust illeti, Görög Thebai volt, Világ teremtése után mint egy 3574-ben virágzott, A' Lyra rendűek Fejedelme. Magnos habet spiritus, et *immensus profundo ruit ore*, ut canit vates Latinus illo non minor. *Juvencius Bachylidesnél* előb élt *Pindarus*, Céai *Simonidesnél* pedtg utób. Kedves Poé

tája volt *Hierónak* Sitziliai Királynak, kiről is az első ódája kezdődik. Az Olympiai 's egyéb Görög játékokban nyerteseket szokta dítsérni verseivel. MICH. TRINIT. Extant (e multis, quæ periere) Pindari lucubrationibus *Olympia, Pythica, Nemea, et Isthmia* — In omnibus Dorica dialectu usus est. — Jóniai Tejusi *Anacreon*, egy idejűnek mondatik lenni Xenóphanessel és a' Chinaiak Confuciusával, Cyrussal, Cambysessel: a' gégejében meg szorúlt egy szőlő szem fojtotta-meg, úgymond Plínus, Világ Teremtése 3520-dika után! Fekélyes, otsmány, búja mind életű, mind versű Poëta volt. Olasz fordítása megtiltatott, jó erköltsöt rontó sok egyéb fordítása-is. Reménylem Fabchich Úr fordítása betsületes lezend. MICH. TRINITAR. pag. 212. A. Anacreon Poeta Lyricus scripsit plura Carmina amatoria, et lasciviæ plena, quæ nimis importune e Græco in Etruscum sermonem transtulit ac Lucæ vulgavit an. 1707. Alexander Marchettus Academicus Florentinus. Hujus versio uti moribus Christianis noxia, propudiosa, et inverecunda proscripta fuit decreto S. Congr. 1712. De La Fontainei versio Gallica ceteris præfertur. Sed ea omnes jure eliminandas esse evincunt argumenta a Patribus adducta. — *Alcæus* Lesbi vagy Mitylencei Lyricus Poëta, Cræsus idejű, keserű, harapó fogó — tollu. Horátius a' verseit öklelős fenyegető Caménáknak nevezé *Alcæi minaces Caminæ*. — *Archilochus* Párusi vagy Lacedemoniai Jámbikus Poëta, Római Tullus Ho-

stilius idejű, különböző attól, kit Homérus Odysseája emleget. Lycambent, hogy a' leányat máshoz és nem ő hozzá házosította, Jám-bussaival fojtó kötélre kínszerítette Dühös-sen ugató verseket szokott írni, írt disznósdiakat is, A' Lákonok számkivetésbe verték. *M. Trinit.* Archilochi libros ob invereccudiam et obcaenitatem Laconica severitas sustinere non potuit quare iisdem proscriptis, authorem in exilium misit, qui in bello tandem percussus occubuit. Aristarchus carmina Archilochia scripsit, quæ Clemens Alexandrinus videtur legisse. Ea sicut et Archilochi carmina perire omnia. *Horat.* de art. poet. Archilochum proprio rabies armavit Jambo. *Idem* L, 1. epist. 19. Parios ego primus Jambos ostendi Latio numeros, animosque secutus Archilochi, non res, et agentia verba Lycamben. — *Ibycus*, más névén *Ippic*, Urunk születése előtt hat száz esztendővel élt, és verseket írt. *H. n. rik István* némelly Töredékjét egybe halmozta. *Cicero* Tuscul. L. 4. Szerelmeskedő embernek mondja az egy'ik Ibikust: mert hármát emlígetnek ezen neven némellyek. — *Sapho* Lesbiai versíró afiszony, Alcæus idejében. A' *Saphicus* versnek első találója. Mondják hogy tisztességes életű vólt, 's a' disznódi Ovidius költötte reá a' nem szép nevet. *M. Trin.* Nobilis in Gallia pœtria Anna le Ferre in Saphiis Vita, quam graphite prælo adornavit, amores eius castos fuisse defendit: et quid quid de supposito eidem Phaone amisio cecinit Ovidius, contendit meras esse nugas impurissimi

Poëtæ, conficta ab eo in aliorum dedecus lascivia turpissime debachantis. — *Hesichorus*, Himeriai Sículus *Tisiās* nevet-is viselt. Siciliai Catanában halt-meg, Urunk születése előtt hat száz esztendővel. Tsak némelly, 's tsak 40. versekből álló Töredékei vannak még meg. — *Eschilus*, és *Sophocles* Tragédiát író Görögök Pindárussal egy azon idő tájuak voltak. *Euripides* utóbbi egy kevesé. Lásd ezekről, 's Isokratesről, Manánderről, Aratusról, Atheneusról, Xenophonról a' Denistől meg-feddetett Jöchert Mkház 3-dik Szakasz 276-dik Könyv. a. pag. 635. és ugyan azon 3-dik Szakaszban a' 251-dik könyvtől fogva a' 275-dikig ezeket 's más Görög Írókat, egyebekről így ír Juvencius: *Aristophanes* Comicorum poetarum facile primus, circa annum mundi 3614. viguit. Ejus dictio Attica quidem et pura, sed facetiis ac salibus plerumque impuris et putidis, obscænisque referta est. *Theocritus* Syracusanus, carmine Bucolico nobilis fuit, Ptolemæorum Lagidæ et Philadelphi temporibus. Inest in eo insignis et carmini Pastoritio accomodatus nitor, ac nativa simplicitas sine arte et fuco. *Bion et Moschus* Bucolici pariter Poëtæ; ille Symnæus, hic Syracusanus, non procul absunt ab ætate et elegantia Theocriti. *Callimachus* Cyrenensis ex Ægypto, sub Ptolemæo Philadelpho scripsit hymnos, elegias, epigrammata, versu admodum puro et polito. Vixere post Christum poetæ Græci non contemnendi, ut Oppianus, Nonnus, S. Gregorius Naziazenus. Inter re-

centiores haud scio, an quisquam in hoc genere præstet P. Dionysio Petavio, qui Davidicos præsertim Psalmos Græcis versibus elegantissime reddidit. *Eudocia* Görög verseiről lásd Mkház 18-dik Szakasz titulo *Cyprianus*, pag. 11. *Homerus és Hesiodus* hofzfazsan le-rajzolatik illy nevű Irásomban: *Ó és Új* egypár Tzel-sus ellen készületek Homerusnak és Hesiodusnak könyveiből. Nyomt. Trattner. 1794. lásd Mkház 6-dik Szakasz.

Az Oktatók közt méltó emlegetni a' következendő könyvet: *Metasasius egynehány Darabjai*. Fordította Olaszból *Döme Károly* Izsai Plébános. Nyomt. Komárom Özvegy Weinmüllerné betűivel. 1802-ban. A' Darabjai ezek: Abel halála. Izsák az Idvezítettő képe. A' meg-ismért Egyiptusi József. Joás Juda Királya. A' Scipio álma. A' laktalan sziget. Themistokles. Más apró darabotskák Toldalék gyanánt. A' Magyarság ezen könyvben szép tiszta. Semmi benne nintsen olyan, a' mi a' Szemérmetesség és jó erköltsök reguláját meg-sérthetné.

A' jó *Történet írókról*. Azoknak könyveik a' meg-holtak' hírek nevek fentartására, és a' most élőknek hasznokra szolgálnak. *Presentium utilitati; præteritorum fame deserviunt*.

Többet-is mondok, mint sem a' mit tudnod kellene. *Ter Phormio*. Plusquam opus est scito, scies.

Izzadni fogsz, ha bele kapsz. Olly nvelves fájú. *Sudabis satis, si cum eo inceptas*

homine: ea est eloquentia. *Ter. Phormio.*
Act. 4. Sc. 3.

Erre bízd ha valamit helyesen véghez vitetődni
kívánsz.

Hic mandes, quod quidem recto curatum velis
Ibid.

A' bor ha friss erejű, méz ízű 's illatozó volt,
Egy ilyen kupa bort meg-ízoktak húsz ku-
pa vízzel

A' józonságot szeretők egyelíttetni hajdan. —
Apud Homer. Odyss. 9. v. 196 (Ego Ulysses) caprinum utrem habebam nigri vini dulcis, quod mihi dedarat Maron Evanthai filius. — svave, incorruptum, neque quisquam illud sciverat famulorum neque ancillarum in domo, sed ipse Maron, uxorque cara, promaque una sola. Hoc quoties biberent dulce instar mellis vinum rubrum, unum poculum implens, aquæ viginti mensuras infundebat, dulcis autem odor ab cratere spirabat divinus, tum non abstinuisse gratum erat.

τὸν δ' ὅτε πίνοιεν μελιρδέον οἶνον ἐριθρόν,
ἐν δέπας ἐμπύλσας, ὕδατος ἀνὰ εἴκοσι μέτρα
χεύ' ὁδμή δ' ἠδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὁδῶδει
Θεσπεσίη τότ' ἂν ἔτοι ἀποχαδαί φίλον ἦεν.

Az Oktatókhoz tartozandó az Elizéumi Írónak Dido és Curtzius Márk szájokba rakott költött beszélgetése a' Frantzia és Ánglus közt meg-történhető háborúól. Az Ánglusok attól igen tartván, hogy a' Frantziák ki ne szálljanak az ő szározzokra; katonákkal, ágyukkal, ütközetre kész hajókkal meg-rakták partyaikat, és a' tengereket. Fel-készült az ütközet-

re a' Frantzia-is; noha 1803-dik Aprilissének 9-dikéjék egy'ik se bántotta a' másikat.

Curtius: Ma-is láthatni hasonlatosságot Romának Carthágónak igyekezeti közt. Hasonlók egymáshoz ezen kérdések: *An ne delenda Carthágó?* ezt a' Romai Senátus hánytorgatta: *Anne delenda Anglia?* Ez a' Frantzia igyekezet' készülő kérdése. *Dido*: Nagy a' külömbség a' két régi és eme' két újj Nemet között.

Curtius: A' Romaiaknak Afrika szárazára katonás ki-szállások által a' Cárthágóiak elnyomattak. Az Ángliai Cárthágó is színt a' féle ki-szállás erejével el-fog töröltetni. *Dido*. Cárthágó szükbe szorított parti Tartomány volt, melly leg-fellyebnyire szólván, tsak negyven ezer katonát állíthatott az ütközetre; ellenben Ánglia a' végre két száz ezer vitézzel állhat elő.

Curtius. Frantzia Ország ötfélsz ezer győzödelmes katonákat állíthat ki vizen és szárazon. *Dido*. De illy sok ezer embernek ki-szállása hiszed-e, hogy Ángliának mindenik partyán véghez mehet? hiszed-e, hogy szerentsésen el-érkezhetnek Ánglia partyaiig? *

Curtius. Sok az akadéka a' ki-szállásnak, úgy vagyon. Sok akadékot tettek a' Cartágóiak-is a' Romaiak győzedelmei ellen; de se nem az első se nem a' második, hanem a'

* *Urunk* 1798-dikában a' Británniai Irlándiába bé-szállottak a' Frantziák. lásd Mkh. 13-dik Szak. tit. *Irlándusok* a. pag. 123.

harmadik Pun háborúban vettek-meg Cárthágót a' Romaiak. A' Frantzia 's Anglus első háború 8 évtendeig tartott. Most a' másodikkal fenyegetik egymást; 's ha a' második nem végez, elő jövend a' harmadik, 's talán a' negyedik és ötödik-is. Végtére, a' kinek keveseb' számú hadakozó embere lesz; az veszteti 's veszni fog. *Dido*. Tehát a' Frantzia nép száma nagyobb az Angliainál? *Curtius* (Nagyob' két harmadával; és ha oda számlállyuk a' Frantzia szövetszetteit, úgy vagyon a' Frantzia hatalom az Angluséhoz képest, mint hét az egyhez.

Dido: De az Angliai temérdek sok gallyák! azoknak Coloniájik, azoknak felségségek az egész föld kerekiségének mindenik tengerin! *Curtius*: London a' Carthágo. Ha le hull London, le-hull, oda van a' Colonizátziónak tellyes vagyonya. Minémű tüneménye léfzen akkor Európának! a' Tartományok Fejedelmeji mint fognak el-bámúlni! mellyeket vervén, mondani fogják: peccavi — Marcus Curtzius, Urunk ideje előtt 362-ben babona szerű áldozattá lévén, lovával fegyveresen egy nagy gödörbe ugrott hazája kedvéért; 's ott veszett. *Didó* elég isméretes Virgiliusból. Az Elizéumi azt veti az említett oktató beszélgetéséhez: Szép dolog a' tengeren győzni; de hasznosb a' száraz győzödelem. Ha a' száraz elfoglaltatik, azon élni lehet; de a' tsupa tengeri győzedelemnek mi más a' haszna? hanem hogy a' győző tsak halálfon benne. — Mint oktattya, 's inti *Gleim* az Anglusokat Cárthá-

gó sorsára emlékeztetvén őket, lásd Mkház 19-dik Szakasz. tit. *Holmi.* p. 47. *

Vagatiene, oberratione, nihil est aliud pejus hominibus. ἄλη πλαγιοσίγη. oberratio. Ex 17y, *a* scendit, ἄλη. *Odyss.* 15. Ulyss. ad Eumæum. *Ibid.* sed propter perditum ventrem malas curas habent viri, siquidem invadit eos malum vagandi, et labes et dolor.

Tsömör az, a' ki a' vénségénél vénebb' bort akar. *Plin.* Hist. nat. L. 29. c. 4. p. 350. Ferendum sane fuerit, exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta; inveterari vina, saccisque castrari: nec cuiquam adeo longam esse vitam, ut non ante se genita potet: e frugibus quoque quoddam alimentum sibi, excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum superque pistrinarum operibus et cælaturis vivere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus usque ad infimam plebem descendente annona.

Élly szép pompás Ház! melly rakva vagy enni valóval.

Álmomban se felejtelek - el; noha meg - kell válnunk.

δῶμα μάλα κωλὸν ἐπίπλειον βιότοιο
τῷ ποτε μεμνήσεσθαι οἶμαι ἐν περ ὀνείρω.

Cujus aliquando me recordaturam puto saltem in somnio, *Penelope* *Odyssæ* 19. T. v. 580. etc.

Pulchra Theonino hæc fugias Syntagmata dente
Carpere, qui morsu rodere cuncta cupis.
Sæpe manet lingvam non segnis pæna loquacem,

Si non vis aliis parcere parce tibi. Hieronym.
Bovius de 8 Syntagmatibus Historiæ Naturalis
 de ruminantibus Æmiliani Ferrariensis. Venet.
 1584. apud RR. Pray Indicis Libr. rar.
 pag. 13.

Hajdani sok végzések, noha böltsen té-
 tettek: az új környülállások miatt böltsebben
 meg-változtatnak.

Stephanus Parisiensis Episcop. anno 1325.
 Magistra rerum experientia certis indiciis evi-
 denter demonstrat, multa quibusdam tempo-
 ribus ordinata consulte; novis emergentibus
 causis, succedentibus temporibus, in Contra-
 rium debere consultius immutari apud RR.
Pray Ind. rar. Libr. p.67.

Ilona Sz. épületi Jerusálemben. Lásd
 Mkház 10-dik Szakasz. tit. *Hequien*. pag. 65.

Sonsich Lázár Odája szerént Csokonyai
Vitéz Mihály, *Rédey* Lajos Úrhoz:

* * *

Már jó Királyunk, 's tsend szerető Hazánk
 Márs durvaságát érzeni kéntelen.

Fel-kél nemes dühével égvén

A' Magyar, 's feni görbe kardját.

* * *

Vélnéd, hogy égből hull-le , vagy a' kinyilt
 Földből tolul fel hirtelen a' sereg :

Meg-tesz Bihar nemes Vezérének

Tégedet isméretes Leventát.

(*Rhedei Lajos* 1795-ben Oberstere a'
Bihar Felkelőknek)

* * *

Készülnek immár az Hadak, és liheg
A' Szittya nép vívni. De vízfőz tér

A' dölfös ellenség, 's Királyunk

Szárnya-alá jön az égi béke.

Az újra fel-gyúlt hartzok után hogy ezt

Meg-állhatóvá tegye kegyes Fejünk,

Gyűlésre hívja Nemzetünknek

Hű fejeit Posonyba.

(*Rhedei Szatmár V. követ 1802-ban*
a' Pos. Gyűlésre)

* * *

Meg-bízza esmért virtusid a' nemes
Szathmár, 's követnek küld ide tégedet.

A' jó kiformált szív 's tálentom

Mit tegyen, itt Magyarink

Látták Te benned. Mennyire szíveden fekszik

Hazádnak közjava. Meg-tevéd

Gazdag 's okos jó tételeddel

Drága jelét örök érdemednek.

* * *

Mert Festetits György tiszta szerelminek
Tüzét követvén árva Hazánk iránt,

Pompás ajándékkal segített

Márs nevelő hadi Oskoláját.

(*Festetits György az 1802-dik Diætának*
16-dik Ülésében a' M. O. Katona Academiá-
nak fundálására 40. ezer forintot ajándékozott.
M. *Rhedei Lajos* az nap, azon végre 10. ezer
forintot adott) Lásd ezen 22. Szak. tit. *Posonyi Gyűlés.*

Sz.

Sz. Paula alázatosága *S. Hieronym.* Quæ
prima Christianorum virtus est, tanta se hu-
militate dejecit, ut, qui eam non vidisset, et
pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam
esse non crederet, sed ancillarum ultimam.

Josephus *Keresztesi* M. Varad. H. C.
Minister ad Alex. Horányi e S. P. cum Vete-
ris Memoriae Hungarorum Continuationem (L.
Nova Memoria) Pestini procuraret.

Viderat in Tumulis Jove nata jacere Sepultos
Hungariæ doctos Viros.

Vidit, et exardens querulus dolor ossibus, inquit,
Conversa tristis ad patrem:

Ergo ne tempus iners tumuli caligine semper
Et nomen et volumina

Horum docta premat, qui me coluere per artes?
Id amplius non perferam.

Sunt equidem ultores, illorum ex ossibus orti
Amore digni Civium:

Zuïtinger, Bod, Serpilius, Veszprémi, Valaszky,
Qui suscitavunt mortuos.

Totius ast tantum partes hi luce bearunt,
Sed nemo corpus integrum.

Ego Pater tandem moveate, Machaonaque illis
Potentior suffice,

Qui solus tantum valeat, quantum arte juvandi
Simul valebant ceteri — —

Quemque ego jam saturum vitæ, nec honoris
egentem

Mox læta stellis inferam.
Tum pater omnipotens, discussa nube, Minervam

Hac æstuantem aura levat.

Sollicita Cynicus quem frustra lampade quærat,
 En ad preces tuas Virum,
 Qui Patriæ votisque tuis respondet: Amicus
 Hic noster est *Horányius*.

CSÁKI Imre Cárdisális koporsójára írott Versek. Erről lásd Mkh. 9-dik Szak. 's ott az *életének 30-dika helyett tedd 60-kaban*.
 Ex RP. Alex. *Horányi* nova mem. p. 699.
 Hungariæ fulcrum, tenet hoc post fata Sepulchrum:

Orbis amor: Regis dextera: forma gregis
 Quem virtus charum, Romanaque purpura clarum.
 Fecerat, et svavem mos probitasque gravem.
 Templis splendorem dederat, Cleroque decorem.
 Ac Patriæ lucem, se populoque Ducem.
 De cuius gestis est fama reciproca testis,
 Præmia quæ quærit, Vita perennis erit.
 Nunc ergo Princeps in cælis vive deinceps.

Sitque tibi requies; et sine fine dies.
Az irigy az újnál az avított többre bötsüllí.
 — Plus vetustis nam favet
 Invidia mordax, quam bonis pæsentibus

Phædr. L. 5.

Hi sunt invidiæ nimirum Regule mores,
 Præferat antiquos semper ut illa novis.
Az Írigről lásd ezen 22-dik Szakaszban S. tit. Salvianus.

A' kezét a' mellyel le nyomattattak, tsókolyák.
 Demetrius, qui dictus est Plalereus,
 Athenas occupavit imperio improbo.
 Vt mos est vulgi, passim et certatim ruunt:
Felicitèr! subclamant. Ipsi principes
 Illam osculantur, qua sunt oppressi manum.
Phædr. L. 5.

A' tyuk fi előtt a' gyöngynél a' zabszembetsesb.

In sterculino pullus gallinaceus

Dum quærit escam, margaritam reperit.

Jaces indigno, quanta res, inquit, loco!

Te si quis pretii cupiduo vidisset tui,

Olim redisses ad splendorem maximum.

Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus,

Nec tibi prodesse, nec mihi qui quam potes.

Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

Vegye méltóságod, 's érdemed, be-mutatott

E' könyvet; 's e' papiros-is éltesse nevedet.

Librum exarabo tertium Æsopi stilo,

Honori et meritis dedicans illum tuis.

Ph. Prolog. L. 3.

Particulo! chartis nomen victurum meis,

Latinis dum manebit pretium literis

Ph. L. 5. fab 5. fin.

Sok a' mi sok az elme futásban-is.

'S az mind a' hallót, mind olvasót terheli.

Adhuc supersunt multa, quæ possim loqui,

Et copiosa abundat rerum varietas:

Sed temperatæ svaves sunt argutiæ,

Immodicæ offendunt, *Phædr. L. 5. fab. 5.*

P.

PETÁVIUS, vagy Petó Diénes, felséges tudományú Frantzia Jesuita, ki a' Poéták, Orátorok, Filozófusok, Astronómusok, Historikusok, Theologusok mindenféle tudományban tudálatos elemezetellel forgott, kinek Leveleit a' *Mkh.* 6-dik Szakasza említti tit. *Va.*

vassor p. 170. Urunk 1652-dikében múltki Párisban e' világból. A' Theológiához tartozandó tudományokat huszon harmad-fél esztendeig taníttá. Lásd Afz. Egyh, Történ 4-dik Rész vagy Szakasz. *Kolosv.* 29-dik K. §. 16. p. 101. könyveinek Laistroma illy szókkal adatott-ki:

Aliena Veterum edidit opera correctæ, conversa, illustrata, MSpta collata.

I. Orationes THEMISTII, quæ sunt Aulico politicæ, hasque dedicavit Ludovico XIV. Paris. 1618.

II. Orationes JULIANI Cæsaris (apostatæ) e tenebris erutas nuncupavit Verduno Senatus Parisini Præsidi 1613. *Verdunról* lásd Mkház 5-dik Szakasz pag. 82.

III. BREVIARIUM HISTORICUM S. NICEPHORI, nuncupatum Vairio Franciæ Procancellario 1616.

IV. S. EPIPHANII Opera a se edita nuncupat Cardinali Rupifucaldro. 1622.

V. Synesii, Maximi, Nili etc.

Edidit Petavius opera sua.

I. ORATIONES LATINAS, nuncupatas Henrico Borbonio Metensi Episcopo. an. 1618. inter has extare debet Panegyricus Henrici III-tii, nuncupatus Bouralto Vallis B. Abbati. 1611.

2. Opera POETICA, nuncupata Borbonio Comiti 1618. In his extare debet Carmen de AV. MARIA: Epinicium de RUPELLA expugnata: Carmen Latinum et Græcum de S. GENOFEVA: Carmen in Templum S. XAVERII: Drama tragicum *Carthaginense.* 3-tio

EPISTOLARUM LL. tres. 4-to Paraphrasim **GRÆCAM PSALMORUM** nuncupat Urbano 8vo Græce. 5-to Metaphrasim **GRÆCAM ECCLESIASTIS**. Eidem. 6-to Metaphrasim Græcam **PARADOXORUM** Ciceronis. 7-mo **THRENOS** Jeremiæ Jambis trimetris Græcis. 8-vo Officium de S. **GENOFEVA** 9-no Opus grande **DE DOCTRINA TEMPORUM**, primo editum 1628. 10-mo. **RATIONARIUM** temporum, nuncupatum Ludovico Borbonio Principi Condæo. Paris. 1622. ejus 3tia editio prodiit 1635. 11-mo. **OPERIS THEOLOGICI** Tomi quatuor. Quartus de Incarnatione prodiit 1648. 12-mo. **URANOLOGIUM GRÆCO LATINUM**, in quo Veteres Astronomos Græcos in Latinos explicat, ut: **GEMINUM, HYPARCHURRA, PTOLOMEUM**, 13-tio. Auctarium operis **DE DOCTRINA** temporum. LL. 8.

14-to. Elenchus **DIATRIBÆ SYRMIENSIS** Sirmondianæ.

15-to. Elenchus **THERIACÆ** Vincentii Lenis. 1648.

16-to. De Lege **MOSAICA**, et **GRATIA**. 1648.

PORTAGÁLLIAI Jesuiták sorsa, a' mint Németől *Norimbergában* 1787-ben, a' nagy tudományú **MURR** Christofgotliébtől ki-adott, *Geschichte der Jesuiten in Portugall*, meg-vagyon Magyarul, abban az úgy neveztetett Magyar Könyvházom 9-dik Szakaszában, melly különbözik a' Trattnertől ki-nyomtatott 9-dik Mkház Szakaszától. Az a' Sors

hofzasan az öt száz kilentzvenedik könyv' 290-dik Levél lapjától fogva az ötfáz kilentzven egyedik, 332-dik levél oldaláig terjed. MS. compact. in Charta Cærul. variegata.

POSON VÁROSI, ORSZÁGOS GYŰLÉS 1802-ban. Arra, a' mint hivatalosok voltak, Május havának 2-dik napján megjelentek Magyar Ország Státusai és Rendjei: t. i. a' Püspökök (a' nem Unitusok-is) Apáturok. Prépostok, az Ország Báróji, a' Palatínussal Jósef K. Fő Hgl - együtt; a' Fő Ispányok, Magnások, a' Vármegyék választottjai, a' Káptolonok Személy Viselőji, a' Felséges K. Consilium küldöttjei: Személly viselőji az elé nem jött Invitátusoknak. Elimádkoztatott Sz. Márton Templomában a' *Veni Sancte*: öfzve ültek az Ország Nagygjai fel-mondották az ő Deák és Magyar Szófzóllásokat: a' *Nádor Ispány*, kinek a' Kálotsai Érsek felelt-meg: a' Királyi Tábla Presesse *Semsey Úr*, kinek *Vancsai* Prélátus tette-meg a' feleletet * ki-neveztek a' min-

* A' *Nádor Ispány* beszédében ezen szók-is foglaltattak: *Legalis votorum libertas secum fert, ut unicuique super negotio, quod deliberationi nostræ substerneretur, sensa sua promere fas sit, alii vero disserentem cum patientia audiant, et, si, quæ res uberiozem discussionem postulaverit, iustas reflexiones suas in medium adducant: nec quidquam legali huic votorum libertati magis adversum esse, Excelsi Proceres vel me tacente perspiciunt; quam, si disserentis Oratio necdum finita interrumpatur, aut vana ingenii, vel intempestiva eloquentiæ ostentatione, aliis in rem loquendi tempus et occasio præripiatur.*

den rendű nagy Urak, kik a' Királyt alázatosan bé-hívják a' Gyűlésre Bétsből; 's mások a' kik a' Posonyi szomszédságú Schloshófból. Innét Május 12-dikén minémű rendel költözött Posonba ő Felsége, így írta-le a' Magyar Hírmondónak ékessen író Tudósíttója: „A' Város szélén fekvő néhai Primás kerti palotájánál két szép nagy Sátor húztak a' gyepen, a' hol várták ő Felségeket Nádor Ispány ő Királyi Hertzegségével az Ország Egyházi és Világi Rendei pompás öltözetekben. A' már reggel, ő Felségek tiszteletére Schlóshófba ment hatvan személlyekből álló követség, Mélt. *Milassin* Fehérvári Püspök Úrnak vezérlése alatt, hivatala tellyesítése után, a' Sátorokhoz érkezett déltájban, 's tudósította az ott egybe-gyűlt Ország Rendeit, hogy ő Felségek a' Státusok és Rendei nevében tett tiszteleteket kegyesen fogadták, 's nem sokára felséges meg-jelenésekkel meg-fogják örvendeztetni öszve sereglett híveit a' hazának. — Kevés idő múlva azután, a' Sátorokhoz érkeztek ő Felségek utazó hintójokban, négy sebesen lovagló 's késérő Magyar Testörző Tisztektől körül véve. Nádor Ispány ő Királyi Hertzegsége sok más Egyházi 's világi Méltóságokkal, ő Felségét a' hintóból a' Sátor alá kísérték; hol a' Kalotsai Érsek Gróf *Kollonits* László az időnek környülállásihoz alkalmaztatott szép deák beszéddel köszöntötte ő Felségeket. A' felséges Király kegyességgel, és a' Magyar hazához vonzó szeretetével fogadván az ország rendjeinek nevében

tett közföntést, 's Királyi kegyelmének ajánlásával fejezven beszédét, egy aranyos, négy személlyre való, 's két féle nyílt fedelű hintóba ült, már most job' kézre, szép Magyar köntösben, valamint szinte a' felséges Királyné-is. Ekkor szállottak-meg először a' magas várnak bástyáira ki-szegezett sok ágyúk, a' város tornyaiban a' harangok: most szaladt kiki az útzárra szolgáló ablakokra: hogy láthassa a' Királyi bémenetelnek fényességét, mellynek nézésére temérdek sok Bétsiek, Ánglusok, Rusz-fzusok, Frantziák, Olaszok, Spanyolok, Svéddek 's a' t. olly nagy sereggel jöttek-le, hogy a' Béts és Poson között tíz mértföldnyire terjedő út tele volt az egymást érő sok kotsikkal. A' Sátoroktól előre be-jöttek a' városba az Egyházi méltóságok 54. rész szerént a' magok, rész szerént más Méltóságok hintajokon: hogy a' Primás város; palotájában Templomi köntösökbe öltözhessenek, 's ott várják ő Felségeket a' Szentelt vízzel ő Felségek hintója előtt leg-előre mintegy 50. vasas katonák lovagoltak, utánuk két udvari sor vezetők, az az, Einspanniger: azután az ország Rendeknek lovas legényei sok gazdag szerszámú vezetékek paripákkal, kiket nyomba követtek azoknak udvari Tisztjei lóháton. Két Ts. Királyi Lovas Furírok lovagoltak a' Magyar Nemesek és Mágnások ki-beszélhetetlen szépségű sora előtt: ezek hárman hármon egymás mellett léptették lovaikat, azok után pedig a' Vármegyék, némelly Méltóságok követei, Kamarás Urak, Udvari Tisztek elegyesen: azu-

tán a' titkos Tanácsosok az Ország Báróji minnyájon ki-válogatott paripákon, ragyogó köntösökben, kótsag tollas, és gyémánt köves kalpagokkal. Utánok lovaglott a' Királyi fő Udvari Mester, Gróf *Pálfi* Cancellárius, sok drágóságokkal tizimerezett paripáján: a' Ts. Királyi liberias tselédek után, kik le-tett süveggel gyalogoltak; lépdesett déltzeg paripáján *Nádor Ispán* ő Királyi Hertzegsége, Gróf *Szapáry* fő Udvari Mesterével, két Kamarásával, lovász Mestereivel ünnepi öltözetekben mind. Ő Felségek hat lovas hintója előtt lovaglott Gróf *Lamberti* Feldmarsal Lieutenant, a' Ts. Generál Adjutánsa. Valamerre mentek a' Felségek, mindenütt a' nézők sokasága és *Vivat* kiáltása örvendezve fogadta őket. Fejedelmünk hintója mellett lovaglott Gróf *Keglevits* Makáriai Püspök Úr Templomi fehér öltözetben, kezében tartván az Apostoli hoszfú Keresztet. A' Királyi hintó után lovaglottak némelly Ts. Királyi fő Méltóságok, kiket nyoltz ifjú Grófok követtek lóháton Edelknában. Most lovaglott már a' Nemes Magyar Testörzők serege, párdutz bőrrel, 's egyéb' kellemetes drágaságokkal díszeskedve. Vezérek volt Hertzeg *Esterházy* Miklós, ki az ő Solymán nevű gyönyörű tántzú paripáján ült meg-betsülhetetlen áru köntösben: sas szárnyú forgója egészfszen brilliántokból készült. Végre jött hat lovas hintóban a' fő udvari Mesterné *Wratisláv* Grófné ő Excellenziaja, utánna ő Felségek útra való hintója üressen, azután a' Nemes Magyar *Granatérosság* egy kom.

pániája, egy svadron vasas katonasággal: az utzákon 's piatzokon, a' merre uttyokat vették ő Fölségek, parádában állottak a' *Nassau*, és Hg *Albert* nevet viselő két vasas Regementet a' Fő Hg *Ferdinánd* Magyar gyalog Regementjével, azoknak Granátérossaival, és hat Kompánia Magyar és Német Posonyi *Polgárokkal*. Ő Királyi Hertzegsége, Regementyének Obristere uniformissába öltözött, 's maga tette a' tiszteletet a' Regementje sorai előtt menő Fölségeknek. A' város belső kapujánál állott a' Városi Tanács, kinek nevében a' Biró tette ő Fölségek előtt Deák beszédével a' szokott tiszteletet, 's azzal a' város kultsát szép párnán által adta, mellyet megilletvén kezeikkel ő Fölségek, azonnal vizsgálta adták. Minekutánna a' Biró beszédjére válaszolt volna ő Fölsége folytatta uttyát a' Primás palotájáig 's egész addig a' Tanács le-tett süveggel kísérte a' hintó mellett ő Fölségeket.

A' Palotánál le-szállottak ő Fölségek, 's minekutánna a' már előb' oda gyült Ország Rendei újra - is tellyesítették volna Fölségek eránt való mély tiszteleteket, az ott készfzen állott párnás zsámolyra le-térdepelt mind a' Király mind a' Királyné, 's a' Kalotsai Érsek által szentelt vízzel meg-áldatott, az Egyházi módra fel-öltözött Püspökök és Prelátusok jelenlétében, a' kis kerefstet-is tsókolni adta ő Fölségeknek. Ezzel az Ország rendei felmentek a' palotába, mellynek Kápolnájában, Fejedelmünk' szerentsés meg-érkezéséért el-

énekeltetett a' *Te Deum*. Téged Isten mi dicsérünk. Ő Felségek az Orátoriumban tartózkodtak az ájtatosság alatt, mellynek végezetével a' lakásokra rendelt szobákba mentek; az Ország rendjei-is, sok *éllyen* kiáltások után, el-ozlottak: estve az egész város meg volt világosítva.

Május 13-dikán tíz óra tájban az említett Kápolnában tartatott a' *Veni Sancte* ő Felségeknek és a' Fő Hertzegeknek jelenlétekben. Az Isteni szolgálat végezetével, a' Királyi székel fel-ékesített Szálába jött a' felséges Király, 's az oda gyülekezett Ország Rendinek háromszori *Vivat* kiáltásai között a' trónusba ült, 's kalpagját fel-tette. A' trónusnak első fokán álló Gróf *Pálffy* Cancellárius szép beszédet tartott Magyar nyelven; melly után maga *Ferentz* Király a' Magyar Nemzethez vonzó indulatját kegyes Orátzióval terjesztette ki: annak utánna G. *Pálffy* Cancellárius a' be-petséltet Királyi *propositiókat* kezéhez vévén a' trónusnál álló udvari Tanátsostól, Felséges Urunknak azokat bé-nyújtotta; ő Felség pedig a' Nádor Ispány kezébe méltatta. Erre a' Nádor Ispány *Jósef* K. Fő Hertzeg, a' Király testvére, a' Királyi székekben ülő Fejedelmünk előtt fontos egy Deák beszédet tartott. Ezen sok örvendetes kiáltások közt folytatott tzeremóniákat a' Szála folyósójáról nézte Felséges Királyné Afzszonyunk, *Ferdinándal* a' korona örökössével, és *Louise* Fő Hg. kis afzszonnyal, kedves magzattyaival, kik mind ketten kellemetes szabású 's ékességű

Magyar köntösben voltak fel-öltözve. Ott állottak Feld Marschal *Károly*, *Ferdinánd* Toskanai nagy és Fő Hgek, *Antal*, *János*, *Rajneri*, Majlandi fő Hg. *Ferdinánd* három Hgfiával, *Albert* K. Hertzeggel. A' Nádor Ispán' beszédje után fel-kelt a' Király, és *él-lyen* kiáltások közt visszafizta tért szobájiba: a' Rendekek gyalog mentek a' Kamara néhai házába a' Gyűlések tartására. Ott mind a' két Tábla egy nagy Szálába gyülekezett, mellynek folyosáján meg-jelent a' Királyné-is a' fenn nevezett Hg társaival. Az ülést a' Királyi propositiók fel-olvasásával kezdette a' *Nádor Ispány*, mellynek halgatására igen nagy tsendesség volt. Az olvasás után maga mondta-fel az ő válogatott szép ígőjű deák beszédét a' *Nádor Ispány*, mellyet félbe kellett egynehány izben szakasztani a' sok öröm kiáltások miatt: mondott akkor *Semsey* Personális Úr is egy szép Deák beszédet: KÁROLY-HOZ K. fő Hghez Deputátzió küldetett. Az azt betsülettel fogadá, a' mit, hogy a' visszafizta érkezett Deputátusok bé-jelentettek, a' Gyűlés el-ozlott. — 15-dik Májusban *Antal*, és *Reineri* fő Hgek, Posonból a' *Selmetzi* és *Bestertzei* Bányák meg-szemlélésére utaztak. — A' Királyi propositiók között ezen ígők foglaltatnak a' közép rész után: Ut in superabiles hæ necessitates status publici (Regularis militis Ungarici completatio, ejusque semper in statu completo conservatio) tectæ sint, Dominis statibus et ordinibus Regni, pro providentia Benigne proponit S. M. ut per *Con-*

tributionis Regni Auctionem Necessitatibus Status Publici prospiciatur. Quare ne Contribuenti miseræ Classi hominum justo gravior evadat; una tamen necessitatibus Status publici, quæ minori duobus millionibus Rhenensium florenorum summa ex parte Regni Ungariæ annue dependenda tectæ non essent, prospectum sit, pretium salis, quod alioquin ex mente Legum ad Majestaticum Regium pertinet, ea ratione augendum desiderat, ut quod per auctionem Contributionis a proportionem tegendis necessitatibus deerit, per hujus pretium augendum suppleatur. — A' Királyi Propositiókra adandó felelet ki-tsinálására mind a' Dunántúl és inenn; mind a' Tifzántúl és innen fekvő Varmegyék Ablegátus Urak közül Deputatio rendeltetett. 21-dik Májusban. Az az ő állíttását a' Gyűlésnek bé-adá; annak fel-osvastatása után az arra választott Urak azt Stilusba vették. Ő Felségéhez illendő Repræsentáció módjára. 23-dik Májusban öszveült mind a' két Tábla köz önségesen; a' Repræsentáció fel-olvastatott, egyezve helyén hagyatott, a' Palatínus petséttye 's keze vonása reá tétetett, illy all-irással: Datum ex Sessione Diæтали Posonii die 22. Maji. Anno 1802 celebrata. Majestatis vestræ Sacratissimæ.

Humillimi Capellani, et Servi, perpetuoque fideles SS. et OO. Regni Hungariæ, Partiumque adnexarum Dietaliter congregati.

Az első rendei után ezeket olvassuk:
„Sicut certum est ad securitatem externam,

dignitatem Regiam et Monarchiæ tuendam, paratum stabilemque exercitum, ad hujus autem sustentationem sumptus necessarios esse, ita ad utrumque hoc medium prompta et efficacia auxilia conferre parati sumus. — Proinde cum ea promptitudine, ad quam nos nullis limitibus circumscripta erga Majestatem devotio ducit, facturi sumus omnia, ut salvis Constitutionalibus legibus, hæc in duobus millionibus flor. subsistens Status necessitas ex parte Regni Hungariæ et Partium adnexarum tegatur, et Majestatis vestræ Sacratissimæ desideria expleantur. — Majestas vestra Sacratissima dignata est nos provocare, ut de sublevanda plebe, ut officii nostri est, solliciti simus. — Duplex nobis est de plebe sollicitudo: una, quæ ad solam illam pertinet, ut quantum fieri potest, onera quæ ferre debet, faciliora reddantur; altera nobis cum plebe communis, ut damna antevertantur, et modus parandarum virium detur. Plebs et Stativa militi, et necessarium comæatum, tam in Stativis quiescenti, quam transeunti præstat. Ut in hoc onere, quantum fieri potest, suplevetur, — in medium consulemus, et opus Deputationis annuente Majestate vestra Sacratissima assumemus. Damnum est nobis sed imprimis plebi ex antiquarum *Sche-Aarum Bancalium*, et *monetæ*, quæ ad permutationem inducta, ad Contributionem et ærarium Camerale acceptance repente interdicta imminet, imo jam enatum est. Non dubitamus Majestatem vestram Sacratissimam

gravibus rationibus permotam esse, ut prioribus Bancalibus Schedis novas substituat, et ideo Veteres ultra præfinitum tempus recipi prohibeat; sed et id Majestati vestræ optime cognitum est; complures ex plebe imo alios quoque ita benignam voluntatem intellexisse, ut sub nomine Veterum, attritas, aut laceras intellexerint; quibus hoc vitium deesse videbant, sub intellectum Mandati cadere non existimaverint. Inde factum, ut complurium millium valor in manibus præsertim plebis remanserit, quæ nisi æquivalens ei datum fuerit, in damnum conjicietur. Parem fere considerationem subit *moneta*. 6. 12. 24. Cruciferorum — hæc si ad Contributionem vel Cassas publicas acceptata, aut alterius *monetæ* specie commutata non fuerit, irreparabile damnum populo adferet, et eum gravissima sollicitudine afficiet (acceptetur ergo, vel alia moneta permuetur) generarim autem ad Commertium adjuvandum moneta justæ conventionis et *ligæ* ad mentem legum inducatur, et alia quæ ab hac recedit, sensim et quo ocyus, et sine detrimento populi, extra cursum ponatur (Tum de commercio, ex productis Hungariæ etc.) exportationis productorum, et expulsionis pecorum, pecundumque tam versus maria, et ditiones Italicas sceptro Majestatis vestræ Sacratissimæ subjectas, quam alias quasvis exteras Provincias libertas Lege publica stabilia-
tur — — luce clarius est, quamvis hac in parte restrictionem, intrinsecarum Monarchiæ virium agmentum morari: certum enim est,

pecunias, quæ per hoc bellum exiverunt, non aliter, quam per Productorum educationem redire posse — Convicti sunt Status et Ordines, productorum Hungariæ per ditiones hæreditarias erga moderatum et stabile Vectigal, liberam exportationem et expulsionem hæreditariis Majestatis vestræ ditionibus ita nocere non posse, ne una lucrum e data hac Commercii libertate, emergens damnum plene et cum fœnore compenset. — 28-dik Májusban ö Felségének egyéb kegyelmes Feleleti között ezek foglaltattak: „Quantum autem factam Dominorum S. S. et O. O. in duobus millionibus oblationem concernit: (cupit clare ex dando responso S. M.) quid ex hac summa titulo *Contributionis* defigere, quantum item moderno *Salis* pretio addere desiderent? — (prætet faciliorem provisionis modum stativantis et transennantis militiæ) confidit in æquanimitate DD. SS. et OO. Tua Majestas Sacratissima, eodem Status et OO. alios etiam fontes adinventuros, ex quibus sublevaen in miseram hanc hominum classem (in plebem) divite vena scaturiat. — Ea cura cumprimis occupat suam Majestatem, quo abolitis præviis monetis, et Schedarum etiam Bancalium numero quantum fieri potest sensim diminuto, moneta justæ conventionis et Ligæ successive ad cursum veniat. Quod vero petitam Commercii Hungarici promotionem concernit, — jam nunc decrevisse suam Majestatem Sac. ut freges omnis generis, terra et mari in exteras oras libere nunc etiam evehi possint. —

Sua Majestas Sacratissima pro meliore Justitiæ administratione, coordinationem cumprimis *Fororum Judiciariorum*: ad firmandum præterea *Nationis Creditum*, quod *Commercii* primum et essentielle constituit vehiculum, *Codicem Cambii mercantilem*, tum *Orphanalis* substantiæ pertractationem: et ex projecto Legum Civilium, nonnullas Leges Civiles, quarum provisio magis necessaria videbitur, sub præsentibus Comitiis superata habere desiderat. Quæ cuncta Domini SS. et OO. Si pro dignitate pertractaverint, de sua Majestate Sacratissima, et Patria optime merebuntur. Firmata namque securitate tam externa, quam et auctis ærarii viribus, constabilito insuper *Nationis Credito*, et *Justitiæ administratione*, quæ basis est civilis Societatis, *celeriore, compendiosiore* reddita, summum felicitati publicæ addent præsidium. In reliquo summe fata sua Majestas Sacratissima, iidem DDnis SS. et OO. Regni Gratia sua Cæsareo Regia clementissime ac jugiter propensa manet. Per S. C. et R. Majestatem Posonii die 28. Maji. 1802. Ignatius Almásy m. p. — Minek elötte ezen Felelet el-készült, a' kereskedésre nézve szükség volt *Conferentziákat* tartani, a' mellynél meg-jelentek a' Posonban lévő Tagjai a' Conferentziának, és Bétsből oda érkezett két Méltóságakon kívül az Ország két Táblájának Elölülőji-is. — A' Korona őrzői Méltóságra való választásra jussa van az Országnak. Arra ő Felsége, négy rész szerént Protestans, rész szerént Catholi-

cus Magnásokat cándidált; de az Ország Rendei a' már az előtt *modo provisorio* ki-nevezett B. *Splényi* Jósefet, és Gróf *Almásy* Pált köz fel-kiáltásokkal meg erősítették. Ezzel az Ország Rendei fel-keltek, ő Felsége palotájába gyalogoltak; a' Király trónusban ülven, az új Korona őrzőktől el-fogadta a' hit le-tételét, mellyet Gróf *Pálffy* Cancellárius fel-szóval olvasott, 's a' Korona őrzők utánna mondták szórul szóra.

— Az Országos 8-dik öszve üléskor három Deputátzió választatott-ki: az első a' Státusok' és Rende' kérésére, a' Királyi fő Hertzegnek József *Palatinusnak* Előhülése alatt a' végre: hogy találtassék-ki az a' mód, melly fzerént ezen túl a' Magyar Regementek tellyes számú Státusba tartassanak. A' 2-dik Deputatzióra Gróf *Brunszwiknak* mint Tárnok - mesternek Elöl ülése alatt a' kereskedés', Commerciális, tárgyai bizattak: a' 3-dik Gróf *Zichi Károly* Elöl ölése alatt az Ország Terhei, gravamenyei rendbe szedésére rendeltetett.

Junius 3-dik napján ösze ültek az Országos Gyűlés Tábláji különösen. Mind a' két Tábla meg-egy'ezett abban: hogy a' Magyar gyalog és lovas Regementek hiányosságait (akkor a' Regementek közel hetven két ezer emberből állottak) esztendőről esztendőre kipótollya az Ország a' jövő Ország gyűléséig. A' pótolás módjáról kezdett-is hamar a' végzés után egy Deputátzió tanátskozni. Közönségesen reá állottak arra a' pontra-is, hogy *Capitulatióra* szedődjenek a' katonák, mint

közönségesen már szedődni kezdettek a' Monarchiában. Az-is ki-végeztetett: hogy ha a' Felséges Királyunknak rend kívül való szükségé adja elő magát, az az Ország gyűlésén fordul elő. — Voltak ezen gyűlés állása alatt mulatságok-is ő Felségek számára, egyiket Oroszváratt nagy fénnel adta Gróf *Zichy* Károly: az a' hajókázásból, 's Jobbagyainak Magyaros, Németes, Horvátos meg-tántzoltatásokból állott. Májusban a' nagyob' Uraságok, úgymint a' Nádor Ispány, Gróf *Pálfi* Cancellárius, Hg. *Esterházy*, Gróf *Zichy* Károly négy, öt ebédeket adtak minden héten 's arra meg-hívtak a' Papi, 's világi országos Tagokat. Tartottak *Redut* nevű Társaságok-is, melyeken a' felséges Udvar egynehány ízben méltóztatott meg jelenni. Junius 2-dikán Gróf *Grasalkovits* adott maskarás bált a' tántzó palotába négyszer 12-pár maskarás Magyar, Tót, Oláh, Dalmata tántzosok jelentek-meg tulajdon musikussaival: a' maskarás aszszonyságok közt voltak némelly méltóságok hűtösei-is: a' tántz alatt illatoztak a' sok száz forintba tellett virágok; a' sokaság 's a' forró idő olvasztá a' viasz gyertyákat, enni és inni való bőven volt minden: töb' költ-el három száz butykó Kámpániai bornál. A' bál tartott világos virradtig. Meg jelent ezen bálba ő Felsége, a' Királyné, Károly Feldmarschal, József Nádorispány, Lajos, Rudolf; Majlandi Ferdinánd az ő Ferdinánd, és Ferentz fiaival. Junius 6-dikán, úgymint Ferentz Király meg-koronáztatása, és Mária Te-

resia Királyné születése napján Nagy Míse tartott Sz. Márton Templomában, mellyben az Ország rendjei meg-jelentek fényes öltözetben. A' Templom előtt az Hg Esterházy (az előtt Gyulai Sámuel) Granatérossai állottak sorban, 's derekasan tüzeltek, a' Várból pedig erőssen ágyuztak az Isteni szolgálat alatt. Estvére az egész város ki-volt világosítva, olvastattak a' Felségek ditséretére fel-függesztett Írások, *Hajden* Teremtés nevű híres musikája el-ismételtetett.

Junius 14-dik napján az országos Gyűlés a' katona ki-állításról tanátskozott. A' T. Státusok egy'ező akarattal szükségesnek ítélték, hogy a' katonaságnak 1791-dik béli száma hitelesen terjesszessék elejbe. Közlötték is ezen akarattyokat szokott Deputátzió által a' Fő Rendekkel; de azoktól azt a' választ vették, hogy ezen kívánság ellenkezik az Ország méltóságával, és sem annak hasznával, sem az illendőséggel meg-nem egy'ez; Junius 16-dikán reggel két órákor kerületbéli gyűléseket tartottak a' Tisza 's Dunamellyéki követek a' katonaságot illető tárgyakról. Midőn tíz órákor fel-gyűlt a' palotába a' 2-dik Tábla, a' Personális Úr tudtára adta a' Státusoknak, hogy a' Király meg-értvén a' Nádor Ispánytól a' 2-dik Tábla kívánságát, örömmel tellyesíti azt, 's mingyárt közleni fogja vélek az 1791-dik esztendőbéli Magyar katonaság tellyes számmal való létét. Nagy örömmel 's éllyen kiáltásokkal fogadódott ő Felsége kegyes ígérete; 's Deputátziói küldvén az el-

ső Táblához meg-köszönték a' Nádorispány igyekezetét, 's általa alázatos köszönést küldöttek a' Királyhoz egyetemben. A' 14-dik napi ülésakor meg látagatta a' *Nápolyi* Királyné mnd a' két Táblát, és 15-ben a' Hg Esterházitól újjonnan adatott fényes bált, mellyen ő Felségek-is jelen voltak. 17-ben nagy ájtatossággal és pompával meg-járták az *Úrnap* *Processiót* Posonyban ő Felségek, a' Király, Királyné, Nádorispány. Azt az öreg Templomból a' Kalotsai Érsek vezette az uttzákon a' nagy Mise után. A' Szentség előtt egyebek után a' Vármegyék küldöttyei Kamarás Urak, az ország Bárói, titkos Tanátsosok fáklyákkal: a' Musikások; a' Papság kerefzteli az Érsek a' Szentséggel menyezet alatt: mellette az égő fáklyákkal ifju Grófok, Bárok, Testörzők: utánna a' Nádor Ispány, ez után pedig a' Tsászar Király, mellette a' Püspök a' Kerefztel egynehány lépéssel előtte: azután a' Királyné karon vezettetett: követték ezen Felséget a' fő Udvari mesterné, a' palotás Dámák; egy osztály a' Magyar Testörzők közül, két Kompánia gyalogság, és egy Svadron vasas katonaság. A' Felséges, és fő Méltóságok jelen voltak az Oltárok előtt az Evangeliom olvasásakor. A' Processió után ő Felségek, fő Rendek, méltóságok áldást vettek a' Templomban, a' mellyből ki-indúlt, 's vízfőz bé járúlt az ájtatos sereg.

18-dik Juniusban abban tsak nem egy lélekkel meg-egy'eztek a' Tek. Rendek, hogy ezután a' katonáskodás ne légyen hóltig való

tereh, hanem hogy 12. vagy 10. ezteendő el-
 töltvén abban valaki, szabadságában legyen
 néki vagy haza menni, vagy tovább szolgálni;
 a' többire nézve, úgymint: mennyit kellenék
 ehhez képest minden ezteendőben állítani? nem
 lehetne-e a' zabolátlan erköltsű Nemes ifjakat-
 is bizonyos időre katonáknak adni? mit kel-
 len tselekedni, ha háborúra mutatnak a' kör-
 nyülállások? a' Zsidók magok személyekben
 katonáskodjanak-e vagy magok helyett máso-
 kat állíthassanak? nem lehetne-e a' Capitula-
 tionak kedvetlen következésétől tartani? ezek-
 ről, 's több ilyen fontos kérdéstről nehéz lé-
 vén azt, a' mi leg-job', meg-állítani, ebéd
 után-is öfzve gyűltek ismét, és tanátskoztak.
 19-ben-is folytattatott a' tanátskozás; a' mint
 Vasárnap 20-dikban az Isteni szolgálat után,
 nevezet szerént a' Zsidókról, ezeknek szembe-
 tűnő szaporodásáról, miképpen való katonás-
 kodásokról? Mennyiből áll a' Magyar katonas-
 ság száma a' békeesség idejében? Mennyi szá-
 mú katonaság kívántatik arra, hogy a' Ma-
 gyar Regimentek mindenkor tellyes számmal
 legyenek? azon esetre, midőn a' Hazát vala-
 melly háború ki-ütése fenyegeti, és az Ország
 Rendei öfzve gyűlését, 's azoknak végezését
 várni késedelmes, de veszedelmes-is vólna;
 mennyi katonát kell előre ígérni? A' közönsé-
 ges gyűlésben a' tanátskozások erre voltak:
 hogy, ámbár a' M. katonaság száma nagyobb
 mint 1791-ben; mindazáltal jól tudván azt a'
 T. Státusok, hogy tsak ő Felsege tehet arról
 ítéletet, mennyi katona elég mennyi nem;

meg-lévén arról is győztetve, hogy múlhatatlan szükség nélkül nem is kívánná ő Felsége a' katonaság számát szaporítani; végezetre gondolóra vévén azt is, hogy Felséges Urunknak a' más Hatalmasságokkal való arányuságra-is kell vigyázni: ezekhez képest nem azt a' számát veszik-fel a' T. Státusok a' M. katonaságnak, melly 1791-ben volt, hanem azt, a' mit a' ki-rendelt Deputátzió elő-terjesztett, és a' melly most van. — Midőn Június 25-dik napján az Országos gyűlésben, azon Repräsentátzió, melly a' *Magyar Regementek* tellyes számmal való tartásáról készítettett a' T. Státusok által, a' M. Fő Rendekkel közeltetett, 's az a' tzikkely-is fel-olvasztatott volna, mellyben a' T. Státusok azért esedeztek ő Felségének; hogy, míg Magyar Országban valóságos *katonai Academia* állíthatnék-fel a' katonai tudományok el-terjesztésére, 's az ifjúság e' részben leendő tökéletesítésére; addig-is tétessen rendelés az eránt, hogy a' Pesti Universitásban a' nevezett tudományok taníttásának; fel-költ M. Gróf. *Festetics* György, 's a' katonai tudományokat tanuló Ifjak számára negyven ezer forintokat ajánlott azon fel-tétellel, hogy míg M. Országban katonai Academia állíttathatik fel, az ajánlott summa interesséből három Magyar Ifjak, minden Vallásbéli külömbség nélkül, a' Magnás Nemes és katona Tiszt Urfiak közül a' *Bétsi* katonai Academiában taníttassanak. Illy nagy lelkűségnek a' Fő Rendek *vi-vát* kiáltással örvendezvén, különös követség

által közlötték azt a' T. Státusokkal: hogy a' Repræsentátzióba egyenlő akarattal bétéhesék. Azt hallván, értvén a' Státusok Táblájánál *Rhedey* Lajos, Szathmár Vármegyei külkött Úr, ugyan azon tzélyra tíz ezer forintokat ígért. A' *vivát* örvendetes kiáltás után, meg-vitetett a' híre a' M. Fő RendeK Táblájához, a' hol örömmel fogadtatott, 's annak is a' Repræsentátzióba való tétele meg-állítattott. Junius 28-dik napján a' köz ülésben, mind a' két Tábla egy'ütt létében fel-olvastattott a' Repræsentátzió a' Magyar Regementeket illető tellyes számról. 's a' t. Az le-petsételtetett, minekutánna a' K. Hg. Nádor Ispány alá írta volna a' maga nevét; ki-is el-vitte azt maga ő Felségéhez. A' Hazai kereskedésre rendelt Deputátzió-is öfzve gyült az nap. — Estve Gróf *Battyányi* Tódornak, Bétsbül a' Posonyi Dunára érkezett palotás nagy hajójin Társaság volt és bál, kártyázás és frissítő tsemegék közt: ígértetett egyetemben minden jövendő szerdára hasonló mulatság. Egykor meg-tisztelte azt jelenlétével *Ferentz* Ts. K. — Julius' 13-dikán estvéli hét órakor elutazott Posonyból Béts felé mind a' *Király*, mind a' *Királyné*; más nap reggel *Ferdinánd* a' korona örökösse-is utánnok indúlt. Az előtt Szombaton 11-dik Jul. gazdag bált 's vatso-rát adott a' *Nápolyi Királyné* tiszteletére a' *Nádor Ispány* Fő Hg. azon palotákban, melyekben az Ország gyűlései szoktak tartatni, 's a' hol vannak a' Nádor Ispány szobáji-is. Hamar ofztán Bétsbe ment a' *Nápolyi Ki-*

rályné, mivel a' Nápolyból hozzá kurir érkezett, hogy a' Nápolyi Király Nápolyba már bé érkezett, ló háton tartván a' bé költözést pompássan az öröm kiáltások között. Azon Deputátus Urak, kik Jul. 5-dikén az Ország ülésekor a' Vármegyék Portáji változtatására választattak a' végre, hogy azokra az adó iga-zán ki-veitessék; esküvéssel köteleztettek arra, hogy a' reájok bízott dolgot úgy meg-fog-ják vizsgálni, a' mint a' szoros igasság kíván-nya.

Minekutánna már az Ország gyűlése Octo-ber tájáig tartott volna, Fő Tiszt. Vitális Jó-sef, Apátur, a' Szepesi Kápt. Lectora, és a' Diætára Deputátussa, az akkori szörnyű drá-gaságról Poson. 2. Octobr. 1802. ezeket írá:
„ Sua Majestas expedit Consiliarium Lovász ad Bohemiam et Moraviam, cum 4. millioni-bus fl. pro coemendis ad rationem Civitatis Viennensis frugibus. Uneversalis enim defe-ctus facit, ut ex Hungaria parum sperandum habeat: cum hic Posonii per Nautas coematur triticum a fl. 6. avena a grossis 70. Pisa a fl. 16. Lentesc a 5. fl. Singula metreta. Vini hu-jatis urna est a fl. 24. His malis accedunt li-gna, quorum Orgya Viennæ a fl. 20. hic a 10. et 12.

Az Ország gyűléséhez 23-dik September-ben erefztett Levelében Ferentz Ts. Királynak a' közép tájától fogva ezen szók olvastatnak: Ut completionis Hungaricarum Legionum obligationem quantum fieri potest faciliorem reddamus, non moramur benigne indulgere:

primo Ut quamvis mensura Tyronum Militarium in quinque pedibus, et tribus pollicibus in regula præscripta sit, illi nihilominus, qui per ætatem æpem succrescentiæ præbent, aut secus validi, et ad arma gerenda robusti fuerint, cum duobus etiam supra quinque pedes pollicibus ad militiam recipiantur. 2do Ut pluram regno pro necessitate, et juxta Comitatum, quantum fieri potest, desideria, constituentur assentationum loca, in quibus 3^{tio} vestes etiam Militares pro Circumstantiarum possibililate illico Tyronibus dabuntur; Insuper 4to Clementer etiam disposituræ sumus, ut iis, qui completo *Capitulationis* termino dimittendi erunt, antequam collectio novorum Tyronum fiat, ab exercitu *in parte* ad minus dimittantur; quo Tyrones per *realem hanc dimissionem* de Capitulationis explendo favore tanto magis se convictos esse sentiant. — Optasemus equidem, ut interea etiam Legio decima tertia pedestris in completo statu conservata fuisset donec e Resultato popularis *Conscriptionis* majori cum certitudine de hac statui potuisset; Cum nihil ominis Dilectio et Fidelitates vestræ adeo gravem illius completionem adinvenerint, ut huic ferendæ Regnum Hungariæ par non esse existiment, eas facturæ sumus dispositiones, ut durante hoc triennio non major quam 64000, inclusis etiam Fistulatoribus et Tympanotribis Exercitus per Regnum Hungariæ, et partes adnexas completetur. Quemadmodum autem oblatos, pro casu imminenti intra triennium belli, 12.

mille tyrones jam nuper benigne acceptavimus ita Dilectionem, et Fidelitates vestras securas esse jubemus, quod *ulteriora* belli subsidia et Tyrones semper *in Comitibus* desideraturæ sumus. Quod si nihilominus Comitiorum convocationem, erumpente bello, adjuncta quæpiam morarentur, statutis prævie 12. mille Tyronibus, qui ad exercitum promovendum oblatis sunt, Jus nostrum Regium, Milites per Militaria *Collectacula* more antea usitato legendi, prout et Clitellarios, aliosque hujus generis spontaneos servos, nulla in Jurisdictione conducendi nobis reservamus; Dispositione Articulorum 63. 1741. et 19. 1797. in salvo permanente. *Jazyges* et *Cumanos*, atque *Hajdónes* nunquam alia fuit Intentio nostra, quam, ut ii in sensu Privilegiorum suorum posthac etiam tractentur. *Conscriptio Formulari*, prout hic adnexum est, adaptetur. — Comitibus interim jam longius pertractis, et hyeme, atque conservatione miseræ plebis, quæ, nisi aliter Dilectio Fidelitates vestræ constituere vellent, in hac omnium Victualium et Frugum *Summa penuria*, onus *Diurnorum*, sola perferet *celeriores* ejus Dissolutionem non tam svadentibus, quam deposcentibus, ingruente etiam aucti sub his Comitibus Contributionalis quanti, ad tegendos ærarii nostri sumtus necessarii *repartitione*, benigne monitas habere voluimus Dilectionem et Fidelitates vestras, ut ea, quæ Diætaliter pertractata sunt, nobis humillime substernere non morentur, ut iis, quæ mutuo consensu, pro

natura Diætaliū Tractatuum subinde constituta fuerint, legali sanctione per nos donatis, præsenti Diætæ finem imponere valeamus. Quapropter necessum erit, jam nunc *Articulorum* confectioni manum etiam admove-
re, Altissimoque nostro o' tutui Regio eos pro Confirmatione exhibere. Quibus in reliquo Gratia et Clementia nostra Cæsareo Regia benigne jugiterque propensi manemus. Datum in Archiducali Civitate nostra Vienna. —

Franciscus mpr.

Comes Joseph. Erdödy mpr.
Ignat. Almásy mpr.

FORMULARE CONSCRIPTIONIS JUXTA OPINIONEM CANCELL. H. A.

I.

Summarium Comitatus.

Nomina Locorum (seu) Civitatum, Oppidorum, Pagorum, Prædiorum, Domuum, Familiarum. — *Classificatio Masculorum*. Officiales, et Honoratiores: Cives et opifices: servi Nobilium: Rustici: In — et subinquilini: hortulani promiscuæ conditionis: Filii familias: Fœminæ generatim: *Juxta ætatem* ab anno 1. usque 17-mum inclusive. Uxorati. Cœlibes, et vidui. Supra 40. *Juxta Religionem*. Catholici. Aug. Conf. Helv. Conf. Græci non uniti. Judæi. *Absentes* in Regno. Extra Regnum. *Capitulantes emeriti*. Uxorati, Cœlibes. *Extranei* Domicilati. Commorantes. *Accrescentes*. Nati. Immigrarunt. *Decrescentes*, Mortui. Emigrarunt.

II.

Familiæ Tabella.

Proprietarius Domus. Nomen Patris Familias, et ad eum spectantis familiæ.

Jurisdictio. Qualificatio Individuorum. Classificatio, etc ut supra.

III.

Summarium Loci. Parochia. etc. ut supra.

A' Posonyi Országos Gyűlésnek hatvan negyedik úgymint utolsó ülése October 31-dik napján tartatott. Az előtte való Szombaton Ferentz Király vissza érkezett Posonyba Bétsből estvéli 9. órakor az Ország telles öröme-re. Az Artikulusok a' Posonyban lévő Felsőges M. Cancelláriával-is már akkorra, közöltetvén, 's helyén hagyatván, el-készültek; csak a' Királyi Sanctio heával voltak. 31-dik Octoberben dallest Poson városa alatt Rétse felé, tartattak a' Hadi gyakorlások; azok szemléléséről a' hogy vizsgálta tért ő Felsőge 5. óra után, várták már a' Primási palotában az Ország Rendei: fel-ült a' számára készíteit Trónusba, és fontos beszédet tartott az Ország Rendeihez, elejbe az azt terjesztvén: hogy a' melly hasznos Törvényeket az Ország Rendei az ő kegyelmes meg-egyeztetésével hoztak, azokat ő Felsőge meg-erősítte; és meg-erősítve, azokat Trónusából az Ország Rendeinek által adja. A' hármaz Vivat kiáltás után a' Nádor Ispány K. fő Hg. különös beszéddel közönte-meg ő Felsőgének kegyes Atyai in-

dulatit, és a' végezesek meg-erősítését. Erre-is három *Vivat* kiáltással hangzott a' Palota. Azután a' M. T. fő Rendek és Státusok az ülések szokott Palotájába öszve gyűltek. A' Nádor Ispány, az Articulusok felolvastatása után, igen érzékeny ki-fejezésekkel butsut vett, meg-köszönnvén az Ország minden Rendeinek felséges Királyunk eránt ki-mutatott hívségeket, a' Haza java munkálódásában buzgó fáradozásokat, és ő Királyi Hertzegsége eránt viseltetett különös tífztelettel 's fzeretettel tellyes indulattyokat. A' *Kalotsai* Érsek Gr. *Kolonits* kezdette azután butsuzó beszédét, meg köszönnvén a' Nádor Ispánnak az egész Ország Ggyűlése alatt a' M. Haza java elé mozdíttásában ki-mutatott ritka kegyességét, 's Atyai fáradozásait. *Semsei* Personális állott-fel ezek után, 's *szíves* köszönetekkel vett butsut a' fő Hg. Nádor Ispántól, a' M. T. Rendektől, és Státusoktól, Végre *Szentiványi* Judex Curiae fejezte-be butsuzó beszédével az Ország Gyűlést. Minden butsuzó beszédet három harsogó *Vivat* kiáltások követtek 's így October 31-dikén 9. óra táján, vége lett az Ország estvéli Gyűlésének. — Az Artikulusok ki-jöttek azonnal Landernernek Posonyi nyomtatásával illy titulus alatt: *Articuli Dietales Posonienses Anni MDCCCII. in Folio, et 8-vo. 15 Xfri.* — 1. Artic. A' Magyar Regementeknek három esztendő lefolyta alatt meg-leendő suppletátziójáról, tellyesítéséről. 2. A' nem Neméseknek lajstromba szedéséről, Conscriptiójáról. 3. A' sóó ára

fellyebb lett emeléséről. 4. A' Militáris Aca-
demiákról; és az azokra tett Fundátziókról
Gróf Festetics György Rhédey Lajos, Párnitz-
ky Mihály Urak által. 5. A' Királyi Korona
örzöiről. — 7. Az el-vételéről a' 9 dnek és
10-dnek, Nonæ, et Decimæ in *natura*. 8.
Bodrog és Bács Vármegyék egyeztetéséről. 9.
Kis Hont és Nagy Hont el-választásáról egy-
mástól, 's amannak Gömörrel való egygyesít-
téséről. 10. A' Szepesi Lánceátusok Várme-
gyéje a' Szepesi nagy Vármegyével egy'esítte-
tik. * 11. 12. Zengről, Rátzokról, Felső Le-
hotáról. 's a' t. — 13. Ilmitz egy'eztetéséről
Moson Vármegyéhez. 14. Polgári Szaboltsal
az adóra nézve egyesül. 15. A' Besztertzei
Káptolon a' Thuróczy helyébe *Locus Credibi-
lis*. 16. Sz. Mártonnak, Jáízónak. Lelesznek
Csornának viszfza adatik a' *Loci Credibilis*
Jussa. 17. Az Esztergami Káptalannak az ő
eredeti helyére Esztergomba viszfza helyhez-
tetéséről. 18. A' Szalvári Apáturság ne füg-
jön a' Godvitzitől. 's a' t. a' 34-dikig. Ezen
végsőben az Indigenátus nyert Urak nevezet-
nek-meg. Ki taxa nélkül, ki-fél, ki egész
taxa le tevással jutott ahoz. Az egész taxa
két ezer arany in specie. Az az Ország kasz-
zájába fizettetik.

PROTÓGENES. Protógenes képírónak
gyönyörű mesterséggel írt tábláit, az azokra

* Ez az egygyeztetés véghez ment Lőtsén a'
Generalis Congregációban Gróf Csáki Antal Fő
Ispány Elöl ülése alatt 1803-dikban, Aprilis végén.

festett ábrázatok miatt annyira betsülte tsudálva Demeter Királyi; hogy midőn Rhódust ostromlaná, annak azon részét, melyről a' *Protogenestől* festett táblák függöttek; noha azon tájról könnyen meg-vehette volna Rhódust, nem bántaná. Azt a' részt fel-nem gyújtotta. Qua parte pictæ per Protegenem tabulæ visebantur, non incendit; parcentemque picturæ fugit occasio victoriæ. *Plinius* Historiæ natur. L. 35. c. 10. pag. 623. — Rhódus vivásakor *Protógenes*, tulajdon maga kertében, a' vár hóstádjában tartózkodott, ottan, a' hol a' Király tábora fekütt; 's akkor sem szünt-meg a' képek írásától. Magához hivatta Demeter, 's kérdé: mi bizodalomhoz támaszkodik, hogy bé nem rekeszkedett a' városba egyebekkel egy'ütt, 's annak falain kévül mer az ostromláskor mulatni? felele a' képíró: Mert tudom, hogy a' Rhódusiak, és nem a' művek 's mesterségek ellen hadakozol: Cum in suo suburbano hortulo, hoc est, in Demetrii castris, neque, interpellatus præliis, intermitteret opera sua, accitus a Rege, interrogatusque: qua fiducia extra muros ageret? respondit: scire se, illi cum Rhodiis bellum esse, non cum artibus. *Ibidem* Említi színt' azon könyvének színt' azon részében Plinius az Amulius képíró Minerváját is, kinek szemei mindenkor akár mely oldalról szemlítették, a' felé néztek. *Spectantem adspectans, quacunq[ue] adspecta* Minerva. Láttam a' Szombathelyi Püspöki Palolota öblének közép pontyaira festett képét a' Mindenható gondviselő szemének,

szemének, melly arra teként, a' melly felől nézettetik. Rhodust ostromló egy Demeter-ről lásd Mkház 7-dik Szakasz pag. 4. 5.

PYTHÁGORÁS, Phescydesnek (kiről lásd Mkh. 2. Szak. titulo Laértzius p. 213) tanítványa volt, úgymond L. 10 Mások Samosinak tartják, Sz. Ambrus, Libr. 3. Epist. 20. Zsidó eredetűnek írja lenni, 's nem ok nélkül; mért Jamblikus Neánthessel Siriai fiúnak hirdeté *Pythágorást*, a' Zsidók pedig Sirusoknak is hívattattak. Tyrusinak tartatott sokaktól, de Tyrus-is Siriával határos, környül metéltetnek bizonyíttya *Theodor*. L. 1. de Fide sok Zsidó ágazatot vezetett az ő Tanítási közé; úgymond Sz. Ambrus az említett Levélben. *Hermippus*-is L. 1. de Pythagora, színt azt bizonyíttya: Multas, inquit, Judæorum leges in suam Philosophiam transtulit. Egiptust Babiloniát tanulva megjárta, az Olaszoknál mintegy husz esztendeig tanított, Crotonban, Tarentum táján 's Metapontumban; halála mintegy Világ Teremtésének három ezer öt száz hetedikével egy'ez. Titkos értelmű szokott lenni a' tanítása. Minden tulajdoni teli vannak bizonytalanságokkal. A' mit a' lelkek által költözéséről tanított, titkos értelemlre magyaráztatik. „Omnia (ait Mich. Trinitarius Tom 3. Bibliographiæ tit. Pythagoras a pag. 596) quæ de Pythagora feruntur, prorsus incerta sunt. Incertus natalis ejus locus, incerta vitæ conditio, morumque qualitas: cum alis velut naturalem totius probitatis imaginem eum repræsentent; alii Magum

Impostoremque asserant, qui insigni artificio simulaverit se ad inferos descendisse, ibique multa edoctum esse: ignoratur quo mortis genere, quo ætatis anno obierit a Geometris celebratur ut inventur propos. 32. et 47. L. 1. Elementorum Euclidis. Idem *Trinitar.* pag. 598. De *Pythagoræ* libris, si aliquos vere scripsit, nihil penitus superesse certius videtur: nam ejus minime esse creduntur *carmina aurea*,* quæ ejus nomine falso laudantur. De ipsius autem rebus tam diversa atque inter se opposita Scriptores prædunt, ut alia scribat S. Justinus Martyr, alia Diogenes Laertius, alia Malchus seu Porphyry, alia Jamblichus, alia denique Anonymus, cujus Epitomen Bibliothecæ suæ inseruit *Cod.* 259. Photius; ut prætereamus non paucos alios, qui non data opera de *Pythagora* scripserunt, ut Clementem Alexandrinum etc. pag. 599. Quod autem ad metempsychosin spectat (cujus admis- sæ etiam Plato arguitur) peritiores Platoni- ci, ut Proclus; Jamblicus, et Plotinus eam allegorice sumpserunt, atque ita explicarunt, ut migrare de corpore in corpus, nihil aliud srt, quam affectum, similitudinem et habi- tum morum ferinorum, brutis convenientem induere, nec ad rationis normam, sed ad cupiditatis impetum vivere. Unde S. Augus. L. 7. de Genesi ad Literam, cap. 2. cum vul- garem et absurdam animorum transmigratio- nem, tamquam humanæ naturæ ludibrium reji- ciendum docuisset, illico subjecit: „ De quo ludibrio Pythagoræorum etiam eorum poste-

ri erubuerunt, nec eos hoc sensisse, sed non recte intellectos esse, dixerunt. Et credo ita esse: velut si quisquam etiam de scripturis nostris hoc sentiat, ubi dictum est: *Homo in honore positus non intellexit, comparatus est pecoribus insensatis et similis factus est eis.* Aut ubi item legitur: *Ne tradideris Domine bestiis animam confitentem tibi.* — Idem *Trinit.* ibid. pag. 600. Gabriel Naudeus in Apologia pro viris illustribus *de Magia accusatis*, ab ista opinione Pythagoram multis vindicare contendit, atque id adeo feliciter præstat, si Novarri iudicio stemus, ut jam pro comperto habeatur, prorsus falsum esse ac fabulosum, quod de Magia Pythagoræ nonnulli primæ notæ viri absque debito examine credidere. Nos quidem proclivius meliora de tanti viri fama iudicamus; in re autem, quæ tota pendet ex Historicorum fide, cum non facile discernere possimus, quinam ex illis veriora nobis de Pythagora narraverint, rem incertam pronunciamus, et in obscuro, reo potius favendum dicimus.

PHOCEAI Máfzfiliusok. Tarquiniusnak Romai Királynak idejében Phocéából Tiberis vize torkán Olasz országba érkező némelly Görög vitézek a' Romaiakkal frigyét kötöttek, onnét Gállia felé hajóztak, 's közel Rhódanus torkához Máfzfília városát építették. JUSTIN. L. 43. c. 3. 4. 5. Temporibus Tarquini Regis, ex Asia Phocensium juvenus, Ostio Tyberis invecta amicitiam cum Romanis junxit, inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta,

Massiliam inter Ligures et feras gentes Gallorum condidit. — Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis. — Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis armis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt ut victis hostibus in captivis agris multas colonias constituerent. Ab his igitur (Græcis e Phocæa profectis Massiliæ conditoribus) Galli et usum vitæ cultioris, deposita et mansvefacta barbaria, et agrorum cultus, et urbes mœnibus cingere, didicerunt. — Parta pace, et securitate fundata, revertentes a Delphis Massiliensium legati, quo missi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam a Gallis captam incensamque. Quam rem domi nunciatam publico funere (luctu) Massilienses prosequi sunt, aurumque et argentum publicum, privatumque contulerunt ad explendum pondus Gallis a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum et immunitas illis decreta, et locus Spectaculorum in Senatu datus, et fœdus æquo jure percutsum.

R.

ROY, avagy Le Roy Professor el-beszéli, mint járt egy Orosz hajó Spitzbergánál. A' beszéd, Mediolánumban 1775-dik éltendöben nyomt. illy titulust viselő könyvben foglaltatik: *Scelta di apuscoli Interessanti, tradoti da Varie Lingue.* Ezen Sceltának, avagy való-

gatott Tudósításoknak 5-dik Szakaszában így tudósított Le Roy Professor. — Urunk ezer hét száz negyven harmadik esztendejében 1743. *Okladmkof* Jeremias az Archangeli Jugoviai Orosz Tartományban fekvő Mesen városi kereskedő tengernek eresztett egy hajót tizen négy emberrel, a' Spitzberga táji halászfatra: hogy ott balin halakat, és tengeri bornyukat fogjanak. Nyoltz napig helyén volt a' dolgok a' hajózóknak; de a' kilentzedik napon Est Spitzbergnél a' hajó a' rakott jég közé szorúlt, meg-süllyedt, sem előre nem lehetett azt mozdítani sem oldalast. Vették észre a' hajósok a' jövőndő rettenetes veszedelmet. A' tanácskozás után, mivelhogy szemek előtt volt a' Spitzbergi száraz part, arra a' partra négy embert igazítottak-ki a' hajóból: gyalogolva hogy keressendk szállást. Az oda küldött négy ember nevei ezek: *Himkóf Elek*, és annak fia *Himkóf János*, *Scharapof István*, és *Va-regin* Tódor. Hallák tudniillik, hogy azon a' tájon az ellöbbeni halászfok egy jóra való gúnyhot építettek. Mintegy két kis mértföldnyire kellett Himkóf Eleknek és a' társainak lépegetni, nagy vigyázással, hogy le-ne süppedjenek. Vittek magokkal egykis utra valót; víz merített edényt, egy zsatskó lisztet, melly hufz fonttal egy'ezett, egy kést, egy hólyag dohányt, pipát. A' parthoz mintegy másfél Ángliai mértföldnyire fel-találák a' keresett gúnyhót. Ezen házikónak hoszfza 36, szélessége 32, magassága 16. lábni volt. Találtak benne honyhát, kamarát, tüzhelyet kémény

nélkül. A' gunyhóban meg-háltak. Más nap korán kelvén, 's hirt kívánván vinni társaiknak, a' jég közé szorúlt hajó felé siettek; hogy az eleséget, és a' szerfzámokat ki-takarítsák, és a' hajóban maradt embereket a' fel-talált házba vezessék. El-érkeztek a' parthoz, a' jégre le-szállottak; de egynehány lépések után tiszta vizet szemlélvén, látták meg-rémülve, szívek nagy keserűségével, hogy az a' jég, mellyen tegnap úgy járkáltak, mint valamelly bátorágos hídon, öszve szakadt, el-ment, és a' hajót magával el-vitte, 's talán el-süllyesztette. Elég az, hogy többé soha se látták. Gondolkodtak búsúlva, mitévők legyenek? által látván a' hofzszas alkalmatlan jövendőt, vissza ballagtak a' gúnyhóba. Azt igazítani kellett volna; de hol a' fa? melly Spitzbergnek azon vidéken nem terem: hol a' szerfzám? láttak vadakat, de hol a' puska? Az Isteni gondviseléshez emelvén szíveiket, meg-nézegették a' partokat. A' tengerbe omló vizek, 'abba sok darab fákat, gyimgyomot, gyökereket szoktak sodorni, a' habok pedig azokat a' partokra hajtyák. Azokon botorkálván 's keresgélvén, találtak hajó darabokat, ízegekkel bővelkedő deszkákat, dorongokat, pántokat, kaptsokat, olly fa gyökeret-is, melly szinte nyil ivra valónak láttatott lenni. A' Kampós-fa gyökeret ivra tegezre alkalmaztatták késsel nyesvén azt vakarván, hajtogatván; de sínórral, nyíllal hamarjába fel-nem készíthették. Azomban eszékbe jutott, hogy jó volna addig-is egy pár dárdát tsinálni. A'

vasnak verésével, hegyesítésével, szurásra alkalmaztatásával sokáig vésződtek; mert tsak kőből állott mind az ülő mind a' pöröly. Tsak ugyan el-készült akár mi nagy fáradsággal az egy'ik dárda, 's azonnal ki-vitték próbára. Fehér medvére találtak, azt szeren-tsésen által szúrták, haza vitték.

A' medve húsát eledelre készítették, 's et-ték jó izűen, az inas, fonalas részeit ki-vono-gatták mesterséges vigyázással a' tsont és hus közül: hogy a' tegezre, és ivra, nyilra, 's egyéb szükségekre lenne oíztán sinórjok, mad-zagjok, zsinegjek; arra vigyáztak más vadak bontásakor-is. El-készítették a' hegyes nyila-kat, fel tollazták, az ivját fel-sinóroztak, ki ki jártak a' dárdákkal és nyilakkal; szarvast, rókát eleget ejtettek-lè; de fehér medvét nem többet tíznél: ezen három féle vadak húzával éltek, míg abban a' Számkivetésben nyomo-rogtak. A' sónak és kenyérnek fogytát e' képpen pótolták-ki. Fel-aggatták a' kamará-joknak örökös fűsti közé a' fel-bontott 's vag-dalt vadak egynehány darabjait. A' füstült száraz hús tehát nekik só és kenyér helyibe szolgált. Volt edénnyek a' víz merítésre, mi-dön az a' köfzikláról tsorgott; de a' hó levé-nek-is hasznát kellett venni. — Arról tanako-dik *Roy* Író: mivel előzték meg a' Skorbutot? nyers húsevással-é, mellyel néha éltek? a' Spitzbergi torma evéssel-é? járással, keléssel, szarvas vér ivással? *Veregin Tódor*, az egy-gyik társok, ki othon szeretett üldögelni, öfz-

ve zsugorodott, kezét sem mozdíthatta a' szájához. Meg-hólt.

A' Számkivetett Spitzbergieknek nagy gondot adott az-is, hogy, hol veszik a' tüzet, ha el-aluszik: merő nedves fára tehettek szert: reszelésre, Amerikai módú tűz élylesztésre a' nedves fa alkalmatlan. Volt a' kéz alatt atzély és kova; de bűdös kő nem volt. El-végezték magok közt, hogy örökös mészét fognak tartani égve. Találtak krétát, kő port: azt tehát lisztel és rongyal öfzve gyúrták; tapasztalván, hogy a' belé kevert liszt nélkül a' zsir által szivárkozik. Azt a' gyúrt keveréket lámpás formára kényszerítették, meg-rakták a' lámpást zsirral; találtak a' partra vetődött töredékek között szöfzt, és köteleket; azokból bélt egyengettek a' lámpásba; és arra az esztre, ha el-találna törni az első lámpás, mást-is tsináltak, és készszen tartottak. Volt már tehát álhatatos világok. De mivel hogy a' kötéltől pedrett bél fogyni kezdett, ingek gatyájok rongyát fordították a' méts belére magoknak pedig noha a' szabó és varga mesterseget nem tudták; a' szegek lapítása, furása, hegyesítése után, tsontokból varró töket faragtak, fúrtak, véstek; a' bőröket áfztatással, nyújtással, dörgöléssel el-készítették; a' vadak húsából ki-vonogatott inatskákat fonál szolgálatra egyengették; illy segítséggel, egygyetlen egy késnek élivel és hegyivel mentéket, nadrágokat, sarukat szabtak, és vartak.

Illy dolgok közt éltek; de busultak, által nem láthatván, mire válik végtére a' sor-

sok. Spitzberg a' 77-dik és 78-dik grádus alatt az éjszaki szélességre nézve, az Oroszoknál *Maloy Brown* nevet visel, havas hegyekből álló Tartomány; fa fű nem terem benne, hanem helyyel közzel az oda való torma, és a' mindenütt el-terjedett noha napkeletről, napnyugot felé 120 Ángliai mértföldnyire terjed; délről éjszakra 15-re. Négy hónapig tart ott a' leg-hosszabbik nap. Tudták az oda szorúlt szegények a' tsillagokra és a' holdra vigyázván számlálni a' napokat; a' hold és az úgy mondatott éjszaki hajnal vígasztalá hosszszas éjjelekét. Vesződve oltalmazták a' gunyhót a' sok hó hullástól, hogy azt el-ne temesse: menydörgést tsák egyszer hallottak. A' szükség meg-tanította őket a' hálló tsinálásra. Foghatni ottan ha jó a' szerszám, tengeri bornyukat; de arra a' halászatra, míg ott laktak, egy hajó sem jött elő. A' medve haldöggel, a' szarvas mohával él Spitzbergben. Az oda szorúlt Oroszok örömet tartották volna a' böjtöt; de jobbára nem bírhattak vele.

Istenre bízván ügyeket, tsak azt tarták, hogy meg-holt társokat majd rendre fogják követni. De imé veletlenül, Augustus 15-dik napján 1749-dik esztendőben, a' partról a' tengerre vigyázva nézván, mészszire egy Orosz hajót szemlélték: az ugyan el-kerülte volna őket, de a' szél a' gunyhó partya felé tartatott velek. A' mi Remetējink látván érkezéseket, póznára tekerítettek egy nagy fehér bört; azt tsóválván feléjük szaladtak,

kurjugatva örvendő jelekkel mutatták, hogy jámborok, és jó barátok, segítséget kértek. Vették észre az érkező hajósok, hogy a' földiek hozzájuk folyamodnak, közeleb tartottak, egybe lépven, értekezven, öszve-ölelkeztek. A' szegény Remeték hamar ki-nyervén a' mit kértek, megígérték, hogy a' hajóban hazáig dolgot tesznek, othon nyoltz rubelt fognak fizetni, ha jószágaikkal egygyütt be eresztetnek. Volt Szarvas zsirból két ezer font zsiradékjok; sok maradék bőrök; megvolt mind a' tiz fehér medve bőr. Azokat nyilaikkal, dárdájikkal be rakták a' hajóba. Egy iskátulyát-is faragtak, melly othon vetekedest támasztott, ha nem tanúlt mester ember esztergájából vette-é eredetét, de nyert az igasság: azt teli rakták varró tövel, elvittek a' kopott kést is. Szerentsésen el-érkeztek Archangyal városához September 28-dik napján 1749 - dik esztendőben, ezer hét száz negyven kilentzedikben; minekutánna a' Spitzbergi pusztát hat esztendeig három hónapig lakták volna. Egésségesek voltak ugyan; de a' kenyér evéssel meg-nem alkudhattak, mivel az igen fel szokta őket fúvni; se bort se pálinkát nem ihattak, tsak a' vizet szerették. — *Le Roy* Petersburgi Historicus Professor írta ezen történetet, 's annak igaz valóságát könyvének egész 68 dik Levél lapjáig védelmezi. Ezt senki se tartsa, úgymond Robinsonádnak, avagy Robison módú mesének. Robinson' *Crusoe* tévelygője el-vadúlt fajult a' Kereszténységtől; a' mi Spitzbergába szo-

rúlt halász embereink pedig biztak az Istenben, 's a' Religióban, ájtatos éleiben álhatatossak voltak.

A' Magyar könyvháznak 5-dik Szakaszában említtem és bőven le-írák azt a' Történetet, melly a' *Le Roy* által le-íratottól különbözik. Amaz 1596-dikban ezer öt száz kilentzven hatodikban kezdődött, 's tsak egy esztendeig tartott; emez hatig, 1743-diktól fogva, 1749-dikig. Amaz Nova Zemlában ugyan, avagy Spitzbergben, a' Hollándusokkal esett; emez az Oroszokkal. Tessék az 5-dik Szakaszt fel-ütni a' Z. betű alatt a pag. 289 ad 299.

ROMAIÁK. 1803-diknak 28-dik Mártziusában hetedik Pius Pápa minekutánna maga különös Kápolnájában Sz. Misét mondott volna, Jó'sef *Mária Tomási* Kárdinális a' Szentek laistromába helyhezette, 's a' Cónonizációja felől hozott Decretumát ki-hirdette. — *Bonaparte* azt a' két száz ezer Scudiból álló pénzt, mellyet a' Frantziák az ő utóllzori Romában létekkor ottan ki-tsikartak, 7-dik Pius Pápának viszfza adatta. — Gener. Sz. *Cyr*, négy Frantzia tisztektől késértetvén, 22-dik Juniusban Romába érkezett, 's az nap a' Fr. követnél *Cacaultnál*, 23-dikban pedig a' Pápa Státus Titoknokjánál Cardin. Consalvinál ebédelt.

S.

STOLLBERG Fridrik Leopold Gróf, a' ki Protestáns vallásból nem régiben a' Catholica vallásra által ment, Sz. Ágoston Doctor-nak két nevezetes munkájit, úgymint, a' melyet ez a' régi Atya *az igaz Vallásról*, és a' *Catholica Anyaszentegyház erköltsi tulajdonságiról* írt vala, sok szép Jegyzésekkel nyomtatásban ki-adta. Gróf *Stollbergnek* az eredeti munkához tett Jegyzései, annak nagy világosságára szolgálnak. — E' képpen 1803-ban, Mártzius 27-dikén a' Hamburgi Tudósítás, és abból a' Magyar Kurir p. 441. A' Zsidó vallást el-hagyván Arnsteirnek, Bétsi gazdag Zsidó kereskedőnek fia, 1803. April-ben kerefzteltetett-meg.

STEYER Ország mellyéki Vasvármegyei, Somogy és Baranya Vármegyei szükölködők 1803-ban. Ezen Vármegyékből, Mártziusig, mennél bellyeb' ment az utazó annál nagyob' inséget látott. Somogy és Baranya Vármegyékben kukoritza tsuska lisztel elegyített buza lisztből sütöttek kenyeret. A' Steyer határu Vasvármegyeiennél tíz, tizen egy forinton ment a' buzának mérője: az abajdotz élet sem volt sokkal óltsób': az árpának mérője hetedfél forint árral egy'ezett, utób nyóltzadfél forinton-is nehezen lehetett meg-venni, a' zabnak ötödfél és öt forint volt az árra. A' babot nyóltz, kilentz forinton kellett meg-venni mérő számként.

SPANYOLOK, DÁNUSOK, FRANTZIÁK, AZ ALGIRIEKRE NÉZVE. Spanyol Ország az Algéri Déynek parantsoló kívánsága szerént, 1803-diknak elején, le-olvassott, ajándék fejébe 80. ezer piastert; a' Dánus még többet. Hivattya a' Déy Thainvillét Frantzia Generális Commisárius, 's mondja nékem az egész Világ ad ajándékot, tsak az első Consul az a' ki semmit ad: noha Frantzia országnak-is köteles szokása volt eddig az ajándék adás. Thainville, a' Déynek Bonapartéhoz adatott azon Levele tzikkelyét emlegeté, mellyben néki meg-ígérte, hogy tőle semmit sem kér. Erre a' Déy fenyegetődvé fel-pattant. Ezen történet hírévé, Párisban a' tengeri hajókra ügyellő Minister két Fregatot igazított Algirba, hogy onnét a' Generális Commissáriust az ő familiájával egy'ütt hozzák viszsza. Alig érkeztek ezen hajók Algirba, a' népnek nagygya, apraja a' Dey palotájába rohant, lármázva elejbe rakta a' jöendő veszedelem iszonyúságát. Elő kívánta a' Dey Thainvillét; kérde mi a' szándéka az oda érkezett két Fregátnak? Az úgy mond a' Frantzia: hogy haza vigyen egész familiámmal egygyütt. Hadakozni akarsz tehát velem; mondá a' Déy: Thainville pedig, nem, úgymond; hanem az első Consul hatalmassab', mintsem hogy adózásra szánnya magát. Egy két szó váltás után, mondá a' Déy. Légyen úgy. Az első Consul semmit se fizessen, békével akarok vele élni; írd hozzá, 's tudósítsd arról, hogy le-mondok szándékomról. A' Frantzia

hivatalbéli tudósító Levél fzerént így lett vége a' tzivódásnak. A' Nép Tháinvillét örvendezve és tiszteességesen a' szállására késérte. — A' SPANYOL Királyról az a' hír futott, hogy némelly Papi jószágokat és Kalastromokat eltörölt; még pedig a' R. Pápa hírével. A' Romai Tudósítás ezt a' hírt meg-tzáfolta. Az Álgirinek előbbeni tetteiről lásd Mkház 20-dik Sz. pag. 3.

Schier Ferentznek nagy tudományú Augusztniánusnak, Mátyás K. Budai nevezetes könyvházáról írt könyve, új nyomtatással adattott-ki 1799-dikében Bétsben. *Dissertatio de Regiæ Budensis Bibliothecæ Matthæ Corvini ortu, lapsu, interitu, et reliquiis.*

SEBASTIÁNI. Midön az első Consulnak rendelése fzerént *Sebastiani* Frantzia Oberster Levantét, az Ásiai és Afrikai Török partokat meg-látogatná más egy tsalfa *Sebastiáni* az Európai Török Tartományokban kóborlott, 's magát a' Frantzia Oberster Sebástiáninak adta-ki, mondván, hogy a' volna reá bizva, hogy az Európai Török tartományokat járja-bé, a' szükséges dolgokat jegyezze-fel, és küldje Párisba. Értésére esvén a' dolog az első Consulnak, jelentést tétetett a' portánál, és a' tsalfa *Sebastiáninak* el fogatását kívánta. A' mi már véghez-is ment. Hertzeg *Ipsilápdí* elfogatta Oláh országban, 's ugyan ez az a' *Sebastiáni*, ki mint fogoly Erdélyen keresztül hozattatott.

SOPHIA Sz. Szüz Szent Sophia Martyrt így említi a' R. Martyrologium 30. Aprilis.

Firmi in Piceno Sanctæ Sophiæ Virginis et Martyris: Az szent özvegy Sophiát pedig 30-dik Septemberben: Ibidem (Romæ) Sanctæ Sophiæ Viduæ matris Sanctarum Virginum Fidei, Spei, et Charitatis. Az örök megtestesült Betseségnek (Sophiæ) tiszteletére építtetett a' Konstantzinápolyi, Világ szerte nevezetes *Sophia* nevű Templom. Lásd annak előbbenyi 's mostanyi állapottyáról a' M. Könyvház 18-dik Szakaszát titulo *Seraill* pag. 137.

SZÉKI SOSS Márton orvos Doctor, és N. belső Szolnok Vármegye Physicussa, illy könyvét hirdeté-ki: *Természeti Geográfia*; 's ígéré, hogy Kolosvári nyomtatással 1803-diknak. Juliussától fogva el-készül mind a' két Darabja. *Az elsőben*, a' Bévezetés után, ír a' Geográfia nemeiről és tárgyairól. Európáról, Ásiáról, Afrikáról, Amerikáról, Indoaustriáliáról, Tengerekről, Zónákról, Klimákról. A' Világ isméretinek históriájáról; a' földről, szigetekről, 's a' t... *A' 2-dik Darabban* A' Hegyekről, Vizekről, Vallásokról, 's a' t. Az ő Természeti Geográfiájáról így int a' Híradásban Sóos orvos Doctor Úr: A' Magyar nyelven még egészen esméretlen ez a' tudomány. Lásd 1. a' Természetiek-ről, avagy a' *Magyar Fisikát* Newton Tanítványinak nyomdoka szerént. Poson. Landerer 1803. vagy 1777. Lásd *Z. Magyar Könyvház* 4. Szakasz Landerer. Poson. 1803-diktól fogva, és Trattner Pest. 1793-diktól fogva, eddig 21. Szakasz öszveségesen ki-nyom-

tattatott. A' 22-dik Szakasz tsak nem tellyességgel el-készült, a' jelenvaló tudniillik, mellynek ez az Eleje: *Némelly névezetes emberek-ről 18-dik Betű rend.*

SCHWEITZER K, vagy Helvetusok 1803-dikban. A' Schweitzer kisseb' Kántonok levelek által meg-köszönték Bonaparténak mint első Consulnak, hogy a' szabadságot, mástól nem függést vízfza szerezte közikbe. Az *Uri* Kántonnak így felelt: Polgár Landman (Afri) és ezen Kánton nagy Tanácsának minden Tagjai! A' mit Leveletekben nékem írtatok, az engem igen meg-illetett. Én a' *közbenjárás Actái* által titeket nagy szerentsétlenségtől meg-menteni, és veletek nagy jót tenni kívántam. Tsak boldogíttátok forgott szemem előtt. Felejkezzetek már-el minden egymásközött való egyenetlenségről. Legyetek egy néppé. Én leg fontosab' igyekezetim közé számlálom azt véghez vinni, hogy az a' barátság, melly titeket sok századoktól fogva a' Frantzia nemzethez tsatolva tartott, ezután-is sértődés nélkül maradjon Kantonokat minden rákövetkezhető inségek-ből ki-ragadom's a' t. Az *Untervaldéniek*hez ez volt Bonaparte felelete: Polgárok! Ez a' nevezet: *A' Tell gyermekei szabadságoknak vissza állítója*, betsesseb' előttem mint a' leg-szeb' győzödelem közben járásom *Actaiban* tsak a' ti boldogságtok forgott szemeim előtt. Midőn Deputátusaitokkal dolgoztam, nem más, hanem Helvet Swajtzer hazafi voltam. Felejtétek-el régi egyenetlenségteket. Szívemen

fekszik boldogulástok. — 's a' t. A' *Schwitzi* Kántonbeliekhez Bonaparte válasza. Hat-hatós öröömre szolgált az a' szempillantat, midőn értésemre esett, hogy Ti a' közben já-rás Actái által boldogokká lettetek. Most ket-tőre van szükségtok: t. i. hogy egyenetlen-ségeket felejtsetek-el, és egy'esek legyetek. Én állandó barátotok fogok lenni. — Május 7-dikén a' *Schweitzerek* az első Consulné szá-mára szép jó fajta teheneket útnak indítottak Frantzia ország felé, Sz. Cloudba: a' hol az első Consulné Schweitzer módú tehén majort építtetett. Azomban Május elején teli volt Helvetzia Frantzia Generálisokkal kiknek *Lecourbe*, *Klein*, *Rap* az első Consul Adjutánsa. *Rap* azért küldetett, hogy a' Schweitzerek, ha a' szükség kívánnya, állítsanak egy vagy töb' Regimentet a' Frantzia Republica szol-gálattyára. — *Bonapartének* a' Schweitzerek-hez, ezen Acták előtt szóllott Proclamátzió-ját, lásd Mkház 20-dik Szakaszában tit. *Bonaparte* a pag. 14.

SCHOTT GÁSPÁR. Ezen nagy tudá-kosról lásd a' Mkház 5-dik Szakaszát a p. 200. Lásd ezen titulust viselő könyvet-is Bernardi e Comit. de *Zamagna Ragusini* — *Navis Aeria* — Edidit, Præfatus est, Appendices adjecit *Michael Painter* Ung. Sopron. (nunc 1803-tio Præpositus Insulatus B. M. V. de Rátoth.) Vienne 1784. Præfationis pag. XVI. de Gasp. Schott. Anno 1658. GASP. SCHOTTUS. S. I. Kircheri quondam Romæ discipulus. Mag. universal. nat. et art. Herbipoli. 4. P. 3. L. 5.

Syntagmate 3. Erotema: *Utrum navigari possit in aëre?* sic concludit: Quod autem apud nos prope terram, aut in media aeris regione prope aut supra nubes, et universaliter intra sphæram aëris nostri fœculenti et crassi, non possit instituti similis navigatio, causa est, quia deest *materia illa ætherea*, qua navis constructa repleatur. (*Garnerinne* a' Berlini levegöben tett hajózásáról lásd ezen 22-dik Szakaszt tit. *Garnerin*.) Ugyan azon *Schottus Gáspáré* ama könyv-is melly illy titulussal jeleskedik: *Joco Seriorum Naturæ et artis*, sive *Magiæ naturalis Centuriæ tres*. Accessit (a pag. 307. *Athanasii Kircheri Diatribe de prodigiosis* crucibus ab ipso authore ad Gasparem Schottum missa) Ezen Könyvből p. o. pag. 31. Fortassis non alia arte quam per occultus meatus ac tubos e specu subterraneo ad ora usquæ statuæ ductos, loquebatur olim famosum illud caput, quod *Albertus Magnus* fabricasse dicitur. Exhibet P. Athanasius *Kiraherus* in celebri suo Musæo statuam B. M. Virginis Deiparæ, quæ locum lustrantibus, et aures ad os statuæ applicantibus varia responsa dat: non alio artificio, quam quod e spatio satis remoto occultus tubus ad os statuæ ducitur, cujus initio ipse Auctor, aut alius secreti conscius, os applicans submissa voce insusurrat, et quid quid insusurratum est, os statuæ in audientis aures eructat. Ita Schott. Centuria 1. Propos. 34. in Annotatione. *Idem* ibid Prop. 37. pag. 33. *Ut annulus in vitro saltet ad sonum tympani, aut*

instrumenti musici. Historio quidam Vene-
tus, teste Cardano, tale aliquando exhibuit
ludicrum Spectaculum: Vitrum exposuit in
theatro spectatoribus, in quod annulum immi-
sit: qui sua sponte, quoties id expeterent
Spectatores, aut vellet histrio, saltitabat. Hic
autem astus hac ratione peragebatur: Subti-
lis capillus mulieris, qui a procul stantibus
non poterat dignosci, annulo alligatus erat
ad unam extremitatem, ad alteram vero extre-
mitatem histrionis digito. Cum ergo saltan-
dum esset annulo, digitos historio motitabat;
quibus motis simul annulus alligatus moveba-
tur in vitro; procul stantibus capillum non
videntibus. Fucum insuper subtili commento
tegebat histrio. Hic annulus, aiebat, no sal-
tat, nisi tympanum pulsem meis digitis quam-
diu igitur pulsabat, annulus saltabat: cessan-
te pulsu cessabat saltatio. *Centur. 1. prop. 39*
p. 34. Ovum ut in aëre ascendat sponte.
Ovum evacuatum imple rore Majali, foramen-
que occlude. Impletum soli meridiano ac va-
lido expone in loco aprico. Elevabitur paula-
tim, et in aëre hærebit. — Si tabulæ in ca-
naliculum apertum excavatæ ad ovi capacita-
tem id applicueris, facilius ascendet. — Ne-
hány száz illy kérdéseket 's feleleteket végez-
vén *Schott* Gáspár, Kirchnernek a' tsudálatos
keresztekről írt könyvét adja elé. Azt a' köny-
vet 's a' tsudálatos kereszteket említtem a' 14-
dik Szakaszban. tit. SPINA. a pag. 325. A'
JOCO SERIORUM, és a' Natürliches Zau-
berbuch könyvekből hofszas tudósítás vagyom

a' *MS. Mkh.* 522, és 323-dik könyvében az úgy mondatott VIII. *MS.* Szakaszban in 4.

SCHOTTUS András. Nem egyszer említém ezen nagy tudományú Jesuita deákká tett, 's bölts Jelölésekkel fel-ékesített Fótziussát. Példa lehet a' végre tsak ezen 22-dik Szakaszban-is, titulo *György*. Mihály Trinitárius ötet illy szókkal magasztallya. Andreas *Schottus* Antverpiensis, societatis Jesu eximium decus, et, ut justus Lipsius ajebat, publico commodo natus; in Hispania Madriti, atque Compluti primum, post Toleti atque Salmanticæ, studio literarum, maxime Græcarum, claruit tandem in Cæsaraugustana Schola Græcam eruditionem et Rhetoricam gloriose docuit. Multa docte, dilucideque scripsit. Consule *Valerium* Andream, et Franciscum *Survertium* in ejus vita. Societati, ex voto pro patriæ salutæ emisso, traditus anno 1586. composuit vitas Jacobi *Laynez*, B. Francisci *Boirgiæ*, Alphonsi *Salmeronis*, et Bibliothecam *Hispanam* nomine Authoris Peregrini. Eidem magna ex parte debetur Collectio Scriptorum rerum Hispanicarum in *Hispania Illustrata*; quin et *Latina Photii Bibliotheca*, eruditis exposita Scholiis. Dialogos etiam de *Numis Veterum* Antonii Augustini, Gasparis Barrarii censuram Annianorum Scriptorum Latinas ipse fecit. Decem quoque famigerati Antonii Dialogis undecimum addidit de prisca religione ac diis gentium: Demum *Novi Testamenti Adagia* collegit: ac explicuit. — Amelly, *Valerius* Andrást és *Suwert* Ferentzet

itt említett Mihály Trinitarius pag. 233, azokról pag. 505 imégyen hozakodik elő: *Bibliotheca Germaniæ inferioris, seu Belgica*, aut de Belgis vita scriptisque claris. Authore. *Valerio Andrea*, viro sane egregio, variaque Litteratura excultissimo. Lovanii Juris Professore. Edit. 1623. item 1643. Opus elegans, modestum, et cum pietate ac prudentia criticum; *Idem* p. 505. *Bibliotheca Germaniæ infer.* sub inscriptione *Athenarum Belgicarum*, seu de viris doctrina illustribus authore Francisco *Schwertio*. Antverpiæ 1628. in fol. SCWERTIUS Antverpiæ natus est an. 1567, ante *Valerium* Andream. Írtak ezekeken kívül a' Német Alföldi Tudósokról, *Miræus* = le Mire Aubert: *Elogia illustrium Belgii Scriptorum*. Az Antverpiai Megyében Generális Vicárius méltóságot viselt. 1640-ben szólíttatott ki az életből: ditséretét megírva a' most említett *Válerius András*, az ő Belgica nevű Bibliothécájában. *Miræus* illy nevű könyveket írt a' többi között: *Vita Justii Lipsii: Origines Monasteriorum Benedictinorum: Carthusianorum, ordinum Equestrium, Carmelitanorum, Augustinianorum, et Canoniorum Regularium S. Augustini. Chronicon Ordinis Præmonstratenses, Cisterciensis, Benedictinum. De Collegiis Canoniorum: De Congregationibus Clericorum in communi viventium: Notitia Episcopatum Orbis.* — A' Német alföldi Írókról SANDER Antal-is, *De scriptoribus Flandriæ.* SANDER Antal e' képpen ditséri M. Trinitárius: Lit. B. pag.

505. Antonius Sander Lovanii Sacras Literas didicit, et Presbyter ordinatus Parochus Gandavensis fuit, et Canonicus Iprensis. Vir doctrina, et zelo Fidei præclarus, valdeque Sollicitus pro Conversione hæreticorum, maxime Anabaptistarum. Præter Bibliothecam alia etiam opera ligata et soluta oratione conscripsit 1. Flandria illustrata. 2. Elogia Cardinalium. 3. De Claris Antoniis, 4. Apologia Flandriæ. 5. De Gandavensibus fama claris. Obiit circa an. Ch. 1650. *Valerius* Andreas, qui ex ejus operibus non pauca delibavit, ejusdem elogium attexuit. (Ezeket *Schott* András Irásinak említése alkalmatosságával, kit az említett Belgioi Írók meg-ditsértek)

SALVIÁNUS Mafzfíliai Pap, írt Urunk 440-dike után az Isteni gondviselésről, és a Clericusok fösvenysége ellen. *Daude* S. I. Historiæ Universalis Tom. 2. pagina 894. *Salvianus* Presbyter Massiliensis, Patriam dicitur habuisse coloniam Agrippinam: claruit ab anno 440. Treviris diu vixit. Connubio junctus, suscepta filia, relicto natali solo, in Viennensi Provincia clero adjunctus est. Scripsit Libros septem de Providentia et Gubernatione Dei Epistolas novem ad Salonium Episcopum, et L. adversus avaritiam Clericorum.

Ím' egynehány igéji:

L. 4. de Gubern. Nem tsuda, ha mindennap nehezebb tsapásokat szenvedünk, kik mindennap rosszszabbbak vagyunk, Nihil itaque mirum est, si deteriora quotidie patimur, qui quotidie deteriores sumus. — Minora patimur,

quam meremur. *Ibid.* A' Száfszok nemzete vad, a' Frankóké hitetlen, a' Gepidáké embetelen, az Hunnusoké szemtelen. Gens Saxonum fera est, Francorum infidelis, Gepidarum inhumana, Hunnorum impudica.

L. 5. de Gubern. Nints az eretnekeknek jó hitek; még-is tellyes Isteni szeretetnek tartják az ő vallásokat. Mikép' fognak azért ítélet napján meg büntettetni; tsak az ítélő Bíró tudja. Quamvis non habeant rectam fidem, illi tamen hoc perfectam Dei æstimant charitatem. Qualiter pro hoc ipso falsæ opinionis errore in die iudicii puniendi sint, nullus potest scire, nisi Iudex.

Ibid. Ki az a' kit mások boldogsága ne kínozzon? — Meg-nem elégszik némelly ember maga boldogságával, hanem azt kívánja, hogy mások boldogtalanokká vállyanak. Illyen az írigység. — Cui non prosperitas aliena supplicium est? quis non bonum alterius malum suum credit? Cui ita sufficit felicitas sua, ut etiam alium velit esse felicem? Novum et inæstimabile nunc in plurimis malum est. Parum alicui est, si ipse sit felix, nisi alter fuerit infelix.

L. 6. de Gubern. Senki se bölts más valóságosan, hanem tsak a' ki igazán jó. Nemo vere sapiens, nisi qui vero bonus.

Ibid. Nequaquam uti meremur prosperis, quia non corrigimur adversis.

SKLENÁR, a' néhai Társaságnak nagy érdemű tagja, annak el-mulása után Posonban ékesen szóllásra tanított Mester volt, 's a'

Morvaiakról írt munkán kívűl, gyönyörű versel deákúl, a' Batthyáni fő Rendű nemzetfelméllyeit egészen a' Battyáni Cardinális Primásig magasztalva le írta illy titulust viselő könyvel, *Origo et Genealogia; illustris Batthyanianorum Stirpis a Georgio Sklenár Posonii* 1778. Battyáni Ferentzről pag. 45.

Quis mihi Pieriis nunc fontibus irriget ora?

Vena ut Francisco dignaque parque fluat B.

Ferentz, B. Boldisár fia volt: ez először Báró, azután Grófi méltóságra emeltetett. Erről a' Ferentzről *Stolee* György Lavanti Püspök, Levelei, edit. Vienn. 1758. szép ditsérettel emlékeznék. pag. 167. Georg. Stob. Epis. Lav. ad Franciscum Batthianum Baronem.

Litteræ me tuæ bifariam affecerunt; dolore quidem propter acceptam ab Hungaris perduellibus cladem; voluptate vero propter tuam in fide constantiam. Quamquam eo major fuit dolore voluptas, quo præstantior est fortuna virtus, cujus hac rerum tempestate signum tu præ cæteris evidentissimum subtulisti. Rara profecto virtus, potuisse transgredi et non esse transgressum, præsertim in medio nationis pravæ. — Quid igitur prohibet te rosam dicere inter Spinās pulcherrimam? Itaque tibi non tam condoleo de villis exustis, quamquam et hoc facio, quam gratulor, quod peritura potius amittere, quam fidem volueris. Opimam sane partem elegisti, qua aliquando et amissa recuperabis, et amissas meliora recipies. Væ autem perfidis, quorum Deus ultor

erit acerrimus. — — Rebellare rapere, vastare poterunt perduelles; regnare, possidere, frui non poterunt finis illorum interitus est. Et turca ipse, cujus nunc protectioni confidit Stephanus *Botskai*, rebellionis auctor, ita ipsum, ejusque sequaces proteget, sicut protectere solet ciconia ranas. Nostrates amissione Fürstenfeldii, vicinisque incendiis excitati, reprimendo hosti strenuam dant operam, cogunt militem, ceteraque patriæ defendendæ necessaria prospiciunt. Sed hæc omnia rectius, meliusque fient, ubi Princeps Ferdinandus Praga redierit, quem intra biduum adfore speramus. Tunc et illa, quæ defendendi tui causa postulasti, diligentissime curabo. *Palmaburgi* pridie Id. Junii 1605. — Botskainak Máriához Austria Fejedelméhez írt könyörgését, hogy igazítsa el a' békesség kötését, említém az Anyaszentegyh. Tört. 28 dik Könyvében §. 12. p. 18. 19. 4-dik Szakasz. Kolosváratt 1788.

SPALANZANI Lázár Abbate. Párisban a' Természetiéket illető dolgok Professora volt; az előtt pedig Reggióban és Modenában. Írt az étkek emésztetéről, a' békákról, a' denevérekről, és az Apennin hegyeken, 's mind a' két Siciliában végzett utazásiról. *Viaggi alle due Sicilie, e in alcune parti dell Apennini.* 1772. Ezen munkája Németre-is fordíttatott. Sok és vigyázásra méltó ezen munkáiban a' Geológiához, és Mineralológiához tartozandó Észre vétel. 1790-ben, életének 71 - dikében halt meg.

SYROPULUS Silvester, nem egygyesült Görög vallású. Minekutánna a' Florentziai Gyűlésben meg-lett Deák és Grög Egyházi Egygyességnek tulajdon nevét alája irta volna; de tettető színeskedéssel, Görög hazájába vilzsa térvén, meg-írá hazug és mérges tollal a' Florentziai gyűlésnek históriáját. Azt görög nyelből még hazugabban deákra fordította *Creygthon* Angl. eretnek ember, 's Hágában ki-nyomtatá 1660-ban. M. Trin. *Historiam Concilii Florentini* Syropulus sublesta fide, et acerbissimo in Latinos animo Græce exaravit, quam mendaciorem reddidit Robertus Creyghthonus Anglushæriticus, qui corruptissime eam in Latinum convertit, et plenis nequitia Notis amplius infectam edidit Græce ac Latine Hagæ Comit. an. 1660. — Az *Anyaszentegyház Történetinek* 3-dik Részében avagy Szakaszában le-írá a' Ferráriai és Florentzia közönséges gyűlést, melly 1438-dikban kezdődött 4-dik Eugenius, Albert, Paleolog. János Ts. idejében 24-dik könyv. a § 19. pag. 177.

SYLVESTER DE LA VAL. Frantzia Capucinis. Illy titulusokat viselő könyveket adott ki: *Justæ magnitudines Ecclesiæ Romanæ*, contra impietatem illorum, qui Papam vocant novum Antichristum. Pictavii an. 1611. *Contra errores Vignerii Ministri Plesiensis.* Parisiis 1608. Ez az Apostoli lelkű ember be adott méreggel öletett-meg az eretnekektől. 1616-dikban.

SUGERIUS, Sz. Diénesi Apátur, Abb. S. Dionysii írt Urunk 1137 - dik ezer száz harmintz hetedik után, mind 6 dik, mind 7 - dik Lajosnak Frantzia Királyoknak életekről: amaz *Crassus*, emez cognomine *Junior* volt. *Petav. Rationar. L. 8. c. 22. pag. 561.* — Mich. *Trinit.* Sugerlus in vita Ludovici 6 - ti Francorum Regis. S. Chrotildis Reginæ gloriosam dormitionem referens hæc dicit: Trigesimo die vocationis suæ secundum Apostolum inuncta a Sacerdotibus oleo Sancto, et sacri corporis et sanguinis Christi percepto viatico, in confessione S. Trinitatis corpus exiit: (Ex quo aliisque exemplis infertur: olim extremam Unctionem Viatico præmitti solitam) Cur autem mos ille mutatus sit circa ann. 1212, ita explicat *Mabillon*. Falsa hæc vulgo animos eo tempore invasit persuasio: non amplius, post susceptam semel infirmorum unctionem, licere uxoritas, si consaluissent, ad opus conjugale reverti. Quæ, prosequitur *Mabil.* Quæ superstitio ad alia erroris capita sensim prolapsa effecit, ut Unctioni Viaticum præmitteretur. Unde Unctio hæc, **EXTREMA** appellari coepit prope finem seculi 12 - mi, vel prope initium 13 - tii.

T.

TOMÁSI. MÁLTHAI NAGY MESTER.

1803. Mártz. elején. Mivelhogy RUSPOLI, kiről a' Mkház 21-dik Szakaszában emlékezett volt, elnem fogadta a' Máltai Nagy Mesterségre lett választatását, ő Szentsége *Tomásit* nevezte arra a' méltóságra. *Toskánai Királynak első Lajosnak*, *Tomási* ezt az ő neveztetését levél által jelentette-meg, 's a' jelentő levelet ő Felségének *Lapatelli* által adatta-bé, ki a' Máltai vitézek jószágira vígyázó Tiszt, (Kompthur, Commenthurer, Commendator) *Tomási* a' Florentziai földön Cortónában született 1731-dikben, életének 12-dik esztendejében Málthába szakadt az akkori nagy Mesterhez *Pintóhoz*, mint Page, avagy udvari inasotska. Üdövel tengeri hajós külömbféle méltóságokra magasztaltatott, 's végtére a' Máltai Rendnek egy Lineás hajójában fő Tiszti hivatalra állíttatott, melly hivatalban 40. esztendőt töltött-el 1784-ben *Leopold* Toskánai fő Hertzeg *Tamásit* nevezte az ő Ministerének Málthában. Az ő fő Mesteri méltóságára lett nevezetése után azonnal, *Bussy* Commendatort, ki néki a' neveztetés Brevéjét avagy Pápai Levelét bé-nyújtotta, tulajdon Lajdinyává, 's Commissáriussává tette, a' végre, hogy Málthát által vegye, 's az ő nevével abba magát bé helyheztesse. 21-dik Februariusban fel is készült Siciliai Messinában arra az által vételre *Bussy* Commissárius. Akkor-is

az Ánglusok kezében volt Málta, 's a' körülötte fekvő Neápolitanusoknak a' bé-járást csak úgy engedték-meg, hogy ki 's bé kevés számmal járkállyanak. *Bussy* a' Pápai Státusban régi Olasz familiából eredett.

TRAVÁNKORIAK Napkeleti Indiában. Minekutánna Xavérius a' *Paraváiakat*, esztendőnél tovább forogván nála, tanítván, keresztelvén, canacápolokat, avagy hypodiáconusokat, vagy Licentziátusokat rendelvén közikbe, jó karba állította volna ötet a' Travánkori *Macói* nép, könyörgő követek által magához hívta. Xaverium ad se baptismi causa per supplices nuncios ac litteras evocant. Elérkezett hozzájuk, 's helyről helyre gyalog, tarisznya nélkül járván, egy hónap alatt tíz ezer embernél többet édesített Christushoz. *Mafei*. L. 12. Hist. Indic. pag. 260. Ille profectus, eodem et institutionis et peregrinationis ordine (pedes et sine sacculo semper et pera) plus decem hominum millia vertente mense ad Christum adjunxit. — A' *Travánkori* mostani Kereszténységről lásd *Paulinus* Carmelita bővséges tudósítását a' Mkház 11-dik Szakaszában a' 144-dik levéltől fogva a' 146-dikig *Tomco* Marnavits. Illy nevű könyvet írt: *Regiæ Sanctitatis Illiricanæ Foecunditas* a Joan. *Tomco* Marnavitio Bosnensi edit. Romæ 1630. Könyvében ezek foglaltatnak a' Szent név alatt: Artemia Szűz Constantin Ts. Constantzia Szűz. Cyrilla. Ersébet Imre. Adorián, Irene, Iván, Licinia, Margit, Métróphanes, Plácidia, Qvirin,, Sabba István

Király. Triphónia. Sz. László. (Lásd Bollándust a' Szentek életéről.) *Tomco* a' bémutató levélben Barberin Cardinál ditséreti közt, közfönn azt-is, hogy Pázmán Pétert a Kárdinálisságra segítte. Vngaricæ Ecclesiæ præsidium, Hung. Eccl. summum Antistitem, Petrum Pazmanum, inter eminentissimos sacri Senatus Patres te agente imprimis veneratur Ungaria. — *Tomco* Marnavits Bósnyai Püspökké lett 1631-ben: 1632-dikben pedig Csornai Prépostá tétetett. *Vide Pray in Episcopis Bosnensibus. pag. 438.*

U. V.

VÁRI ÉS VÁROSI DÜLEDÉKIEK. A' Paraditsomi pufztulás után leg-szörnyeb' volt a' Vizözön által lett 's az egész földi világot düledékké változtató pufztulás. Abban mind ember, mind marha; kivévén a' Bárkában lévőket, el-veszett minden épületekkel egy'ütt.

1. PETRI. c. 3. v. 21. *In qua (arca Noe) pauci, idest octo animæ salvæ factæ sunt per aquam* 2: PETRI c. 3. v. 3 *Venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes. v. 4. Dicentes: ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. v. 5. Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, et terra, de aqua et per aquam consistens Dei verbo: v. 6. Per quæ ille tunc mnn-*

du aqua inundatus periit. Bábilon tornya és városa építőji mi nyomorgó düledikieké váltak, láthatni a' *Régi Jeles Épületekről* írt 3-dik könyvben, a' hol Bábilon tornya, és a' 4-dikben, a' hol Bábilon és Ninive romlott állapotjáról hosszvas tudósítás adatik. Ugyan azon *Régi Jeles Épületekről* írt munkának 5-dik könyve az *Egyiptusi*; tsudálatos hegytornyokról, sugaras magas írott ofzlopiról, templomiról 's más épületiről 's azoknak düledékeiről bővségesen tudósítt. — A' 7-dik könyvben a' *Jerúsálemi* Templom méltósága és pusztulása adatik elé: mellyről az Anyaszentegyház Történeteiről ír 1. Szakasz, 2-dik könyve is hosszvasan emlékezik a pag. 57. A' *Rhódusi* temérdek ofzlop, a' bálványozó, Trója, Athenæ, Cárthágo mind ki-vesztek.

Quid Pandioniae nunc sunt nis; nomen
Athenæ?

Deme Poetarum nomina, Troja quid est?

Hoscius.

Schiras, úgymond a' Mkház 2-dik Szakaszában, a' 77-dik könyvben *Niebuhr* p. 396. Persiai kerített város: ahoz közel fekszik *Persepolis*, régi roppant épületű helység; de már merő düledék. Álló magányos maradék ofzlopjait, 's más nyomdokjait, felibe még meg-maradt írott falait rajzolattyaival szemelejbe állíttya *Niebuhr*. Az Egyiptusi *Thebe* város romladékit lásd Mkház 3-dik Szakasz, 86-dik könyv. p. 122. *Pocog* szerént: *Balbek* vagy Heliópolis maradványit ugyan azon szerént Mkh. 3-dik Szak. 148-dik könyv. p. 358.

* Mi volt, mire változott *Mexico* le-írá *Solis*; a' mint a' Mkház első Szakaszfa az 5-dik könyvben mutattya pag. 50. A' *Perui* régi nevezetes épületek' most-is tsudálatos maradványit méltó szemlélni a' Mkház 7-dik Szakaszában tit. P. *Payer Farkas* pag. 28. 29. 's a' t. *Bolgári* városának álmétkodató maradványit mutogattya *Lepechin* irván *Volga* mellyéki utazásiról. Mkház 87-dik könyv. pag. 141. 3-dik Szakasz. Mi tsudálatosak voltak *Zsigmond Ts. Király Budai* épületei, lásd Mkház 9-dik Szak. tit. *Vindeck* pag. 298. Mire változtak, a' Fehérvári, Esztergomi 's egyéb Morzági roppant Várakkal 's Városok-együtt? foházkodva szemlélljük. A' Tatár, és Török járáskor igen sok szép Magyar városok és Templomok el-pusztultak. Szomorú szívvel vetünk szemet nemelleyek maradekaira most-is. *Szepes* Vármegyének néhai roppant hegyen fekvő várát, vagy a' *Carp*, vagy a' *Gepida* nevű nemzet építette. A' Tatárjáráskor, mikor hamarjában a' Folyamatkő nevű hegyek közé Léton falván túl kellett 1242-ben futamodni előttök, épségben maradt, olly erős volt! Midőn Robert Károly Trentséni Maté támadásakor a' veszedelem előtt szaladásra venne a' dolgot, *Szepes* vára volt a' folyamat helye 1312-dikben. *Giskra* ugyan azt el-fog-

* PÁLMIRA Városok felséges maradványit lásd *Görög és Kerekes* Syriát illető Mappáján. Ugyan ottan Amon, Moáb 's más el-pusztult tartományokat.

lalta,

lalta, de ötöt Hunyadi János onnét ki-verte. A' Szepesi Grófokról a' Zápolyiakra jutott; 's Zápolya János Király abban született. Azokról a' Fiscusra, ettől a' Thurzo familiára, emettől Báthori Andrássra, utób' a' Csáki Grófokra jutott 1613-ban midőn Thurzo Kristóf, kit Pázmán Péter térített a' Cáhólikus hitre, Xylandernek (Holtzmannak) Szepes várallyai Prédikátornak kezében ki eskünne a' Káhólikus vallásból, és a' Luteránusságot vállalná fel ismét Szepes Várban, a' reá következő vendégségkor Mártz 2-dik napján, 28. öreg ágyu harsogott Szepes Vár falairól. Ezen Várt Rákóczi 1703-ban el-foglalta; Rákóczit Hartensleben ábból ki-verte. Most, 1803-ban, minden fedél nélkül tsak a' pusztá palotái, falai, 's némélly tsonka tornyai szemléltetnek. A' düledékek sorsára jutott. Senki se lakja a' vad madarakon 's dénevéreken kívül. — A' most említett Letonfalva 's Schávnik táji erdős-kősziklás hegyek közé égítettett *Folyamatvár* 1543-dikban többől el-rontatott. — *Sárosvár* az előtt nevezetes volt: első Lajosnak testvére István Sárosi Hertzek, Dux nevet viselt; ott volt ideig 2-dik *Bela* Király udvarhelye, ott lakott. Most már pusztá régen el-hagyatott. *Sárospatak* Vára-is a' düledékek közé számlálándó. *Munkátsvára* még most-is elég erős épségű; azt 1340-ben első Károly idejében Keriátovics, Munkátsi vezér építette: ellenben *Zemlénvár* Bodrog mellett, *Abaujvár* Abamunkája Hernád mellett el-enyésztek, híreket a' rólok neveztetett Várme-

gyék fentartják. *Szalántz Vár* hegyen villogott, most már dűledék. Méltóságosan pompás Vár volt a' *Diosgyörivár* Miskoltz mellett, azt Mária első Lajos leánya építette. Jártam egynehány falain; de pufzta már, és omladékos. *Huszt vára* a' magas *kősziklán* Marmarosban a' sok Schvendi, Básta, Botskai, Rakóczi zengetései után-is, derék még. Ellenben *Zaaradban Világos Vár*, a' porban hever. Az olly magas *kősziklán* állott, hogy tiszta üdőben rólla Budát meg-lehetett látni. Ott volt fogva, és onnét szabadúlt-ki Szakáttsa segítségével *Szilágyi Mihály*, Mátyás K. rokonya. Erős pompás most-is a' régi *Posonvár-is*; ellenben Stompfa mellett a' *Másti* dűledék. *Rudus Mastense*, Vár volt-é vagy Város? Romai, Kvád, Avar munka volt-é? bizonytalan. Elég az hogy *Rudus Temesvár*, *Péter Várad*, *Eszék*, hatalmas Várak; de sok üdő költség, fáradság kellett, míg a' porból helyre álltattak. Hontban *Sityna Vára* a' magas hegyen merő dűledékeket mutogat: merő omladék Szolnokban a' magas *kősziklán* a' *Szilágy Csehivár-is*. Ugyan azon Vármegyében *Hadad Vár* közelitt a' romláshoz; de még lakják. Komárom N. Győr, Kismarton, Titel, Siklós. Leopoldvár 's a' t. hajdani neveket híreket oltalmazták most-is. Ezekről 's egyéb M. Országi Vári 's Városi Ó és Új épületekről, mind dűledékekről, Deákul, Magyarúl, Németül sok jó Tudósítottok könyvei vannak ki-nyomtatva.

VADÁSZOK a' Mkházban. A' Vadré-
tzeK vadászáról *Eder.* 3. Szak. 91-dik k. p.
192. A' szarvas vadászat. p. 193. a' halászás
módjáról p. 197. *Kook* vadászása a' jég hátán.
3. Szak. 190. K. pag. 459. *Medvevadászás.*
Steller szerént. 1. Szakasz. p. 74. *Elefant* va-
dász. Mkh. 5 dik Szak. titulo *Vaillant* p. 239.
Szij vetéssel való vadászat *Dobritzh.* szerént
Mk. 15. Szak. p. 60.

VESZPRÉMIEK. 1803-ban. Veszprém
Városán által utazván, úgymond a' Magyar
Kurirnak Balaton Füredi Tudosítottja: tulaj-
don szemeimmel láttam azon romlást, a' mel-
lyet ott Pünköst havának 7-dik napján, négy
és öt órakor délután történt felhő szakadás
okozott. Tudniillik azon város napnyugoti
oldalán átfolyó nem folyó víz; mert azt a'
névet nem érdemli, hanem patak a' körül be-
lől fekvő hegyek közt történt felhőszakadás-
ból történt özőn víz miatt fel-duzzadván, min-
dent a' mit elől utól talált el-rontott: a' há-
zaknak oldalait kereftül furta, a' kéménye-
ket le-döntötte, a' kő épületeket-is helyekből
ki-mozdította, a' házokat 's istállókat bé-töl-
tötte, az azokban talált embereket, barmo-
kat meg-fojtotta, a' szegény lakosoknak va-
gyonyaikat el-ragadta, 's kolduló botra jut-
tatta. Egy szóval, annyi kárt okozott egy
két óra alatt, hogy sok esztendőkig sem le-
het azokat vissza szerezni. — Azok, a' kik
a' víz áradását jókor észre vették, házaikból
ki-futván, a' magasab' helyekre vonták ma-
gokat; azok pedig, a' kiket a' hirtelen jöt-

árvíz házaikba szorított, abból a' hejjazatokon huzattak - ki fél holtan: barom sok; ember pedig hétnél vagy nyoltznál töb' el-nem veszett: hanem a' víz által okozott kár igen nagy, és vízfzfa szerezhetetlen. — Nem tsak *Veszprémben*, hanem töb' körül belül fekvő helységekben-is sok pufztíttást tett ez a' víz-özön. *)

VÁTZI Süket Némák. 1803-diknak 30-dik Juniussában. Vátz Városában a' Süket Némák kegyes Királyi Nevelő Háza a' számosan öszve gyült Halgatók előtt egynehány nevendéknek szép elemenetelét az értelmes szólásban, gyors írásban, a' Keresztény valláshoz tartozandó tudományban nyilvánágoson ki-mutatta. Németül, Magyarul, mindenek tsudálkozására helyesen szóllottak, írtak. Közülök ketten a' könyvnyomtató mesterséghez állíttatott: kettő a' szabó, kettő a' tsizmadia, egy az efztergálos munka tanulásra. — Den anfang machte ein Taubstummer, welcher folgende anrede an die Zuseher hielt, und sie nicht minder mit vernehmlichen Worten aussprach, als sie ein anderer mit bewunderungswürdiger Fertigkeit und gefälligen Schriftzügen auf die Tafel Schrieb: „Hohe und wohlgeneigte Gönner: Was gab Euch Anlass um uns

*) BUDÁN 9-dik Juliusb. a' Budakeszi felhőszakadás a' Rátz városiaknál öt aprób házat egészfzen le-döntött, mintegy 20. más házat igen meg-sértett. Az ár vízből a' város felett 's alatt eredett kár mint egy 60. ezer forintokra betsültetik.

zu besuchen? Nicht wahr, die Sehnsucht über unsern Fortgang in unserer Bildung? etc. Presburger Zeitung. p. 580.

TOLDALÉK a' Mkház 22-dik Szakaszához, a' FRANTZIA ÉS ÁNGLUS KÖZT 1803-ban TÁMADOTT HÁBORURÓL. — Titulo *Louisiana* ezen háborúnak okairól, és mind a' két félnek követtyeiről, adatott már tudósíttás; valamint titulo *Holmi*, az Ánglus Királynak Hännoverába igazított parantsolattyáról-is. Folytassuk a' mit el-kezdettünk. Az Ánglus országló szék el-kezdvén a' hadakozást, fogdozá a' Frantzia hajókat; a' Frantzia országló szék pedig a' Frantzia országföldjén található minden Ánglus tiszttviselőket hadi foglyokká tett: a' Párisban lévő Amerikai követtel *Monroével* meg-alkudván, *Lousiánát* hufz millio thallérokért az Ángliai Republicának engedte; így ebben jó barát-ra-is szert tett, ki külömben, gyanítható képpen, az Ánglusokkal lépett volna szövetségre 's ezek társaságában a' Frantz Republicának nem keveset árthatott volna. — Május 30-dikán a' Frantzia Senátusnak, Törvénytevőknek, Tribunátusnak mind azok a' tagjai, kik valaha katonának voltak, nagy vendégséget tartottak egygyütt: az öreg Generális *Kellerman* kommandérozta a' borivás el-köszönését. Ittak 1. a' Bespublicáért, 2. a' nagy Bonapartéért. — azon vitézért, a' ki a' kötést meg-szegő Nép földjére (Ángliába Hyberníába) leg-előb ki-lépik. Jelen volt Gen. *Duroc-is*, 's a' vendég társaság kérésére, magára vállolta, hogy

az első konsult Bonapártét bizonyossá fogja tenni a' vendégek tisztelete, és szeretete felől. — Junius elején egynehány ezer hajók készíttettek a' végre, hogy mentől hamarab ki-szállíttassanak azokon a' Frantzia seregek Anglia partyaira. Az említett vendégek *Durocra* bizott irással, ill szókkal könyörögtek *Bonaparténak*: kérünk! végy-fel bennünket is arra a' hájóra, a' melly tégedet, és véled egy'ütt a' Frantzia nép boszullását Angliába által vífzi. Készülő félben voltak Mongolfier találmánnya rendi szerént való levegő égi hajók-is a' Fr. Fegyvereseknek Angliába által szállítására. Harnádiát tartott már akkor a' Fr. Respublica Anglia ellen készfszen; úgymint a' Cánálisban; Hollándiában; Hannovera táján; az Olasz Respublicában; Portugáliá felé's a' t. *Hannoverából* 5. Juniusban az hirdettetett: hogy a' városhoz közelgető Frantzia kegyes Generális *Mortier*, illy parantsolatot küldött-bé: A' Hannoverai választó Fejedelemség Politziai városi hatalma és igazgattatása a' Frantzia Generálisnak keze alá esik. Az Angliai Királynak minden magányos vagyonya adassék a' Fr. Generális rendelkezése alá: minden nyilvános kaszszák és jövedelmek a' Frantzia országló székhez fognak tartozandók lenni. Az Angliai Királyi tizimerek vetessenek-le mindenütt. A' Frantzia ármádia Elbe vizének bal partyán el-foglal minden *Hannoverai* Tartományokat. A' *Hannoverai* ármádia szabadon el-mehet, minden regement-beli vagyonnyával egy'ütt Elbe job partyára,

Lavenburg Tartományára, melybe a' Frantzia ármádia be-nem fog rakodni; de a' Frantziák ellen ne hadakozzon. A' Frantzia ármádia ezen háborúban a' *Hánnoveriáktól* tartassék-el eledellel és ruházattal. Elbe bal partján minden vároh, úgymint Hameln, Nienburg 's a' t. az ő ágyuikkal 's jólzágaikkal együtt adassanak által a' Fr. erőhatalomnak. Egyébaránt a' Frantziák minden Hannoverai ember különös vagyonnyát respectálni fogják senki-sem is fog háborgattatni az ő magányos dolgaiban 8-dik Junius határoztatott-meg a' városba való bé költözésekre. *) Ezen lépések előtt a' hofzfszas tanátskozás után a' Londoni követhoz *Withvorthoz* így írt a' Fr. Minister. „Utollyára még egyszer meg újjíttya az aláb írt ezen javaslást: hogy *Máltha* a' kezes hatalmasságok közöl valamellyiknek adattassék által. A' mi meg lévén, a' Frantzia országló szék-is kész lészzen az Amiensi kötéssel függésben nem lévő tárgyak felett további alkudozásba botsátkozni. Külömben ha a' Britániai országló szék a' hadakozásra jelt adand; ezen esetben nem lészzen a' Fr. országló széknek egyéb hátra hanem hogy magát ügyenek igaz voltára, 's a' seregek Istene segedelmére bízza. *Tallegrand Fr. Minister.* Az a' Király tulajdon ügyét e' képpen nyilatkoztatta-ki a' többi közt. — A' Frantzia országló szék az Anglus kereskedést a' háboru után még na-

*) HANNOVÉRA el-foglalásáról lásd ezen 22-dik Szakaszban, titulo: *Német Országaiak.*

gyobb keménységgel akadályoztatta: — bizonyos számú személyeket küldött-el, hogy mint hereskedésre ügyelő biztosok vagy konsulok a' mi nevezetesebb tengeri városainkban lakjanak méltán gyanakodhattunk, hogy ezen biztosok küldetésének valóságos tüzelya tellyességgel nem a' kereskedést tárgyázná; ezen biztosok között némellyek a' kotona rendből valók voltak, kikre a' partyaink mellett lévő öblök és kikötő helyeink mélysége ki-tanulása és helyeink le-rajzolása volt bizva. — Hollandiában a' Bätavus országló szék akarattya, és három forma szerént való kötések értelme ellen meg-maradtak a' Frantzia seregek. Helvetziának földje *békesség idején* foglaltatott-el: a' függetlensége a' Lunevillei kötés ellen meg-sértetett: — Piemont, Párma, és Piacencza Fr. országhoz foglaltattak, a' nélkül, hogy a' Szárdiniai Király eránt valami gondoskodás lett volna; holott ő a' maga birtokának nagyob' részétől meg-fosztatván, az Orosz Tsászárral tett kötésben forma szerént meg-ígérte a' Fr. országló szék, hogy gond fog ezen Királyi ház szükségeire lenni. — Ő Británniai Felsőge sok versben ki-nyilatkoztat a' maga kéfzségét az Amienszi kötésnek *) a' *Máltai* sziget eránt való bé töltésére. Mihelest meg-értette, hogy az Orosz Tsászár közben járása alatt *Nagy Mester* választatott, s ezt a' Rendnek Petersburgban özfze gyüleke-

*) MELLYRŐL lásd Mkház 19-dik Szakasz. pag. 60. titulo *Amiensben*.

zett tagjai-is meg-ismérték volna, projectálta ő Felsege a' Frantzia országló széknek, hogy ezen választást ő-is hagyná helybe, nem tsak, hanem midőn Augustus hónapban azt kívánta volna a' Frantzia országló szék ő Br. Felségétől, hogy *Málta* szigetére engedne Nápolyi katonaságot ki-szállani, ő Felsege erre-is reá állott, és rendelést adott-ki, hogy a' Nápolyi katonaságnak a' szigetre való ki-szállás engedődjön-meg. — A' kötés 10-dik tzikelye azt kívánta, hogy a' sziget függetlensége bizattasson a' nagy Británia, Frantzia, Orosz, 's Spanyol országok, és Pruszsia kezességei alá. A' Német Császár nem állott rá különben a' sziget függetlenségéért való kezességre, hanem ha a' több meg-nevezett hatalmasságok is fel-vállalnák azt; az Orosz Tsászár pedig nem akart különben rá állani, hanem ha a' Rendnek úgy nevezett *Máltai ága* el-törlődne. Több' az, hogy az a' fundamentomos principium, a' mellytől az Amiensi kötés tzikelye egyéb részeinek bé töltése függött volna, a' Máltai Rend Constitutziójának a' kötés meg-készülésétől fogva történt változásai által egészen *semmivé tétetődött vala*. A' szigetet a' kötés szerént a' Jerusálemi Sz. János Rendjének tartozott volna vissza adni ő Brit. Felsege. Meg-vala határozva, hogy a' Rendet a' kötés meg-készülésekor fenn álló ágak avagy Nyelvek tennék. Az Aragóniai, és Kasztíliai Ágak a' Rendtől azolta Spanyol ország által el-választattak: az Olasz Ágnak egy része Piemontnak és Pármának Frantzia országhoz

lett foglaltatások által el-töröltetett: minden tekéntetek azt mutatták, hogy a' Baváriai Ág jószágait a' mostani Baváriai Fejedelem elfoglallya, 's hogy az Orosz udvar-is a' maga jószágaival egyesíteni fogná a' Rend Orosz *Ágának* jószágait. Illyen környüállások között lehetetlen úgy nézni a' Jerusalemi Szent János rendjét, mint azt, a' mellynek az Amiens-i kötés szerént, a' szigetnek vizsgálja kellenék adódni. Látni való egyszersmind, hogy az ő fenn állására, 's a' sziget függetlenségére kívántató fundus, ha egészen nem-is, leg-aláb nagy részént le-tartóztatódott. — Tagadhatatlan, hogy a' Mádríti udvar el-vonta a' Rend jövedelméből a' két Spanyol Ágak jövedelmét, hogy a' Piemontnak, Pármának, és Piacentziának Fr. országhoz tsatoltatások által az Olasz Ág jövedelmének nagy része el-töröltetett: hogy a' Baváriai választó Fejedelem a' Fr. országló székek izgatására a' Baváriai Ágnak jövedelmét le-tartóztatta, 's hogy a' Frantzia országló székek nem csak helybe hagyta, hanem gerjesztette-is azt a' gondolatot, hogy az Orosz Ág a' Rendnek töb' részétől elszakasztódjon. Ha tehát a' Máltai Rend fundamentomos alkotmányának illyen változására, a' Frantzia és Spanyol Országló székeknek magok viseleteik alkalmatosságot szolgáltatnak, 's illy módon az ő függetlenségére 's fennállására kívántató eszközöket semmivé tették; ezen országló székeknek, 's nem ő Británniai Felségének kell tulajdonítani azt, hogy az Amiens-i kötés 10-dik tizikelye bé nem tellye-

síthetik. Továbbá az Amiens-i kötés részei egymással függ és benn vannak, és egy - mástól azokat nem lehet el - választani. Ő Britániai Felsége meg - egygyezett ugyan abban, hogy a' Sz János Rendjének Málta szigetét visszafiztassa; olyan feltétel alatt, ha neutrális és független marad, de más fontos dolog-is indította ő Britániai Felségét a' visszafiztásra a' kötéskor. t. i. hogy a' 8-dik és 9-dik cikkelyek szerént a' Frantzia országgló szék a' *Török Birodalom*nak épségben való maradásában, az *Jóniai* szigetek függetlenségében egy'et fog érteni. Azomban úgy mutatta-ki magát a' dolog azolta, hogy a' Frantz országgló szék ellenséges szándékkal volna ezen két tárgyakra nézve; 's hogy a' *Török Birodalom fel-darabol-tatását* illető gondolat éppen ő tőle származott volna. Hogy ez így van, nem lehet rajta kételkedni az egész világ előtt ki-hirdetett ez az Oberster *Sebastiáni* levelének hivatal szerént való módon tett közönségessé tévődése után; 's ezen tisztnak Egyiptomban, Syriában és az Jóniai szigeteken ki - mutatott maga viselete által; valamint szintén az első Consulnak L. Withworthoz intézett tulajdon szavai által. — Ő Brit. Felsége meg - győződött a' felől, hogy a' Frantz Országgló szék a' kötésnek meg - készülésétől fogva ki - mutatott maga viselete által, és annak a' dolognak fontossága, a' melly ezen kötésnek egy részét teszi, just adnak ő Brit. Felségének arra, hogy Málta szigetét kezéből ki-ne bocsássa. — Azon méltatlanságok-is szívére hatottak ő Brit. Felségének, a' mellyekkel a' Frantzia országgló

szék illetve ő Felsége Koronáját, és a' Britániai nemzetet. Az Oberster *Sebastiáni* tudósítása olyan vádolásokat foglal magában ő Brit. Felsége országló széke ellen, 's az Egyiptomban volt Ánglos tisztek és reregek ellen, a' mellyeknek leg-kisseb' fundamentumok sintsen. Azokat a' tudósításokat pedig a' Fr. országló szék hivatalbélieknek mutatta, a' közönség elejbe botsátván azokat. Azt más új méltatlanság érte, midőn az első Consul így fejezte-ki magát: Nagy Británia egyedül ki-nem köthet Fr. országnak hatalma ellen. — Ez az erősítés illetlen, 's töb' háborúk, nevezetesen pedig az utolsó által egészfzen meg-tzáfoltatott. Egy ilyen erősítés, ilyen hivatal szerént való módon ki hirdetve, egyébnek tellyességgel nem tartathatik, hanem egy valóságos meghívásnak, a' melly által az a' Király és hatalmas nép, a' kiknek mind erejek, mind akaratyok van a' magok ditsőségeknék és betsületeknék védelmezésére, ingereltetnek. — A' Frantzia követ egy motskos illetlen írást hirdetett-ki a' Hamburgi újságban ő Britanniai Felsége ellen. — A' Frantzia országló szék nem egy versben kívánta ő Felségétől, hogy a' Hospitálitás (a' Jövevények bé-fogadása) törvényt rontaná-meg ő Felsége azon személlyek eránt, kik az ő Felsége Státusaiban menedék helyet kerestek, és semmi ellenek való panaszra alkalmatosságot nem szolgáltatnak 's a' többi. — Ő Brit. Felsége semmi nyereségre 's nevedezésre nem tzelez; hanem egyedül tsak az az érzékenység, a' mellyel Ko-

ronájához és népe boldogságához viseltetni tartozik, a' mi arra a' buzgó kívánságra birta ő Felségét, kogy egy Systemának további előmenetelét, a' melly, ha gát nem tétetik elejbe, az egész pallérozott világnak veszedelmes lehet, meg-akadályoztathassa. — Lord *Pelham* is a' Londoni Párlámentom fel-házában szölván a' háború okáról, emlegette *Sebastiánt*, mondván: Ezen személlynek tudosíttása bizonyos tzelőyzásokat, és projectumokat nyilatkoztatott ki Frantzia ország részéről, a' mellyek a' Britániai boldogságának igen nagy rövidségére lehettek volna. Ekkor történt az ősztán, hogy ő Britániai Felsége Málta szigetének meg-tartását, Bonaparténak Egyimtom és Syria ellen lenni látszó nagyra vágyó projectumái ellen leg-jobb præservatívának lenni gondolta. — *Wirthwortal* tartott hofszízas beszédében Egyiptom el-nyerésére tartó vágyódását *Bonaparte* illy szókkal mutatta ki (még a' háború előtt) Egyiptomot könnyen hatalmam alá hajthattam volna, tsak 25. ezer embert küldöttem volna Abukirhoz, a' kik az Alexandriában lévő 4000. Ánglusoktól az egész országot könnyen el-vehették volna; de nem akartam a' hadakozás kezdőjének láttatni, annyival is inkább, hogy Egyiptom, előb vagy későbre, vagy a' Török Birodalomnak önnön fölfordulása, vagy pedig valami véle leendő egyezés sizerént Frantzia országra fog szállani. — A' Török nagy vezér már Május közepén készen állott sok hajókkal, emberekkel az Egyiptomi útra, és az Ánglus és Frantzia közt

való háborúkor a' neutralitás védelmezésére ; a' mellynek szoros meg tartására magát a' Porta meg-másolhatatlanúl el-tekéllette. (lásd titulo *Brune* ezen Mkház 22-dik Szakasf.) különösen az Egyiptomi partok védelme bízott a' vezérre. — Már akkora Lord *Drumond* Anglus új követ Konstantzinápolyba meg-érkezett; de tulajdon házainak ki-tsinosíttásáig az Orosz követhoz szállott-bé. Folyt már az Anglus és Frantzia közt a' háború, midőn Junius 20 napja táján Bétsig el-érkeztek a' *Máltai* Rendnek ama két Commendátorai *Radzlenzki*, és *Montolaire* urak, a' kik a' Máltai új mesternek *Thomási* úrnak, az *Orosz* Tsászfártól ajándékoztatott új tzimmerekkkel Szi-tiziliai felé utaztak, a' hol a' nagy Mester a' Máltai dolgok ki-menetelét várván, lakó helyet választott magának. — *Tomásiról* lásd ezen 22-dik Szak. tit. *Tomási*.

Az első Consultól illyen kerülő Írás bocsátatott a' Frantzia országi minden Kárdinalisokhoz, Érsekekhez, és Püspökökhöz: Uram! A' jelenvaló háborúnak indíttó okai tudva vannak egész Európa előtt. Az Anglus Királynak az ő fogadásához való hűség telensége : a' ki az által, hogy Málta szigetét a' Sz. János Jerusálemi Rendjének vízfő adni nem akarta, a' kötéseknék szentségeket meg-rontotta, 's a' ki a' mi kereskedő hajóinkat, minekelőtte háborút hirdetett volna, meg-támadta, és a' magunk védelmezésének szükséges volta kényszerítenek bennünket a' fegyver fogásra. Én hát azt akartam néktek ezen levél által

tudtotoakra adni, hogy a' volna kívánságom, hogy rendellyetek könyörgéseket azért, hogy az egek próbatételeinket szentellyék-meg. Az a' készség, mellyel a' Státus izolgálattyára tzélozó buzgóságtokat előttem meg-bizonyítótatok, most-is bizonyossá tesz engem a' felől, hogy kívánságomnak örömmel eleget fogtok tenni. Költ St. Clouban. Prairial 18-dikán 11. *Bonaparte*. Maga *Bonaparte* fel-készült a' Brüsfszel felé vezető útnak Junius közepén a' külső, a' belső és a' tengeri Ministerekkel egy'ütt; 's oda előre el-küldötte az ő test őrző Lovas serogének nagy részét: *Jourdán Generálist* meg-ajándékozta Piemontban a' tíz millio Livrákat érő Rivarai Uradalommal. *Murat* akkoriban az Olasz Országai Frantziákra nézve illy hangal írt: Az Olasz országai Frantzia sereg fő vezére rendeli: 1. Livorno olyan állapotban lenni tartassék, mint a' melly város meg-van szállva. 2. *Olivier* Generális olyan katonai tellyes hatalommal ruháztatik-fel ezen városban, mint a' millyennel az ellenségtől meg-fzállva lévő városokban szokott birni a' Commendáns. *Murat*nak ezen parantsolattya már Május végén adatott; a' mikoron már t. i. Livorno ki-kötő szája előtt néhány Ánglus Fregátok állottak, és a' ki 's be menés uttyát egészfzen el-zárták; Elba szigetét pedig körül vették, hogy oda se mehessen senki se bé se ki; akkor a' Nápoly és Sicilia között lévő szoros tengeren hasonlóképpen el-állották az Ánglus hadi hajók az utat; hogy azok a' Frantzia hadi seregek, a' mellyek a' Nápolyi par-

tok felé nyomúlnak, módot ne találhassanak a' Siciliába való által evezésre. Másutt az Anglusok a' Swed, Amerikai, Bremai, és Portugállus hajókat fogdosták. A' Parlamentban nehányok az Angl. Ministerek ellen panaszosan ki-keltek; de mások így szólottak: p. o. Oberster *Bástárd*: olyan reménységgel vagyok, hogy nem fogjuk a' hadat oltalmazótag, az az, magunk vérszedelmével folytatni; hanem magunk fogunk rá menni az ellenségre. *Hobbouse*: A' hadakozás ki-van hirdetve, nints egyéb hátra, hanem hogy bátorsággal verekedjünk. *William Joung*: A' mi *Máltát* illeti, azt nem tehettyük a' Frantziákkal való alküdozás' tárgyává. *Bonaparte* egy nagy tálentomú, és a' nagy próba tételekre kész és alkalmas ember. Vigyázzunk rá, hogy mit tsinál, 's azomban védelmezzük hazánkat. Hogy könnyen a' nem mély vizek felől-is meg-szálhassák Angliát a' Frantziák, *Chaptal* a' Fr. belső dolgokra ügyellő Minster mindenik Departmánnt Prefektussához írván, lapos fenekű hajók tsináltására ösztönözte őket. Egy első rangu lapos hajótok, úgymond *Chaptal*: 30. ezer, egy közép szerű 20. ezer, — 's egy kisdéd szerű 6. ezer livrákba fog kerülni. Az ilyen lapos hajókat el-birja két lábni mélységű víz. Alig van egy olyan városunk, a' mellytől egy illy hajónak ki-állítása ki-nem telne. Az első nagyságú Linea hajótól fogva a' leg-kisseb' szállító lapos hajóig minden né-műeket hálaadatossággal el-fog az országgló székek minden Departmánoktól és városoktól fogadni.

Ezeknek

Ezeknek neveiket fogják a' tölök állíttandó hajók viselni. Ha minden Depártmánaink és városaink két kézzel a' dologhoz nyúlnek, nem soká törvényeket fog diktálni fegyveres népünk az Ángliai országló székeknek. — *Chaptal*. Noha pedig így volt az állapot, azomban a' békesség állításán dolgozott az Orosz és a' Pruszsus udvar közben járása; olly fel-tétellel: hogy az Orosz birja Melitát örököszen, Ánglia Lampedusát, 's annak adassék ismét vizsza Hannovera. Ugyan-is a' békesség helyre állítása végett sűrű levelezés jött ment Párisból Londonba és viszontag, az Orosz udvar követtyei között, Junius közepén. Arról Bonaparte a' Nápolyi udvart bizonyossá tette, hogy a' Neutrálitássát helyben hadja; az Ánglusok pedig azzal fenyegették, hogy Siciliát meg-szállják, mihent a' Frantziak valamelly Nápolyi Tartományba rohannak. Sem ezekkel sem amazokkal nem gondolván az Algíri rabló hajók, Junius havában, az Ankónai tengeren garázdálkodván, néhány Nápolyhoz, 's R. Pápához tartozandó hajókat el-fogtak. Az el-fogott hajók száma 13-ra ment, melyeken kilentzven ember jutott rab szolgaságra. Az első Konsulnak, udvarának, Brüsseli utazásának minémű volt az említett Junius közepén a' láttattya? Brüssel Jun. 21-dikén: Az első Konsulnak ide, Brüsselbe való utazásaiban ezek a' késérői: Három Ministerek, *Talleyrand*, *Chaptal*, *Decré* tengeri Minister, Gen. *Düroc*, a' Thuillieri, mostani konsuli palota fő Tisztje: *Moncey* Gen. a' Testörzök Inspe-

ctora: a' Testörzök Generálissai, *Soult*, *Bessieres*, *Avaust*, *Songis*: az első konsul Adjutánsai *Gen. Caffarelli*, *Lauriston*, *Lema-rois*, *Rapp*, *Savari*, *Caulincour*, *Le Brun*, *Boharnois* az első Consulné fia a' test örző Lovas Vadászok Commendánsa: Státus Tanátsos *Cretet*, a' hídakra, utakra, és kanálisokra való ügyelő. 24-dik Juniushan már útnak indult az első Consul. Látására Brüsszelbe csak Belga születésű ember leg aláb hét ezer jelent-meg már előre. Egy osztagya a' Mamelukokból álló test örző seregnek Ostendében szállott-meg. A' Brüsszelben találkozó Ánglusok, kik mint hadi foglyok árestáltattak, Valenciennes várába parantsoltattak. A' mi illeti Bonapartenek Sz. Cloudi udvarát, abban illyen a' Rendtartás: Hat Strázsa házaknál kell a' külső kaputól fogva az udvari fő palotáig el-menni: mindenik strázsa házat 30. ember örz-i. Senki bé nem botsáttatik, a' ki tzedulát nem mutathat, mellyen *Düroc* neve jeleske-dik. Mind a' hat strázsa házaknál ki álván az ember a' kikérdeztetést, el-jut a' fő palotához, e' hol a' fő palota Prefectus Cancellá-riájába vitettetik, a' kitől egymás billétet kap, mellyre jövetelének az oka, az ajtó, mellyen bé botsáttatott, a' szolga ki által továbbá ve-zettetik, a' komornyik, a' ki által utóllýára fogadtatig, vannak fel-iratva. Így ottán bé mehet a' belső szobákba de az inas el nem ve-fzi róla a' szemeit, és tőle sohol sem marad-el. A' palotába bé járó munkások meg-visi-táltatnak. Ha a' konsulné a' Férjének vala-

mit tudtára akar adatni, a' komornyékja által ízen a' konsul komornyékjának: ha maga személye szerént akar a' Konsul Cábínettyében megjelenni, a' palota Prefektus által jelentébe magát. — Az Audientzia alatt, a' régi mód szerént, a' Konsul érkezésekor a' Konsul nevét a' Prefectus ki-kiáltja, a' drabontok hátra nyomják az ajtó felé a' jelenlévőket, a' Konsult az Adjutánsai fél tzikalom formában kísérik, vigyázván minden mozdulásira, 's ha veszik észre, hogy valakivel titkossan akar beszélni, magokat módossan hátráb' vonnyák. Az audientzia alatt a' sereg háta megett a' drabantok szüntelen mozgásban vannak, 's a' jelenlévőknek mozdulásaira szernessen vigyáznak. Az országgló székek a' közeleb' lévő ország utakon szanaszét állanak a' kémlelőji, pátróliroznak a' környéken a' politziai katonák; azok az idegeneket meg-állíttják, és páfzfussaikat meg-visgállják, leg-kisseb' gyánura árestállják, avagy a' konsuli lakóhely környékeiről más útra igazíttják. — Junius közepén Lord Hawkersbury a' Parlament alsó házához illy követléggel jött: *György Király*. — Minekutánna a' Frantzia országgló székek, a' helyett, hogy magát a' Bataviai Respublica eránt a' Londóni Udvaréhoz hasonló neutrálításra ajánlotta volna, inkább azolta - is olly dolgokat követett el, a' mellyek által ezen Respublikának függetlenségét még jobban meg-bántotta, tehát ő Felsége is a' maga követyének Hágából való vízfíza hivatása, és a' Hollandus hajóknak el-fogdostatások végett,

ámbár igen nagy kedvetlenséggel meg-határozott rendelkezéseket tenni kényszerítettetett Junius 19-dikb. Iazon házhoz Lord Hawkesbury új követsége ebben állott: *György Király*: Ő Felsége jónak találta tudósítani ezen házat, hogy a' nagy Británniai egyesült Birodalomnak az ellenség nyilvános szándéka ellen való védelmeztetése, 's az el-kezdett hadakozásnak hathatós folytatása végett, szükséges léssen a' hadi erőt az eddig valónál sokkal nagyobb számra pótolni. Mellyet is tehát ő Felsége a' maga Parlamentomának ajánlván, hűséges jobbagyainak buzgó hazafiúi indulattyokra bizza magát; hogy az a' tzelnek elérhetése végett a' leg-hathatóssab' eszközöket fogja elő keresni: hogy ezek szerént minden intézkedést mennél hamaráb' meg-lehessen tenni. — Ezen utóbbi követség eránt meg-határozta a' Parlamentom, hogy kommissiót formálván mind a' két ház, méltó fontolás alá vegye a' dolgot; Királyhoz pedig, mind a' két kegyelmes követségért köszönetet küldjön. — Egyetemben egy Ánglus Író a' hazafi társait e' képpen integeté: A' nemzeti tüzet meg-gyengítette nálunk az Orosz udvar közben járása által újonnan munkába vett alkudozásoknak híre. Hanem mi igen esdekelve kérjük hazánk fiait, hogy ezen édes álomban el-né engedjék magokat merülni. Mi azt igen meg-eshető dolognak tartjuk, hogy Grof *Marckow* Párisban, és Gr. *Woronzow* itt Londonban, tettek a' féle békességes ajánlásokat; hanem egy józan ember sem hiheti, hogy azoknak béke-

ség fogna lenni a' következesek. Ha észre veszi Bonaparte, hogy a' mi hadi készületeinket ezen ajánlások meg-lankasztották; el-tölteti velünk az egész nyáron az üdöt mind addig, míg a' rákváló rohanáshoz egészen hozzá kélzül; 's mi fog a' következése lenni, ha készületlenül találattunk? — Az Ánglus Hadi Ministernek a' Parlamentomban Bonaparte igyekezetéről illy szava hallatott: Az első Consul kétség kívül tsak az ellenünk való boszfzúállásnak kívánása által lelkesíttetik: kétségen kívül való szélozása az, hogy nemzetünket semmivé tegye, és nem talál elég tételt, ha tsak az Ánglus nevezetet meg-nem alathathatta, 's Británniának hatalmát semmivé nem teheti: ez minden plánuma, 's fel tett széllya. Midön a' tanátskozások és készületek Ángliában folytattattak, Hannoverában a' Frantzia foglalások megszűszet terjedtek. Hannovera Fr. Generális *Desollesre*, 's alatta lévő Gyalog és Lovas seregekre, azon kívül öt Commisáriusokra kik a' fő Fr. vezérnek *Mortiernek* parantsolati szerént öltöztessék a' Hannoverai Fejedelemséget más ábrázatba, bizattatott. Maga *Mortier* Julius elején Hannóvára városából el-utazott Luneburg és Lavenburg felé. El távozásá előtt hat gála hintót, 's elejbe illő harminzkét lovakat válogatva vittek-el a' Frantzia Generálisok a' választó Fejedelmi istállóból, és szekér szinből. *Albis* vizen túl 'a Hannoverai katonák nem akarván a' Frantziáknak meg-engedni az által menett *Albis* mentében helyel helyel bätteriaikat

hánytak a' parton; úgy mond a' *Hannoverai* 2-dik Juliusi tudósítás: munitziójok és ágyúk elég van; tsak az eleség dolgában nem bővelkednek. Minden mozdulásaikat egy *Anglus Biztos* kormányozza a' ki Lavenburgban van szálláson. A' feléjük siető Frantzia sereg a' hozzájuk küldött biztosok által azon igyekeznek, hogy a' fegyverekből ki-vetkőztessenek. Ha fegyvereket le-nem teszik, nagy vérontástól lehet tartani. Az nyújt valami kis reménységet, hogy Generál Lieutenant *Bock*, Lavenburgból Lüneburgba által jöven, hofzfas tanátskozást tartott *Mortierrel*. — *Lavenburg*. Julius 6-dikán: Azért hogy a' Frantziáktól egy betsületes Capitulátziót nyerjünk, mindent meg tettünk, hogy a' hozzánk való általjöveteleket meg-gátollyuk. Elbe Albis partyát meg-raktuk ágyúkkal, fegyveres tso portokkal. Tegnap dél után azomban félbe szakasztá minden hadi készületinket az az örvendetes hír, hogy a' Cápitulátziónak szerentsés vége lett: mellyről tsak annyit tudunk, hogy a' *Hannoverai* sereg le-teszi fegyvereit, a' katonaság széllyel oszlik, és a' Frantziák ellen ezen háborúban nem tsatázhat. Erről a' történetről illy jövendölést tett a' Neuwidí: Ha a' Frantziák az Elbe vizének jobb partyát el foglalják és seregekkel meg-rakják, akkor azt lehet mondani, hogy ilyen seregállás talán emlékezetre leg-méltób' a' hadi történetek rendiben: előttök Pruszus, utánnak Pruszus; egyik felől a' választó Hefzszus, másfelül a' Dánus: ezen Hatalmasok között a' Frantzia

ármádia. Ez a' barátságos Neutrálisnak különös egy példája. *) Midőn Lavenburgban így folya a' dolog, annak előtte néhány nappal a' Londoni Parlamentomban a' hadi Minister a' hadi készületeket sietteté. Bár mi lehetetlen légyen-is, úgymond: az első Consul tzelozásának bé tellyesedése, még-is szükséges az, hogy munkát egy leg-nagyobra vágyó embernek erőszakos vakmerő plánuma, és azon katonai furiának, mellynek vezérlése alatt mostanában véghetetlen hadi erő van, paroxismussai ellen kézzen tartsuk és vigyázunk. — Negyven ötven ezer emberekből álló tartalék = *séserv* sereget kell formálnunk. — Ezen tartalék sereg szolgálattyának, Anglia, Skotzia, Írlandia minden részeire, sőt a' Ganáliban lévő Jersey és Gversey szigetekre-is ki-kell terjedni: a' 18. — 45. esztendő emberek közül sors vonás által szedessen öszve ezen sereg, tsak az Universitás bélieket, a' Clerust, Prédikátorokat, a' hajó műhelyekben dolgozókat 's a' szegény embereket kiknek tíz esztendősnél idős fiok van, kell ki-venni. Ha a vidéki seregeink mostani számához adjuk azon 40 50 ezer embereket, a' kiknek öszve gyűjtéseket, mostan javaslom, 142 ezer emberekből fog a' reguláris katonaság állani a' hazánkat védelmezni fogó erő az ellenség ki-fzállása ellen a' partokon az önként

*) A' HANNOVERAI tábor alatt adta a' Frantziáknak az ő ágyúit, 's a' t. de a' tiszteknek meg-hagyattak kardjaik, 's minden tulajdon bagázsiaik.

vállalkozott seregeken kívül. — *Windham* erre: A' javasoltatott eszközök, úgymond; nem elégségesek. — Ki-szállhat az ellenség valamelly helyen olly nagy számmal, a' hol egyfzeriben nem állíthatunk éppen olly nagy számú sereget ellene: A' szám sem tehet bizonyossá mindenkor a' dolog jó ki-menetele felől. *Hannovera* a' maga népének számára nézve három annyi sereget semmivé tehet volna, mint a' *Mortier* vezérlése alatt lévő; mégis meg-hódolt, 's minden tulajdona' törvénye, *Constitutziója* mellől el-állot ezen ország. Nem javasolhatok én mostani környülállásunkra néve annál jobbat, mint hogy az egész népet, *in Massa*, öltöztessük fegyverbe: hogy az egész népet katonai munkában, úgy mint a' golyobissal való lövöldözésben gyakoroltassuk: minthogy így nem csak reguláris katonáink, hanem fegyveres parasztyaink-is dolgot fognak adni az ellenségnek. Az illyen katonaságtól nem kívánnék én semmi forma ruhabeli ékességet, semmi marsch, és contra marsch béli, semmi jobra vigyazás és balra nézés tudományt. Midőn *Malboroug* Hertzeg alatt ütközeteket nyertünk, nem tartottuk olly fontos dolognak azt, hogy a' bal, vagy job' lábával tegyék e katonáink az első lépést; — Meg-engedem, hogy *Ministerjeink* sokat fáradoznak a' Haza védelmezésében; tsak hogy nagy titokban tartyák, a' mit tsinálnak. *Bonaparte*-is így tesz, és talám azt követik *Ministerei*nk: A' titkolódás szükséges a' támadónak; nem jó annak a' kit meg-támad.

nak. Hogy meg tartsuk a' Hazát, az egész népet fel-kell fegyverkeztetnünk. — Az első Consul Junius utolsó napján már *Boulognében* termett. A' meire oda Páris tájáról utazott, mindenütt nagy pompával fogadtatott. Mi tisztelettel fogadtassék a' Püspöktől a' *Genti* Püspökhöz írván *Portalis* az Eklésiai dolgokra ügyelő Minister, illy rendelést tett. Paris 3. Jul. Az első Consul, Püspök Uram, Belgiumba folytattya uttyát. Ime az Úrhoz küldöm a' Ceremónia Rendit, melly az Imádságok tsekély változtatásával a' Pontificális könyvben foglaltatik. — A' Nemzet fő fejéhez, a' Vallás és Státus helyre állítójához igen nagy tiszteletet, szeretetet, 's hálaadást mutatni nem lehet. Tisztelve köszöntöm az Urat. *Portalis*. Ceremoniale, melly szerént az első Consul fogadni kell a' városokban, a' mellyeken által fog utazni, a' mellyekben Püspök fog találkozni: A' Püspök az alatta lévő Papsággal egy'ütt a' Város kapujáig kimegy az első Consul elejbe; néki a' kerefsztet a' meg-tsókolásra oda tartya: onnét ötet me-nyezet alatt a' fő Templomba vezeti, ezen és egyéb ígék éneklése alatt: *Ecce mitto Angelum meum, qui præparabit viam meam ante faciam tuam*. A' Templom ajtajánál oda tartya az első Consulnak a' szentelt vizet; az az ujjával a' Szentelt víz edénnyéhez nyúl, magára Kerefsztet vet. A' Szentelt víz az első Consul késérőjének nem nyújtatik, hanem egy kis fő hajtással hintetik hely változtatás nélkül. Ha az első Consulné jelen vagy on, an-

nek tartatik elejbe a' Szentelt víz azonnal a' Consul után. A' Templom ajtajától az öreg Oltárhoz vezettetik, 's menyezett alatt le térdepel ottan az első Consul. A' Püspök annak ballya felől fel-lép az Oltárra, és az Assisten-sei felé fordúlván, süvegetlen, elénekli ezen imádságokat: *Salvum fac Napoleonem primum Cosulem nostrum Domine.* etc. végezet-re, a' *Te Deum laudamus* énekeltetik el; ha az első bé-fogadásokor azonnal el-nem énekel-tetett. A' Püspök mind ezek után áldást ád, 's az első Consult a' Palotájába késéri. *Boulegnéből* Julius 1. napján ezek hirdettettek: Az első Consul tegnap estvéli tizenegy órakor ide érkezett, és ágyúk dörgése által fogadta-tott. Ma hajnalban három órakor, midőn még mások tsendes álomban lettek volna, ő már néhány Tifztektől késértetvén, a' kikötő hely meg- vizsgálásában foglalatoskodott: a' többi között azt tsetekedte, hogy hat Frantzia és öt Spanol Schaluppokat = kiseded hajókat a' tengerre bellyeb' küldvén, külömbféle fordulásokat tétetett maga előtt vélek. Hanem az nap dél után még job' alkalmatossága volt magát ezen Schalupkok gyakoroltságak felől meg- győzni: minthogy három Ánglus Fregátok ezeket meg-támadván, a' szemei el-lőtt meg- verekedtek vélek. De mitsoda ki-menetellel, még nem tudhatni. Frantzia országban el-terjedett az a' kívánság, hogy a' fő Consul tulajdon személlye szerént az Angliába való ki-szállást meg-ne próbállya, 's ez az óhajtás levelek által-is tudtára adatott: holott

ő az egész ország jószága 's közönséges java ; azért semmi veszedelem elejbe ne merje magát ki-tenni. — Julius 3. dikában Bajonnéhez 25. ezerből álló Ármádia gyűjtetett, hogy Spanyol országba költözzön, és a' Spanyolokkal egyesülve, úgy tettzik a' Portugáliai kikötő helyeket rakja-meg. Ez Párisi 3. dik Juliusi tudósítás ; a' mint a' következő-is : Minthogy minden kikötő partyainkat az Ánglusok blokkírozva, fogva tartják ; a' Napnyugoti Indiából semmi új tudósítás sem érkezik hozzánk ; noha igen kívánnjuk tudni, hányadán van Sz. Domingo állapotja ? Nantes, Bourdeaux, L' Orient 's egyéb helyek, mellyekben a' kereskedés talpig le-rozzant seregessen készíttik a' Kappereket, hogy általok ki-pótollyák valamennyire az új háború által lett károkat. — Egy Ánglus Fregát el-akarván a' Canálisnál, 3-dik Juliusban egy Frantzia tereh hordó hajót tsipni, rajta vesztett : a' Persusi erősségekből Cherburgnál a' Fr. ágyúk olly hatharós tüzet adtak reá, hogy vitorlyáit le-botsátván, magát mindenestől fogva meg-adni kintelenített. — Az első Consulné *Dünkirchenbe* érkezvén, virágokból tsinált lugosok alatt vezettetett a' szállására két nap mulva maga az első Consul is oda érkezett. Jöveteléről jelt adott az ágyúk dörgése. A' város ifjuságának egész serege szép forma ruhában tiszteletére elejbe ment. Valamint a' város polgár mestere-is az alatta lévő Eöljárókkal. Ki midőn a' város kultsát néki nyújtáná, azt felelte: az nem lehet job' kézben, mint a' melly azt néki aján-

lya. Julius 3-dik napján Dünkirchenben, már reggeli 4. órakor ló háton lévén az első Consul, a' partok, erősségek, fegyverházok, magazínok meg-visgálásában foglalatoskodott: estve felé katonai fordulásokat tétetett a' tenger partyán vagy két Daragonyos Svadronokkal. — Azon időben St. Cyr Fr. Gener. Romában, a' hol audientzián volt a' Pápánál, és Neápolisban járt; a' vezérlése alatt lévő se-regnek egy része *Abruzzo* tartománnyát megszállotta; a' más része pedig sietve nyomúlt *Manfredónia* felé. Olasz országban a' Frantziák a' ki-kötő helyeket az Ánglusok ellen foglalták-el; kiktől egyetemben a' Nápolyiak igen féltek *Siciliát*, hogy azt a' magok őrizetek alá ne vegyék; látván a' Nápolyi földön lenni a' Frantziákat. — Félté Juliusban, leg-aláb igen lehetségesnek itélték a' nagy Britanniába való Frantzia bé szállást az Ánglusok magok-is. Ha, úgymond némelly Ánglus levél: néhány emberek, a' mint a' példák mutatják, egy egy fedetlen lapos hajón ülven, a' Fr. partról Anglia partyára hofszú uttyok után ki üthettek; miért ne tehetnének a' Frantziák jó készületek lapos hajókon, mellyek méllyen nem nyomúlnak a' vízbe, fegyveresen rövideb' utat? Ángliába, Írlándiába, és Skosziába lapos hajókon által evezni különben-is nem tsuda. Azok az emberek a^m kik a' vámokat el-kerülvén oldalas titkos utakon szokták a' tilalmas portékákat az országba hordani, száz mértföldni utakat-is tesznek sokszor ilyen hajókkal a' tengeren. Ha ez a' féle pro-

batételek gyakorta szerentsések, miért ne evezhetnének a' minden nehezségeken győzedelmeskedni tudó Frantziák a' keskeny Canálison? Egy nagy köd alkalmatosságával, midőn a' tenger mindenkor tsendes szokott lenni, evező lapátok segedelmével, igen könnyű által hajtani ezen Kanálison az ilyen lapos hajókat; és míg a' köd széllyel oszlana, akár melly Angliai várost könnyen meg-lehet lépni. *) Kiszállván a' Fr. sereg a' köd alatt a' partra, a' nélkül hogy észre vetetődött volna; melly rettenetes tekintet fog lenni az Ánglusok szemei előtt, midőn a' homály a' sereg felett el enyészvén, a' Frantzia Regementek hadi rendben állanak a' parton! tsak Gravesándnál, vagy Chatámnál, vagy Deálnál, vagy Douversnél, vagy Portshmoutnál, vagy pedig Ptymouthnál fészkelhesse-meg magát a' Fr. sereg, már ekkor, mint *Windhám* az egész Párlamentom előtt mondotta, vége Anglia ditsőségének. — Junius végén az Albis vize torkát úgy el-állották az Ánglus hadi hajók, hogy se be, se ki ne evezhessen azon senki. Ezen Történetről pedig, az igen Hatalmasságoknak Londonban tartózkodó minden követeket, Consuljaikat, vagy Agenseiket, illyén nyilatkoztatással tudósította Lord *Hawkesbury*. Az ő nagy Britániai Felsége külső dolgokra ügyelő Státus Secretáriussa, ő Felsége parantsolatiyára jelenti:

*) CALAISNÁL és BOULOGNÉNÉL a' Canális tsak hét orányi szélességű. Az Ánglus városok jobbra erősségből álló kerítés nélkül vannak.

Hogy, minekutánna a' Frantzia seregek az Albis vize némelly partyainak erőszakos elfoglalása által Hamburg Birodalombéli szabad városnak birtokosi jussát meg-rontották; minekutánna az Albis vizén ki és bé evező minden hajókat törvenytelen módon meg-visgálni kezdettek; és minekutánna ő Británniai Felségének ezen vízen talált minden hajóit le tartóztatták volna; mind ezek után szükségesnek lenni ítélte ő Felsége, hogy ezen víznek torkát a' maga hadi hajói által leg-szorossabban bezárassa, és bé zárva tartassa; mint ez az ilyen tengeri hadakozások alkalmatosságával szokásban szokott lenni. Kérettetnek tehát uraságtok, hogy kereskedőjiket ezen dolog felől tudósítsák. Valamint hogy pedig ő Felsége egy ilyen lépésre magát tsupa kintelenségből és igen nagy kedvetlenséggel vette; ehez képest igen nagy készséggel el is fog e mellől állani, mihelyest a' környül állások olyanok lehetnek, hogy ezen vízen az ő Felsége hajói is egész bátorsággal ki és bé evezhetnek. Elfogja ő Felsége a' víz torka elől minden hadi hajóit azonnal hivatni, mihelyest a' Frantzia seregnk az Albis partyán némelly mostan elfoglalt helyeket oda hagynak, és azoktól olyan mezfzseségre el-távoznak, hogy a' vízen való hajókázás egészfzen szabad, és az ő nagy Británniai Felsége jobbágyainak éppen olyan szabad lészzen, mint más akár melly Nemzetbélieknek. — Költ Londonban. Junius 28-dikán 1803-dikban. *Hawkesbury.*

A' ZSIDÓ SZÓKNAK

*A' Magyar és egyéb Nemzetű Szókban talál-
landó hasonlításának*

XXII-dik FOLYTATÁSA.

יֵשׁ = JESCH. est. hasonló est,
jeszt. 1. REG. 21. v. 3. hebr. v. 4. Jeszt.
ve hattah mah—jesch tachat jádē-
ka, chamissa lechem, tenah be ja-
dai, aō hanimtza. Nunc ergo si aut.
quid habes ad manum, vel quinque tene.
panes, da mihi, aut quid quid inve-
neris. — Si quid habes ad manum
= quod Est sub manu tua. hattah,
nunc. Talán némellyek ezt az חָלַל *szót*
így mondák ki: ghieth; 's
utób' jetzt forrhatott belőle. aō = jetzt.
o = vel. hasonló az Olasz ó = vel. o.

חָלַל = CHALAL, profanavit, kolg.
perforavit, tibiis cecinit, etc. חָלַל = carbo.
chol. profanus. 1. REG. 21. v. 4. Heb.
v. 5. cecin lechem chol. Non ha-
beo laicos panes ad manum, sed tan- élem.
tum panem sanctum. v. 6. Dedit er-
go ei sacerdos sanctificatum panem.
(propositionis) DUMHAMEL in
hunc v. De panibus propositionis

solis sacerdotibus edere fas erat; sed excusabat necessitas. — MATTH.

12. *Pharisæi autem videntes, dixerunt ei:* (Jesu Christo) *Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatho.* 3. *At ille dixit eis:* Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant, v. 4. *Quando intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?*

סלח=SALACH, ignovit. ISALÆ.

51. 7. (Deus noster) *quoniam multus est ad* IGNOSCENDUM. Ki jarebbe LI SELOACH לסלח. olvas-hatni: Li salvea. Innét eredhetett a' salvo, as, salvat, salva. Hason-salve. lók a' Salachhoz a' SSALACH = חלש, misit, küldött; és a' TZALACH = עלח, prosperatus est, *ve hitzliach*, et prosperabitur.

dobre. TOB—RAEH.= bonum! vide!

hasonló *dobre*. Psalm. 85. Hebr. 86. v. 17. Hhaseh hhimmi aoth le-TOBATH. *Fac mecum signum in* BONUM. THRENOR. 1. v. 20.

lâe. RAEH Jehova ki tzar li. VIDE *Domine quoniam tribulor*. hasonló a' görög ἴδω, ὄρα = vide a' t könnyen d-re fordúl, és ac *ae é-re*. Így Tob rae = dobre = Jó ez, ládde?

dobzse. az r, l betűvé-is változik, 's így
raé

ráé = *lâe* = *ládde*, lásd. Némelyek a' dobre helyibe *dobzsét* mondanak-ki: a' *zse*, a' jeschből eredhetett. A' *Jesch* = est az *J* sokszor *zs* hangra változik. p. o. *Jud* = *Zsud*, *Zsid*. *Zsidó Jour* = *zsur*. Igy *Dobzse* = jólvan.

אֶתֶּר = AOTH. signum. Gel. כֶּרֶת = *carat*. excidit, abstulit. Abból *καράσσω*. sculpsit po *καράκτῆρ*, character, nota sculpta. A' CAUSALÆ 55. v. 13. *Et erit Dominus nomen, nominatus in signum æternum, quod ab eo non auferetur.* ve haja la Ihova leeredheschem le aoth|hholam, lo iiccareth. tett. non auferetur. non excindetur, erit ÆTERNUM signum, aoth HHO-LAM. S. HIERON. Erit Dominus in nomen et in signum æternum, ut ex ipsius nomine appellentur Christiani, et CRUCIS ejus inurantur cauterio. Az aothból eredhetett mind az *ἄωτος*, fületlen, q. si *ἄωτος*. gnatus, jelölt, mind ama' más *ἄωτος* *ἄωτον*, flos, lana, et quidquid præstantissimum in omni re. A' mi leg-jeleseb'. A' *Thau* szó-is signum, *Thau*. jel = תָּו. ex תָּוָה = *tavah*, signavit, megjelölte. A' *tav*, utolsó *Zsidó* betű, 's hajdan kerest formájú volt, úgy mond Sz. HIERON. EZECHIEL. 9. 4. *vetivvitha TAV*, et signa THAU = thauiza thau: téveltézzed. Thautus A' *thau*, és aoth egybe foglalásá-Athotes.

ból eredhetett a' *Tautus* az Egyiptomi második, úgy mondatott király; 's az első - is *Menes* - után. Mind a' kettőről lásd ezen könyvemet: *Responsorum ad eas hujus temporis Objectiones, quibus Fidelium animi percelluntur.* Cassoviæ Typis Joan. Mich. Landerer perp. in Füs-kút. 1789. Libr. 3. c. 4. §. 29. pag. 114. és Libro eodem §. 38. a pag. 138. utrumque tomo 2.

aller. אָל = HHALEH. ascende. hasonló a' Fr. aller. EXODI 24. 12. *Ascende ad me in montem, et esto ibi.*

HHALEH alai ha hora, ve heje scham: *daboque tibi tabulas lapideas,* æthna. ve ætthenah (vel æthnah) leka eth létz. לַחַת , luchoth (v leth) ha æben.

mare. מָרָא = MARAEH. vagy, mareh, aspectus, species, láttattya, tüneménye, izembe tünése valaminek. hasonló mare. EXODI 24. 17. *Erat autem SPECIES gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, (Sinai) in conspectu filiorum Israel.* U MARAEH kevod Jehova ke æsch aoceloth. rex. (olv. c = k) be raosch hahar le heinei bnei Israel. genæ.

Jest. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ = Im jeska. Si est tibi. est. JUD CUM. 6. v. 36. *Dixitque Ge-deon ad Deum: SI SALVUM FACIS PER MANUM MEAM Israel.*

sicut locutus es, IM—JESKA MO-verbum
SCHIAHH BE JADI eth - Israel ,
caascher dibbaretha. v. 37. *Ponam*
hoc vellus lance in area; hinneh ano-
chi matzig eth gizzath ha tzemer tsemer.
ba goren: *si ros in solo vellere fue-* arena.
rit, im tal ihje hhal ha goren le-gizgaz.
badah; *et in omni terra siccitas*, ve
hhal col haaretz choreb, *sciam*
quod per manum meam, sicut locutus es,
liberabis Israel. ve jadatthi, ki ho-
siahh be jadi eth Israel, caascher
dibbaretha. DUHAMEL hic, Peti-
tio signi, cum ex diffidentia de pro-
missis divinis oritur, mala est; se-
cus si ea familiaritate cum Deo, ex
desiderio manifestandæ gloriæ Dei,
augendæ fidei studio, et majoris ad
agendum alacritatis, aut discutien-
di ex animo omnem dubitationem.

כרע = CARAHH. incurvavit se. *curvus.*
Ebböl a' különös ki-mondás-ként,
cruh, curyh. *curvus* JUDIC. 7. 6.
omnis autem reliqua multitudo flexo ὅλος.
poplite biberat. ve kol jether ha hham itt, pro
carehhu hhal birekkeihem lischet- ivott.
toth maiim.

אלי = aliv. olv. ÆLAIV. su-
per ipsum, ipsum. Reá, ötet. ha-
sonló alája. DEUTER. 18. v. 15. *Pro-* alája.
phetam de gente tua, et de fratribus Novia.
tuis, sicut me, suscitabit tibi Domi- Novi.
nus Deus tuus: IPSUM AUDITE. kör.

én. ÆLAIV TISCHMAHHUN. — Na-
 oni. bia mi quirebbeka mi acheika ca-
 moni, iagvim leka Jehova Elohei-
 ka, ælaiv tischmahhun. *Ipsum au-
 dite.* Ő reá figyelmezve hallgassa-
 tok, ötet halyátok. Ez a' tsudaté-
 telekben, törvénytevésben, Mój-
 seshez hasonló, 's Istentől támaszt-
 tatott Proféta, a' JESUS. Erről
 mondá az Atya Isten a' hegyen:
Ipsum audite, MATTH. 17. v. 5.
 Magát-is a' Mójsestől meg-jöven-
 dölt Profétának vallá Jesus, mond-
 ván: hogy ő Felöle írt Mójses:
 JOAN. 5. 46. *De me ille scripsit*
 valamint Sz. Péter-is *Act.* 3. és Sz.
 István Martir-is, *Act.* 7. azt a'
 Mójseshez hasonló Profétát Jesusra
 magyarázák. *Profetam — sicut me,
 suscitabit.* Nabia — camoni jaquim.
 IPSUM AUDITE. Ælaiv tischmah-
 hun.

amen. *Amen*, vagy, *omen*, veritas, firmi-
 amen. tas. Állandó, igaz bizonyosságot
 jelentő szók, valamint az *æmuna-*
 is. PSAL. 88. Heb. 89. *In æternum
 misericordia edificabitur in cælis: præ-
 parabitur VERITAS TUA in eis.*
 Hholam chesed ibbaneh schamaim:
 taken ÆMUNATHEKA ha hem.
 perennem in cælo misericordiam
 electis exhibebit, Deus, in loco,

ubi veritas ejus in æternum stabili- örök
ta permanebit. Vide *Explicat, Psal.* boldog-
edit. Cassov. p. 139. ság.

לַי = HHIVEL. inique egit.
hhavelah, iniquitas. *hasonló avul*, avúlt.
avulás, p. o. avúlt, rodhad t sajt,
hal, 's a' t. PSAL, 118. Hebr. 119.
v. 3. *Non enim qui operantur iniqui-*
tatem, HHAVELAH, *in viis ejus*
ambulaverunt. bi derékaiv halku. — Pál,
Phahhalu hhavela = operati sunt,
operantur iniquitatem. לַי = *phoh-*
hal, opus, operis merces. *hasonló*
fal, falu. Ha ph = p. a' *phal*, mun- fal.
kát, munkást jelentő szóból ered- falu.
hetett a' *Paul, Pál*. Az iniquitas, ini-
que agere, így is adatik - elé: לַי
= Lutz, irridere, deridere. Abból
derisores = *Letzim, Psal. 1.* ZADIM
HELITZINI ad meod: in thorate-
cha lo nathithi. SUPERBI INIQUE
AGEBANT *usque quaque: a lege au-*
tem tua non declinavi. PSAL. 118.
Heb. 119. v. 51. Item Ibid. v. 78.
Confundantur superbi, quia injuste
iniquitatem fecerunt in me: Jeboschu
Zedim, ki Scheker hhivethuni. הַי
= HIVVET, pervertit, subvertit.
SCHEKER = mendacium, falso,
falsis de causis, iniquitas. Az ini-
quitas, הַי = CHAVAH PS. 51. 4.
INJUSTITIAM *cogitavit lingua tua*.
CHAVOTH tachssab leschoneka.

chascssab = cogitavit. Lásd 16. Folytatást. *Mkh.* 16. szakasz.

ישי = ISGHI annyi, mint *salus mea*. PSAL. 26. Heb. 27. v. 1. *Dominus illuminatio mea, et SALUS mea, quem timebo?* Jehova aori, ve ISCHGHI, *ישי*, mimi aira? olv. JESCHUI, Jesusom. üdvözítettöm, színt úgy iratik HABACUC 3-dik RÉSZENEK 18-dik versében-is, *Jesusra* fordíttatik. *Ego autem in Domino gaudebo: et exultabo in Deo JESU meo.* va ani ba Jehova æhelozah: agilah be Elohei Isghi, vagy, ISCHHEI = *ישי*. JESUI, æhelozah, olv. ahalozo, vagy *elizio*, 's abból eredhetett a' költők örvendeztető *Elizium* szigetének neve; *agila, gul*, exultatiót jelentő szóból. *Agilah be Elohei Jesui.* Örvendek az én Isten Jesusomban, 's örvendezni fogok.

שטור-ל = AL TASETTIR. Non abscondas. A' *Satar* szóból melly rejtést jelent, eredhetett mind a' *Satarnoe*. (A' bákába rejtetett Noe, 's abból *Saturn-us*; mind a' *Sátor*, és *הט* = *ty*; a' holmi vásárlott jószágot magába rejtő *Szatyor* PSAL. 118. Hebr. 119. v. 19. *Incola ego sum in terra: Gar anochi ba aretz, Gar* = peregrinus, advena, incola. non abscondas a me mandata

saturn.
sátor.
szatyor

tua. al tazzettir mimmeni mitzvo-
theika. A' *Jánus*-is a' Noe ne- *Jánus*.
véböl eredhetett. *Jah* — *Noe* =
Dominus Noe, vagy, Isten Noé-
ja: vagy, Istentől adatott meg-
nyugtató; melly meg nyugtató szó-
hoz hasonló a' מנוחה = *ménucha*, nyug-
quies, locus quietis. Két ortzáju a' vás.
Jánus: mert szemlélte mind a' viz-
özön előtt volt világot, mind a'
melly azután meg-újult: meg ígér-
tetvén az Istentől, hogy békesség
lesz a' vizözöntől: azért *Jánus*'
zárt temploma a' békesség jele volt.
Deucalion-is *Saturn*. *Janoe*. *Deucalion*. *Deuca-*
mintha ennyit nyomna *di-cala-iona*, lion.
ki be zárta a' galambot; vagy, a'
ki könnyen bánt a' Galambal, azt
be's ki eresztvén a' bárkából. A'
Di a' Káldeusoknál = qui, *ki*, és
Németül *die*. die.

יָצַד = JATZAD. astitit. יָצַד =
IASZAD. consultavit, fundavit.
מָשַׁח = MASCHIACH, Messias. Maxico
Unctus. ROZENIM = principes PS. ratio.
2. v. 2. Jithjatzebbu malcei æretz, értz
ve rozenim noszedu iachad (vel jeden.
ied) hhal Jehova, ve hhal messi-
cho. *Astiterunt reges terræ, et prin-*
cipes convenerunt in unum adversus
Dominum, et adversus Christum ejus.
Az itt *jacebu* szóhoz hasonló a' itt.
Magyar *itten*, hic, és a' Deák

jaceb. *jacebunt*. A' Noszedu tsak nem ol-
lyan, mint a' mozdúl: mert ol-
mozdúl vashatni, *noszdu*.

קטב = *quēteb*. exitium, pestis,
lues, morsus. olvashatni *quiteb*, b
quitter. in r. hasonló a' frantzia *quitter*, re-
linquere, deserere, verlassen, la-
sciare. el-hadni, pusztulni hadni.

דבר = *Dever*. pestis, mors. OSEÆ.
13. v. 14. *De manu mortis liberabo*
eos. Mi jad schæol æpheddem, *de*
morte redimam eos: mi maveth
(vagy, mimosz) ægalem: *ero mors*
tua o mors: æhi devareika maveth:
mors. *ehi quatibka schæcl: ero morsus*
verni. *tuus* (exitium, lues) *inferne*: ne-
nyugta- *cham* (vagy noham vagy nohem)
tó. *nisszszater mi gheinai. consolatio*

sátor. *abscondita est ab oculis meis*. DU-
genæ. *HAMEL in hunc versum. Morsus*
tua: ero inferne. Partem ejus aufe-
ram. Patres scilicet qui e Limbis
surrexerunt. Nunc, quid meum do-
lorem consoletur, non video, nisi
cum Christum cogito, ejus resur-
rectionem, et nostram, quæ in
Christo inchoata est. Ezen igékkal
Krisztus fel-támadása, az Atyák-
nak Limbusból-való ki-szabadíttá-
sa jövendöltetett. Az abból eredő
's nyugtató vigasztalást Oseás Pro-
féta a' Krisztustól várta.

חמ = HHAMAM, obscuravit, Limbus.
 obtexit, *Hham*, populus, népet,
 setétségben, rejtekben együtt-lé-
 vőket jelent külömbféle, ágozati-
 val. *Limba*, mellyből a' *Limbus*,
 úgy tetszik, annyi, mint: rejtek
 helybe ment. *Li-hhim-ba*. A' rej-
 tek helyi Népekhez ment = meg-
 halt. A' meg-tért Latornak meg-
 ígért paraditsom, a' Limbusba szál-
 lott Isten Krisztus színének boldo-
 gító látása. GEN. 25. 8. *Con-
 gregatus est ad populum suum*. ELA-
 MAIV. JONA. Sz. Máténál a' Jo-
 hanna helyébe tétetik per contractio-
 nem. *Bar Johanna* a' Cháldéusok-Johannes
 nál annyi mint, *fia Johánnának*,
 vagy Jánosnak. *Simon Joannis* =
 Simonnak Jánossa vagy János fia.
 V. *Menoch*. in MATTH. 16. v. 17.
 et in *Joannis* 21. 15. Additur, in-
 quit Menoch. Patris nomen, ut di-
 stingvatur a' Simone Thaddæo, ut
 nemini dubium esse possit, SUM-
 MAM Curam universalis Ecclesiæ
 non alii Apostolo, quam Petro tra-
 ditam esse.

חט = PECCAVIT. olvashat-
 ni, ATE. vétekre ingerlő menny-
 ből le-vettetett aszszony, mellyen
 Homérus *Iliad*. 19. a versu 90. mind Ate.
 az Angyalból ördöggé vált késér-
 töt, mind a' Paraditsomból ki-vet-

tetett késértő Evát képezte. Lásd erről hofzszan az ó és új egypár *Celsus-ellen* irt első kézfületet 9-dik Rész pag. 77. Pesten Trattner nyom. 1794 ben. A' h ki-mondása sokaknál ki-marad.

טובך = TUBCA bonitas tua, multitudo dulcedinis tuæ. A' תודנילל 2-dik személlyre mutató possessivum. — רע = RAH, malus. Raehh, raehh, jomer hakkoneh. PROVERB. 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor.* Abból és a' ת hozzá adásából származhatott a' Raca. *Racha* = Roszszaságod, 's talán, rosz te, vagy te rosz. MATTH. 5. 22. *Qui dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio.*

בון = BUN. Intelligere, considerare. érteni PSAL. 106. *Hebr. 107. v. 43. Quis sapiens, et custodiet hæc? et INTELLIGET miseri-bonus. cordias Domini?* ve ITHBONENU esedez. chaseddei Jehova. A' bonus előszőr értelmest jelenthetett, és az ith — bonenu szóból forrhatott. gabel. *Ibid. v. 42. et omnis iniquitas OP-kapots. PILABIT os suum.* ve kol hhavela kaptza. CAPHTZA phiah. v. 23. *Qui descendunt mare IN NAVIBUS, Jor-dei haiiam ba anivoth, per mēta-navis. thesin navioth.* abból navis נאָוִיס. v. 24. *Ipsi viderunt opera Domini, et*

mirabilia ejus IN PROFUNDO. Hem-
ma rau mahhaszei Jehova, ve niph-
laotaiv BI METZULAH: Ex szá-
szállalá láltsalál profundum petiit. Inde
tzel, vagy, szel, umbra. hasonló szél.
szél. v. 25. Vaiomer, vai bhamed
(vagy ha y = ny, olv. nyomód) nyo-
ruach sehharah. *Dixit, et stetit* (seu, módni.
surrexit) *Spiritus procellæ*: va tero-
gallya. mem Gallaiv, *et exaltati sunt flu-*
ctus ejus, (seu elevavit gurgites gallér.
suos) a' te romemhez a' ráma, fel-
ráma. emelődött rész, hasonló = lista.
v. 26. *anima eorum in malis* TABE-
SCEBAT; TIT-MOGAN. Ex mug,
tabescere, liqueferi, vel. *miggen*,
tradidit, egy kis változással ha-
sonló a' törő mozsár, ha g = zs. mozsár
versu 27. *Turbati sunt, et moti sunt* jaco.
sicut ebrius. Jachogu, ve janughu junua.
ca siccior. — Jachogu, ex chaga, c
festum celebravit; abból *hagios*, ἅγιος.
a' chaga tántorgást-is jelent; a'
nuagh = נח ide-oda mozdulást, nuto.
abból nuto. A' Siccior, 's a' Sicera sicera.
egy eredetű, részeg, részegítő.
IBID: *et omnis sapientia eorum de-*
vorata est. ve col cochmatham tit-
falagh. fel-falattatott. v. 28. *Et*
clamaverunt ad Dominum cum tri-
bularentur: et de necessitatibus eorum sagen.
eduxit eos. va itzaghu ael Jehova szorúlt.
ba tzar lahem; u mi metzuquote-
ziehen. hem iotziem.

Gál. גָּל = GÁL, redemit, *Gaul*
redempti, hasonló *Gál*.

Simon. שִׁמְעוֹן = IASCHAM, desolatus est.
JESCHIMON, solitudo. hasonló *Si-*
mon שָׁמַע = schamahg = audivit. A'
Saman = שָׁמַע, kövérséget, olajt jelent.
A' Biblia = végű fejtés a' hallást's
engedelmességet jelentő szóból ve-
zeti-ki a' *Simon* nevet. *Simeon*, au-
diens, Exauditio. *Simon*, obediens
שָׁהָה = TAHGAH, erravit, vagatus
est. hasonló *tágos*. PSAL. 106. Heb.

tágos. 107. v. 4. Taghu ba midevar ER-
RAVERUNT *in solitudine*, bischi-
mon. in inaquoso. És így, *ieschi-*
mon inaquosa solitudo, vizetlen
pufzta. *ibid. Viam civitatis habita-*
culi non invenerunt darek ghir mo-

Gyir- schab lo matzau. hasonló *gyirmoth*;
móth. noha *ghir - moth*, várost és halált
jelent = halálos város. versu 5. Re-
ghehim, gam SZEMAIM. naph-
scham bahem tit. HHATAPH. *Esu-*
rientes, et SITIENTES; anima eorum

szomju. *in ipsis* DEFECIT. A' szama és szom
ju mind egy, *hhataph*, operuit, de-
fecit eredetet adhatott a' Görög

ταφή. *Taphé*, temetést jelentő szónak, a'
Tapé. halott föld-alá rejtetik. v. 6. *Et*
clamaverunt ad Dominum cum tribu-
larentur; et de necessitatibus eorum
eripuit eos. Va itzaqu al Jehova ba
tzar lahem, mi metzuquotehem

iatzilem. Mind ezen szókban, ha
tz = sz, belőlők eredt a' szagen, szükség
szükség, σιλάω, spolio, rapio. Hi- σιλάω.
szaletta naphschî mi scheol tachtia. kilzál-
A' hiszalleta, és a' ki-szallittál, hason-
lítottál. lók. PS. 85. Hebr. 86. *eruidisti animam
meam ex inferno inferiori.*

נש = SCH ANAH. annus. elz-
tendõ. a' Deák *Annus.* — נש = Annus.
schaphal. humilis fuit. DANIEL. 7.
v. 24. *Porro cornua decem ipsius cornua.
regni, decem reges erunt: ve quar-
naia hhaszar minna malcuta, asz-
ra malachin jequumun (erunt, sur-
gent): et alius consurget post eos, acheron
ve achoran iequm achoreihon, et ischyros
ipse potentior erit prioribus, ve houa õ
ischnea quadmiea, (ex נש = scha-
kedem. na: bal bonttal נש = szana, odio Cadmus
habuit) et tres reges humiliabit. ve sub san-
telatach malchin iehasephil. (chal-
no. déai Grammatica - szerént) szepul. szapólni
hasonló *sepelio.* sepelio.*

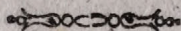
אדן = ADAIN chald. tunc. *be addig.
adain, in tunc.*

אחא = ACHAD. Chald. אהא
CHADA. egy, első, 's talán, mind egygy.
a' Zsidó mind a' Chaldéus így mon-
dá - ki mindeniket: edgy. Bí iche-
nath chadah le Bela Schafzszár.
melec Babel. DAN. 7. 1. *Anno pri-
mo Baltassar regis Babylonis.* Da- álom.
niel chelem chaza; vagy . hálom

- érzé. éze. *Daniel somnium vidit: ve*
chezvei rasche hhal mischcebeh
(ex schacab, cubuit) visio autem
capitis ejus in cubili suo. Be adain
chelma cetab rasch millin amar,
 melos. *rasch* = caput, *summa. millin,* ver-
 ba, sermones, ex *mallah* sermo.
 amar, ait, dixit. *et somnium scri-*
bens, brevi sermone comprehendit:
summatimque perstringens, ait:
 כֶּבֶר = KEBAR, quasi filius.
 DANIEL. 7. v. 13. *Aspiciebam ergo*
in visione noctis, et ecce cum nubibus
cæli QUASI FILIUS HOMINIS ve-
niebat, hhim hhananei schamaja
KEBAR ANNOSCH ætha hava (ex
 anti- *atha, venit) et usque ad antiquum*
 quus. *dierum pervenit: ve ad hhatiq io-*
 meta. *maia methah: A' veniebat, Chald.*
 = *ætha hava, venit fuit, seu ve-*
 niens fuit. *hava* vagy *haia* = fuit.
 Chald. Arab. voluit. Az anasch,
 ἀναξ. vagy שֵׁן, olv. ἀναξ = király —
 kar. v. 14. *Et dedit ei potestatem, et*
 sultan. *honorem, et regnum: ve le iehib*
schaltan, viquar, u malcu: et omnes
 homo. *populi, tribus, et lingvæ ipsi servient:*
 uomo. *ve col hammaja, aumaia, ve lischa-*
naja leh iphlechun. ex phelath, ser-
vivit, coluit. Chald. Zsidóul a' pha-
lach = dissecuit. *ketté* vagy több
 falka. *ból eredett a' FALKÁ: potestas ejus,*

potestas æterna, quæ non auferetur: et regnum ejus, non corrumpetur. Schaltaneh Schaltan bholam, di lo hhe-idegen, iedeh: u malcutha di lo tit chabel. *chabal*, perdidit, ligavit, pignora-*chable*, vit, corripit, concepit, parturivit. *Clebel*, funis. Abból a' Frantzia *chable*, rudens. *Tachbuloth*, solertiæ, consilia. Ebból βελή, consilium, Consultatio. — DUHAMEL in c. 7. v. 13. 14. Christus Dominus dicitur *quasi filius hominis* (magát emberfiának hívta, hogy halgatójit meg emlékeztesse az Attyától öiöktől fogva vett hatalmára) *Quasi filius hominis*. Quo quidem nomine eum esse plusquam hominem innuitur. v. 27. *Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, datur populo sanctorum Altissimi: u malcutha, ve schaltana, u rebutha robus. di malcevath tecoth col schemaia, iehitab le hham quadischi hhelio-Helios. nim: cujus regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obedient.* Malcutha malcuth bholam, ve col schaltanaja le iphle-*chun*, ve ischettamehun. *phalach*, falka, coluit, servivit, dissecuit. Lásd 15. falat. 12. pag. 236. 237. etc.

פָּקַד = PHAQAD, visitavit, commendavit, deposuit. פָּהַק = PHA-

DAH, redemit. PSAL. 30. Heb. 31. v. 6. *In manus tuas commendo spiritum meum*: be iadeca aphqed ru-chi; redemisti me Domine Deus ve-ritatis. phaditha aothi Jehova Ael æmeth.

rakom. קרָךְ = HHARAQ. ordinavit, schul. disposuit, paravit. PSAL. 22. heb. szorítottó. 23. v. 5. TAHHARAQ le phanat schulchan neped szoreraí. PARA-
 dus. STI in conspectu meo mensam, ad-
 gazda. *versus eos, qui tribulant me.* Da-
 schanta la schemen roschi: cosi
 rejaja. *Impingvastí in oleo caput*
 korsó. *meum: et calix meus inebrians quam*
 raj. *præclarus est!* ex רַיָּה = raiah, ir-
 rinnen. rigavit. DUHAMEL hic: Chrysosto-
 mus, per mensam, intelligit corpo-
 ris et sanguinis Domini Mensam in
 Eucharistia: *Oleum Chrysostomus et*
Theodoretus de oleo Chrismatis in-
 terpretantur; sicut et illud v. 2. *Su-*
per aquam refectionis educavit me;
 DUHAM. accipit pro aqua Bapti-
 smatis, qua reficiuntur, qui integri-
 tatem suam, viresque amiserant.

raís. Bi næoth deschæ iarbitzeni: hhal
 navis. mei menuchoth ienahaleni. 3. Naph-
 szoba. schi jeszobeb. *In loco pascuæ*
 meg- *ibi me collocavit. Super aquam re-*
 nyug- *fectionis educavit me. 3. Animam*
 szom. *meam convertit.* רָבַץ = RABATZ.
 rábtza. recubuit. Jarbitzeni, recumbere me
 f. cit.

fecit. NAVAH. habitavit. A' *hharag*, rakáshoz, grekhez, gratziához hasonló, szóról lásd *Nikk.* 19. szak. p. 285. — 18. szak. p. 201.

גלח = GALAHH. in Hithp. immiscuit se. Ha a' Hithpaelben így olvastatik: *hitgyalehh*, abból ered-egyelítetett az *egyelíttem*.

ששח = schschh, vagy xxh. sextavit, sex, sextus, eduxit. Abból χυσὸς, rarus, politus, locus excerci- χυσὸς. tii athletarum. széles folyosó. ירק = JARAQ, latus, femur. hasonló Já-Járok. rok. EZECHIELIS 39. v. 2. *Et circumagam te, et EDUCAM TE, et ascendere te faciam de lateribus Aquilonis:* ve szebabettika, ve szoba. SCHISSHATTHIKA, ve haghalitika me iarketei tzaphon. sex.

פרח = PHERACH, flos, germen. virág. Abból eredett a' *virág*. pha-Virág. rach = floruit. Az aporvox, stiria, defluum, a' mi a' szülőből nyomás nélkül lefoly, ἀπορρώξ, a' *pharach*-ból eredhetett. A' Cyclops az Ulisestől nyújtott bort, *odysseæ* 9. v. 359, ekképpen dítser-te-meg. Sed hoc vinum ambrosiæ et nectaris est stiria. Ἀλλὰ τὸδ ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἐστὶν ἀπορρώξ.

דפי = DOPHI, scandalum, opprobrium, calumnia. A' *d* el tsipésével a' dophiból eredhetett az *ophis*, ὄφις.

- kigyó; mint elvetett botránkozta-
tó állatt. PSAL. 49. Hebr. 50. v. 20.
*Sedens adversus fratrem tuum loque-
baris*, tescheb be achika tedabber,
et adversus filium matris tuæ ponebas
SCANDALUM. be ben ammeka tit-
ten DOPHI. — IBID. v. 22. *Intel-
ligite hæc, qui obliviscimini Deum*:
süket. Binu-na zaoth *Schoketei Eloah*.
גנז = GANAZ thesaurus, ab-
ganza. ból kints; gaza, ganza, anser.
*Plin. Hist. Nat. L. 10. c. 22. Candi-
di in Germania anseres, verum mi-
nores ganzae vocantur.*
גפן = SZAPHAN. obtexit. zó-
ζόφος. phos. caligo. ODYSS. 11. v. 154.
Fili mi, quo pacto venisti sub cali-
ginem obscuram? ὑπὸ ζόφον ἡερόεντα.
הסך = CASZA occultavit, te-
casa. xit. Abból casa, casula. casach,
excidit, succidit, ki-vágta. abból
kasza. kasza *kiszsze*, tegumentum, al. thro-
küssen. nus. hasonló a' Német szó, *küsse*,
pulvinar, és osculari; és a' Görög
κύσε. κύσε, osculatus est. *odys.* 13. v. 354.
Ulysses gaudens sua terra, oscula-
arvum. tus est autem almam terram. κύσε
δὲ ξείδωπον ἄρσεν.
ילל = ILLAL. H. heilil = eju-
komon-lavit. hasonló ululavit, és ילאו,
dor. latro, as ugatni. *odys.* 14. v. 29.
Canes latratores κύνες ὑλακίμωροι. Eb-
ból, komondor.

שבר = Szabar, speravit. Ab-
ból spero, Sobor a' Templom ne- spero.
ve a' kásáni Tatároknál. Mintha Sobor.
mondanám imádság-által remény-Sabaria
lő hely. Vagyon Csécsényhez nem
meszsze Sobor nevű helység. Már
jelentém, hogy sabaria = spes in
Deo. Lásd Mkh. 16-dik szakasz
titulo Tatárok pag. 137.

רָגַח = RAGHA. olvashatni, rágni.
RHOGA. disruptit. al. quievit. Ab-
ból eredhetett ῥωγᾶλεος, lacer, dis-
ruptus; és mivel mind a' Zsidót
mind a' Görögöt így lehet olvasni:
rongya, rogyalos, abból eredt a'
rongy, rongyos, ronda. ragya. Mi- rongy.
nerva kóduş formára el-váltaztat-
ván Ulisses ábrázatját, rongyos
dolmányt, χιτῶνα ῥωγᾶλέα, és ron-
gyos tarisznyát akasztott reá odyss.
13. fin.

סָכַח = SZACAC textit, obte-
xit, be-fedte (bőrrel, vagy ruhá- [zok-
val, vagy házzal, etc.) Abból szok-
tugurium, abból szoknya. scuth,
tegumentum al. tabernaculum. ol-
vashatni scut, scyt. abból σκῆτος,
corium tegens pedes, vel humeros.
abból scythā bōtskoros, bundás scythā.
szittyai. odyseæ 14. v. 34. Mikor
Ulissest a' mājorba érkezésekor az
ebek nagy ugatással, meg-támad-
nák, eleibe futott a' gazda, kutya-

kat el-dobálta, a' botskorra készí-
 σκύτος. tett bőr ki-hullott a' kezéből, σκύτος
 δὲ οἱ ἔκπε χειρός. corium autem exci-
 dit e manu.

י = DI Chald. nota Genitivi.
 die. hasonló a' Német *die*. DI azon-ki-
 vül, *sufficientia*. abból a' Görög
 δύναμαι. δύναμαι *possum*. *schaddai* omnipotens.
 az Isten mindent tehet. Mindenható
 Θεὸς δύναται ἅπαντα *odys.* 14. v. 445.

נ = MALEA, plenus. נ =
 = *bar*, frumentum. *briah*, cibus.
 μολοβρὸς. μολοβρὸς, Sectator epularum. quasi
 plenus frugibus, *eszemiszom ember*.
 dobzódo. *odys.* 17. v. 219. πῇ δὴ τὸν
 δὲ μολοβρόν ἄγεις. Quo hunc sectato-
 rem epularum agis?

פ = PHATÁR, fidit, laxa-
 vit. hasított, tágitott. abból eredhe-
 tett a' φθείρω, corrumpto, φθορά
 corruptio, quasi laxatio partium
 minimarum corporis. De a' cor-
 ruptio, rodhadás Zsidóul פחש =
schachath PS. 15. Hebr. 16. v. 10.
*Nec dabis sanctum tuum videre cor-
 ruptionem*. *schachath*. — μήλακαὶ
 φθείρῃσι νομῆς. a' marhát meg-ron-
 tyák a' rossz pásztorok.

אל = æl, pro æloha, *Deus*.
 állandó olvashatni *Al*. Az a' ki öröktől-
 fogva örökké él, állandó. *schaddai*
 magának 's mindeneknek életekre
 elegendő, mindenható.

טמא-בל = *bal* — *æmot*. non motus. vebor. Abból *motus*,

שמח לבי = *szamach libbi*. læta-Schmetum est cor meum. cken.

בשרי ישן לבטח = *bészari*, Leber. vagy *bexari* *ischcen le batach*. *caro mea requiescet in spe*. Betühányással a' *bexar*, és a' *sarx*, caro, sarx.

mind egy. a' *sacan* nyugodalmas hajlékban lakottat jelent. Abból *scena* a' *batach*, r betűnek bele vétésével nemzi a' várta, vvarthen vártá. szókat, r-nélkül ha *b = v*, belöle

eredt a' *votum Schvithi*, vagy, Votum. Schauipi *providi*, *prospexi*. abból *Schauen*. V. PS. 15. Hebr. 16.

פג = PHAGAHH, occurrit, intercessit. Pegasus occurrens equus.

φύγομαι. fugio. mind a' kettő a' פג — fuga.

ból eredhetett. A' *phagas-is phaga* erejű. πῆ κεν ὑπεκπροφύγοιμι; Quo subterfugiam. *odys.* 20. v. 43.

חש = SCHACHAT, corruptit. Abból *χέτλιος*, corruptus, improbus. ODYSS. 20. v. 45. χέτλιος.

χέτλιε καὶ μὲν τίς τε κερύεινι πέι-
θετ' ἐταίρω. Improbe, et quidem alius pejori confidit viro.

ישוענו = Jescheonu, vel JESCHU-NU. salutaris noster. vel, noster. Jesus noster: PSAL. 78. Hebr. 79. Jesus. v. 9 Hhazrenu Aelohei Jescheonu: et propter = hhal - debar kerod

Schemeka ve hatzilenu: *Adjuva nos*
 סִלְאָו. *Deus salutaris noster: et propter*
 eruo. *gloriam nominis tui libera nos.* vekaph-
 szállít. fer lhal chattaothei-nu lemahhan
 schemeka: *et propitius esto peccatis*
 pecca- *nostris propter nomen tuum.* chatta
 tum. *peccavit, chattaoth construct. plur.*
peccata nostra.

נָזַח = HHALAH. ascendit. In
 N. H. Hoph. Hithp. extulit se, excel-
 sus fuit. Ha L. in R. abból forrha-
 tott אֶרָא, tollo, porto. v. 9. ACT. 1.
Et cum hæc dixisset, videntibus illis,
 hhalah. *elevatus est.* βλέπόντων αὐτῶν ἐπῆρθη:
 ἐπῆρθη. *et nubes suscepit eum ab oculis eorum.*
 MARCI 16. 19. *Et Dominus euidem*
Jesus postquam locatus est eis, as-
 elephthe *sumptus est in cælum,* ἀνελήφθη εἰς
 τὸν ἑρᾶνόν, *et sedet a dextris Dei.*
 — PSAL. 46. *Hebr. 47. v. נָזַח =*
 tru. hhalah Elohim bi terubhah, Jehova
 ráma. *begkol schophar. Ascendit Deus*
in iubilo, et Dominus voce tubæ.
 PSAL. 67. *Hebr. 68. v. 19. hhalitha*
 zseb. *la marom, schabitha schebi,*
 mathan. *laquachta mathanoth ba Adam:*
Ascendisti in altum, cepisti captivi-
tatem, accepisti dona in hominibus.
 EPHES. 4. v. 7. *Unicuique autem*
nostrum data est gratia secundum
mensuram donationis Christi. v. 8.
Propter quod dicit: Ascendens in al-
tum captivam duxit captivitatem: de-

dit dona hominibus. v. 9. Quod au- αὐτὴν
tem ascendit, quid est nisi quia et chald.
descendit primum in inferiores par- terra.
tes terræ? v. 10. Qui descendit,
ipse est qui et ascendit super omnes
cælos, ὁ καταβὰς, αὐτός ἐς καὶ ὁ ἀναβὰς λ'N
ὁπερᾶνω παντῶν τῶν ἑρᾶνῶν. Duhamel vallis.
hic. descendit de cælo in terram (et
in limbum, ad imas partes terræ.
Menoch) κατώτερα μερὴ τῆς γῆς. Sic-
que Simonis Magi, et post eum
Ebionis ac Photini, negantium an-
te Incarnationem Christum exsitis-
se, errorem refellit. Imo et descen-
dit in partes inferiores terræ, unde
captivos eduxit. Ascendit, idem
qui prius descendit. Az említett
hhalah szó eredetét adott az allo-allomæ.
mai, salio, exallomai, exilio görög
szóknak; a' bó venire, a' Baino,
anabaino, ascendo, katabaino, de-
scendo, szóknak a' Görögöknél.
Az amb-ulo-is az hhala szóból ered-ambulo.
hetett. quasi amphi-hhalah. ACT.
3. 8. Et exiliens stetit, et ambula-
bat: καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περι-
πατεῖ.

γῶη = TESCHA. Novem, ki-
 lentz olvashatni *tisch.* abból ered-
 hetett a' Magyar *tiz*, decem; a' *tiz*.
 mint a' Zsidó *Hheszer* szóból, melly
 Zsidóúl *tizet* jelent, a' Magyar
 ezeret jelentő szó *ezer*. Az achd, ezer.

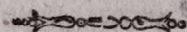
- egy. vagy *echd* eredete az *egy*-nek, mindenik annyi mint unus. JUDICUM 4. v. 2. *habuitque* (Jabin rex Chanaan) *ducem exercitus sui nomine Sisaram*. ve szar tzebao Sisera. sabaoth v. 3. — NONGENTOS enim habebat *currus falcatos*. ki TESCHATZÉL. MEAOTH rekeb - barzel lo. v. 4. alsz. *Erat autem Debhora prophetis uxor szony. Lapidoth, quæ judicabat populum in ætas. illo tempore.* u Debora aissah ne- biah æschet Lapidoth, hia = אִשָּׁה schopheta eth Israel ba hbeth ha halia אִשָּׁה — ny = *tempus*, communis generis. Mind a' hia, mind a' haia annyi mint, Ő, az aszszonyi nemben. Hasonló a' אִשָּׁה Ő a' férfi rendben: de mivel a' י, könnyen i. betűre = változik, a' környületek mutassák-meg; a' hua, aszszonyi, férfi nemre mutat-é? GENES. 3. 15. *Ipsa conteret caput tuum*, hu jesuph ka rosch אִשָּׁה. Duhamelin v. 4. 5. Debhora non præerat potestate, sed populus ultro ad eam controversias suas deferabat, v. 5. *ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium*. Va. jahhalu aleiha bnei Israel la mischphat. Sophe- Sophetim = *Judices*. v. 9. *quia in manu mulieris tradetur Sisara*. ki be iad ischa imekkor Jehova eth Sisera (tradet Jehova Siseram) מִכָּר =

- hamacatum, ollyan, mint a' Sch hamaca
 aqua. Amerikai ágy. — שָׁחַקְוָה = SCHA-
 QVA, irrigavit, potavit, biben-
 dum dedit. ha schequini — na. q.
 Schen- Schenkeni na! da potum mi obse-
 ken. cro! Quæ aperuit utrem lactis, et
 ittas. dedit ei bibere, et operuit illum. Va
 casa. tiphtach eth naod he chalab, vata-
 iest. schehu, va tecaszehu. v. 20. —
 nein. Numquid hic est aliquis? Respon-
 debis: Nullus est. Ha jesch pho
 נִשְׁ. aisch (= isch vir) ve amarth: ain.
 — v. 21. Tulit itaque Jahel uxor
 ütöd. Haber clavum tabernaculi, assumens
 pariter et malleum: ve tiquach Jah-
 hel æscheth-Heber eth-ietad ha
 aohel, va taszem eth hamaquebeth
 be jadah — A' Jetad sätorkötelet
 tzövekelö szeget jelentő-szó hason-
 ló az ütödhöz, a' mi bé-üttetik: a'
 maquebeth, vagy maqbesz, kala-
 pátsot jejent; de a' כִּלְפֹת = KEIL-
 PHOTH, vagy, kilphosz, ha ki-
 mondatik kalphoto's módra hason-
 ló a' kalapátshoz. Azomban a' maqv-
 besz a' macto eredete lehetett. —
 Et ingressa abscondite, et cum si-
 lentio. va taboa ælaiv ba-lat, po-
 lateo. suit supra tempus capitis ejus clavum
 latenter va titqahh eth ha iated be-raqato,
 percussumque malleo defixit in cere-
 brum usque ad terram: va titznak
 ba aretz: qui soporem morti conso-

ciens defecit, et mortuus est. ve hua nireddam ve iahhaph, va iamo-
 moth (vel iamosz) *Titqahh* posuit
 infigendo. hasonló τέθεικα, posuit, τέθεικα,
 ex τίθημι, pono. radix קָרָה = *taqahh*
 abból *tango*. קָרָה tempus capitis =
 raqa. ha olvastatik *ratyah*, hason-
 ló agya — קָרָה = declinavit, defi- agy.
 xit in cerebrum = *titznak* — *Radam tsanak*,
 in Niph. *nidereddám*, obdormivit, elnyug-
 dy = *iahhaph*, defecit delassatus, szom.
 Ha a' niphál = *niugah*, hasonló el-
 nyugadni jamosz. Abból *mors*. — *mors*.
 S. AUGUSTIN. L. 12. contra Fau-
 stum. c. 32. *Quæ est illa mulier*
plena fiduciæ, hostis tempora LIGNO
transfigens, nisi fides Ecclesiæ, cru-
ce Christi regna diaboli perimens?

קָרָה = CHARG, horruit, tre-
 pidavit. Abból *harag ira*; 's talán *harag*.
 maga-is az *Ira*, utób' *Hircra* vál- *Ira*.
 tozhatott, 's *Hircániának* nevet ad- *Gilan*.
 hatott, mellyben sok Zsidó Szán- *Hircán*.
 tövető. R. in L, *Ghilk*. A' néhai Gilányi
Hircánia neve most *Gilán Cáspium*-
 nál. Lásd Mkh. 1. szak. tit. *Gmelin*.
 18. könyv. pag. 152.

שָׁכַח = SCHIBACH. Laudavit. | *zsib vá*.
 Abból *Zsib Vásár*. laudabiles nun- sár.
 dinæ. Lásd 11. Folytat. p. 385.
 Mkház. 14-dik szakasz. Mind a'
Zsibeh, mind a' *Vásár Zsidó ere-*
detű. *Zsibvásár* q. *Zsibavásár*. A-
 pró lúd = *Zsiba*, *Liba*,

כַּרְדִּי = BAHHAR, succendit,
 bardus. depavit, brutus, bardus fuit, Ab-
 ból eredit a' *bardus*. és a' superla-
 barba- tivus bahhrbahhr = *barbarus*. MA-
 rus. LACHIAE 4. v. 1. Hebr. c. 3. v. 19.
 bójer. ki hinne haiom bao BOHHER ca-
 tanur = *Ecce enim dies veniet* SUC-
 CENSA *quasi caminus*: זֶרַח = ZA-
 RACH, ortus est. MALACH. 4. v.
 2. Hebr. cap. 3. v. 20. Ve זֶרַח =
 zarechah lakem iræi schemi sche-
 orvos. mesch tzedaka y marphæa be ke-
 canape. napheiah. *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol iustitiæ, et sanitas in pennis eius.* ἀνατολή ἐξ ὕψους, *oriens ex alto*, substantive, *oriens*, est peculiare nomen Messiae: Idem est *sol Iustitiæ, sanitas in pennis*, seu radiis ejus. Vide Explicat. Ps. Cassov. 1786. in Cantic. Zachariæ p. 184. ASTERIUS apud Photium. codice 271. *In mulierem sanguinis profluvio laborantem*: Mulier — unam in re dubia spem vidit, ad Christi pedes procidere. Dominus mulierem non cogitata proloquentem intellexit, et tacendo, tacentem sanavit, cum FIMBRIAM tetigisset. — Hoc vidit miraculum infinita multitudo. Spiritus vero Sanctus ante multos annos per Malachiam vaticinatus est (c. 4. v. 2.) *Orietur, inquit, vobis timentibus nomen meum*

Sol justitiæ et sanitas in alis ejus.
Solem justitiæ Dominum vocans;
alas vero *fimbriam* vestimenti. —
CANPH = penna, ala. *canpe*, quasi
alata sedes szárnyos — szék, hosz-
szan karszék. *Asterius*ról Lásd
Mkház. 13. szakasz. tit. *Asterius*
pag. 13. ad 19.

לָקַח = LACAD. cepit, constrin-
xit. Abból *Lakat.* és a' λαχων, sor-
titus est, accepit. τὴν Θείαν λαχον-
τες ἱερουργίαν. Qui divinam sortiti
sunt Sacrorum functionem. Más a'
Lachak, linxit, nyalta. Abból a'
Német *Lecken.*

Lakat.

lecken.

דָּן = JASCHAM, דָּן, posuit,
dedit. est. NUMER. 6. v. 23. Sic sum.
benedicetis filiis Israel, et dicetis
eis: v. 24. Benedicat tibi Domi-
nus, et custodiat te. Jebarekeka Je-
hova, ve ischmerekka. 25. *Osten-*
dat Dominus faciem suam tibi,
et misereatur tui. Jáer Jehova phæno-
phanaiv. aelika, vie chunneka. 26. *mai.*
Convertat Dominus vultum suum ad
te, et det tibi pacem. Isee Jehova pha-
naiv æleika, ve ia sem leka scha-
lom. A' *Jaher Jehova phanaivaeli-*
ka, annyí, úgymond Menoch,
mint: *Illuminet Dominus faciem*
suam super te. 's ugyan a' דָּן =
RAH szóból, melly az ő sok kal.
Nifál. hófal. Hithfael rendiben, lá-

- tást, láttatást, jelenést jelent, eredt
horáo. a' görög *horáo*, látom, Zsidó *Roch*,
mare. videns propheta, *maræh*, visio,
speculum. Azomban azon egy Áldónak három Áldásában láthatni az Egynek három személyét. PS. 84. Hebr. ps. 85. HARAENU Jeho-
Jésu. va chaszeddeka; OSTENDE nobis
Domine misericordiam tuam: et sa-
esedez- *lutare tuum da nobis.* ve Jeschebhe-
ni. ka tetten lanu. olvashatni, *Jesuhka*,
Jesum tuum *Harenu. ostende*, luce-
re super nos fac. *Rah.* Imp. H. *ha-*
renu chesed, misericordia, gratia.
PSAL. 118. Hebr. 119. v. 135. *Fa-*
aer. *ciem tuam ILLUMINA super ser-*
vum tuum: phaneika HAÆR be
hhabbedeka, EXODI 33. v. 18.
Mójses ad Deum: *Ostende mihi glo-*
én. *riam tuam.* Haræni na eth kebo-
deka. v. 19. *Respondit: Ego ostendam*
Tupa. *omne bonum tibi.* va iomer: aeni
Brasil. ahhabir col tubi hhal phaneika,
=Deus. HEBR. transire faciam omne bonum
meum ante faciem tuam. seu, *osten-*
dam tibi meipsum, qui sum omne
bonum. v. 20. *Rursumque ait: Non*
poteris videre faciem meam: non
*enim videbit me homo, et vivet.*¹ Du-
hamel in v. 19. Quidvis tibi præsta-
bo, hoc autem quod petis, ut glo-
riam meam videas et essentiam,
præstare non possum ex lege ordi-

naria; Sed forte ostendit ei speciem humanitatis Christi; PSAL. 90. Hebr. 91. v. 16. *Longitudine dierum replebo eum: et ostendam illi salutem meum.* Aorek jamim assebihhehu; ve aræohehu bi Ischehhuaathi, vel, bi Jeschuhhathi. illud v. 20. *Non poteris videre faciem meam etc.* raoth. Hebr. = Lo tukal li raoth eth phairæni. ni: ki lo iræni hadam, va chai. éjj.

לֵוִי = LAVAH. Mutuatus est, adhæsit, adjunxit se LEVI = Levi. ta. In plur. Hebr. *Leviim.* Chal. Levæia. *Levitæ.* Jacob 12 fiai köz-Leviták zül egyik Levinek neveztetett. GENES. 46. 8. *Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben. v. 11. Filii Levi: Gerson et Caath et Merari.* u bnei Levi = לֵוִי Gerson qhath, u merari. A' Diákonusok az új Testamento-mi sz. szolgálat udvarló ki szolgáló Tisztei-is *Levitáknak* hivattattak. De a' sz. Írásban Diákonus a' Nevek. 1. TIMOTH. 3. 8. *Διακόνες Diaconos similiter pudicos.* Az első hét Diákonusok Apostoli kezek reájok tévésével, 's imádsággal szenteltettek fel. Act. 6. v. 6. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.* DUHAMEL hic. Ordinati sunt, non

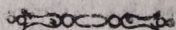
solum ut mensæ communi præessent, sed et sacræ. — Apostoli orantes iis manus imponunt, ut Moses olim Josue: ut potestatis suæ utcumque eos participes efficiant, et in partem aliquam *spiritualis regiminis* eos vocent. — Ex perpetua Ecclesiæ traditione id facile intelligimus, Diaconos ad Hierarchiam Ecclesiasticam pertinere. 1. TIMOTH. c. 3. v. 8. 9. *Diaconos — habentes mysterium fidei in conscientia pura.* ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρῇ συνειδήσει. DUHAM. in hunc ad *Timoth.* v. Diaconi cum fide *mysteriorum*, firma puram conscientiam conjunctam habeant. — τὸ *Mysterium fidei* exstat in consecratione Calicis.

Szatár. Schul. יִשְׁלַח = SCHULCHAN,
 tzifra. sa. olvashatni: *Schulen* EXODI 25.
 áts. v. 23. Ve aszitha schulchan hhetzei
 phæno- schittim. — 24. ve tziphita otho za-
 mæ. hab tahor. — v. 30 ve natattha
 hhal haschulchan lechem phanim
 le phanai tamid. — 23. *Facies et mensam de lignis setim.* — 24. *Et inaurabis eam auro purissimo* — 30. *Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.* DUHAM. Hebr. *Panes facierum*; qui ante faciem Domini coram arca proponuntur. S. CYRILL. Alexandr. L. 9. de Adoratione „Impones, inquit

quit, *Exodi. 25.* Super mensam panes propositionis coram me perpetuo. An vero parum evidenter ille panis e cælo nobis demonstrabatur, qui aliquando in sanctis Ecclesiarum mensis proponendus esset, et vitam mundo daturus? Lásd Mkh. 16-dik szak. p. 24 25. *Tzaphah* = חפץ exploravit, obduxit. *tzifui*. obductio, tectorium.

שפח = SCHAPHA. excelsus, eminens fuit. A' Perubélieknél az Isten' neve *u sapu*. mellly szó tsu-*Usaphu* bálatost jelent. A' Németnél *schaf*-*schaffen* *fen* = parantsolni. Az *Usapu* = A' SCHAPHÓ = tsudálatos felségű Parantsoló. Lásd Mkház. 1. Szakasz 3. könyv. tit. *Akosta* p. 26.

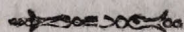
כחכח = BETOKEKEM. LE- Tok. VIT. 26. 11. *Penam tabernaculum meum in medio vestri.* Ve natathi miscani be tokekem. v. 12. *Ambulabo inter vos, et ero Deus vester, vasque eritis populus meus.* v. hithalakethi be tokekem, ve haiithi lakem le Elohim, ve atthem tiheiu li-lehham. 2. CORINTH 6. 16. *Vos enim estis templum Dei vivi,* *ὡς Θεὸς ἐστὶ ζῶντος, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ὑπεριπατήσω: et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus.* DUHAS

MEL in illud Levitici: *Ponam tabernaculum meum — Ambulabo inter vos* — Hæc sublimiori sensu referuntur ad Christum et Ecclesiam. Ad hunc respicit locum Apostolus 2. Cor. 2: 16. *Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis.* — MATTH. 28. v. 20. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* DUH. hic. Adest in Ecclesia perpetua successio, et promissio, [qua se adfuturum Ecclesiæ ad finem usque mundi pollicetur. Promissio est absoluta, non ex conditione suspensa. S. AUGUSTIN. in Joann. Tractatu 50. pag. 838. Habemus Christum in præsentī per fidem, in præsentī signum, in præsentī per baptismatis Sacramentum, in præsentī per altaris cibum et potum. — RUPERTUS TUITIENSIS. De Operibus Spiritus Sancti. Libr. 2. pag. 634. Postquam dixisset, Panem Carnem Christi *factum*, et vinum in Sangvinem *versum*; Eucharistiam affirmat carnem et Sangvinem Christi esse, *Nomine, Re, atque Effectu.* NOMINE videlicet esse inteligimus in eo quod dicit: Hoc est Corpus meum; hic est Sanguis meus. Sicut nusquam, ita nec in isto imo maxime

nec in isto nomen Domini in vauum accipere debemus... RE quoque corpus Christi et sanguinem intelligimus, in eo quod ait: quod corpus tradetur, qui sanguis effundetur. EFFECTU esse intelligimus in eo, quod cum dixisset: quod tradetur, quod effundetur, addidit, pro vobis in remissionem peccatorum.

פֶּתֶה = PHOTEH. fatuus, parvulus. Abból fatuus. *Job. c. 5. 2.* Per stultum et fatuum, parvulum, intelliguntur impii. *Alégr. hic.* — olvasván Fő T. *Patla György* Ur, Müllenbachi Plébános, Canonok Zsidó Folytatásinak, némelly Tóth, 's más hasonlításokat irt, 's azokat velem közlőtte. Im a' példa belölök. *Mschette* convivium Zsidóul; *slav.* Mssa = Missa. S. Convivium. (én a' *Missa* nevét a' מִסָּה = miszszából vezetém - ki. *Deut. 16. 10.* Missáth nidebath = *oblationem spontaneam* zs. *kabbel.* *slav.* kbol. Ung. köböl, mensura recipiens frumentum. zs. *Arak.* Zingar. *Arak* fuge. מִסָּה = miscuit. *slav.* *Missal.* zs. szamach. *slav.* smak gustus. szid. *Jbachelum.* turbabuntur. *slav.* cum quispiam timet et turbatur, dicitur: I bal se. — *zsid.* chazak, validus. *Chaznik.* robustus. — *zsid.* szam.chásnik

milch
rám.

Hung. Fűszerszám. aroma — zsid. *Meleto*, plenus. slavi, si quis bene bursam impleat, dicunt; Dobre sa mu mele. Zsid. *Rom*, altum, excelsum. Inde fors Germanis *Rahm* = flos lactis — zs. pharam. scidit. Hun. faragni. zsid. *Cahah* fumigavit. slav. kaham apud Rusticos significat testam, quæ imposito lichno et modica pingvedine, fumat, et obscurum, caliginosumque lumen præbet. Ez elegendõ példa gyanánt, *Palles* Ur emlékeztetésére.

מְרִירָה = ADDERETH, magnificentia, toga, tunica. Abból a' Görög ἀδρότης, plenitudo, abundantia. 2. CORINTH. c. 8. v. 20. *Devitates hoc, ne quis nos vituperet in hac* ἀδρότης. plenitudine ἀδρότητι (eleemosynarum abundantia) quæ ministratur a nobis.

שֶׁן = *szuk*, ungere, שֶׁן = ASZUK, ungi. item Lecythus seu vasculum olei. A' *szuk* betűhánnyással *szkuvra*, szkercsrá változhatott. σκεῦος, vas. 4. REG. 4. 2. *Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei quo ungar.* ASZUK SAMEN. A' *skevos* végéből a' vas eredhetett, valamint a' hordót jelentő Német is. A' Zsidónál az instrumentumot jelentő *vas* neve, כֶּלִי

= *keli*, vagy, *celi*, *ex cul*, *capere*,
vagy *calah*, *finitus*, *consumptus est*,
mellyből a' *cataclysmus* vezetem-
ki a' Zsidó Folytatásban. PSAL. 7.
v. 13. *arcum suum tetendit, et paravit* dirigo.
ill. m. v. 14. Et in eo paravit vasa mor-
qischetto darak, *va iekonneha, ve*
lohekin CELEI MAVETH.

TARITA LA MUSA. Törvén törvény
nye Mójsesnek. Az Arabsoknál a' Musa.
Tarita a' *tor* szóból eredt, melly
azon értelemben a' Magyarnál Tör-
vény a' Musa = Mójses. Abból a'
sok méses Musa. Lásd Mkház. 17.
Szakasz. tit. Fankuma p. 59.

קבל = KIBBEL. *suscepit, re-*
cepit. Abból *kbol. kóböl. susci-* köből.
piens, recipiens (*frumenti men-*
suram).

בקר = BOQER. *Mane, dilucu-*
lum. olvashatni ba - kor = kor-ban.
= KORÁN. Abból eredhetett a'
korán reggeli üdöt jelentő Magyar korán.
szó: KORÁN, *diluculo. mane.*

צינק = TSINOQ. *vincula, cip-* zsineg.
pus, nervus. kaloda, békó. צנה =
TSINNAH, *clipeus, scutum, acu-*
leus, frigus. צני = TSANAGH. *mo-*
destus, humilis. Verecundus. Vala-

